

San Patrick

Indian Summer N.E.
indián nyár Új-Angliában

Halassy Béla

Egy kelenföldi srác

Golden Gate (Aranykapu)

Amerikában

Grand Canyon

Chrysler Building

EGY KELENFÖLDI SRÁC AMERIKÁBAN

HALASSY BÉLA

1980-84.

TARTALOM

TARTALOM..... 2
NEW YORKBA MOSZKVÁN ÁT VITT AZ ÚT.....3
1. MUNKÁBAN ÉS A KEDVESRE VÁRVA..... 5
2. A NAGY BALHÉ..... 40
3. ELHAGYATVA ÉS MEGTALÁLTATVA.....69
4. HAZAFELÉ KACSINTVA..... 103
TOVÁBBI SAJÁT DIAFELVÉTELEK..... 133

NEW YORKBA MOSZKVÁN ÁT VITT AZ ÚT

Augusztus nyolcadika volt. 1973–at írtunk. A Törökőr utcai, slampos furnérdobozokkal ocsmányul berendezett, viszont ugyanakkor napos és tágas irodahelyiségünkben megszólalt az asztalomon a házitelefon. Személyesen a Nagyfőnök, F. Sándor, a cég igazgatója szólt hozzám, a maga szokásos rekedtes hangján és utánozhatatlan stílusában. „Kérlekszépen, ha ráérsz, akkor azonnal gyere fel!" Lehet, hogy furcsállod, de én valahogyan rögtön ráértem. Szóval felballagtam az emeletre.

A tágas igazgatói irodában még jobban megcsapott a napfény és a meleg. Sándor az íróasztala mellett állt. Köszöntem és ránéztem. Talán húsz másodperc is eltelt, amíg felfedeztem a fotelba süllyedt másik alakot. És picinyke szívem azonnal hevesebben kezdett verni.

Igen, ő volt az! A ragyásképű, vöröshajú, lapáttenyerű. Akivel annak idején a Közgáz egyetem rektori hivatalában találkoztam. Aki anno decibel megígérte, ha nem működök együtt velük, akkor kirúgnak az egyetemről és egyébként is jól elvernek. A jeles „úriember" az utóbbi ígéretét be is tartotta. S. Béla bácsi közbelépése miatt az egyetemen maradhattam, viszont az együttműködést megtagadó válaszom után másnap, az akkor híres–nevezetes Könyvklub Scampoló-buliján alaposan elpáholtak.

Szóval ott heverészik a fotelban a babaarcú. (Én így szoktam nevezni az engem akkor sűrűn felkereső béemeseket.) Szemmel láthatóan ő dirigált, nem a főnök. A jobbkezében lévő kék útlevéllel a bal kezét csapdosva feltette nekem a sokszor elhangzott kérdést: „Ha mi teszünk egy kis szívességet magának és elengedjük Amerikába, akkor ugye maga is megteszi azt az apró kis figyelmességet nekünk." Mármint hogy „árulkodjak" bizonyos emberekről és eseményekről.

Összeszorítottam azt a szépen pótolt és csiszolt fogamat. Roppantul félve, de igen határozottan nemet mondtam. A vörös szeme összeszűkült és ennyit sziszegett: „No, úgy is jó!". Azzal elővett a zsebéből egy stemplit és beütötte az útlevél megfelelő oldalára. Így történt meg az a csoda, hogy akkori útlevelem tanúsága szerint 1973. augusztus nyolcadikán elrepültem Amerikába, majd ugyanazon a napon vissza is tértem, mert az a bélyegzés a kilépőmet a visszalépés beverésével érvénytelenítette. Mármost ne zavarjon az a tény, hogy adott napon elutazni Amerikába és visszajönni onnan ugyanazon a napon az akkori menetrendek szerint teljes képtelenség volt. Voltak akkor még olyanabb furcsaságok is...

Ott álltam a kezemben a már megszerzettnek hitt útlevéllel és a tökéletes reménytelenséggel. Az biztos, hogy ott fent, az igazgatói irodában semmit se mutattam. De nem kizárt, hogy a földszintre érve elsírtam magamat. Igen – elkeseredtem. Tanáraimnak köszönhető szuper teljesítménnyel elsőként vettek fel a cég pályázatán. Nyugati, frankfurti több hónapos utat ígértek. A többiek elmentek. Én maradtam, mert nem adtak útlevelet. Csakazértis összekaptam magamat. Fel voltam vértezve a Smidt tanár úr által rám kényszerített igen jó angol nyelvtudással. M. Gyuri, akkori igazgatóhelyettesem sokat fáradozott az érdekemben. Így fordulhatott elő, hogy osztályvezetővé – nálam idősebb és érdemesebb emberek irányítójává – avanzsáltam. Megjelent első szakkönyvem és – elnézést, nem dicsekszem, de így történt – kezdett a szakma felfigyelni rám.

Alfred D., vállalatunk ENSZ projektirányítója, a legeslegelsők között javasolt amerikai ENSZ-ösztöndíjra. No, persze ezekre a sikerekre megnőtt a pofám. Bevonultam a dirihez és lazán közöltem vele, hogy vagy elintézi, hogy kapjak útlevelet, vagy elmegyek a vállalattól.

Sándor kitűnő igazgató és jó ember volt, bár elveinkben távol álltunk egymástól. Rám kényszerített egy laza kis moszkvai utat „némileg javítanunk kell a megbízhatósági szinteden" jelszóval. A konferenciára történt kirándulás roppant jól sikerült, millió teával, kevés sörrel, sokkal több vodkával és kaviárral. Nomeg véres kártyacsatákkal a Moszkváig tartó hosszú vonatúton. Szakmai és politikai élmény nuku.

Hát így esett, hogy addig randának vélt asztalomon az addig gyászosnak hitt telefon egyszerre csak újra megszólalt. A lapáttenyerű eltűnt a ködben; a fák virágoztak, a madarak csicseregtek; az asztalom és a telefonom tavaszi fényben ragyogott. Végre ott volt kezemben az érvényes kék útlevél, immár biztos ígéretként arra, hogy mégis csak meglátom Amerika földjét. Már csak egy háromórás vizsgát kellett tennem angolból a pesti amerikai nagykövetségen. 1975 áprilisában két napom maradt arra, hogy felkészüljek a tizennegyedikén kezdődő nagy útra. Azután jipp-jéééé!

1. MUNKÁBAN ÉS A KEDVESRE VÁRVA

Repülök...

A négyéves, a másfél éve történt orr-operáció óta kicsit labilis nagyobbacska lánykától, a kétéves kerek szemű kis cukorfalattól, a pompás fiatal feleségtől és megözvegyült anyámtól nehezen búcsúzva ültem fel a Budapest-Koppenhága repülőjáratra. Érdekes, de erre a rövid útra egyáltalán nem emlékszem. Onnan a SAS röpített tovább a Big Apple-be, a Nagy Almába, vagyis New Yorkba.

Ma már a repülés nem újdonság. Számomra, aki azóta száznál is több utat tett meg, végképp nem az. Node akkor...! A nagy utazókat persze nem kívánom untatni, de korábbi pár franciaországi repülésemmel szemben nekem ez az út új élményeket nyújtott.

Még kora reggel volt. Nem tudtam eldönteni, hogy a felhők fölé éppen akkor emelkedő napban vagy a hajónyi „jumbóban" gyönyörködjek-e. Furi érzés volt, ahogy a többemeletes gép szárnyait fáradtan lifegtetve nekiszabadult az égnek erősen biztatva azzal, hogy a két óriásmotor előbb-utóbb letöri azt a karcsú kis oldalhajtást, a nekem igencsak törékenynek tűnő szárnyat.

Azonban sem gyönyörködésre, sem szívdobogásra nem volt időm, mert egy párizsi szalonlapból kifényképezett csodálatos szőke tündér hevesen érdeklődni kezdett afelől, hogy óhajtok-e fizetni egy dollárt. Az amerikai imperialisták elleni tanácsokkal itthon bőven elláttak, sokkal bőkezűbben, mint anyagiakkal, majd az ENSZ gondoskodik rólam alapon. Mivel összesen csak tíz dolcsim volt, a narancsbájt citrommosollyal viszonozva kérdezgettem, hogy miképpen is érné meg nekem az, ha páratlanná válna páratlan fontosságú pénzecském.

„A fülhallgató" – sejtette velem a lényeget két meglehetősen formás kebel. Nem lehetett ellenállni. Sóhajtva biccentettem, majd operában, operettben, szimfóniában, slágerban és country-zenében tobzódva váltogattam az ülésem karfájának gombjai által kínált zenei csatornákat. Meglepő, hogy egy ilyen viszonylag kényelmetlen üléstámlából milyen muzsikákat lehet elővarázsolni!

„He?" vettem le balik fülemről a gombát, amikor a két kebel nem tudta eldönteni – pedig igazán láthatta volna rajtam – hogy kólával vagy sörrel (az első pohár ingyen van!) kívánok-e továbbúszni a zenében és a felhőpamacsos égben.

Te, az a fülhallgató csodákra volt képes! Egészen elfeledtem, hogy a repülőtérre menet elromlott kazalnyi bőröndöm egyik zárja és valaki esetleg kilophatja belőle a magyar utazó legfontosabb kellékét, aranyvalutáját, a pár rúd téliszalámit. Közben a két kebel azt hihette, hogy zavar a nap, mert lehúzta az ablakom redőnyét. Már éppen tiltakozni akartam, amikor rájöttem, hogy a karfa kilences gombjával az egész repülőgépet én tudom vezérelni. Mert amikor benyomtam, sötét lett és Charles Bronson legújabb kalandfilmje vetítődött az orrom elé pár méterrel. Mivel a film sivatagban játszódott, megszomjaztam és párosra váltva dollárjaim számát egy további „bakért" (a „buck" a dollár beceneve) ismét élveztem a szőke gödölye társaságát sörből kifolyólag. Majd csak pótolom az anyagiakat odaát...

A gép előbb Grönland, majd Labrador szigete felett húzott el. Alul szép fehérkeményen álltak a jéghegyek a tengerben, mint söröm tetején a hab. Azután olyan hirtelen érkeztünk New Yorkba, hogy még csak nem is láttam a várost felülről, amit utólag roppantul sajnáltam.

Megérkeztem

Határás repülőút után déltájban ott álltam a szigorú vámos előtt, aki picit megütközött a viseletemen. Szerinte mások a nyakkendőjüket valahol az ingük táján viselik és egyszerre egyet. Én meg hármat használtam összecsomózva és a bőröndömön, amelynek a második zárja is kaputot mondott a nem éppen simogató rakodókezektől. Szóval a tisztviselő úgy röhögött, hogy még a szalámi iránt is elfeledkezett érdeklődni. Mint később megtudtam, többi kollégámtól elkobozták ezt a fontos valutát – fertőző! – és a vám körül lebzselő néger utcafiúknak dobálták, akik ezek szerint immunisak rá.

Végre a gyors nekiütközés dacára kinyílt előttem a repülőtér automata üvegajtaja. Ott álltam a verőfényes napon, magam után vonszolva a magát egyre inkább elhagyó kuffert. A lábamat verdeső kofferkolonccal érdeklődtem az utóbbihoz feltűnően hasonlító nagydarab morci négertől, hogy miként is juthatnék el a Városba. Fennkölt „királynői” angolomat hallva a bőröndember lepcses szájzárját nevetésre tárva emberéhez, de nem az általam ismert nyelvek valamelyikéhez hasonlító hangokat hallatott. Póznányi bütykös ujja viszont egyértelmű volt, hiszen csaknem felszúrta az orrom előtt álldigáló autóbuszt.

Így érkeztem a mesevilágba, hiszen most már dollárjaim száma a hét törpéhez hasonlított leginkább. Mellettük én voltam a kicsit gyűrött, picit izzadt, roppant büdös Hófehérke. A sofőrre, akinek nyolcadik dolláromat leperkáltam, ugyanezeket a kitételeket el lehetett mondani, azzal a megjegyzéssel, hogy a „fehér” jelzőt néhányan így utólag talán túlzásnak vélhetik.

Mármost az a helyzet, hogy New Yorkba nem mész, hanem az jön feléd. Valamikor útmérnök óhajtottam lenni, mert elbűvöltek a könyvtárból kölcsönzött könyvek autópálya-kereszteződéseit mutató fotók. Most mindazt felnagyítva, megtöbbszörözve láthattam a saját szememmel. A város ott volt, már megérintett, de még nem volt az enyém. Elveszett a kereszteződések, alul- és felüljárók, betonútszalagok pántlikáiban.

Azután egyszerre csak megváltoztak a dimenziók. Az autópálya cipőfűző-gombolyagainak a bogait lassan kioldozta a busz.

Hirtelen fölém meredeztek azok az irdatlan üveg- és beton-tömbök, amiket felhőkarcolóknak becéznek és amelyek talán árnyalatnyilag különböznek a pesti családi házaktól vagy egy kelenföldi tanácsi háztól. Párszáz méteres alagútban futva a busz ringva kikötött a Central Station, a központi vasútállomás trapézépületének az aljában, amelynek tetején a felszálló helikopterek egyike sem úgy tűnt, hogy rám vár.

Az első szállodáig

New York nem kapott meg azonnal. Nem volt rá időm. Nekem sürgősen be kell rendezkednem, megtalálnom a helyemet, elintéznem a valamiket. Majd csak azután szabad szemlélődnöm.

Potrohos kofferem unottan dőlt oldalra és fáradt, lógó nyelvű kutyaként vigyázta, hogy merre indulunk. Együtt ziháltunk. Füttyentettem neki, mire

elémállt egy sárga, kazalnyi kerekes jószág, az autóbusz és az általam ismert gépkocsik keveréke, amely a „Yellow Cab” (sárga kocsi) büszke címet viselte.

A Checker nevezetű járgány egy külön intézmény. Jó, a londoni taxiba cilinderrel is be tudsz szállni. A Checkerben pedig méreteinél fogva kisebb bálokat, ballagást, horgászgyűlést stb. lehet rendezni. „Félre tetszett érteni, nem magának trilláztam” – mondtam a spanyolnak, félve a viteldíj várható összegétől. Erre a tag mesztic és indián keverék bantu nyelven szidva az édes felmenőimet elhúzott. Fogtam a lógónyelvűt, mármint a kuffert – nem volt nehéz, csak roppantul elhagyta magát – és nekiindultam az útnak a cél, a Tudor hotel felé. A térkép szerint itt van egy köpésre.

Mármost vagy az általam birtokolt utcavázlatok kicsit félrevezetőek vagy pedig az amerikai köpések az ottani taxik méretével arányosak. Másfél óra után már nem volt több ép nyakkendőm a bőrönd egyben tartására, így hát feladtam a küzdelmet. Füttyentettem. Mire barátom, a mesztic, gúnyosan mosolyogva mellém farolt. (Hogy a fenébe talált rám éppen ő?) „Hová lesz Jack?” – kérdezte a börtönőr. (Tudniillik a sofőr mellé nem lehet beülni és a vezetőülést az utastértől egy bizalomgerjesztőnek csak némi túlzással nevezhető rácsozat választja el.) „A T.-be!” – ismételtem meg néhányszor, mert a derék spanyol hadilábon állt az Államokban állítólag elterjedt angol nyelvvel. Sehogyan se akart megérteni. Végül bólintott. „Oké, főnök!” – kapcsolt kettesbe a vigyori, majd ötven méter után fékezett: „Megjöttünk.”

A később már rutinszerű szokásnak megfelelően az utast a vezetőtől elválasztó rácsba épített tálkába helyeztem a másfél dollárt. „Jó utunk volt” – szólt immár tökéletes angolsággal az álspanyol. Én pedig elkönyveltem, hogy az amerikaiak bizonyos esetekben egészen mosolygósak.

Hová kerültem?

Nem volt kérdés, hogy a szállodában már vártak. A Tudor hotel hatalmas, régies, az idők során elfeketedett valamikor vörös téglás épületében nem sokat foglalkoztak azzal – ekkor még!, – hogy először vagyok Amerikában. Odaadták mind a tizenhat kulcsot és segítőkészen legyintettek a lift felé. Némi zötyögés után felérkeztem a tizennegyedikre, az én emeletemre. A Vidámpark elvarázsolt kastélyán edzett pestinek szinte semmiség volt eljutni a lifttől a párizsi garniszállók tekervényes folyosóira és belső lépcsőire emlékeztető labirintuson át a szobának nevezett kamrácskáig. Egy lendület – az ajtó tágra pattan. Egy másik – és az egyre inkább deformálódó koffer máris az ágyon van. Szóval azon a süppedős, igen széles, de túl rövid valamin, amit elvileg tiszta, de mindig koszosnak ható ágytakaró fed.

No, most minden mindegy. Most megérkeztünk. Most először húzunk egyet a hazulról hozott szilvapálinkából. Majd zuhanyzunk egyet a kamrácska melletti „konyharészleg”-ből imígy-amúgy leválasztott fülkében. De előbb becsukjuk az ajtót!

Ekkor derül ki, hogy miért is szükséges a tizenhat kulcs. A közönséges szobaajtó egy komoly svájci trezor behatolási védelmével van ellátva. Három zár, kis lánc, nagy lánc, kutyagumi. Rigli, lakat, ördöglakat, rudazat stb. Az ajtón óriási tábla piros betűkkel. Rajta az egyáltalán nem csak tájékoztató célú felirat: „Ha Ön elfelejti alkalmazni valamelyik zárat, úgy a szálloda igazgatósága nem

vállal felelősséget sem testi épségéért, sem értéktárgyaiért. Szívélyes üdvözlettel a Management (vezetőség)."

No, hát úgy látszik tényleg megérkeztem Amerikába!

Első sikereim

A láncokat, rudakat stb. eligazítva megfürödtem, majd lerogytam az ágy szélére. Most hogyan tovább? Talán először is főzzünk egy jó kis hazai kávét. Előkaptam a „bombát" és a bombajó kis pesti daráltat.

Hamarosan tapasztaltam, hogy ismerőseim nem túloztak, amikor az amerikai konnektort a hazaitól kicsit eltérőnek vélték. Merthogy a stekni nálunk gömbölyű és két centi széles, ott pedig lapos és egycentis. Mellesleg tíz amperes és 110 voltos.

Mindez persze nem gond. Miután a dugasz nem illeszkedik megfelelően, lekapod a meghívólevélről a gémkapcsokat és némi görbítgetés után a kávéfőző villájára illeszted. Majd zutty, be a konnektorba. Kávézni szükséges! A hátsó udvar kékes ködje mellett eltörpülni látszik az a picinyke füst, amely a konnektorból áradozik. Bár érthetetlen, hogy miért lesz hirtelen minden annyira sötét, még a folyosón is.

Viszont a management igen kedves. Tényleg nem a totális áramkimaradást nálam is ellenőrző hapsi tehet arról, hogy icipicit rángatódzik arcának bal fele, miközben közli velem, hogy az egész szállodában nincs villany. Ügyetlenek. Az ipse szerint másfél dollárért vehettem volna egy konvertert. De hát ezek az amerikaiak igazán nem vállalkozók a szónak a tudományos értelmében! Venni, amikor van gémkapocs is? Ilyetén közlésemre a londiner arca végre helyreállt, mert most már a jobb fele is apró mozdulatokat tett. Szerinte a gémkapocs papírok összetűzésére alkalmas. De... He-he, a végén mégis ő adta fel. Tíz perc múlva visszatért egy konnektor-átalakítóval. „Grátisz, ha megígéri, hogy többet nincs gémkapocs" – suttogta picit fáradtan. Máig se értem, hogy miért nem fogadta el a végre megfőzött príma kis kávémat.

Persze azért nem vagyok teljesen antiműszaki. Mire a villany újra felgyulladt, a bicskámmal visszaszereltem a picinyke füst miatt korábban szétkapott csatlakozó aljazatot. És akkor láttam! Node mit is láttam? Például azt, hogy ezek az amerikaiak mennyire csacsik. Még a konnektorokhoz se értenek.

Egy tisztességes konnektor alumíniumból készül. Legalább harminchárom alkatrésze van és három felnőtt férfi négy keze szükséges ahhoz, hogy összerakja. Meg mindenféle szerszám. Ez a tökbuta amerikai konnektor rézből alkotódott, maximum öt bizgentyű van benne és fél kézzel is szétkapható. Magyar bicskával is, ha valaki unja az életét. Nekem rohadt mázlim volt, hogy nem rázott meg különösebben ez a kis élmény... De miért is nem ivott velem egy príma magyar kávét a küldönc? No, most már mindegy.

A nagy munkában megéheztem. Mivel kamrácskám meglehetősen szűk és eléggé, hmm, kopottas bútorokkal volt felszerelve, ráadásul nem úszott éppen fényárban, az ágyra ülve és az ablaknak fordulva kezdtem majszolgatni az útra hozott kicsit már megviselt szendvicset. Közben gyönyörködtem a kilátásban, amit a mocskosszürke, lifthókra hasonlító, madárürülékes peremekkel bőven ellátott, eső-rozsdafoltokkal színezett össze-vissza falkavalkád nyújtott. A tizenhat dolláros – kedvezményes – árért ennyi járt...

A telefonnal nem volt bajom. Fel kellett hívnom Á. Sanyit, az 56–ban disszidált fotós-újságírót, nagybátyám barátját, mert ő állítólag majd eligazít

engem, mint zöldfülűt az Amerikában való lét rejtelmeiről. Sanyi vitte valamire. Volt egy hatalmas műterme a Central Park közelében. Kizárólagos joga volt például Anita Ekberg meztelen művészi fotóinak az elkészítésére. Te, ha azokat láttad volna! Menten más véleményed lenne arról, hogy hány dudás fér meg egy csárdában... Szóval a majszolás után vettem a telefont és elkezdtem püfölni. Pim-pam-pum. Nekem akkor még teljesen szokatlan volt, hogy a telefon gombos és különböző hangokat ad ki.

Egyszerre csak azon vettem észre magam, hogy nem vagyok egyedül. Miután rosszul ütöttem le az egyik gombot, kicsit haboztam. Azonnal megszólalt egy melegbarna női hang: „Operator. May I help you?" (A telefonközpontos vagyok. Segíthetek?) Mondtam, hogy igen és megkérdeztem, hogy jól van–e a nővére. Kávébugyborékos gurgulázással közölte, hogy éppen most szült. Gratuláltam és bediktáltam a hívandó számot. A telefont azonnal felvették: „Szóval megjöttél. Este érted megyek és együtt vacsorázunk." Így kezdődött az egyik furi magyar-kapcsolatom a jobbik fajtából. Volt több is, sokkal rosszabb is.

Délután még átszaladtam az ENSZ-be, mert hiszen egy vasam se volt. Hát tudod, ha a magyar bürokrácia mértékét egynek veszed, akkor nyugodtan tízre taksálhatod az ENSZ-ét. Ilyen papír, olyan papír. Tüdőfénykép, biztosítás, eligazítás és végre a lényeg: a csekk. Nem nagy bizalommal fogadtam, mert mástól hallottam, hogy az ott adott Chemical Bank papírját nem mindenütt váltják be. Később egyszer valóban rá is fáztam: ötszáz telefon után jutottam csak a pénzemhez.

Szóval a csekket azonnal készpénzre váltottam, noha minden tájékoztatáson óvtak attól, hogy öt dollárnál több készpénzt tartsak magamnál. Így hát némileg remegő lábakkal indultam „haza", mert New Yorkban nem szokás ezerötszáz dollárral sétálgatni az utcán. Még azért az ötért is megölhetnek.

Hazafelé betértem egy kisebb közértbe. Szalámim volt, szóval másnap reggelire, ami nem foglaltatott a szálloda árában, venni akartam egy kis kenyeret. A kasszánál a jányzó érthetetlen gyanakvással nézett rám, amikor fizetésnél mélyen a nadrágomba nyúltam és az alsógatyámból előhúztam egy ropogós százast. A többit visszagyömöszöltem. „Pillanat!" – mondta nem éppen a gerle búgásával és visszatért egy nagy melákkal. Az kirántott a zsebéből egy cigerettasodróhoz hasonló kis eszközt. Végighúzta rajta a bankjegyet, és látva a szürkészöld elszíneződést bólintott: „Rendben van." Hiába, az amerikaiak türelmesek. Például ezek is most láttak először olyan őrültet, aki húsz cent ára kenyérért egy százassal fizet.

Persze az a kenyér nem ez a kenyér. Általában véve szeletelt és celofánba van burkolva. Nem ropogós, hanem szívós. Nem érzed az illatát és nincs fékezhetetlen vágyad arra, hogy letörd a nem-lézető csücskét. Azért a jó kiadós séta után csak belekóstoltam.

Érdekes, hogy erről az első sétáról mennyire nem maradt meg bennem különösebb élmény. Na jó, a házak szokatlanul magasak, az utcák rettentően szélesek, az emberek sokszínűek meg miegymás. Talán a fáradtság, esetleg a pénz iránti aggodalom, netán az ügyintézés izgalmai miatt még az ENSZ palotája és az utam mellett tornyosuló Chrysler Building se kapta meg a figyelmemet. Elvégre ráértem; előttem volt még hat hónap.

Az esti vacsora Sándorral a szalámis-kenyerek után igen jól esett. Valami jellegtelen helyen voltunk, jellegtelenül jellegzetes amerikai kajával, amelynek a receptje körülbelül így hangzik: „Végy egy ötcenti vastag, harminc centi átmérőjű bélszínt. Helyezd a platnira. Óvakodj attól, hogy só, paprika, hagyma és egyáltalán bármilyen ízesítő a hússzelet közelébe kerüljön. Amikor a sült feketés színt kezd ölteni, akkor feltehetőleg a belseje még ehető. Ekkor vedd le a sütőről és szolgáld fel, de előbb öntsd le a keserű, 'grévi' nevezetű, állagában, színében és szagában valami egészen másra emlékeztető, barna, híg, szósznak titulált generállöttyel."

Ehhez a királyi étekhez az ember Budweiser dobozos sört iszik, amelyen büszkén díszeleg a felirat: „A legtisztább valódi coloradói vízzel készítve." Ennél a meghatározásnál valósághűbbet én se tudtam volna kitalálni. Bár nem tudom, hogy milyen a legtisztább valódi kolorádói víz, a sör íze leginkább arra emlékeztetett, csak éppen szokatlanul szénsavas volt.

Miután már tudtam, hogy vonatom másnap kora reggel indul a 33. utcai Pennsylvania-állomásról Washingtonba, a vacsorának hamar véget vetettünk és Sanyi hazafuvarozott. (Nappal nem igazán célszerű kocsival járkálni a városban, de ilyenkor este már csillapodik a nagy forgalom.) A tekervényes folyosókat újra sikerrel becserkésztem – velem nem fognak kitolni ezekkel az agyafúrt belső labirintusokkal! – és az ágynak nevezett süppedős-viszketős valamibe dőltem.

Ez nem a legegyszerűbb művelet, mivel előtte ki kell tépkedni a lepedőt és az azon fészkelődő takarót az ágy széleiből, hacsak nem akarsz csigaként az ágynemű és a heverő által képezett, ekként a hálózsákra emlékeztető tokba bújni. Ezt az aktust minden nap meg kell ismételni, mivel az ottani ágyazók ragaszkodnak ahhoz, hogy a koszos pokrócot és az azt a te tiszta testedtől védő lyukas lepedőt a fekhely peremébe körülbetonozzák. Viszont az éjjeli szekrény fiókját kihúzva új meglepetés ért: itt minden szállodában odakészítik számodra a Bibliát. Már nem volt erőm belelapozni.

Hát igen, most már végleg megjöttem. Szia Kedves, sziatok picinyeim! Ma veletek fogok álmodni. Holnap pedig kezdődik a program...

Washington először

A Presidential Hotelban lógok a telefonon. Ablakom tárva; a külső sötétségből az egészen barátságos kis utca fáinak a zöldillatát érzem és csak a város éjjel sem szűnő hallatlan lüktetése tudatja velem, hogy hol is vagyok. A szobám most igen barátságos, melegfényű kislámpa melletti asztalkán áll a telefon. „Szia, puszi, megvagyok, de gyorsan le kell tennem, mert drága. Csak a csöppségeket add ide!" Vékony cérnahangján Emőke kérdezi, hogy mit és mikor hozok neki. Melinda csak egy szót ismételget: „apuszi, apuszi, apuszi". Majd a Kedves rémül el: „Csak nincs baj?" Mert a telefonba áthallatszik a rendőrautók valami eszméletlen vijjogása, amely végigkíséri az egész estét és amit én már lassan megszoktam. Bezárom az ablakot és hangos sóhajjal utolsó csókot üzenek az Ócenánon túlra. „Majd jelentkezem, eddig minden szupi..." Azzal leültem és elkezdtem írni első levelemet. Mert volt már miről beszámolnom.

Mrs. L., a jóságos néger ENSZ-csoportvezető, minden magyar ösztöndíjas étcsokoládé-torony Mamikája, akinek akkora hátsója volt, hogy Muraközön több ló elszégyellte volna magát, szelíden vállon legyintett. Miközben a kék foltokat borogattam, kedvesen intett: „Magának nem kellene!". Már hogy nem

ragaszkodik ahhoz, hogy elmenjek Washingtonba arra az egyhetes oktatásra, amelyen bevezetik az ösztöndíjasokat az amerikai politikai, jogi és gazdasági rendszer rejtelmeibe. A többi magyar kiküldött ezt a programot rendesen el is lazsálta. Mamika roppantul meglepődött, amikor kijelentettem, hogy már pedig nekem az igen fontos lenne. „No, jó!" – írta alá megadóan a papíromat.

Nekem megvoltak a magam kis indokai. Először is, hehe, ezzel a manőverrel kerestem 180 dolcsit. Az ösztöndíjunk havi 540 dollár volt – majd elmesélem, hogy az mennyit ért – akkor, ha egy helyben éltünk. Viszont azt megtoldották 180 pénzzel, az ún. áttelepülési díjjal, ha más városba költöztél. Mondanom se kell, hogy a „move", a költözés egy ilyen spórolós típusnak, mint én vagyok, a plusz összeg negyedébe se került.

Bár a kis külön pénz se jött rosszul, ne hidd, hogy csak a koszos anyagiak vezéreltek. Nagyon is kíváncsi voltam az USA lelkivilágáról szóló programra. Viszont be kell vallanom, hogy leginkább a város érdekelt.

A kiképzésről egy-két napot „véletlenül" elmaradva bejártam Washington összes múzeumát. Ez nem kis szó egyrészt az intézmények száma, másrészt azok nem-triviális mérete miatt. Felkerestem egyik példaképem – A. Lincoln – emlékművét a többi elnökével (Washington, Jefferson) együtt, majd kilógtam a Pentagonba, a hadügyminisztériumba

A kegyeletet picit megsértve jót nevettem az arlingtoni Hősök temetőjében produkált, őrségváltásnak nevezett esetlen cirkuszon, amelyet a szinte teljesen kopaszra nyírt, mindig szőke és mindig egyforma magasságú – alacsonyságú – katonák adtak elő.

Ugyanott melegen emlékeztem JFK-ra, Kennedy elnökre, akinek a halálhírét annak idején együtt hallgattuk a rádióban megdöbbent apámmal.
Elbuszoztam Mount Vernonba, megnézve George Washingtonnak, az USA első elnökének tipikus koloniál házát. Sokra nem emlékszem belőle, csak a zongorára és az egyik szép, kínai-jellegű vázára.

Hát te, azok a múzeumok! A Fehérház, a Kapitólium, a Washington obeliszk meg a többiek! Róluk később mesélek. Egyelőre leginkább a méretek ragadtak meg. A Lincoln emlékmű óriási görög csarnoka a sokszoros életnagyságú szoborral éppen úgy, mint a Külügyminisztérium épületének szoba nagyságú gránitkövei. A hatalmas központi tér melletti autóparkoló, ahol a félig romos óriásházak közötti sivár betonon akár tízezer járgány is elfér.

A park fel volt dúlva: éppen a 21. század metróját építették. Gyalog jártam körbe a sok kilométer hosszú teret. Bár pár dollárért vehettem volna napijegyet a nevezetes pontokon megálló szellős kisbuszra, ezt a luxust nem engedtem meg magamnak. Mint ahogyan hiába szólintgattak a tér övét körbeszögecselő árusok is. Megjelenik a sarkon egy hófehér Ford kis furgon, majd vezetője leparkol a tér valamelyik – egymás közt nyilván előre beosztott – perempontján. Felhajtja a kocsi oldalszárnyát és máris kínálja a fasírtot, kólát, sört,

miegymást. Időnként lejattol a zsaruknak, de mindig figyelmes, mindig megszólít és akkor is szívesen elcseveg veled, ha semmit se veszel tőle te sápadtarcú. Merthogy ő mindig indián vagy afféle.

Vonatozok

Ja, hogy miként jutottam az amerikai fővárosba? No látod, az szintén egy trücök, amit el kell mesélnem. Mamika repülőjegyet akart adni nekem, mire én azt füllentettem (bevette!), hogy félek repülni és inkább vonattal utaznék. Arról most hallgassunk, hogy a repülőtérre és attól a taxi négyszer annyiba került volna, mint a pályaudvarra és onnan (azzal a mackós bőrönddel a buszt akkor se próbálhattam volna, ha találtam volna kellő járatot), és persze a különbség már az én zsebemet érintette.

Az idővel se jártam rosszul. Bár az Amtrak nevű csodavonat a 45 perces repülőút helyett három óra alatt teszi meg a New York - Washington közötti mintegy 370 kilométeres távolságot, csakhogy egy esetleges dugó esetén New York-ban kijutni a repülőtérre legalább két óra. Engem viszont főleg az a megfontolás vezetett, hogy repülhetek még eleget, viszont ez az utolsó alkalom kipróbálni az amerikai vasutat. El kell árulnom, hogy jól döntöttem, mert az amerikai vonatozás egy külön élmény.

A dolog úgy kezdődik, hogy a fenékileg a Mamihoz nagyon hasonlító túldimenzionált, mindig mosolygós néger kitépi a kezedből a nyakkendők utolsó foszlányaival átkötött bőröndödet: „Majd én ezt elhelyezem!" Nincs apelláta, mert még egy szép és ép poggyász is zavarná mások kényelmét. Szóval a kuffernak nem az utastérben, hanem a bejárat melletti kalitkában a helye. Csak az aktus után kérdezi meg a fekete és kerek, hogy van-e bilétád. Akkor azt nagy szigorral elveszi tőled, és miközben a jegyet a repülőülésed fölötti tüskére tűzi, ellentmondást nem tűrő hangon közli veled, hogy márpedig ő szól amikor és ahol majd le kell szállnod, és majd a bőröndödet óvatosan a földre fogja helyezni, és taxit nem hív, ha nem kéred, de azt roppantul csodálná. Ezzel szemben azonnal döntened kell, hogy milyen szendvicset kérsz; és mustárral vagy kecsappal (a jegy árában foglaltan). Az italozás ki van zárva, ahhoz tessék elvonulni a vonat bárjába, ami innen előre két kocsira található, és onnan lehet telefonálni, táviratot küldeni, bélyeget venni, fogadást kötni stb.

Már tudod, hogy Jimnek egy dollárt kell adnod ezért a szövegért. De igazán megéri, mert olyan élethűen csinálja...

A vonat 140 kilométeres átlagsebességgel röpül és a masiniszta rádión tájékoztat a táj szépségeiről és nevezetességeiről. Közli miszter R.-rel, hogy a legújabb telefon szerint Jonathan nevű gyermeke megszületett, 53 centis és három kiló hatvan deka; anya és gyermeke jól van. Továbbá missz T. készülődjön, mert le kell szállnia a következő állomáson, ami tíz percre van, és ne felejtsen el virágot venni az anyósának. Misziz S. ne aggódjon, mert unokái várják a pályaudvaron. Egyébként is minden megálló előtt pár perccel kedvesen figyelmeztet: „Please, check your pieces before leavin' the train" (ellenőrizzük, hogy minden cuccunkat összeszedtük-e leszálláskor).

Magát a tájat alig nevezném elragadónak. A vonat tök egyforma városok egyhangú pályaudvarai között csúszkált. Mindig ugyanaz a kép várt. Hatalmas földtáblák óriási traktorokkal, eget verő porral. Azután kisebb zöld liget, autós kirándulókkal. Majd az előváros, a modern és a lerobbant gyárak, a hatalmas

üzemcsarnokok és az ócska fészerek soraival. Benzinkút benzinkút hátán. Majd egy híd, netán egy alagút, pár barátságos utcasor és a vonat bekúszik a házak fölé emelkedő, emelt peronú állomás tetőzete alá.

Közgazdász szememmel azért meglestem az ország mérhetetlen gazdagságát és a fölös kapacitásra épülő pazarlását is. Láttam olyan tárolókat, ahol legalább négy-ötszáz óriási teherautó, kamion, munkagép stb. hevert kihasználatlanul a legszebb dologidőben. Épp recesszió volt; az eszközök a gazdaság fellendülését várták. Ha beüt a „boom", akkor majd ismét szükség lesz rájuk. Most olyan munkanélküliek, mint azok az emberek, akiket az állam szintén a megélénkülés idejére tartalékol, ám senki se tudja, hogy meddig vagy mikorra.

A vonat barátságos büféjében a végül kecsapos szendvics után megengedtem magamnak egy Lite sört. Ez az ottani kőbányai. Az arisztokratikus angolokkal szemben az amerikaiak szívesen alkalmaznak rövid neveket, mint például a „light" (világos) helyett a „lite"-ot. Te, az ottani szeszkínálat felért a Gellért bárjáéval, ahol egyébként nem jártam gyakrabban, mint az amerikai vonatokon. Alig térek vissza a helyemre, amikor a kerek néger megérkezik és ránézve a tüskére tűzött jegyre vidoran közli velem, hogy készülődjek, mert hamarosan célhoz érek. Egyetlen megjegyzést se tesz a pöttyös, kockás és sávos nyakkendőkkel átkötött buldogomra, mint bőröndre, hanem azt az ajtóba liferálva közli, hogy másszak le, ő pedig majd lehajítja nekem a cuccot. Szó szerint így teve. Egy könnyed mozdulattal lerepítette a hajókuffert, amit pedig én alig tudtam vonszolni. Ezek szerint az egy dolcsi borravalóval nem villogtam.

Ezerötszáz dollárral az alsógatyámban kivételesen megengedtem magamnak a taxit. Adtam egy feles („half") borravalót. A sofőr rám nézett, majd visszaadott egy negyeddollárost („quarter"). „Magától ennyi sok" – mondta lenézően és megpróbáltuk együtt kiemelni a bőröndöt. Sikerült. Egyébként a washingtoni taxis furcsa jószág. Annak ellenére, hogy a városban tucatnyi bérkocsivállalat van, vagyis igen nagy a konkurencia, csak akkor áll meg neked, ha olyan kedve támad. Menet közben megkérdezésed nélkül újabb utasokat is felvesz és mindenkivel a teljes menetdíjat fizetteti meg. Megteheti, mert a fővárosban – mint másutt is – iszonyatosan pocsék a tömegközlekedés.

Én vagyok én, te vagy te...

A városban valamelyik nap felkerestem a volt nevelőm – ez a munka neki nem sikerült a legjobban – által megadott címet. M. A. atya, akihez piarista ajánlólevelekkel és egy üveg ötputtonyossal érkeztem, meleg szavakkal és forró levessel meg hazai csirkesülttel fogadott. Mindegyik már nagyon rám fért. Az éltes háziasszonyka a kezeit csapdosva lelkendezett: „Ilyen fiatal korban disszidálni, édeském!". Nagyon szimplán közöltem vele, hogy én haza fogok menni. Erre még jobban elrémült: „Ne tegye, ne tegye fiacskám! Itt elélhet. Jaj, az a szörnyű ország!" Az atya türelmesen elviselte a nővérke aggályrohamait.

Ebéd után elszívtunk egy jó pipát az igen pocsék amerikai kávé mellé. Majd az atya pár könyvet nyomott a kezembe: „Ezeket vidd el haza M. atyának!". M. Mihály az ikonok kedvelője. Három csodálatos albumot cipeltem végig Amerikán az ő kedvéért. „Ez pedig a tiéd" – nyomta a kezembe a Washington National Gallery hatalmas kiadványát. Már csak otthon vettem észre, hogy a meleg miatt az ebédnél levetett zakóm belső zsebében egy boríték lapul egy egészen csinosnak mondható ötvendollárossal. Óh, ti atyák!

Érkezésem másnapján a washingtoni külvárosok jobbikában – angliai típusú családi házak, kis fűszerboltok közt, ahol igazi kenyeret és pompás gyümölcsöket lehet kapni – legyalogoltam azt az alig nyolc kilométert az International Center-be (minden nap megtettem az utat oda és vissza), ahol az önként vállalt program várt.

Itt kellemetlen meglepetés fogadott. A hallgatók között én voltam az egyetlen fehér. Már értettem, hogy Mamika miért nem ragaszkodott a részvételemhez.

A felvilágosítás keretében jeles professzorok és egyéb madárjósok próbálták belénk verni az amerikai társadalom rejtelmeit. Ez rendben is lett volna, de a mellettem ülő, testes, tülök-turcsi-orrú, mindig izzadó néger, aki szerintem a vonatkalauz testvére volt, állandóan cikizett. (A fehérek visszataszítónak tartják a tömegesen együtt lévő feketék „illatát". Én is így voltam vele ott. Majd később megtudtam, hogy az efféle szimatélmény bizony kölcsönös...)

„Honnan jössz?" – kérdeztem és azonnal kaptam két választ. „Antiguáról" – mondta büszkén és rá kellett döbbennem, hogy nem ő a műveletlen, aki nem tudja, hogy hol van Magyarország, hanem én, aki még csak nem is hallottam az Antigua nevet. Azt is hamar megtudtam, hogy ez a félmegyényi, pöttömke kis antilláki sziget az USA-nak ezerszer fontosabb, mint az én rónás szép hazám.

A dagi – nevezzük egyszerűen csak így – később egy sörmeghívásra méltatott. „Nem is vagy olyan rossz fej" – közölte fennsőbbséges stílusban, miután már ezerszer leszögeztük, hogy Magyarországnak semmilyen szerepe nem volt a gyarmatosításban és a négerek elnyomásában. Később is többször „élveztem" az iskolát végzett színes bőrűeknek ezt az önkéntelen, a lappangó kisebbrendűségi érzést a fennhéjázó modorral leplezni óhajtó magatartását, melyre személyesen sohasem szolgáltam rá. Ott álltam doktorként – mivel 1970–ben erre a címre jogosítottak fel – és teljesen hülyének éreztem magam, hogy egy antiguai vagy mi a fene kövér néger előtt magyarázom a bizonyítványomat, hogy de én nem... Legfeljebb annyiban bízhattam, hogy amint én rájöttem arra, hogy nem minden fekete néger, úgy ő is elismeri, hogy – Thomas Mannal szólva – van a fehérek között európai is.

Mert az amerikaiak nem európaiak. Washingtoni utam egyik célja az volt, hogy jelentkezzek a Munkaügyi Minisztériumban, ahol találkoznom kellett a program hivatalos állami felelősével. No látod, ez a felelősdi-cirkusz keserítette és édesítette az egész utamat. Volt munkaügyi felügyelőm, pénzügyi ENSZ-ellátóm és elvileg lett volna szakmai programfelelősöm is. Az utóbbi az én esetemben felszívódott, de erről majd később. Ha nem sikerült a három korifeust meggyőzni, amihez egyszerre kellett elérni Washingont, New York-ot és kezdetben Ann Arbor-t, akkor ugrott a jó lehetőség. Ha viszont sikerült őket megbolondítani, akkor egészen jó kis programokat lehetett összebulizni.

A Minisztériumban Andrew P., a vörös ír fogadott. Valami apró, jelképes ajándékot vittem neki, mire ő fontosnak tartotta, hogy meghívjon egy mexikói ebédre. Be kellett látnom, hogy a széleskalapúak jobban főznek, mint az amik. A jó megfigyelő némi ízt is felfedezett abban a csiliben, amely a zöld sziget leszármazottját valamelyik rosszabb sorsú rokonára emlékeztethette, mivelhogy igen erős könnyeket hullatott. A jó kis magyar lecsó után persze nekem mindez smafu volt, és nagyott nőttem Andrew szemében.

A repeta után visszatérünk a Minisztériumba. No, ott találkoztam azzal a bunkóval, Andrew kollégájával, egy néhai osztrákkal. Amikor a tag megtudta, hogy honnan jöttem, elmesélt egy „jópofa” viccet. Hogy amikor a magyar megszületik, jobb keze mellé hegedűt, bal keze mellé erszényt tesznek. Ha jobbra nyúl cigány lesz, ha balra, tolvaj. Erre megkérdeztem tőle, hogy miként van az a portórikói anyukája. A szelíd ír elcsodálkozott azon, hogy még csak pár napja, órája vagyok Amerikában, de máris ismerem a legsértőbb fordulatokat. Szétválasztott bennünket, látszólag megkorholt, de már a zsebemben volt. Mert megtettem helyette azt, amit már régen szeretett volna, de hát ő fizetésből élt...

A Minisztérium épülete elegáns volt, de a szobái és a berendezések...! A hazaiakra emlékeztettek. Szűk odú, vacak vetemedett furnér, alumínium, mindenütt akták – ez Andrew kuckója. Hiába, a munkaügy nem piaci szektor. Andrew elhadart nekem mindenféle eligazítást egy hosszú listáról. Hogy hozzá kell fordulnom, ha a menetrendemen módosítani akarok.

Halk közbevetésemre, hogy változtatni csak a meglévőn lehet, csak vállat vont. „Majd teszünk valamit” – sóhajtotta, sejtvén, hogy problémás eset leszek. Lettem is. Olyan hirtelen tűztem el otthonról, hogy valóban nem volt érdemleges programom. Lógtam a levegőben. Itt leszek Amerikában hat hónapig és csak annyit tudok, hogy mi az első kétheti teendőm. No és azután? Szóval ő majd elküld az ENSZ-be, ahonnan átmehetek a másik épületbe, ahol megkapom az új csekket, amivel el kell ballagnom a Cook-hoz a repülőjegyért stb.

A derék vörös minden egyes mondatával a nehézségeket sejtette és azt remélte, hogy ezzel lebeszél az új ötletekről. Mint később meglátod, ez neki nem igazán sikerült. Békében váltunk el. Búcsúzóul még megleptem egy Bilagittal. Nehezen fogadta el ezt a gyanús keleti készítményt. De később hálálkodott a telefonban, hogy a csilire valóban a Bilagit a megoldás.

A tanfolyam lassan véget ért. A dagival nagyon összebarátkoztam, főleg egy elszólásom miatt.

WASHINGTON INTERNATIONAL CENTER
of the Meridian House Foundation

TO: BELA HALASSY HUNGARY

In token of your participation in the programs of introduction to the United States offered at Meridian House by the Washington International Center.

APRIL 1975

WASHINGTON, D. C.

Executive Director

Közöltem vele, hogy „my wife is black” (a feleségem fekete). Erre egészen meghatódott. Az se zavarta, hogy korrigáltam – „black–haired” (fekete hajú). Volt ennél röhejesebb nyelvi bakim is. Mondom a tagnak, hogy „gay” vagyok, azaz hogy vidám a természetem. Honnan is tudhattam volna, hogy a „gay” az ottani szlengben buzit jelent? „Nem is vagy olyan rossz fej” – mondta lapáttenyér, majd megkaptuk a bizonyítványt és a szélesmosolyú fotók után már utoljára ballagtam hazafelé.

Búcsúzom Washingtontól. A lassan-kezdem-gyűlölni koffer bepakolva. A számla kifizetve. A személyzet könnyei már felszáradtak. „Maga mindig olyan jópofákat mesél. Oszt olyan vicces. Meg beszél hozzánk. No, meg amit az ággyal művel mindennap. Mikor teccik végre visszajönni?” Felemelem a telefont és

apám unokaöccsét tárcsázom Pittsburgh-ben. Diana vette fel a kagylót: „Hát te vagy az a lökött akivel leveleztem? És valóban itt vagy? Nohát, ez nagyszerű!”.

Igen, első angol nyelvi kísérleteim során Dianának írogattam. Az Illyés család tagjának, apám nővére unokájának, aki egyetlen szót se tud magyarul. Az ő kedves hangja azonnal elenyészett, amikor apja vette át a kagylót. Meglehetősen szárazon közölte: „Ha majd erre jársz, nézz be!”.

Ha majd arra járok? Ha majd lesz pénzem? Ha majd...? Ez a sztereotip amerikai formula akkor még – különösen egy rokon részéről – lelombozott. Sem igazi meghívás? Sem dátum? Sem érzés? Sem érdeklődés a lehetőségeim iránt? Nézzek be?! Ők meg ... be! Megsértődtem. Csak később tudtam meg, hogy ez a nekem hűvösnek tűnő invitáció ott a meghívás igen szívélyes módja. Rideg, de praktikus. Nem erőltetnek, mert ki tudhatja, hogy mikor milyen bizniszeid akadnak. Nem köteleznek. Viszont ha arra jársz, akkor tényleg szívesen látnak. Azt pedig végleg nem sejthetik, hogy neked a buszjegy komoly extra kiadást jelenthet. De miért is nem mondtad meg?

Végülis nem az ösztöndíjas buta büszkeségén múlott, hogy nagybátyámhoz nem jutottam el. Egész egyszerűen a dolog nem jött össze. Így sohasem láttam Pennsylvániát, a legtöbb amerikás magyar otthonát.

Újra tárcsáztam. Alex H.-t hívtam, aki a szakmai programom felelőse lett volna papíron. Meglepetés ért. A tipikus amerikai név mögött – kicsi a világ – Rottenbiller-utcai magyar rejtőzött. Rettentően apás modorban elmagyarázta nekem, hogy ne aggódjak, ő majd mindent elintéz. Később határtalanul idegesített az amerikás magyaroknak a nagyképű gyámkodása az óhazabéliek fölött. Mintha gyengeelméjűekkel társalognának. De akkor és ott, a washingtoni hajnalban, a rendőrkocsik eszméletlen (mára már Pesten is megszokott) csaholása között, az út valódi kezdete előtt jól esett az a pár magyar szó. Jó kezekben vagyok, minden sikerülni fog!

Hány az óra?

A washingtoni kiruccanás után Ann Arborba, a michigani egyetemre vezetett az utam, Detroit mellé. A repülőtéren furcsálkodva néztek rám, amikor megkérdeztem, hogy mikor megy a gépem és melyik az. Mikor? Hát negyven percenként indul egy, mit izgulok. Melyik? Az American, a Delta, a Panam, a TWA stb. jegyei egymás közt tetszőlegesen cserélhetők. Akkor még nem volt ez a szigorú ellenőrzés. Egész egyszerűen odasétáltál a megfelelő kijáróhoz, azután vártál pár percet és máris repülhettél. Addig is válogathattál a beszállóoszlop melletti tálcán lévő egészen fincsi sütemények között és önthettél magadnak az elmaradhatatlan amerikai kávéból. Grátisz.

Hm, az amerikai kávé. Mindenütt ott van. Sok helyen az a szokás, hogy az elsőért fizetned kell (húsz cent), de azután annyit tölthetsz utána ingyen a kerek vájdlingnyi üvegkannából, amennyi csak beléd fér. A főzet gyenge, állagában leginkább a magyar teára hasonlít, azzal a lényeges eltéréssel, hogy a végén még ízletesnek találod.

Már nem sok mindenen lepődsz meg. Például azon sem, hogy öt perccel előbb érkezel Detroitba, mint ahogy felszálltál Washingtonban. Más időzónában vagy. A városból csak taxival vagy limuzinnal juthatsz el az egyetemre. A taxi húsz, a limuzin hét dollár; a döntés nem nehéz. Hogy mi is az a limuzin? Nos, egy tízméteres, nyolcajtós, tizenkét-tizenöt üléses, krokodilalakú személykocsi.

Ha a vezetővel akarsz értekezni, akkor táviratot kell küldened vagy taxit kell fogadnod, mert olyan távol ül tőled.

Alan M., egyik ENSZ-szakértőnk fogadott, akinek az volt a legnagyobb élménye Magyarországon, hogy kislánya itt ült először bilire a Szalajka-völgyben tett kirándulásunk során. Alan felesége utánozhatatlan bájjal tudta magyarul sejpíteni kedvenc nótáját, a „Kekkk a kökkeeeny...” kezdetűt. (A képen a baloldali pár.)

Alanék csöpp kis háza volt az első amerikai otthon, ahol vendégeskedtem. A házikóban a sportcsarnoknyi nappalin kívül volt egy hétköznapi nagy és egy ünnepi kis étkező. Tévészoba, hatalmas hagyományos konyha, hat hálószoba és három fürdőszoba. Merthogy a manzárdon lévő két dolgozószobáról, az alagsori hobbiműhelyről, biliárdteremről és pingpongszobáról csaknem elfeledkeztem. Ott lenn állt két viszonylag méretes hűtőszekrény is. Mindegyikben bőven elfért volna az én itthoni fürdőszobám.

Persze ne hidd azt, hogy Alanék gazdagok voltak. A 2500 dolláros havi fizetés nem számított menőnek egy tanársegédnél. Akkoriban és ott azt a házat Alan kábé húsz havi fizetéséből tudta megvenni. A házhoz járt egy cirka százötven négyszögöles telek, hátsó nyitott garázzsal és első zárttal. A garazsak kellettek is a szokásos három autóhoz. A „kocsi” egy hatméteres faburkolatú karaván; azzal járt Alan az egyetemre. Sally háztartásbeli volt; ő használta a mindössze Zsiguli-méretű kétajtós bevásárlókocsit. A kertben pedig már nyaraláshoz készítették a furgont, a kis nyitott teherautót, amely a ráemelt kredenccel egy pillanat alatt lakókocsivá varázsolható. Gáz, zuhanyzó, konyha a kasztniban.

Csattanós történet

A michigani egyetem a szokásos amerikai sznobság jegyében épült, azaz megpróbálták utánozni – meglehetős külső sikerrel – az óangliai egyetemek stílusát. Ann Arbor a megtévesztésig hasonlított mondjuk Oxfordra. Ódonnak ható épületek óriási üvegablakai bámulnak le a vörös téglafalak, a szürkésfehér gyámoszlopok, keretek, épületcsicsák közül a gondosan nyírott gyepre, amelyre kimondottan szabad rálépni, de ráülni még jobb. Komoly vagy csak fontoskodó professzorok vonulnak méltóságteljesen a hatalmas udvar négyszögében. Kazalnyi könyvvel a hónuk alatt diákok sietnek jobbra-balra, látszólag minden értelem nélkül. Mások a gyepen csücsülve a tanulás látszatát mímelik.

Engem nem igazán hatott meg ez a miljő. Bár jól tudtam, hogy itt valóban komoly munka folyik, nekem mindez olyan valótlannak, mesterkéltnek tűnt. Sokkal jobban szerettem a könyvtárat. Alan – egyébként minden vendéglátóm – nagyon elfoglalt ember volt.

Így pár előadásán kívül időm jelentős részét az irományok csodás világában töltöttem. Szemben más egyetemekkel a könyvtár nem a „campus”-on (egyetemi területen) volt, hanem tőle távol, a varázslatos, leginkább egy kitűnően gondozott golfpályára emlékeztető parkban. Sokáig nem tudtam, hogy mi is annyira furcsa magán a könyvtárépületen.

Hát az, hogy egyáltalán nem volt ablaka! Ez azért nem zavart, mert úgysem óhajtottam a lég-, hő-, és zajkondicionált olvasótermekben maradni. Inkább kislattyogtan a fák alá, a pompásan nyírt domboldalra, a meleg napfényre. És olvastam és sétáltam, meg sétáltam és olvastam. A zöld fű, a vörösbegy és a kanadai fenyő pompás társaságot kínált a számomra a szakirodalom mellé.

Alan elvitt Detroitba, amely félelmetesen randa város. Kivételt csak a folyó melletti kis sétány jelentett. A túlparton – Kanada. Én nem mertem utánozni N. Kálmánt, ösztöndíjas társamat, aki átlógott. „Hogyan csináltad?" – kérdeztem, tudva, hogy útlevele nem jogosította fel. „Hát csak átballagtam. Amikor megkérdezték, hogy amerikai vagyok-e, ezt rágóztam feléjük 'suö'. (Sure, vagyis: persze.) Ha 'igen'-t mondtam volna, azonnal tudták volna, hogy nem vagyok amerikai."

A kanadai vámhatóságok egyébként roppant szigorúak. Akkor történt az a bizonyos eset Sellye professzorral. Vizeletmintákat vett ideát, az USÁ-ban, de a gyanús löttyöket a kanadai vámosok elkobozták. A prof két hét múlva – amikor a minta persze már semmit se ért – kapott egy hivatalos felszólítást egy forma-nyomtatványon: „Amennyiben Ön a nálunk letétbe helyezett tárgyait x időn belül nem veszi át, úgy azokat nyilvánosan elárverezzük." Hm, vajon mennyit kaphattak e „tárgyakért"...?

Szegény Alan barátom meglehetősen lejáratta magát a diákjai előtt – és ennek én voltam a közvetett oka. Vittem neki ajándékba egy valódi csikóbőrös kulacsot és egy nemzeti színű fonott korbácsot. Szóval Alan az előadását azzal kezdte, hogy kedvesen bemutatott a diákjainak, akik között magam is helyet foglaltam. Majd az ováció után – az amcsik nagyon tudnak lelkesedni minden idegenért, főleg az európaiakért – Alan így folytatta: „Már Magyarországon is híre terjedt, hogy milyen disznók vagytok, én pedig mennyire szelíden és jóságosan bánok veletek. Ezért hozta barátom ezt a korbácsot, úgy hogy itt ezentúl rend lesz."

Azzal irtózatosat csördített az amúgy csak a magyar pusztán használatos szerszámmal. No, az ami diákok ilyet még nem láttak. De én sem! Alan nem ismerte ezt a fura magyar jószágot – nem játékszer, hanem valódi méretes pusztai ostor volt – és úgy képen vágta magát, hogy azonnal orvost kellett hívni. Nagyobb baj szerencsére nem lett, a diákok viszont több sörrel ismerték el nekem, hogy megajándékoztam őket egy örök nevelési élménnyel.

Mellesleg itt a tanárok és a diákok meglehetősen emberi viszonyban vannak egymással. Alan, amúgy balhéból – amit viszont nagyonis komolyan vett – meghívott egy vizsgáztatásra. Nemigen óhajtottam szerepelni, az anyagot sem ismertem jól, ezért aztán csak nagyon visszafogott kérdéseket tettem fel. Két meglepetés is ért. Az egyik az, hogy a vizsgázók mennyire komolyan vették a szereplésemet. Tisztelettel, de minden megilletődés nélkül válaszolgattak utólag

szintén kellő komolysággal megjegyezve, hogy mennyire szokatlan számukra az én szemléletem, de abból is tanultak. A másik az, hogy éppen a meglepő, az övéktől eltérő – praktikusabb, földhözragadtabb – nézőpontom sem hozta zavarba a vizsgázókat. Ők nagyságrenddel többet tanultak matematikából és információelméletből, mint mi itthon. Viszont – talán a lehetőségek és az eszközök gazdagsága miatt – nem olyan fogékonyak a trükkös, apró részletek iránt. Ugyanakkor, szemben a magyar diákokkal, nem félnek, nem alázkodnak meg a vizsgán, hanem kérdeznek. Nem értik teljesen, így hát pontosítsam a feladatot. Így a megméretés valójában érett, felnőtt társalgássá vált.

A vizsga estéjén Alan 40 diáknak tartott pikniket a házában. A hallgatók szemmel láthatólag otthonosan viselkedtek a tanáruk rezidenciáján. Főztek, sütöttek, pingpongoztak, tévéztek. Sajátjukként használták a ház valamennyi berendezését. Viszont negatív meglepetést is okoztak. Ezen a „kis" partin az ami diákok éppen úgy viselkedtek, mint a magyarok: az ismerősök mind egymással beszélgettek, szemmel láthatólag csakis egymással foglalkoztak a rég kialakult mikrotársaságok és aligha szövődött sok új barátság. Velem szinte szóba se álltak: túl öreg voltam hozzájuk, vagy mi. A helyzeten csak az enyhített, amikor feltűntem a konyhában és némi tippekkel szolgáltam az ott szorgoskodó, de a kulináris művészetben még gyakorlatlan diákhölgyeknek. Díszítési, elrendezési és ízesítési tippjeim hál' Istennek beváltak.

Egyébként itt szokatlan, hogy egy hímnemű így beleavatkozik az étkezési dolgokba. A magát emancipáltnak erőszakoló amerikai hölgynemzedék a kaja esetében furcsa módon elveszíti szokásos fennköltségét. A fiúk dolga az, hogy az étkezőben koktélokat szopogassanak, a lányoké pedig az, hogy a konyhában az ízetlen szendvicsek garmadáit készítsék.

A műveltség furcsa jelei

Fent említett Kálmán volt az, aki elcibált a szabadtéri koncertre egy dolcsiért. Képzeld el, bagóért hallhattam a legnagyobbnak tartott amerikai zongorista, Vladimir Horowitz játékát. A stadionban több ezren ültek és áhítatosan hallgatták a Mestert. A berendezések akusztikája tökéletes volt.

Viszont az is Kálmán volt, aki szintén egy bakért beinvitált az egyetemi moziba. Az volt ám a meglepetés! Mert ki gondolta volna, hogy az egyetem nyilvános mozitermében „felnőtt filmet" vetítenek? Tehát az amcsiknak Horowitz játéka anyagilag éppen annyit ér, mint egy igen gyenge pornófilm? Soha többet nem mentem el hasonló előadásra.

Hát igen, vannak furi amerikai szokások. Moziban például a következő módon kell viselkedned: A bejáratnál végy két doboz kólát, egy doboz cigit és sárga (vajas) sózott pattogatott kukoricát. Az utóbbiból jobb, ha a kis adagot kéred. Ennek űrtartalma ugyanis megfelel egy átlagos magyar vizesvödörének. Várd meg, amíg a vetítés első pár perce eltelik. Akkor vonulj be a helyedre (helyed az, ahová leülsz) úgy, hogy – ez nem kis teljesítmény – egyszerre nyitod ki menet közben a két kólásdobozt, mert úgy nagyobbat szól. Ha ugyanazzal a mozdulattal rá is gyújtasz, akkor a moziban mindenki elismeri, hogy megadod a módját. A helyet úgy kell kiválasztanod, hogy előtted és mögötted is üljenek. Az utóbbiakat könnyen elintézed a cigifüsttel. Az előbbiek se jelentenek gondot: tedd fel a lábadat az előtted lévő ülés támlájára, pontosan az illető füle mellé,

hadd hallja. Miután elhelyezkedtél, böfögj párat hangosan a kólától és kezd szétszórni a pattogatott kukoricát a padlón, mert nyilván azért vetted.

A mozibeli viselkedésnek megvan a maga szilárd alapja. Washington mellett, az ottani program részeként, meglátogattunk egy középsulit Annandale-ben. Hát, öregem, abban minden felszerelés a legkiválóbb volt! Vetítők, csodatáblák, számítógépek. A hatalmas könyvtárban halk zene szólt. A folyosók sarkaiban lévő tévékészülékeken bármikor bekérhetted a megfelelő oktatóműsort. Viszont a tananyag és a tanítás...! Az angolórán a srácok repülőgépmodellt építettek. A matekon egy kirándulás terveit szövögették. A történelmen egy óra alatt elintézték az összes európai forradalmat a nagy franciától a magyarig és az oroszig. A negyvenöt percbe még az aktuális kambodzsai helyzet is belefért.

No, ott kerültem ám kínos helyzetbe! A történelem tanárnő, meghallva, hogy magyar vagyok, kérte, hogy meséljek a lurkóknak a magyar forradalomról. Zavartan kezdtem valamit dadogni osztrákokról és magyarokról, Kossuthról és Széchenyiről stb. Ekkor a kölök mégis levette a lábát a táskámról és unottan felém köpve a rágógumi maradékát megkérdezte: a Kossuth ugye az az indiai pofa, aki fellázadt az angolok ellen. Szerencsére nem kellett sikítanom, mert csöngettek és a nebulók felugrálva, a tanárnőre mit se hederítve kitódultak az osztályból. Én meg az ajtóban álltam. Nagyobb baj azért nem történt, csak a fele cipőm szakadt el a tolongásban és az ingemet páran utólag használhatatlannak ítélték...

Azt viszont az ottani felsőfokú oktatás javára kell írni, hogy a diákokat nem félemlítik meg. Ezért az egyetemi óra ott nem egyoldalú prédikáció, hanem pergőtűz. A diákok kérdeznek, kérdeznek, érvelnek, vitatkoznak, de én azt olvastam, de én úgy tudom, és mi van ha, de mégsem, de mégis... A tanárnak alaposan fel kell kötnie, ha kiáll a katedrára! Ez őt és a hallgatót is roppantul motiválja. A megalapozó tárgyaktól (pl. matematika) eltekintve az ifjú fele annyi elméletet se kap, mint magyar kortársa. Viszont már az első évben gyakorlati feladatokkal bízzák meg. A diák maga választja meg tantárgyait és tanárait, mert az úgynevezett „credit" rendszer szerint folyik az oktatás. A tanulónak vizsgapontokat kell összegyűjtenie egy adott rendszer szerint az egymással valamilyen módon kapcsolódó tárgyakból. A magyar oktatásban szokásos osztályzás teljességgel ismeretlen.

Egyéb furcsa szokások

Pesten mondták, hogy a jogsimat nem biztos, hogy elfogadják Amerikában. El kell mennem az ottani Autóklubba (AAA – American Automobil Association) és kell kérnem egy papírt, de valószínűleg a különvizsgát úgy sem úszom meg. Szóval elballagtam az AAA–ba és előadtam kis problémámat. A gesztenyehajú „gal" (itt minden hölgy csaj és minden úr „guy", azaz fickó) mindenféle papírokat kezdett kitölteni, meg hogy másnapra tud csak vizsgára beütemezni, meg hogy fizessek húsz dolcsit. Jézusom, az egy vagyon! Végre a jányzó elkérte a vezetői engedélyemet.

Belepislantott, majd felpattantva hozzám rohant és adott két puszit: „Szia, Béla!" – és már tépte is szét a papírokat. Nagy pecsétet nyomott egy lapra. Odaadta a húsz dolcsival együtt: „Nesze, el van intézve. Most pedig meghívsz egy kis sütire és jól eldumcsizunk! Itt a kocsim, vezess te!" Így fordult a vezetési külön vizsga kulináris egzámenba. Merthogy az a feladat se volt triviális. Egy

kis eperpájt kellett megoldani. A körcikk alakú, hosszában huszonöt, az erősebb szélén tizenöt, vastagságában öt centis kis sütikén harminchárom szép nagy eperszemet számoltam meg. A mintegy két decinyi tejszín méltón koronázta a vérvörös áldozatokat. Hát, Anikám, kedves mentőangyalom, mégiscsak szép hely ez az Ann Arbor!

Mellesleg Aninak egy irtózatosan régi Fordja volt. Elől nem kagylóülésekkel, hanem egy régimódi kanapéval úgy, hogy akár négyen is egymás mellett ülhettünk. Tudod, az ottani műszaki vizsgákon simán átmegy az a kocsi, amelynek hiányzik a sárhányója, a teteje, az összes ajtaja és a végtelenségig szét van rohadva. Kicsire nem adnak. Viszont fantáziátlanok, mert minden kocsin azonos magasságban kell lennie a fényszórónak (a teherautókon is) és így nem lehet eljátszani a „most elvakítalak" című magyar össznemzeti játékot. A szintén egy szinten elhelyezett ütközőknek a mérete előírásos – egy Polskin jól mutatna az a böhöm vastag bumper – és az amerikaiak ezért kényelmesen megoldják a parkolási gondokat. Nem húzzák be a kéziféket és ha kiállnak, kicsit ide-oda tologatják az előttük-mögöttük lévő járgányokat. Az azonos magasságú, igen erős ütközők miatt ez egyiknek sem árthat.

Kezdetben zavart vendéglátóim számomra furcsa ellentmondásossága. Itt a kulcs, vidd el, vezesd a kocsimat. Itt a kulcs. Használd a házamat; kapcsold be a tévét; főzz magadnak vacsorát, ha ma nem jövünk meg; vegyél sört, whiskeyt, bármit a hűtőből; ha ráérnél, hozz reggel esetleg tejet, de csak ha nem esik nehezedre; érezd magad otthon. Te örülsz a bizalomnak, a vendégszeretetnek, a lehetőségnek. És abba a tévedésbe esel, hogy barát, sőt, családtag vagy. Csak lassan veszed észre, hogy ez nem így van. A ház kulcsa a tiéd, de a helyzeté és a család lelkéé nem az.

Alan két pöttöm gyermeke roppant érzékeny lélek volt; a magyar három- és ötéves apróságokhoz képest kimondottan mimóza. Mindkettőnek külön-külön akkora gyerekszobája volt, mint az én egész lakásom. A kis Saci áprilisban – itt északon ekkor még meglehetősen hűvös van – mezítláb, csupasz popsival, egyetlen vékony pendelykében ül a padlón és játszik a babájával. Szülei nincsenek itthon. (A képen Erik, a bátyóka.)

A gyerek trüsszög, kis mancsával állandóan törölgeti a megállás nélkül folyó orrocskáját, ümöge – elnézést – már tiszta takony. Kedvesen szólok neki, hogy talán fel kellene venni valamit. A pici, akivel gyítepaciztam meg minden, amit komoly segédprof apja nem tett meg vele, aki amúgy imádott, az igazán szelíd intésre óriási üvöltözésbe kezdett, mintha az életére törtem volna. Este pedig beárult a szülőknek, hogy én őt kínoztam...

Megkaptam a magamét. Hogy attól..., azért még nem..., meg a gyerek önmegvalósítása... Spoke úr hülye ideáinak a kezei Alanék házába is betették a lábukat. Én égtem, mint a Reichstag, másnap pedig a gyerek tüntetően felém fordította a meztelen kis hátsóját és tovább szörcsögött. Vajon otthon a kis Melinda mit kapna ezért tőlem? De, szerencsére, nálunk nincs Spoke.

Mivel az időm lejárt, különben is kezdtem a házigazdáim idegeire menni, no meg én se viseltem volna el több szívességet, tennivalóm se akadt, így kész megváltás volt mindenki számára, hogy ismét limuzinba ültem és elrepültem New Yorkba.

Mocsokban

Alex ígérgetéseit nem tartotta meg. Az Ann Arborban töltött két hetem során nem szerzett nekem szállást New Yorkban. Néztem az újságokat és elrémültem. „Szoba kiadó Manhattan közepén, szép kilátással. Bére havi 2000 dollár." Jesszus! Első kínomban – valahol lakni kellett – bementem a YMCA-be. Ez a fiatal diákok keresztény társasága. Így egyáltalán nem meglepő, hogy az általuk fenntartott hotelban főleg mohamedánok, hinduk és mindenféle keletiek laktak, akik meglehetősen érett korúaknak látszottak, ámde bizonyosan nem voltak diákok. A jellegzetes vöröstéglás diákszálló viszonylag tiszta, ugyanakkor meglehetősen sötét és hűvös hangulatú. Az emberek nem beszélnek egymással; mindegyiken látszik, hogy fáradt idegenként csak pár napig óhajtja meghúzni magát. 14 dollárba került naponta az a kétszer kétméteres zug, amelyben még egy csap se volt. Mielőbb kell keresnem valami emberibb és persze jóval olcsóbb fedelet a fejem fölé.

A 43. utcában egy ún. hetes hotelra leltem. Ki kellett fizetni előre a hét napot, ami 50 dollárt kóstált. Csöbörből vödörbe, de olcsón. Itt bezzeg nem volt hangulattalan az élet! Jobb szomszédom egy brazíliai portugál volt, aki minden este tíz és tizenegy között verte az élettársát. Remek egy fickó volt. Képzeld, tudott magyarul káromkodni! Határozottan állította, hogy az úgy sokkal jobban esik neki. A baloldali háromszor négyméteres szobában az olasz lakott tizenkét gyermekével, akiket éjjel tizenegy táján kezdett el nevelni. Így érkezett el az éjfél. A folyosói pisilés közben találkoztál az őrült-szeműével, ami azért volt jó, mert ha nappal találkoztál volna vele, akkor kikapta volna a kezedből az ételes zacskót. Éjjel viszont normálisan viselkedett. Öklével verte kívülről a saját ajtaját, majd megnézte, hogy beengedi-e belülről saját magát. A huszadik próbálkozás után közölte velem, hogy nincs otthon. A hetvenkét éves szemközti öreg néne reggel háromkor kapcsolta be a televíziót. Ajtaját szélesre tárta, nagyot húzott a pálinkából és saját testét a tükör előtt simogatva ordibálta: „Szép vagy, kedvesem!"

A vidám életnek hamar vége lett. Szombaton közölte velem a tulaj, hogy a rendőrség bezáratta az intézményt. A gülüszemű nem akarta elhinni az öreglánynak, hogy szép, vagy valami mást érthetett félre, szóval agyonverte a saját pálinkásüvegével. Mire a brazil őt szúrta le. Természetesen a tulajnak esze ágában se volt visszaadni a le nem töltött két napi töredékdíjat.

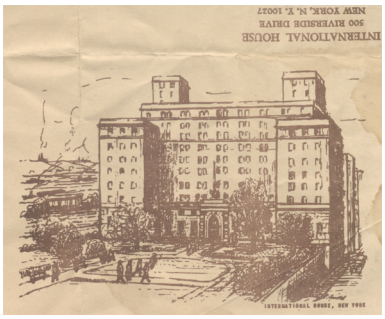
Így munkaidőm jó része azzal telt el, hogy valami normális lakásmegoldást kerestem. Felhívtam M. Ferencet, akinek számát még itthon unokabátyám adta meg. '56-ban újságíró-kollégák voltak. Először a feleségével beszéltem, aki azonnal meginvitált magukhoz ebédre és megígérte, hogy szállást is kerít. Majd pár perc múlva csörgött a telefonom és igen udvariasan, de nagyon hűvösen a férj visszamondott mindent. Később a jelenség megismétlődött.

Az amerikás magyarokkal kapcsolatos élményeim igen vegyesek. Például velem egy emeleten dolgozott F. Géza, akivel jókat sakkoztunk ebédszünetben. No, ő kicsit körülnézett és felfedezte, hogy az International House-ba lenne célszerű átköltöznöm. Ezzel még vártam, mert a hetes szállóm ki volt fizetve. Magyarul az „international" nemzetközit jelent, de ez senkit ne zavarjon, mint ahogyan a „national" (nemzeti) szót se kell szigorúan értelmezni. Az NHL (National Hockey League) „nemzeti" hokiligájában ugyanis kanadai együttesek is vannak, ugyanakkor a csak amerikai csapatok részvételével tartott baseball bajnokságot „international"-nek mondják.

Az IH a Columbia egyetem kolesza. Havi 180 dolcsiért kaptál egy kétszer háromméteres szobát egy ággyal, egy asztallal, egy székkel, egy szekrénnyel, a sivár belső udvarra való kilátással – a „view”, a park felé néző szoba, 20 pénzzel többe került volna – és egy működésképtelen mosdócsappal. Viszont kétszázhatvanhárom jól fejlett, rozsdaszínű amerikai svábbogárral. A drága pénzen vett rovarírtó volt a kedvenc ételük. Szalámit nem kaptak. Vettél egy kirándulótasakot, tudod azt a szögletes műanyagdobozt. Leszaladtál a pincébe, ahol nemcsak vasalhattál 25 centért egy óráig, hanem az ingyenes jégkockaautomata is működött. A dugó alakú jégkockákkal megpakoltad a tasakot. Abban az ötven fokban, ami a szobádban volt, a jég azonnal elolvadt. Akkor egy konzervdobozt tettél a tasakba, rá keresztbe pedig egy vonalzót. No, arra rámoltad a kajádat. Merthogy, szerencsére, a svábbogár nem tud úszni.

Élet a koleszban

Az IH-ban szép az élet. Hamarosan jó kis társaságom akadt. Ott élt Sz. Zsuzsa, neves festőnk lánya, szűk kis szobájában milliókat érő képekkel.

Éva, a magyar zsidójány nekem nehéz pillanatokat okozott. Pszichológiát tanult és persze nem kapott állást. (Az intézmény tele volt végzett, munkanélküli pszichológusokkal.) Éva abból éldegélt, hogy ezüstékszereket készített és azokat árulta a Metropolitan múzeum előtt. Én stricheltem neki, azaz vigyáztam, hogy jönnek-e a zsarvak. No, egyszer feltűntek ám, Vica pedig nem figyelt rám. De azért megúsztuk.

Kis társaságunkba tartozott egy iráni fiú testvérpár, egy bágyadt pillájú török csaj, egy sápadt holland srác és egy cérnavékony bangladeshi. Roppant nagy fogadásokat kötöttünk, hogy aznap a portorikói szépfiú a görög csajt veri-e meg és a brazillal megy-e táncolni, vagy éppen fordítva. Állati nagyokat kosaraztunk és rengeteget főztünk. Mármint a többiek. A két iráni egészen príma kosztot szolgáltatott, míg Zsuzsa mindig a lecsónál kötött ki. A holland csak evett, viszont egészen jól sakkozott. No, hát volt társaság.

Volt másik is. Három szerb gyerek, egyikük vajdasági magyar feleséggel. A srác beszélt magyarul is, ezért általában megvertem sakkban. Ragaszkodott a fogadáshoz, így igen sok reggelim ingyenes volt. Az IH éttermében reggel tojást lehetett kapni, igaz 67-féle módon elkészítve. Egy darab ára 1 dolcsi volt, az előző esti sakkparti tétje. Viszont a srácok nagyon jól fociztak. A környék tele van óriási parkokkal, ahol pár szombaton együtt rúgtuk a bőrt: velem voltak ki négyen. Bár többször invitáltak, uszodába nem mentem velük, mert az pénzbe került volna. Ezzel a társasággal is jól kijöttem, csak éppen a „magyar” feleségre orroltam meg. Mert amikor megkérdeztem, hogy milyen nemzetiségű, akkor azt mondta, hogy „jugoszláv”. Az is lehetett, mert tanítónő létére azt se tudta, hogy ki is az a Mátyás király...

Az IH állandóan programokat szervezett. „Barbecue in patio” – hirdették sokszor a ház kis előkertjében közösen elkészítendő étket, amelynek receptje a következő: „Végy egy normális darab húst. A felismerhetetlenségig daráld össze. Csinálj belőle gombócot, de nehogy fűszert tegyél bele! Tűzd tüskére és füstöld-

égesd össze ahogy csak tudod a kertben felállított faszenes eszközön. Majd add oda másnak és mond azt, hogy marha jót vacsizunk."

Persze a hétvégeken jól jött még az effajta változatosság is. Hét közben príma és olcsó ebédet kaptam a munkahelyemen. Ámde az egyéb étkezések, mondjuk így, meglehetősen monotonok voltak. Reggel tojás, mert a tejbepapikat – azokból volt vagy ezerféle – nem szeretem; a kolbásznak mondott amerikai nyúlbéltöltet (ez a mérete) szürke, gusztustalan és ízetlen; a lekvár pedig annyiba kerül, mint a tojás. Kiegészítésként néha elballagtam a szomszédos kis közértbe némi tejért, pár szelet felvágottért, darab kenyérért a hétvégi ebédekre, néha vacsorára, ami többnyire elmaradt. Ínyemet csak a valódi, igen kiváló dobozos narancslé üdítette fel: mindössze egy bakba került egy gallon (4,5 liter).

50 centért beiratkoztam a kollégium filmklubjába. Nem semmi ám, hogy pár hét alatt húsz Hitchcock-filmet néztem végig! Néha a kolesz halljában lévő ócska zongorát nyekergettem. Egyszer-egyszer részt vettem a különböző csacsi versenyek valamelyikén. A pincesori bárban azonban csak ritkán engedhettem el magamat, mert eszméletlenül spóroltam, hiszen vártam a Kedvest.

Igen lassan másztak azok a New York-i napok. Reggel lesöpörted magadról a svábbogarakat, spricceltél kedvenc mérgükből, majd irány a fürdőszoba. Amit óvatosan használj, ha ott indiait látsz. Bár tanulhatsz is tőle. A keleti mosdás módija a következő: Valamikor fehérnek mondott, térdig érő molinódat nem szabad levetned. Nyisd meg a csapot és egy félgömb alakú rézüstbe csorgass pár csepp meleg vizet. Amikor egy magyar elmegy a hátad mögött, hirtelen kapd fel a rézedényt és teljes erőből csapd a képedbe a vizet úgy, hogy a többsége a mögötted haladót fröcskölje le. A műveletet kétszer-háromszor meg kell ismételni.

Zuhanyzás után – amit esténként is megtettem – esetleg jégkocka vadászat és röpke bevásárlás következik, majd válogatás a tojásokból. Azután ballagás – mit ballagás: futás – a metróhoz.

De futás ám! Nem azért, mert elkésel. Az IH a Riverside Drive–on, a 118–adik utcánál található. Valamikor szép negyed volt itt, de mára elözönlötték a kétes alakok: ezért változtatták meg az East Side Story címét West Side Story-ra. A Harlem csak két utcányira van keletre. Tegnap még ott állt a park szélén egy valódi - Lada! Igaz, amerikaira szabott hatalmas ütközőkkel. Ma már hiányzik róla a négy kerék. Holnap a fején fog állni és ki lesz szedve belőle a motor. Holnapután pedig csak egy felgyújtott vázat találsz.

Legjobban a néger gyerekektől kell félned. Alig pár kilométerre az IH-tól van Kossuth elhagyatott szobra. Gondoltam megnézem. Visszafelé gyalogolva alig pár száz méterre tőlem, az International Church előtt lőtték lábon a suhancok azt a szegény öreget, aki valószínűleg nem tudta leperkálni nekik a követelt öt dolcsit. Ami jó, ha feltűnő helyen van a zsebedben és amit jó, ha azonnal odaadsz bárkinek, aki „szépen" kéri. Ha ugyanis nincs pénzed, akkor megdühödnek és némi kárt tesznek benned.

Igen, az a templom is egy csudahely. Vasárnap esküvő volt. Nekem főleg a fiatal pár tetszett. A néger vőlegény rózsaszín hajtókájú halványzöld frakkot és barna cilindert viselt, feszes világoskék bársony nadrágban és ugyancsak rózsaszín fodros előkéjű ingben. A menyasszonyon élénksárga tüllruha volt, hátul másfél méteres halványzöld masnival. Nigériai módon font, apróra

csomózott hajában pár pöttyös selyemlepke élvezte a napsütést. Anyukája a templom tornyával vetélkedő méretű kebleit egy világoskék függöny alá próbálta rejtegetni, nem nagy sikerrel. A társaság igen jókedvűen ordítozta az utcán, hogy agyonvernek minden katolikust.

Munkába menet

Most már érted, hogy érdemes kicsit kilépni a metró felé. 70 centért kapsz egy „token"-t, azaz tantuszt, amivel be tudsz menni a forgózáron, ha nem ugrod át, mint sokan. Mázlid van, ha a több kilométeres földalatti alagút-dzsungelban elsőre megtalálod azt a peront, amelyről a gyorsod indul, mivelhogy a városban nemcsak több metróvállalat, hanem egyes vonalakon külön-külön expressz és helyi járat is van. Neked a 118. utcától a gyorssal is majdnem háromnegyed órát kell száguldanod „downtown", azaz a belvárosba, a Manhattan legalsó csücskébe. Ha valaki nem tudná, a városban a kelet-nyugati irányú utcákat – a sziget déli csücskét kivéve – sorszámozzák. Két utca átlagos távolsága mintegy 200 méter. Ideszámítva magát a belvárost is, reggelente légvonalban számítva csaknem 20 kilométert kellett megtenned.

Beszállsz a kocsiba, pontosabban benyomnak a többiek, letörlöd a nyálat a képedről, mert a négerek beköpködnek a nyitott ablakokon, és jé, milyen mázlid van, most éppen le tudsz ülni.

Ezt most bármelyik kocsiban megteheted. Azonban felíratok figyelmeztetnek arra, hogy este az első kocsiba, a vezető nyitott ajtaja mögé igyekezz. Bár nem biztos, hogy életben maradsz, legalább a pilóta rádión keresztül tudja hívni a hullaszállítókat, ami azért nem mindegy. Pedig kár lenne elhagynod ezt az ezüstkoporsót; olyan szépen ki van pingálva. Ki tudja mikor és hol, a fiatalok az összes kocsit kívülről-belülről feliratokkal és festményekkel ékesítik. Meg kell mondanom, hogy egy-két disznóságtól és ócskább kísérletezéstől eltekintve ez a modern „népies művészet" többnyire meghökkentően jól eltalált – mondjuk ki: szép – termékeket is produkál.

Szóval unottan olvasgatod a graffitiket, a reklámokat és a standard intést: „Mi az ami fekete-fehér és mindent elrondít?" Hát az a szanaszét szórt újság, amin ülsz, amin tapodsz, amit a huzat a szemedbe vág. No, ekkor száll fel az az öreg néni. Amúgy pestiesen barátságosan megkocogtatod a vállát: „Anyóka, tessék helyet foglalni" – kínálod fel saját értékes pozíciódat. Kicsit meglepődsz, amikor a nyanya elkezd sikítani, rendőrért üvölt, hisztériásan a mellét tépi és máris súlyos öklök tucatjai meredeznek rád. Valamit hebegsz, mire az arcok megenyhülnek, az esernyők és botok visszalendülnek, a kövér néger hátba ver: „Ja, ez csak egy lökött európai."

Könyvet nem szoktam olvasni sem a metrón, sem „otthon". Ez érthető; napi munkám jó részét a szakanyagok böngészése tette ki. Betűundorom dacára néha én is a munkanélküliek megoldásához folyamodtam: azaz felkaptam az otthagyott, még élvezhető állagú újságok valamelyikét. No, erre mindjárt az első alkalommal jól rá is fagytam. Akkor még nem tudtam, hogy a „dowtown" és „uptown" jelzést komolyan kell venni, mert az a félsziget csücskében hirtelen az ellenkezőjére vált. Nyugodtan böngészgettem az újságot, amikor derült égbe érkeztünk, a szerelvény egy mocskos szerkezeten emeletmagasságban rohant és hívogatónak nem nevezhető házak suhantak el alattunk meg mellettünk. A repülőtérre vezető utat kivéve ekkor jártam először és utoljára Brooklyn-ban.

A valódi célállomás a Battery Park, nem messze a World Trade Center kettős tornyától. Innen pár tucat lépés a munkahelyed. (A metró melletti templomtól jobbra, hátul.) Beszállsz a gyorsliftbe, amely a huszadikig megy, ahol átváltasz a lassúra, amely felvisz a huszonharmadikra. Kezdődik a munkanap. Délután ugyanezt eljátszod „uptown", a külváros felé. Zuhanyzol, meghallgatod a bangladeshi panaszait, enni adsz a svábbogaraknak rutinból.

De végül úgy döntesz, hogy másfél évi kihagyás után mégiscsak lemégy egy doboz cigiért az automatához. Mert azért félelmetesen egyedül vagy.

Csábítások

Sorsom a Chase Manhattan bankba vezetett, ahol Alex H. lett volna felelős a programomért. Azonban nem bizonyultunk egymáshoz valónak. Kezdetben a tag jó volt hozzám. Ma úgy mondanám, hogy gyanúsan kedves.

Az első nap este meghívott egy koktélra „tudod egy olyan helyre" – mondta. Persze nem tudtam. Egy–két ital igazán nem esett rosszul, de jött a kérdés: „No, melyikre fizesselek be?". Alex egészen lelombozódott, amikor a helybéli hölgysereglet egyik tagja se ragadta meg az érdeklődésemet.

„Te, ne félj! Ezek nem profik, csak kicsit szórakozni vágynak." Erre közöltem vele, hogy én is az ágyba vágyom, csak éppen egyedül.

Alex New Jersey-ben lakott, ahonnan drága a közlekedés, de ahol a házak, lakások lényegesen olcsóbbak, mint Manhattanen. A hétvégét náluk töltöttem az ötvenezer dolláros, tipikus amerikai házban. Ekkor még jóban voltunk. Így elárulta, hogy kocsival jár be dolgozni – az akkor divatos Ford Musztángja volt – és 7 dollár 35 centet fizet a városban az aznapi parkolásért. Mikor elájulni készültem, megnyugtatott, hogy másokat is magával hoz és a benzin- illetve parkolóköltségeken risztelnek.

Sápadozásom nem volt alaptalan. Alex, látván nem éppen változatos ruhakészletemet, megígérte, hogy vesz nekem egy öltönyt. Szabadkoztam, de leintett: „Itt vesszük a Chase saját boltjában, nem lesz 20 dollár sem." A neves ruhadarabot sohasem kaptam meg tőle, mindjárt kiderül, hogy miért, ám a vonatkozó boltot én is meglátogattam. Vettem magamnak két inget, egyenként kettő azaz két dollárért. Tehát én kétnaponta elreggelizek egy ümögöt (mint mondtam, a reggeli tojás egy dollár), Alex pedig naponta elparkol négyet, félhetenként meg egy öltönyt. Kezdetben az átszámítások szinte megőrjítettek, de józan kelenföldi ésszel letettem az effajta mérlegelésekről és a szükséget tartottam az egyetlen költési irányelvnek. Így azon sem lepődtem meg igazán, hogy Alex nem mosat inget – nem éri meg –, hanem hétfőnként vesz hét újat.

Programfelelősömmel csakhamar összerúgtuk a port. Az alábbiakat nem lesz könnyű nyomon követned. Alex Ann Arborban végzett. Az a T. helyezte el a Chase-nél, aki Alan M., ottani vendéglátóm főnöke volt. Az ipse készített egy

programcsomagot, amit én is tanulmányoztam. Alex feladata az volt, hogy süsse el a bankunknál a szoftvert. Cserébe kapott volna egy magyarországi szakértést havi 2500 dollárért adómentesen. (Akkoriban egy jó egyetemi professzor fizetése 3000 dollár volt adóval.) Alexet igazándiból az a D. hívta meg hazulra, aki cserébe kandidátusit írhatott volna a programcsomagról. Mindehhez pedig szükség volt akkori pesti főnökömre, mert formálisan ő adhatta ki a meghívást.

Minderről én semmit se tudtam, bár lassan kulcsfigurává léptem elő ebben a játékban, amely annyira rejtett volt előttem, hogy a fenti részleteket csak hazatérésem után ismertem meg. Ezért Alex pálfordulását se értettem meg. Még az a Pestről jött hívás se ébresztett gyanút bennem, amelyben arra szólítottak fel, hogy írjak szakvéleményt a kérdéses programtermékről. Konzultáltam R.-el, egy értelmes pakisztánival, aki Alex beosztottja volt és a szoftver próbájáért felelt. Majd híven meggyőződésemhez, amit R. véleménye csak alátámasztott, megírtam haza, hogy a produktum egy kalap...

Hát így esett, hogy koktél, házi meghívás, öltöny-ígérgetés után egyszer csak Alex futárja közölte velem, hogy a főnöke engem már nem tud foglalkoztatni: fel is út, le is út. Alex mérvadónak ezek szerint nem tartott véleményem dacára Pestre utazott és felvette a nagy manit. Eközben a programcsomagot a Chase-ből kihajították. Majdnem így járt ő is, de végül megúszta némi lefokozással.

Károrömet egy picinykét se éreztem volna akkor se, ha értem a miérteket. Aggodalmat annál inkább, mert addig se élesen körvonalazott programomat immár teljes homály borította. Szerencsémre a pakisztáni, akivel igen jól megértettük egymást szakmailag, felhívta későbbi főnököm figyelmét a csóró magyarra. Így lett munkám.

Dolgozgatok

Az adatbázisokat felügyelő részlegbe, Randal R.-hez kerültem. Számomra a munka nagyon érdekfeszítő volt. Ha ebben a kis beszámolóban mégis túl kevés szó esik az érdemi teendőimről, annak csak egy oka van: nem akarok senkit se untatni a nagyonis szakmai részletekkel. A lényeget azért elárulom.

A mi osztályunk volt megbízva azzal a feladattal, hogy válassza ki a megfelelő adatbáziskezelő programot a Chase egésze számára. Mindennek súlyát akkor érzékelheted, ha tudod, hogy a Chase akkor a világ legnagyobb kereskedelmi bankja volt és csak az általam látogatott épületben negyvenezer alkalmazottja dolgozott. A cég teljes információellátása a mi döntésünkön múlott. Így hát nem csoda, hogy a projektre százezer dollárokat költöttek.

A mérlegeléshez több ezer oldalnyi kézikönyvet kellett elolvasni; az értékelési szempontokat megvitató értekezletek tucatjain részt venni; szoftvereladók bemutatóit és előadásait látogatni; tesztadat-állományokat összeállítani matematikai alapokon stb. Ennél sokkal izgalmasabb feladat volt az, hogy személyes, de főleg telefoninterjúkat kellett készítenünk a hasonló programokat alkalmazó felhasználókkal. Így egészen csinos kis körkép alakult ki bennem az amerikai számítástechnikáról.

Munkalázamat az se csillapította, hogy az egész egy rohadt nagy csalás volt, mivel még én is tudtam már rögtön az elején, hogy melyik programot fogják végül megvásárolni. Véletlenül persze éppen azt, amelynek az elkészítésében az egyik ottani kollégám is közreműködött. A stikli engem persze nem zavart, mert tényleg irdatlanul sokat tanultam.

Most pedig vessünk egy pillantást az amerikai – kizsákmányoló! – munka-körülményekre. Merthogy a magyarok állandóan lógnak a munkából, meg kapun belüli munkanélküliség, meg miegymás. Bezzeg odaát...!

A hivatalos munkaidő fél kilenckor kezdődött. A két hegynyi betonoszlop köré épített bankban több tízezren dolgoztak. Az emeleteken nem voltak valódi válaszfalak, hanem a sok ezer négyzetméternyi felületet egyszerű paravánokkal szabdalták egyszemélyes munkahelyekre. Csak a tárgyalók és a magas rangú vezetők irodái voltak zártak. Így ha felálltál, akkor átláttál az elválasztók fölött akár az épület túlsó oldaláig is és megfigyelhetted a kollégákat.

De nem fél kilenckor! Mert akkor az egész emeleten csak én lézengtem egymagam. Kilenc felé megjelentek a többiek. Elintézték a magántelefonjaikat, azonban szigorúan saját pénzből. Minden hét végén kaptál egy telefonszámlát, amelyen bejelölted, hogy melyik hívás magán, melyik hivatalos. Az előbbieket ki kellett fizetned és csalni a számítógépes ellenőrzés miatt nem lehetett. Szerencsére nálam kivételt tettek: velem nem egyenlíttették ki a magánhívások költségeit sem, mert a főnöknek joga volt azok legálisként való elkönyvelésére. Fél tízkor betolták a zsúrkocsit, amin kávé, tea, üdítők és mindenféle sütemény heverészett. Ezzel azután el is bíbelődtek úgy tízig: az amerikaiak imádják a túlcukrozott sütiket. Majd egészen délig az élénk munka látszatát keltették.

Délben az egész emelet egy emberként felállt és levonult a kajáldába. Te, másfél dolcsiért ott agyonehetted magad! A kóser a duplájába került. Annyit fogyaszthattál, amennyiért egy valódi étteremben legalább tizenöt bakot perkáltál volna le. Kezdted egy igazi finom joghurttal. Levest csak ritkán ettél. Viszont negyvennyolcféle zöldség közül válogathattál. Azt ott nem úgy készítik, mint mifelénk. A zöldség teljesen natúr, a folyosón elhelyezett vájdlingokból választhattad ki a megfelelő „dresszinget”: a spanyol, az olasz, a mexikói, a tajvani stb. szószt, amivel leöntötted a salátádat. Csak a húsételknél kellett ügyelned arra, hogy a szakács nehogy rámericskélje a „grévi” nevű ocsmány generálszaftot. Ha a második fogás elhűlt, akkor a terem közepén elhelyezett mikrosütőkben egy pillanat alatt felmelegíthetted.

A második nap már a kólával se vertek át, ami megtörténik, ha nem vigyázol. Vesznek egy papírpoharat. Dugig tömik jégmorzsalékkal, majd belecsepegtetnek egy kis kólát, amennyi a jégtől még belefér. Én viszont ezt letiltottam. Tessék telerakni kólával, majd én teszek bele jeget az automatából. Némelyek kicsit furcsának tartották az ízlésemet. A legtöbb amerikai ugyanis úgy kezdi az étkezést, hogy megiszik három deci jeget. Majd utána csodálkozik, hogy nem éhes, mert a gyomra összeszűkült. Miért, te talán tudtad, hogy odaát relatíve sokkal több a gyomorrákos, mint fűszerekkel terhelt kishazánkban?

Az ebédidő kettőig tart. Az étkezés befejezése után elvonulhatsz az épületben lévő négy mozi egyikébe, az uszodába, az alagsori áruházba, a squash-pályák (fali-labda) valamelyikére, a biliárd-terembe vagy a szalonba. Én itt szoktam sakkozni F. Gézával. A többség a sok száz négyzetméteres terem kényelmes foteljaiban inkább pókerezett vagy a „backgammon” – nálunk alig űzött, igen szellemes táblajáték, az ostábla – rejtelmeibe burkolózott.

Persze olyanok is akadtak, akik a sarki hamburgerest preferálták, és az általuk ebédnek nevezett amerikai fasírt és a „french-fries” – ez keménypapírból

készült szögletes pohárkában adagolt cérnavékony és kilométer hosszú rósejbni – után egy jót sétáltak a Manhattan déli csücskében lévő parkban.

Fél négykor azután véget ér a kemény munka, amely előírásosan négyig tart. Az emberek szedelődzködnek és lefelé a lifteken sokkal nagyobb a tolongás, mint a munkanap hivatalos kezdetén. Mindehhez hozzáfűzöm, hogy a pár hónap alatt nem sokszor láttam túlórázó munkatársat...

Az egyik alkalommal Géza közölte, hogy másnap elmarad a sakkparti, mert ő beteg lesz. „Ahhoz képest igen jó színben vagy" – jegyeztem meg. No persze, de le kell festeni az ajtót. „És az orvos?" – érdeklődtem. Hülyén nézett rám. Náluk a betegséget be kell jelenteni, de nem kell arról papírokat összekaparni. Egy évben három hetet lehetsz beteg teljes fizetéssel, ha úgy döntesz. Az azt meghaladó távollétnél viszont tényleg komolyabb bajodnak kell lennie, mert különben szó nélkül kirúgnak. Persze aki igazi karrierre törekszik és nem akar kishivatalnok maradni, az óvakodik a feltűnő távolmaradásoktól.

Bár nem számítottam nagy pályafutásra, gyakorlatilag szinte egyszer se lógtam. Számomra a legolcsóbb szórakozást az jelentette, ha a bankban bütyköltem és jót ebédeltem. Randy, a főnököm, eleinte nem nagy lelkesedéssel fogadott. Úgy érezte, jogosan, hogy vele kitoltak. Hivatalos programfelelősöm csak úgy ukk-mukk-fukk, minden előzetes egyeztetés nélkül átpasszolt hozzá. Mi több, Randall azt is megtudta, hogy Alex kapta azt a gyönyörű, több ezer forintos kalocsai hímzett terítő-garnitúrát, ami pedig ugyebár igazándiból őt illette volna. Fránya egy helyzet volt; úgy éreztem magam, mint a kutya, amelyet gazdája ellök, más meg nem fogad be.

Az alaphelyzet hamarosan megváltozott. Randy nemcsak szorgalmamat értékelte, hanem meggyőződött arról is, hogy szakmailag sincs oka aggódni miattam. Miután elolvasta az egyik anyagomat, hamarosan önálló munkával bízott meg, sőt, saját könyve szerkesztésébe is bevont. Azért nála se könnyen rendeződtem a helyemre, főleg a külsőm miatt.

Szokatlanul hamar beköszöntött a nyár. Májusban már harminc fok felett volt, én pedig csak egyetlen téli gyapjúöltönyt vittem magammal. Irdatlan meleg volt, másikat pedig nem óhajtottam és tudtam venni a többször hivatkozott takarékoskodás miatt. Így hát csak úgy nadrágban, ingben és egyetlen épen maradt nyakkendőmben mentem a munkahelyemre. Ez nem volt teljesen rendjén való, de sokáig senkinek sem tűnt fel, mivel a légkondicionálás miatt az öltönyben járók is levetették a zakójukat.

Illetlenségemet sokáig nem rejtegethettem Randy elől. Az egyik nap, igen figyelmesen, így szólt hozzám: „Egy fontos emberrel ebédelek. Nincs kedved eljönni?" Majd végigtekintve rajtam felsóhajtott: „Oh, no, you are too casual!" – azaz meghívás sztornó, mert nem vagyok az alkalomhoz illően öltözött. Én itthon farmerban jártam dolgozni, ünnepnap viszont kicsíptem magamat. Ott a szokás fordított. Randy vasárnap felveszi a kockás gatyájához a halakkal, papagájokkal és kókuszfákkal tarkított kis ingét, de szerdán engem lelomboz, mert nincs rajtam a zakó, ami egy Chase-alkalmazottnál szégyen.

„Ha Rómában vagy, római módra élj" – alapon a tényeket tudomásul vettem; az elmaradt munkaebédet pedig nem igazán sajnáltam. A keleti part üzleti rohanásában a munkaebéd megfelel a nevének. A vállalati étterem valamelyik zúgában tartják, piff-paff összevágják és nem fog a fejedbe szállni a felszolgált hidegvíz. Istenkém, hol van mindez a gyönyörű, hosszan tartó francia hivatalos, többfogásos lakomáktól, amelyeken egy órába kerül csak az, amíg felszolgálják, megdícsérik és megkóstolják a zamatos kis bort!

Emberek vagyunk

Végeredményben munkatársként való fogadtatásom olyan volt, amilyet vártam: átlagos. Mindenütt vannak érdeklődő, közömbös és rideg emberek. Azonban a Chase-ben velem szemben tanúsított magatartás nem volt teljesen véletlenszerű. Például részlegünk hölgytagjainak a szívét azonnal megnyertem. Nemcsak a második napon átadott egyszál virággal, hanem azzal is, hogy – szemben férfikollégáimmal – én komolyan vettem a munkájukat. Az pedig végleg sokat számított, hogy „árva" voltam, aki pátyolgatásra szorul.

A csoport két zsenije, a nagy szoftveresek számára nem jelenthettem konkurenciát. Ennek megfelelő – kezdetben vállveregető, utóbb odafigyelő – jóindulattal fogadták tevékenységemet.

Mindez nem újdonság; gondolom a világ minden szegletére jellemző. Azután ért néhány furcsa meglepetés. Egyszer például nem mentem le ebédelni. Egy távolabbi paravánketrecben egy fiatalember telefonálgatott és hangosan, úgy vélve, hogy nem értik, magyarul tért át meglehetősen intim témákra. Átszóltam neki: „Vigyázz, hallom!" Erre ahelyett, hogy megköszönte volna az intést, dühös lett rám és elküldött a fenébe. Ő volt a negyedik magyar, aki azon az emeleten dolgozott. Nálam addig ketten jól vizsgáztak, ketten emberként elbuktak.

A legrosszabbul Misával jártam, aki miatt még Irvinggel is összekaptam. A fiatal gyerek a Szovjetunióból készpénzért kiengedett zsidó volt, aki mindent és mindenkit gyűlölt, ami és aki kelet-európai. Szóval a tag rám szállt, hogy én miért vagyok ott és egyébként, meg miegymás. Egy idő után meguntam a piszkálódást. Bementem Randyhez és kértem, hogy állítsa le rólam a kölköt. A főnök elmesélte Misa múltját; elmondta, hogy ő is zsidó; majd türelemre kért. Közöltem vele, hogy én is csak arra vágyok és némi részleteket villantottam fel saját, nem éppen rózsaszín múltamból és aktuális otthoni helyzetemből. A lelki traumákat megértem, de azt nem, ha valaki megtagadja a szülőhelyét, a fákat, a folyókat, a madarakat és mindazt, ami a kemény emberi sors dacára lelkünket csak gazdagíthatja. Eseményt, rendszert, egyes személyeket gyűlölhetsz, de mindent és mindenkit nem tagadhatsz meg.

Talán normálisan beszéltem, mert Misa beszüntette a furkálódást és Randall hamarosan meghívott vacsorára, ami addig nem fordult elő. Azóta Randy járt Magyarországon is, és két sör között ünnepélyesen elnézést kért, amiért annak idején nem törődött velem többet. „Ne haragudj, nem sejtettem, hogy nálatok is élnek ilyen emberek" – mondta, talán bóknak szánva ezt a suta, tipikusan amerikai kijelentést. Én viszont cserébe elárultam, hogy Misára és a csoport engem nem kedvelő tagjaira valójában sohasem nehezteltem. Kicsit nagyképűen szólva magatartásuk mögött inkább szakmai féltékenységet láttam. Mert nem véletlen, hogy kizárólag a csoport két frissen disszidált tagja pikkelt rám.

Viszont Irvinggel, asztal- és paravánszomszédommal, aki egy szép kövér, szőke, némileg elomlós, amolyan anyakedvenc velem egykorú ír srác volt, majdnem hajba kaptam – és pont Misa miatt. A harmadik generációs ír fiatalúr, akivel a munka lazításaként időnként egészen normálisan eldiskuráltunk, egészen begőzölt, amikor elmondtam neki, hogy most végre üresbe teszem Misát. Kijelentette, hogy ő a kölök velem szembeni magatartását teljesen megérti, merthogy a magyarok mindig fajgyűlölők voltak.

Ez a generikus és buta vád engem felháborított. „Te nem tudod, hogy mit beszélsz" – mondtam neki meglehetősen keményen, majd némi történelemleckét tartottam. Például arról, hogy a világon melyik ország mondta ki először az

emancipációt. Arról, hogy a múlt században hová menekülhettek a másutt meg nem tűrt emberek. A meghozott faji törvények dacára melyik volt Európában az utolsó ország, amely nem önként, mint mások és nem is olyan engedékenyen hódolt be a „végső megoldásnak". Természetesen nem hallgattam el hibáinkat, sőt vétkeinket sem.

Egy darabig emeltem a hangomat, mert mindig röhejesnek tartom, ha valaki kollektívan elítél egy népet azért, mert az állítólag kollektíven ítélkezett egy másikról. Mindezt teszi az amerikai nemzetnek a nehéz napokban még meg sem született képviselője, aki sablonokat majmol; egy kelenföldi öreglánynál is pletykásabb és bebetonozottabb véleményű; elmélkedésre ritkán van szüksége, mert helyette itt a tévé és az újság gondolkodik; nemcsak testiekben, hanem lelkiekben is őrölt és agyonsütött, agyonfüstölt fasírtot eszik.

Szegény Irving! A végén még én sajnáltam meg. Behozott enciklopédiákat, lexikonokat, kronológiákat. Mindenféle tudós művet mondandója igazolására. Honnan is sejthette volna, hogy történelemben nem vagyok teljesen amatőr? A „magyar vitát" végleg lezártuk, ám a kelet-európai ügyekben az ír szakértőjévé váltam. Szóval az erre a tájra vonatkozó eléggé ritka újságtudósítások esetében a derék kövér szőke mindig kikérte a véleményemet.

Node elszaladt velem a gyeplő! A világ dolgait nem az átlag-amerikai fogja megoldani. Bármennyire nem tetszik az Irving-féléknek, Amerikán kívül létezik más is. Hagyjuk ezt. Most végre saját ügyeimet kellene rendbe tennem. És azokban magamra maradok, mint a föld bármely táján, de itt különösen. Amerika keleti partja nem az önzetlen barátságok színtere. A vita után lehiggadva vágyón pillantok az ablakból idelátszó Szabadság-szobor felé. Majd oda is elmegyünk, ha megjön a Kedves. Majd!

Már éppen ismét a kedvetlenség határán vagyok, amikor az asztalomon lévő borítékot végre feltépem. A párszoros formaírás egyszerű szavai tudatják, hogy születésnapja alkalmából a bank elnöke nekem is személyesen köszöni a munkámat. Aláírás: Rockefeller. Tudod nem nagy dolog, nem is igazán nekem szól. Valahogyan mégis új reményt ébreszt bennem.

A spórolás

Utam előtt több hivatalos szerv leszögezte, hogy nem kedvelik, mi több, nem tűrik a látogatókat, az ösztöndíjast felkereső rokonokat. A kedvezményezett tanuljon és felejtse el családtagjait, mert azok csak bajt okoznak! Ez a szigor azon a feltételezésen alapult, hogy az ENSZ-ösztöndíjas vagy nem családos, vagy a család nem olyan fontos a számára, mint a karrier. Sokkal később azért nem vállaltam igen jólfizető ENSZ-funkciókat, mert a képlet változatlan maradt. Ha sok-sok hónapot egyedül, távol töltöttem volna a szeretteimtől, akkor ma bőven lehetne egy rózsadombi villám. Az nincs, de a szeretteim megvannak.

Én minden ilyen intésre csak bólintottam, és magamban azt mondtam: le vagy te ... és csakazértis! A hozzám hasonló utat megjárt pár tucatnyi kollégával szemben én voltam az egyetlen, aki ragaszkodott a neje társaságához. Mások a hazai valutaboltokban whiskeyre vagy cigire váltott megspórolt dollár-százakból származó forint-tízezrekben látták a boldogságot. Én viszont abban, hogy akit

életem párjának választottam, az részesüljön mindenben, aminek én is tanúja vagyok. Ezért volt bennem az a csakazértis.

A buli, a Kedves eljuttatása az USA-ba, egyáltalán nem bizonyult könnyű feladatnak. Akkoriban egy normál repülőjegy ára valamelyik európai városból – szóval nem is Budapestről – New Yorkba 1200-1500 dollár között mozgott. Az én havi apanázsom 540, áttelepüléskor 720 dollár volt. Nem akarom terhelni az olvasót pénzügyi részletekkel, de az eddigiek alapján kiszámíthatja, hogy három hónap után mennyi pénzem maradhatott volna. Minden normális, az amerikai életmódhoz illő szükségletem fedezése után ott álltam volna kábé 3-400 dollár megtakarított pénzzel. Ami nem kevés, nem is sok, bár rengeteg hazai üzletelés alapja lehetett volna.

A kirándulások, a koncertek, a komoly étkezések, a mindenféle kényelem és extra program mellőzésével végre ígéretesnek látszott, hogy marad talán 6-700 dollárom, amire a Kedvest várom. De mi ez az összeg a repülőárhoz képest?

No, ekkor lógtam pár órácskát a munkából. Felmentem a Manhattan keleti részébe, a 80-adik utca tájára, a magyar negyedbe. A „Budapest" étteremben megettem egy finom igazi magyar pörköltet galuskával és érdeklődtem a lehetőségek felől kocsmákban, hamisított csabait áruló mészárszékekben, könyvesboltokban. A krimókban magyar taxisofőrök tanyáztak, akik oda-odaszóltak magányos asztalomhoz, meginvitáltak egy pohár sörre is megtudván, hogy „óhazai" vagyok. Amikor viszont kiderült, hogy az is óhajtok maradni, elfordultak, összebújtak és ügyet se vetettek rám. A régiség- és ócskaság-kereskedésekként, valamint utazási irodákként is működő könyvárusok egymás után vonogatták a vállukat. Sajnos, az összes chartergép le van foglalva; ilyenkor már reménytelen az ügy. Mindenütt bizalmatlanul méregettek. Sehol se értették a helyzetemet; nem is akartak meghallgatni. Ez az idegen idejön; a feleségét kívánja látni; pedig nem is disszidál, amikor pedig az érthető lenne; a fülünket rágja... A legjobb esetben közönyösség, vállvonogatás, tehetetlenség vagy felszínes, nem érzelmi töltetű sajnálkozás fogadott. Ám nem volt ritka az irigykedő, haragos pillantás sem – ez még otthon él és van hová hazamennie.

Nemhogy támogatókra, hanem tanácsra, sőt, még csak egy jóindulatú szóra se akadtam. A magyarságnak a roppantul hazafias, nagy nemzetkürtölő ottani bagázsa akkor bukott meg végleg a számomra.

Jóval később drága barátom is megjárta Amerikát. Tapasztalatai teljesen egybeestek a sajátjaimmal. Nagy felbuzdulás, amikor meglátnak és üdvözölnek, mint magyart. Lelkesedés, amint pár szót ejtesz az óhazáról. Visszavonulás, ha a saját nézetedet ki mered mondani és nem szidod teljes tüdőből a hazai életet, sőt, kritikai megjegyzést teszel az amerikai életformára. A felületes csevegés, amire amúgy se vagyok hajlandó, se jelent kiutat. Korbácsolni, gyalázni kell az óhazát az ottaniak előtt, hogy ne nekik fájjon a távolság. Mindez reménytelen, amikor megtudják, hogy te végleg hazatérsz: a számukra elvesztél és idegenként tekintenek rád.

Hetven centim maradt: csak abban bízhattam, ami a két vállam közé fért. A fogamhoz vertem minden „dájmot" és „nikkelt". (Az amerikaiak előszeretettel becézik a pénzeket, így a tíz- és az ötcentest is.) Panaszra nem volt okom, hiszen magam vállaltam a dolgot, de tudnod kell, hogy három hónapig szinte mindent megtagadtam magamtól, amit itthon, ebben a szegény kis országban bőven megengedhettem volna. Mozi, uszoda, vacsora, új ruha, étterem stb. nuku. Kézzel mosott, vasalatlan ingeim, lassan illatossá váló öltönyöm már engem is zavarni kezdett. Az ingyenes vagy önkéntes belépődíjú múzeumokon

kívül New Yorkban csak azt láttam, ami a gyaloglás közben a szemembe esett és ami azért nem is volt olyan kevés.

Alig két hónap után, május vége felé már azzal hívtam fel a Kedvest, hogy majdcsak minden rendben lesz, készülődjön. Mielőtt megérkezett volna, a saját magam számára is meglepő módon, magyaros huszárvágással megszerveztem életem legnagyobb kirándulását. Node arról majd később. Most Mencit kell neked bemutatnom.

Sörön tengődve

Harmadik havi fizumért mentem az ENSZ–be, a legkarcolóbb felhőkarcolóba, a tűhegyes ezüstsipkájú Chrysler Building-be. A számítást természetesen megint eltolták és remélt járandóságom nyolcvan dolcsival apadt. Rosszkedvűen tévelyegtem kifelé a hatalmas épületből, a megszokott 42. utcai kijárat helyett az oldalajtón. Az utcán megcsapott az akkor már negyvenfokos hőség. Nem is tudtam, hogy merre menjek, amikor – alig hittem a szememnek – megláttam szemben a „Wienerwald" feliratot a szokott tyúk-reklámmal. Persze engem nem a kétlábú izgatott, hanem az, hogy a Bécsre utaló étteremfélében talán találok végre igazi hamvas-párás, keményhabú, nem colorádói vízből készített valódi sört. Mert most, remélt pénzecském váratlan fogytán – így búsul a magyar – ezt a kis kiruccanást igenis meg fogom engedni magamnak.

És lőn: találtam igazi hordós sört. „Löwenbrau vagy Henninger?" – kérdezte a nálunk csaposnak nevezett „bartender". „Egymás után" – válaszoltam és sóhajtva gyönyörködtem a valódi üvegkorsóban feszesen megálló italon. A hapsi elméretezte a dolgot és a fehér hab túlfolyt a korsó peremén. Rossz kedvem nem menti még rosszabb modoromat, de megtörtént, hogy magyarul magam elé dörmögtem: „Toszd meg és uralkodj!" Mire a báros felkapta a fejét és így szólt: „Toszd meg te, és mi a fenét keresel itt?" Öt perc alatt kiderült, hogy szegedi piarista (én pesti voltam) és az akkori kisfőnököm padtársa.

Hát ő volt Menci. Becsületes nevén Gáspár Menyhért Boldizsár. Korábban a Szabadság-hotel igazgatója, akit a párt és a szakszervezet űzött el Amerikába. Tette ezt azért, mert Menci kirúgta azt a pincért, akinél észrevette, hogy három csikknél több van a hamutálban. Így Menci kibérelte ezt a kocsmát és teljesen amerikaivá nőtte ki magát. Aminek legjobb bizonyítéka az, hogy „gulyás" néven árulta a cipőtalpszerű marha-valamit, amelyet a már említett generálszósszal öntöttek le. „Most mit tegyek, ha ezek a hülyék ezt eszik?" – védekezett, pedig nem is támadtam, csak reménykedtem egy igazi gulyáslevesben.

Menci tényleg igényes volt. Az orrom előtt rúgta ki azt a trampli – nem fogod elhinni: német – felszolgálócsajt, akihez így szólt: „Már kétszer mondtam, hogy mosakodjon. Maga most is büdös. Holnap reggel már nem lesz szükségem magára." A másiktól, miután a pici leöntötte a vendéget, barátságosabban vált el. „Nézze, magának ehhez nincs érzéke. A harmadik tisztítószámlát fizetem maga miatt. Kíméljen meg a munkájától."

Attól fogva a munka után Mencinél söröztem. Nem teljesen ingyen. A zárás (tíz óra) után segítettem neki összevetni az aznapi bevételt. És meghallgattam fájdalmait. Menci már nem volt az az ifjonc, ám őszülő fejjel elvett egy nála hússzal fiatalabb kedves, de igen csacska teremtést, akinek a hamutartónyi, kutyának titulált állatkája fontosabb volt, mint Menci. Az üzlet se igazán vált be, így hát később szétmentek. Pedig Menci igen jó ember volt.

Amerikában a magyar honvágynak százféle válfajával találkoztam. Az érdektelenségnek leplezettel; a szeretve gyűlölővel; a pohár bor után sírósba hajlóval; az intellektuális dejólennével; a csábítóval („te is maradj itt, mert akkor nekem se olyan rossz"); a feltett és soha meg nem valósított de-én-mégis-hazamegyek szándékúval. Minden honvágy közül a Mencié volt a legemberibb. „Te, én meglennék itt is. De nem hoztál magaddal véletlenül egy Népsportot?" Misára, a zsidó kivándoroltra gondoltam. Miért nincs szegénynek Népsportja?

Menci otthont adott nekem. Nem az a pár ingyen sör vonzott hozzá. Ő úgy volt magyar, úgy volt ember, hogy ezt sohasem mondta. Kicsit zilált élete súlyát más amerikás magyarokkal szemben nem akarta a válladra rakni, nem rajtad kereste a boldogtalanságát. Csöndes szóval, barátként beszéltük meg a dolgokat. Éppen annyira nem tudott materiálisan segíteni nekem, mint én neki, de ebből nem csináltunk ügyet. Miután a neje a semmittevéstől fáradtan ledőlt, miután ittunk egy korty jó bort, miután elrendeztük a számlákat, Mencivel körbesétáltuk a tömböt, hogy az a rohadt kis dög, mármint az ebféle, elintézze folyó dolgait. Akkor elbúcsúztam és nekiindultam a New York-i éjszakának.

Hetven cent az hetven cent. Ezért a földalattival való utazás helyett gyalogoltam. Nap-mint-nap. Sohasem számoltam utána, de szállásomig éjszakánként megtehettem jó 12–13 kilométert. Megérte? Meg. Mert, ha lett volna pénzem, júniusban vásárolhattam volna éjjel fél háromkor a megfelelő boltban egy tökéletes sífelszerelést, ha az a sport valaha is érdekelt volna.

Megérte, mert találkoztam barátaimmal. Elsőként a holland óriással, a bozontos szakállúval, aki egy babakocsival járja a várost. Most éppen ágyaz, ami úgy néz ki, hogy egyetlen ingatlanát nekitolja a közért előtti ládáknak, amiket előtte szépecskén átrendez. Fejét a babakocsi ernyője alá hajtva, lábát a söröslådákra kinyújtva kíván nekem békés jó éjszakát. Már rég tudja, érti is, hogy tőlem pénzt nem várhat. Mindketten megelégszünk a kölcsönös jó szóval.

A tamil továbbra is prédikál. A 7-ik sugárút és a Broadway ipszilonjában véletlenül ottfelejtett kis zöld park csücskében ácsorog. Hatalmas táblával a nyakában megszállottan hírdeti, hogy a szent titok az Y betűben rejtőzik. Druszája a Fifth Avenue-n még most is az aszfalton dobol a nyolc autósáv kellős közepén üldögélve az összes vagyonát jelentő két ócska dobverővel. Ezt tette egész nappal is, a legnagyobb forgalomban. Valahol a száztizedik utcai metróbejáratnál felém bólint a fogatlan öreglány, aki egyszer ugyan megpróbált letarhálni, de most már ő is tudja, hogy viszonylag ép nadrágom ellenére pillanatnyilag közel egy csónakban evezünk.

Enyém az éjszaka! Mindenütt barátok üdvözölnek és nem is akarom elhinni, hogy ezzel a sétával mindennap életveszélyben vagyok. A Vénusz már másodszor világít, mire otthonomba érkezek. Megint eltelt egy nap. Az International House előtti park fái ismerősen bólogatnak felém. Megjöttél? Már ideje. Vártunk! Az amerikai utazás mindig megbékítő élményével, a jó kis hideg zuhannyal – az indiaiak ekkor már alszanak – búcsúzom a volt éjszakától, egészséges-fáradtan dőlve a negyvenfokos szoba sohasem mosott lepedőjű, áporodott ágyába.

Közben Mencire, és a hallatlan mérvű amerikai sznobságra gondolok. Miután kiderült, hogy mindketten toszhatjuk, Menci úgy mutatkozott be, hogy átadta a névjegyét. A – mi tagadás – kocsmárossá vedlett volt magyar szállodaigazgató bemutatkozó kártyáján ez a felírat büszkélkedett: „President" (vagyis elnök). Felröhögtem: „Te vagy a kocsma elnöke?" Menci erre elmagyarázta, hogy ezzel a kártyával sok ajtó megnyílik előtte és nem kell annyit várakoznia. Később megértettem, hogy odaát Mencinek volt igaza.

Sokan őrültnek tartottak, amiért nem használtam a kisdoktori titulusomat. Bár cucalista, de a „dr" mögött azért lehet valami – vélték. Ha más nem, egy jó kis kapcsolat? Az ikszedik alkalomra se szoktam meg, hogy idegeneknek hangsúlyozottan úgy mutattak be: ez itt Doktor H.

No jó, ebben a témában tovább művelődtem, amikor az International House-ban taccsra ment a víz. Délután a kolesz egy emberként kezdett kiabálni: „The engineer is coming!" (Jön a mérnök.) Hát tudod, csudi jópofa lenne, ha te is így ovációznál itthon, amikor megérkezik a „mérnök úr", vagyis a vízvezetékszerelő.

New York-i hétvégék

A hétköznapok nappalai valahogyan elmúltak. Az esték gyorsan teltek. Vagy Mencinél, vagy a házi moziban. Most egy kosárlabdameccsel, máskor egy sakkpartival. Ámde a hétvégék!

Mert New York nagy, New York roppant változatos és bizonyos, nem a klasszikus értelemben talán szép is. De – művelt barátom kedvenc kifejezésével élve – New York „közös jellemzője", hogy pénz nélkül azután egy tapodtat sem.

Így hát akkor, amikor szerb ismerőseim az uszodában hűsöltek a hétvégén, az árnyékban negyvenfokos hőségben hosszú sétákra ragadtattam magamat. A magyar negyedet már ismertem; a hazai főztökre emlékeztető illatokról és az átlagos koszról ezt a pár utcányi városrészt nyomban megkülönböztethettem a mellette lévő, sokkal nagyobb, tiszta, de hangulattalan germán kerülettől. Az itteni vasárnapi izzó csendnél sokkal több változatosságot kínált a nyugati olasz negyed. Itália szülöttei a maguk szokásos modorában százhúsz decibellel és másodpercenként ötvenes nyelvcsapással diskuráltak keresztbe-kasba az utcán egymással, talán a makaróni rég ismert receptjéről, netán Giovane legújabb szerelmi ügyeiről. Csakis a rend kedvéért rendszeres időközönként egy-egy nyaklevest kevertek le a fertelmesen koszos utca eldobált sörösdobozaival játszadozó gyermekcséknek, akik erre a drótháló mögötti, lefittyedt táblájú betonplaccra vonultak kosarazni vagy a bőrt rúgni. Az egész miljő jóanyámra és a kelenföldi barátnőire emlékeztetett. A férfiak az utcára kirakott asztaloknál boroztak, egymással békésen üvöltöztek és csak ritkán rikkantottak egyet az asszonynak vagy a gyereknek. Azt is csak azért, hogy ne feledjék, ki az úr a háznál. Ezzel szemben a ház előtt vagy az ablakokban álló feleségek mindegyike egyszerre keresztbe és hosszába diskurált, amiből én semmit se értettem, de megkockáztatom, hogy a hölgyek mindegyike egy pillanat alatt mindennel tisztában volt csakúgy, mint anyám és pergőnyelvű barátnői.

A kínai negyed – a város másik oldalán – csak furcsa külleme miatt tetszett. Amikor kiderült, hogy egyik étterembe se akarok bevonulni, ferde szemmel kezdtek rám nézni. Nem sokkal távolabb volt New York textilnegyede, ahol fekete varjakként szálldogáltak az utca egyik oldaláról a másikra az ortodox zsidók, akiket a heves gesztikulációkról is felismerhettél.

Emberi zaj az olaszoknál, téged kizáró nyugalom a kínai részben, közömbösség másutt. Az óváros keleti részén észak felé bandukolva a kezdetben még elfogadható küllemű egyemeletes házakat lassan felváltják a hasonló méretű kormos-rozsdás épületek. Majd hirtelen egy szocialista lakónegyed következik sárga, nyolc-tízemeletes panelházakkal. New Yorkban az a meglepő, hogy nem következetes.

Más városokban világosan elkülönül a gazdagok villanegyede (no, ilyen azért van New Yorkban is); a lakótelep, a lepukkant bérház és az üzleti városrész. Itt viszont egy kiégett téglaépület mellett jobbról egy üres telek, mögötte csillogó üvegpalotával, balra egy még egészen elfogadható állagú viktoriánus családi házzal, szemben a szocialista betonházak sorával.

Ebben az őrült és rendezetlen épületkavalkádban jutok el az ENSZ-palotáig, ahol kordon és rendőrök hada fogad. Szemben az épülettel áll az egyszerű sátor, kókadt román zászlóval. Hatodik napja folytat éhségsztrájkot a nyugatra kijutott román apa, aki már csak ebben a módszerben bizakodik (feltehetőleg hiába), hogy utána engedik az ígéret földjére feleségét és fiait. Az amerikai sajtó egy napra szenzációként kapta fel a hírt, de már másnapra a trikolór még reménytelenebbül lehervadt. A következő hétvégére végleg eltűnt a sátor.

Vasárnap volt és várt a szokásos ceremónia. Elkések, ha nem szállok buszra. Előkészítettem az ötven centet. A hangtalan és légkondicionált buszon elől kell bemutatni-megváltani a jegyet és ha nincs apród, egészen egyszerűen lezavar a sofőr. A Central Park nyugati oldalán lévő utcácskába igyekeztem, ahol a felső-középosztály lakik.

Á. Sanyi már várt az általa készített ebéddel, amit furcsább helyen aligha fogyasztottam, bár a tálalásban én is segédkeztem. A hatalmas fotós műterem közepén volt megterítve a picinyke asztal, amelyhez ülve azonnal megkezdtük – folytattuk – véget nem érő vitáinkat. Sanyi roppantul nehezen viselte, hogy egy hozzá képest taknyos, Amerikában végleg kezdő zöldszarvúnak (ott így mondják a zöldfülűt) is van saját véleménye.

„Az amerikai újságok a legjobbak, mert kommentárokat csak az ikszedik oldalon közölnek. Az itteni hírlapok tényszerűek. A New York Times a világ legtökéletesebb, legobjektívebb hírlapja."

Sándor, mint nagyon sok majdnem-barátom, sohasem tudta meg, hogy tiszta szívből kedvelem és nem pusztán az ellentmondás kedvéért nem értek egyet vele. A tíz (vasárnap húsz) centért vett New York Times-ban valóban a helyszínen az életüket kockáztató amerikai riporterek beszámolóit olvashattad. Nem úgy, mint ma is a magyar újságokban, amelyek hősies szerzői hétfőn elolvassák az amerikai lapokat, bekapcsolják a tévét, majd kedden közlik a rémísztő hírt velünk, amit odaát már vasárnap este ismertek. A magyar zsurnaliszta a saját vagy a pártja szája íze szerint megvágja, kommentálja, áthazudja az információt, de az se kizárt, hogy nem is igazán tud angolul.

Sanyi szerint a hazai újságok tudatosan manipulálják a közvéleményt, míg az amerikaiak nem. Ezt az elfogultságát sohase tudtam leküzdeni és megújuló vitáink ebből fakadtak. Az amerikai lapok ugyanis sokkal-sokkal raffináltabban hazudnak, mint a magyarok. Nagyok az elhallgatásban és a hangsúlyozásban.

Nem írnak fontos tényekről, vagy a hírt az újság ikszedik, ritkán olvasott, oldalának az alján rejtik el. A gőgös, magát uralkodónak vélő sajtó odaát a saját maga által megteremtett ostoba közízlés szolgája. Így fordulhat elő, hogy a férjét megcsonkító hölgy esete, vagy a törvényes házasságot kierőszakoló melegek ricsaja napokra elfoglalja a lapok első oldalait, miközben Franciaországban kormányválság van, amiről viszont egy szó sem esik.

Legmeglepőbb volt az amerikaiak ostoba és hihetetlen félelme minden szovjet megnyilvánulástól. A józan magyar paraszt bizonyos „hírek" hallatán csak pökött volna – humbug, kit érdekel. Az amcsi újságírók viszont begőzöltek és a szó szoros értelmében rémhíreket terjesztettek, amiket az ottani közönség kellemes borzongással rágcsált. Sanyi már valóban amerikaivá vált és nem akarta elismerni a nem teljesen hülye véleményemet.

A New York Times egyébként valóban kiváló újság. Vasárnap az utcai rácsdoboz zárjába dobott húszcentessel kiemelheted az alig kilónyi, a mellékletekkel együtt száz oldalas lapot. Miután felnyitottad a ketrecet, csak rajtad múlik, hogy egy vagy több példányt tulajdonítasz-e el. De elég lesz az az egy is, amit számos hirdetésbetét kísér. A rendes amerikainak, aki a reklámokat is végigböngészi, a Times olvasása kellő kulturális és tájékozódási élményt jelent egészen a következő vasárnapig.

Parkokban

Ma még csak szombat van. Sanyi, kivételesen, igen feldobott. A műterem fenntartása óriási gondot jelent (havonta hazai éves bérem többszörösébe kerül) és most kapott egy príma kis megbízást, amiért iszonyatosan meg kellett küzdenie a konkurenciával. Szóval Sanyi virgonc és meginvitál – no, majd ezt nézd meg – arra a feledhetetlen éjszakai kirándulásra. A profifotós csalhatatlan szemével irányítja a figyelmemet a valóban érdekfeszítő látnivalókra. Méternyi teleobjektívjét a vállára véve vitt be a Central Parkba.

„Látod már, hogy miért szeretem ezt a várost?" – kérdezte, és kamerájával körbemutatott a sűrű sötétből. Fénylő óriási cukortornyokként sorakoztak a park melletti házak. Úgy éreztem magamat, mint a manó a születésnapi csokoládétorta közepén. Itt a köszöntés pántlikájaként a kanyargós utak. Ott pedig körös körül a gyertyák.

Merengésem nem sokáig tartott. Egyszeribe csak elénk állt az a két óriási néger. Az átlagosnál nagyobb érdeklődést tanúsítottak Sanyi fényképezőgépe iránt. Megígérték, hogy nem nagyon vernek meg bennünket, ha belenézhetnek az objektívba. Ekkor történt, hogy magamban módosítottam a magyar mondást: „Szégyen a futás, de reménytelen." Váratlan szerencsénkre megjelent a járdán a patrol, a járőröző rendőrkocsi. A tegnapi eset után, amikor egy tizennégy éves fiú lelőtt egy tizenhárom éves kislányt a kerékpárjáért, az ellenőrzőjáratokat megszigorították. A sötétben minden néger fekete. Te, ezek a fekete fotósok egy pillanat alatt úgy eltűntek, mint tintahal a saját sötét tusfelhőjében. Én meg a későbbiekben nem ragaszkodtam a Central Park szombat esti hűvöséhez.

Ma vasárnap van. Kivételesen nem kell vigyáznom Vica kereskedelmi ténykedésére. Most már – a Kedves útjára ott áll az ezer dollár a bankban – bekukkanthatok New York nevezetes múzeumaiba. Tudnod kell, hogy rohadtul utálom a sznobokat, akik – máshoz sem értenek, hasznosat nem tesznek – kívülről tudják a zene kötőjegyzékszámát és a festmény keletkezési idejét. E

maguknak katalizáló és gyűjtő aberráltakkal szemben, akik utólag ódákat írnak és elmerengenek a látottakon, én egyszerűen csak bámultam.

A Modern Művészetek Múzeumára kiadott fél dollárt az első „látványnál" elherdáltnak tekintettem: egy sör jobban megérte volna. Ezzel szemben elbűvölt a Frick eleganciája és a Guggenheim szuper profi elrendezése. Nem kívánlak a képek leírásával untatni. Egyes íróknak az a mániájuk, hogy gyatra szavaikkal ecsetelik egy kép vagy egy zenedarab részleteit. Én csak annyit tudok mondani, hogy meghitt hétvégi barátommá vált a Metropolitan. Belépéskor a nagy üveggömbbe kellett bedobni a zsebednek megfelelő összeget, majd a tálkáról elvehetted és melledre tűzhetted a beléptidíj megfizetését elismerő jelvényt. Persze aktuális, újszerű kiállításnál bizony jegyet kellett váltani.

Ne csodálkozz, hogy a szkíta aranyleletek megtekintése után kedvenceimnél, az impresszionista festőknél kötöttem ki. Megfogott a színek és az ábrázolási fantázia orgiája. Most éppen Van Gogh egyik utánozhatatlan napraforgóképe előtt állok. Mellettem meg egy utánozhatatlan szemüveges amerikai lány. Felém biccent és mély érzéki elragadtatással sóhajtja: „Hát ez csodálatos! Itt él New Yorkban?" „Időlegesen" – válaszoltam. „És szereti?" – jött a következő kérdés. „No, azt épp nem mondhatom. Büdös, randa és iszonyúan meleg" – próbáltam bókolni. A hölgy a jelzőket nem látszott méltatni. „Szerintem New York a világ legcsodálatosabb városa" – közölte velem a párás szemüveg. „No, és mitől?" – merészkedtem a síkosnak ígérkező talajra. „Merthogy itt vannak, itt vannak és csakis itt vannak a világ legcsodálatosabb múzeumai" – lihegte ki végre az articsókára emlékeztető jelenség.

Udvarias ember lévén megkérdeztem, hogy milyen egyéb múzeumokat ismer. Kiderült, hogy a halványzöld saláta már járt a Tate Gallery-ben, a Louvre-ban és annyi. A Pradonak azért hallotta a hírét. Az Uffizibe egyszer már majdnem eljutott. A Zwingerről megkérdezte, hogy az milyen körítés. A Tretyakovszkaja és az Ermitázs hallatára pedig zokogva elrohant.

Nos, ilyenek az amerikaiak. Meglehetősen műveletlenek, de roppantul elkötelezettek saját maguk iránt. „Mi vagyunk a legnagyobb; mi vagyunk a legjobb; nálunk van a szupi". Amerika azt mondja, hogy valósítsd meg önmagadat, légy őszinte és légy természetes. Amikor ezekhez az elvekhez ragaszkodva magam szerűen, őszintén és természetesen válaszoltam a hozzám intézett kérdésekre, mindig bajt hoztam magamra. Nem akarlak untatni ezekkel a szavakkal, de ott minden percben ezeket hallod. Alan M. megkérdezte, hogy milyennek találom az amerikaikat. Erre azt találtam mondani, hogy: „Olyanok vagytok, mint a kivasalt ruszkik". Ugyanaz a szuperhatalom-gőg, ugyanaz a tájékozatlanság, ugyanaz a mások iránti érzéketlenség, csupán gazdagon.

Azért az amerikai tájékozatlanságát nem szabad félreérteni. Nekem már a szemem se rebbent az ilyen kijelentéseken: „Áh, ön Magyarországról jött. Ha jól tudom, annak fővárosa Bukarest." A jó öreg Európa, ha Oroszországot nem számítjuk, csak pont félakkora, mint az USA. És vajon hány olvasóm tudná megnevezni a mi országunknál tízszerte nagyobb és milliószor fontosabb Texas állam fővárosát? Elárulom, hogy nem Dallas.

Lassan elérkezett július negyedike, az amerikai függetlenség kikiáltásának a 199-edik évfordulója. Ha most azt várod, hogy ezzel a fordulattal élek: „és a város zászlódíszbe öltözött", akkor csak részben tévedsz. Az amerikaiak, velünk szemben, nagy „nemzeti" ünnepüket spontán derűvel élik meg. Nincs bennük a görcs, ami a hazai ünnepléseket jellemzi. Nyomát se látod a magyarázkodási és önigazolási vágynak.

Amerikát sokszor a „népek kohója” jelzővel illetik. Persze kinek jutna az eszébe, hogy a tatár és a török után a kis Magyarország a maga méreteiben sokkal-sokkal nagyobb népi olvasztótégely volt? Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy míg itt a beolvadás fájdalommal, néha kényszerrel járt, ott az asszimilálódás önkéntesen és dalolva történik. Örömmel. Mert eltekintve a pár ezer kényszerült menekülttől, sohasem tudtam igazán elkenődni a milliós többség lágy sóhaján: „Jajde jó is lenne otthon!”, mert a gondolat második felét sohasem mondják ki hangosan: „De hát itt sokkal több a dollár...”

Negyedikén leballagtam a Battery Parkba, és csodákat láttam.

Itt a hollandok járták egy kis emelvényen a maguk illedelmes négyesét, rokokós, pasztell-színű öltözékekben. Ott viszont az utca kövét csiszolta fergeteges ringással a sárga-zöld-piros köténybe burkolt varkocsos nigériai szépségek hada. A túlsó sarkon mosolyra késztető szoknyáikban a skót dudások vonulgattak körbe combig emelt térddel.

Lám, jobbra a szlovákok kék-fehér-piros díszítésű kirakata mögött éppen egy bús felvidéki juhászfurulya szlávos dallama szól. És hol vannak a magyarok, támadt fel bennem a hazafiúi érzelem? No, ők is megvoltak. A metró bejárata fölött hatalmas nemzeti színű zászló lengedezett és gesztenye-barna lánykák ropták a csárdást.

A szabadság levegőjén tágult tüdőm akkor az egész világot be tudta volna lélegezni. Hát nem így kellene mindig, gyerekek? Egymás mellett békén táncolni, énekelni, mulatni annak, aki még bírja? Sétálni, szemlélkedni, eszegetni annak, akinek már csak annyira telik? Jókedvűen vonultam haza szerény kis kuckómba.

Másnap reggel a park tele volt szeméttel. A huszonharmadikra felérve Irving nyújtotta át nekem az újságot. Nem azért, mert különleges lett volna benne. Csak megszokásból. Tudta a derék ír, hogy szívesen olvasok és nem szívesen, de spórolok. A vezető hírek szerint a nagy ünnepen a városbeli rablások és gyilkosságok száma megháromszorozódott...

Hát valahogyan ilyen a Nagy Alma.

2. A NAGY BALHÉ

Hja, ha valakinek szervezés a szakmája...

Valamikor április végén felhívtam B. Jóskát a Watts-vonalon. Ez olyan éves összegért bérelt vonal, amelyen korlátlanul telefonálhatsz. Ő Minneapolisban tengődött, szegény. Mondtam neki, hogy van egy apró ötletem. Meghallgatta, majd zalaias pergő hangon így szólt: „Marhazság, azs úgyzsem fog menni!". Győzködni kezdtem: „Dehogynem, csak akarnod kell". Picit dühösen csaptam le a kagylót. A fenébe is, megint van egy szupertippem, de soha sincs partnerem...

Másnap kora reggel szólt a különvonal. „No, jó megpróbálhatjuk. És L.-et is felhívtam Hawaiin, ő is benne van." Jóska most már határozottan lelkes volt. Lehetett is. Tíz nap nyaralás Kaliforniában azért nem semmi...

Ha az ember Amerikában ösztöndíjas, akkor előbb-utóbb egy kis csibészség ragad rá. A dolog ugyanis elvileg úgy néz ki, hogy a programodat előre összeállítják az arra méltó szakemberek. Viszont e tisztelt gyülekezet vezére, aki személyesen felel a szakmai munkádért, általában nem ér rá, vagy elfeledkezik rólad, vagy pikkel rád, vagy téged küldenek ki más időpontban. Vagy, vagy, vagy... A lényeg az, hogy alig találkoztam olyan kiküldött honfitársammal, akinek a tennivalója valóban el volt rendezve.

Ennélfogva két eset közül választhatsz. Ha lüke vagy, mint én voltam egy darabig, akkor beletörődsz a helyzetbe és elfogadod a programot, ami – szellemi atyád „lelkes" közreműködése miatt – többnyire egy helyben ülést jelent. A jó ösztöndíjas nem császkál összevissza és így nem okoz szervezési gondokat a felelősöknek. Ha viszont eléggé erőszakos vagy, akkor magad pofozgathatod át idő- és helybeosztásodat, de nem fognak érte imádni.

Egy idő után vállaltam ezt a kockázatot. A (nálam nem is létező) program módosítása végtelen és meglehetősen szemérmetlen alkudozások sorozatát jelentette. Először is tájékozódnod kell, hogy az országnak abban a részében, ahová el szeretnél jutni, mikor és hol történnek általad szakmailag fontosnak ítélt események. Ezután felhívod a programfelelőst – Alex befuccsolása után én önkéntesen Alan M.-et neveztem ki erre a posztra és ezt mindenki elfogadta –, akivel száraz tényként közlöd, hogy te el akarsz menni ide meg oda. Ő erre prüszkölni kezd, hogy de így, de úgy, mert változtatás esetén neki kellene meggyőznie a másik két felelőst. Ekkor egy kis zsaroláshoz folyamodsz. Hogy a végső jelentésed (az ösztöndíjas utad saját magad által készítendő értékelése, ha majd elhagyod Amerikát) lesújtó lesz, mert hiszen még azt a nagy kaliforniai kongresszust se látogathattad meg. Mivel odaát amúgy formális beszámolódat néha még el is olvassák és a programfelelőst annak megfelelően értékelik, nem teszel rossz lóra ezzel az apró kis zsarolási trükkel.

Alan egy darabig még próbál kibújni a hurokból, hogy majd mész máshová is, meg egyébként... Igen szívósnak kell lenned, mert úgy kell dumálnod, hogy a végén az egész az ő saját ötletének tűnjön. Az erkölcsi nyomás és a bájos megvesztegetés minden trükkjét be kell dobnod. „De te is ott leszel, és akkor ismét találkoznánk és akkor milyen jókat...". Meg: „Emlékszel Egerre...?!". És: „Kaliforniából a magyarok teremtettek paradicsomot és pont én nem láthatom meg?!" Amikor Alan eljut odáig, hogy véletlenül kiejti: „Voltaképpen nem is lenne haszontalan...", no akkor kijelented, hogy remélhetőleg persze Jóskának is elintézi ugyanezt. Ezt a végtelen pofátlanságot teljesen közömbös hangon kell

kiejtened, egybemosva a mondatot azzal, hogy Sacyt és a gyerekeket csókolod, viszlát Kaliforniában és a beszélgetés fonalát elvágva leteszed a kagylót.

Az első menetet megnyerted. Most jön a második, a nehezebb. Fel kell hívnod Washingtonban a munkaügyi felelősödet, Andrew-t, mert Alan csak javasol, de az írnél van a döntési lehetőség. A diskurzust azzal az ártatlan hazugsággal kezded, hogy jé, hiszen ha jól látod, akkor szakmai programodban szerepel az a kaliforniai kongresszus. Andrew persze nem teljesen lüke és némi habozás után (szinte látod, amint a fiókból előkeresi az aktádat és abban matat) kivágja: erre a pontra ő nem emlékszik. Hát, mondod, márpedig Alan, szellemi atyád is úgy gondolja, ahogyan te, mi több, az egész az ő ötlete volt és nyilván csak óriási adminisztrációs tévedés miatt... Andrew nehéz dió. Most ő akar levakarni. A telefonban hűvösödő, magázásra váltó hangon közli: „Majd megkérdezem én azt az urat, de ne reménykedjen semmiben!" Hehe, kis csacsi, meginogtál! Másnap már szól is a telefon: „Szakmailag a program kívánatos lenne, de..."

No lám, a második kört is lecsöngették. Persze én előre tudtam a harmadik lépést. Andrew fel fogja hívni Mamikát New Yorkban és az egyetlen kibúvóban reménykedik. Abban, hogy a termetes asszonyság kijelenti: „A fiatalúr kerete betelt és punktum!". A látogatóknak van egy bizonyos személyes pénzalapja repülőjegyekre, ösztöndíjra stb. A nem-kedves kuncsaftoknál ezt szigorúan betartják, sőt lefaragnak belőle. Azoknál, akik bevágódnak, a keretet lazábban kezelik, sőt itt-ott meg is toldják. Az ügy érdekében kénytelen voltam egy lépéssel megelőzni Andrew-t.

Elvileg szigorúan tilos, hogy a leendő tevékenységeddel kapcsolatosan közvetlenül érintkezzél az ENSZ-szel: azt csak a munkaügyi felelősödön keresztül teheted meg hivatalosan. Azt viszont semmilyen szabályzat se tilthatja meg neked, hogy véletlenül betérjél a Chryslerba, úgy találomra vigyél három szál virágot a Mamikának, majd halkan elsírjad magad, hogy éppen ma van anyukád születésnapja és neki nem tudod átadni azokat, hát akkor így szimbolikusan, de nagy szeretettel a pótmaminak... Közben kiejted a zsebedből a lányaid fényképét, akiknek keresztanyja Kaliforniában senyved stb. Mamika két könnyet töröl ki boci-barna nagy szemeiből és megkérdezi, hogy felkerested-e már a rokont. Te is szipogsz, majd kijelented, hogy ebben a büdi életben nem látsz már reményt arra, hogy a két csöppség keresztanyját viszontláthassad. És sóhajtva kiballagsz a tűépületből tiszta lelkiismerettel, hiszen Mamikával nem beszéltél a programodról egy kukkot se.

Te, ez az Andrew egészen normális fej. Most éppen visszatért a tegezésre. „Nem tudom elképzelni, hogy mit esznek rajtad, de megkaptad a külön keretet. Szóval mehetsz, de én majd figyelek rád! Kétnaponként jelentkezz telefonon." Az utóbbi szigor oka az volt, hogy egyik kollégánk akkor tűnt el két hétre és egész Washington a holléte után nyomozott. „Akkor beugrok egy picit San Joseba is, legfeljebb kicsit előbb indulok" – biztattam a drága jó írt, aki erre a pimaszságra felhördült. „Node hogy képzeli, és egyébként miért?" – kezdett újra magázni. Erre beolvastam neki a telefonba az IBM akkori legnagyobb szakértőjének, E. F. Codd úrnak a levelét, amelynek tanúsága szerint a jeles úr feltétlenül helyesnek tartaná, ha találkoznánk. Andrewnak persze nem kellett tudnia, hogy az a levél már három éves. A közismert név lenyűgözte. Megadta magát, és csakis az utolsó szó kedvéért búcsúzott így: „Ezekkel a magyarokkal mindig baj van. Menj, no menj és jelentkezz!"

Ha már így ragaszkodott a dologhoz gyorsan felhívtam Jóskát. Egyeztettük az óráinkat és azt, hogy hol fogunk találkozni odaát, Kaliforniában. Mert, amint látod, a harmadik menet is kiütéses győzelemmel végződött.

Hát így kezdődött a Nagy Balhé.

Friszkóban

Az American Airlines gépe békésen húzott nyugat felé. Tudod, ültem én ott vagy tízféle légitársaság repülőjén. Nyugodtan azt mondhatnád, hogy az egyik épp' olyan, mint a másik. Lehet, hogy véletlen, de amikor én utaztam velük, az AA pilótái a többieknél normálisabbnak tűntek. Lám, ez a kapitány is állandóan cseveg az utasokhoz: „Most érkeztünk a Sziklás hegységhez. Tessék csak nézni, baloldalt lent, az már a Painted Desert (Festett Sivatag)." És valóban érdemes volt lepillantani. Az ásványi tartalmuk miatt nappal is zöld, kék, sárga, narancs kőhalmok valami fantasztikus szín-szimfóniája tárult eléd. Ahogyan múltak a percek és váltott a fény – lassan már alkonyodott –, úgy öltöttek a kőhalmok, szirtek, oszlopok új ruhát. A nap lassan libegett az óriásmadár orra alá, más és más fokban világítva meg a festői dombokat, amelyek földhöz lapult óriási kaméleonokként váltogatták színüket. Majd minden elszürkült: megérkeztünk.

San Francisco! Lejtős utcáidból aznap semmit se láthattam. Rendezett, de hideg-rideg, a bécsi Mariahilfe-hez hasonlító környéken találtam rá a YMCA-re, a szokásos tizennégy dolláros hotelre, amely annyira jellegtelen, hogy már nem is emlékszem rá. A hűs zuhany után álomtalan mély alvásba zuhantam.

Másnap szombat volt. A város méreteire ügyet se vetve gyalogoltam nyugat felé minden előre ismert cél nélkül.

Nem volt nálam se útikalauz, se térkép. Nem a konok turisták tervszerűen kipipálandó látnivalói felé igyekeztem, hanem – mint egész utam során – a vakvéletlenre bízva magamat kényelmesen sétáltam az elkerülhetetlen felé, sütkérezve a délelőtti sugárzásban, élvezve és megértve a gyerekek ricsaját, befogadva a várost amint van.

Itthon páran megkérdezték, hogy láttam-e, meglátogattam-e ezt meg azt a nevezetességet. Majd nevetve legyintettek – ott jártál és még azt sem...? Az ilyen hivatásos városnézők sohasem fogják megízlelni a természetes téblábolás hallatlanul emlékezetes örömét. Kocsival, autóbusszal, villamossal rohannak az X képtárba, majd utólag ömlengenek azon, hogy az Y festménye ilyen, meg olyan... Velük szemben én az élet festői képeit láttam. A parkolóórának ütköző vak lányt, akit a rég nem használt, sehová sem vezető villamossínek mellett kísértem végig. „Szép a ruhád" – mondtam, ő pedig elmosolyodott – „látom" – és végigsimitott a tarka nyári kartonon. Az ősz négert, akinek odaadtam az utolsó szalámiszeletekkel díszített, a barangolásra készített szendvicset. A váratlanul elém táruló domb aljában hancúrozó, kosarazó kölköket. „Így kell ni" – dobtam el a felém guruló labdát, pechemre mellé találva. Jól esett, amikor kikacagtak.

Igen, a domb. A mini-Gellérthegy tetején megláttam a Coit-tornyot. „No, ide felmegyek" – gondoltam és megindultam a hol lépcsős, hol csak ballagós

ösvényfélén. Két perc múlva elborított a virágok árja. A csapástól jobbra, balra, sokszor a segítő karfára borulva – kezdett az utacska erősen emelkedni – féltrópusi virágok ezrei lengtek felém a reggeli óceáni szélben. Majd a minidzsungel megunta ezt a kezdeti fogócskát és most már teljesen körülzárt. Leanderlugason át jutottam a torony aljába.

Bal felé dúszöldű fenyők között láttam meg a Hyatt akkor épült szupermodern szállodáját. Középen egy sugárút mellett a bank óriásgúlája karcolta az eget. Jobbra a dokkok sorakoztak a mólósor előtt egy valódi háromárbócossal!

Az Alcatraz volt hírhedt börtönszigete nem látszott a ködben, amely egy hirtelen szélfuvamtól fellebbent, és megcsillant előttem a Golden Gate közelebbi pillértornya. Nem volt szerencsém. A túlpartot és a hidat nem láttam meg; csak filmekből ismerem. Az óriási aranykar vágyón nyújtózott túlra, de testvérét nem érhette el: ismét összesűrűsödött a tengeri pára.

Kicsit kedvetlenül ballagtam a mólókhoz. Azonban tovább szomorkodni nem volt illő. A Fisherman's Wharf halpiacának reggeli nyüzsgése lenyűgözött. Az a sok mindenféle kezes-lábas-uszonyos tengeri jószág! Az a sokféle arc! Egy kínai-spanyol keverék (?) hevesen nógat a pultjához – friss az osztrigája. Ezt azonban csak a látványból tudod, mert az illető által használt nyelv semmi addigira nem emlékeztet. Egye fene, egyszer ezt is kipróbáljuk. De csak egyet! A pali ilyet még nem hallott: osztrigából egyet? Nekem lett igazam. Mert kérem szépen, ha ilyen a friss osztriga, akkor milyen lehet a használt? Heves undoromat egy sörrel leküzdve megfogadtam – meg is tartottam –, hogy osztrigát többé soha.

A baloldali marha meredek lejtő a totális napsütésben nem ígérkezett csábítónak. Pedig neki kéne indulni.

Jé, milyen aranyos játékszer! Erre fel is lehet ülni? Egyszerre csak elém terem egy apró villamos. Az oldalát kísérő deszkaperontól eltekintve pont olyan, mint gyermekkoromban a kilences, amely akkor vált izgalmassá, amikor bebújt a Lánchíd alatti sötét kanyarba. Csak ez nem sárga, hanem papagály. Zöld. Nem, rózsaszín. Nem, ott kék. Szóval minden-színű.

És jé, hisz' olyan, mint Kelenföldön a Somogyi úton a negyvenkilences: menetközben fel- és le lehet szállni róla. Mire a kalauz odaért, az utóbbit meg is tettem. Végülis az ember ne veszítsen elveiből, amiket nehéz gyermekkorában olyan nagy fáradtsággal vertek belé: jegyet akkor veszünk, ha nem tudunk idejében leugrani. Kilences, negyvenkilences és fogaskerekű együttesen; hát azt a járgányt nagyon megkedveltem.

A „streetcar" pont egy büfé előtt – fogalmazzunk így – tett le. A mexikói vigyorogva kérdezte, hogy amerikai hamburgert akarok-e (fél dollár) vagy inkább olyan ételt, amit ő csinál. Egyszer kiskoromban kiharaptam a nővérkém fűrészporral töltött bábujának a hasát. No látod, az amerikai hamburgernél még az is ízletesebb volt. Így a vigyori saját kreálmánya mellett döntöttem. A pofa, megkérdezésem nélkül, löttyintett egy vizespohárba a szokásos kávéból, elém

penderítette a chili-t, majd húsz centivel az orrom elé a pultra könyökölve, izzadt képét az arcomba dugva, előrehajolva várta a frenetikus hatást. Szája még szélesebbre nyílt az első harapásomnál: várta a kaján a cayenpepper (amerikai, kegyetlenül csípős vörösbors) hatását. „Majdnem jó" – mondtam, és könyökét félretolva vettem még egy picit a fűszeres tálkából, meghintve a husicskát. A mexikói elkerekedett, beszaladt a konyhába, két pohárral és egy fél kancsó vörössel térve vissza. „Nesze" – mondta jól nevelten – „igyunk egyet!" Távozásomkor nem engedte kifizetni a számlát. Csak az ajtóban szólt utánam: „Ja, azért a kávé az húsz cent."

Az osztriga és a csiliburger megtette a maga hatását. Lehet, hogy most megvetsz, de én valahogyan csak egy kicsinyke helyiség kellemes magányára vágytam. Hazarohantam, és felváltva nézegettem a tévét, majd a csempét. Friszkó klasszikus stílusú parlamentje aznap furcsa módon nem érdekelt.

Másnap jót bolyongtam a város másik peremén. Láttam végül a megyeházat is, de a lejtős utácskák babaházain képedtem el leginkább.

Az ottani nyomornegyed ugyanis a fagylaltosnál készült. Pisztácia, dinnye, málna, eper és banán színű, egyemeletes, csipkés függönyű szögletes kis fagyis kelyhek meredeztek egymás mellett kedves karcsúan. Máig el nem tudom elképzelni, hogy azokba a házakba miként tudott bemenni egy ember, nemhogy bennük ellakni tizenkét barna élőlény, hiszen még lapjával se férhetett el.

Az egyik utca végén ott viharzott az Óceán. Elsötétült az idő.

A parton csak öten voltunk: a fiatal pár, a gyerek, a kutyájuk, meg én. Gatyámat térdig felhúzva – a Csendes-óceánt azért is megkóstolom – én is csak tíz méternyire merészkedtem a vízbe. De ők legalább nem voltak egyedül... Csapzott ebként vonultam kis tanyámra szememben a képpel, amint a srác – reménytelen próbálkozás a bődületes hullámokon – kacsáztatni próbálta a kavicsát. Vajon az én szándékkavicsom meddig juthat el?

Szent József városa

Hétfőn megcsapott San Jose afrikai melege. A szuper-hiper szálloda előcsarnokában már táskájukat lóbálva, fontoskodó képpel, egymást felismerve és előzetes barátkozásként vállon-veregetve vonulgattak fel-s-alá a konferencia jól öltözött, kipiperkőzött, kifényesített, mindenre konokul elszánt résztvevői. Jöhet bármiféle parti, kirándulás, esti piálás: ők helyt fognak állni.

Kilométeres, nyakkendőim fogytán immár a szétzilált övemmel megerősített koszos-barna bőröndömet magam után húzva állítottam be a citromfákkal ékes

előtérbe. Nem mindegyik hervadt el azonnal. A londiner rögtön elkapott és a személyzeti bejáróhoz akart tuszkolni, de meghívólevelemnek végülis képtelen volt ellenállni. Vitánkat végleg eldöntötte, hogy Codd urat, az amerikai számítástechnika egyik atyját felismerve nekirohantam és bőröndömet ballábán elegánsan elhelyezve barátságosan a kezemet nyújtva közöltem vele, hogy én vagyok „a" Béla. Az IBM legnagyobb szakembere kicsit habozni látszott, majd lábát a bőrönd alól apró mozdulatokkal szinte észrevétlenül kihuzigálva és kifogástalan öltönye jobbik lábszárát hátulról dörzsölő mozdulatokkal a balhoz törölve így szólalt: „Ah, welcome, doctor, welcome...!"

Szóval egy jót konferenciáztam a számítógépek hazájában, a híres-nevezetes Szilikon-völgyben. Amin azt kell érteni, hogy állati ocsmányul éreztem magam. Mert persze nekem azonnal át kellett költöznöm egy másik, sokkal olcsóbb szállodába, mert a nyolcvandolláros szállásdíjat nem az én zsebemhez szabták, hanem azokéhoz, akiknek minden kiküldetési költségét az eszméletlenül gazdag vállalataik fizették. Nekem nem volt pénzem arra, hogy vacsorameghívásokat vagy esti koktélokat fizetgessek másoknak. Arra, hogy részt vegyek a tenisz- és squashpartikon, valamint a maszek fizetendő külön programokon (repülővel a Grand Kanyon fölé, száz dollár). Pedig a konferenciák lényege nem a mondandó, hanem az előadótermeken kívüli, a fontos ügyeket eldöntő magántalálkozó. Kilógtam a társaságból, mint ázott orkánkabát a jól-vasalt szmokingok közül.

Nem kesereg tem. Velem volt az édes magány, amit a konferenciákat járó gazdagok sohasem engedhetnek meg magunknak. San Jose kedves pálmafás utcáin kókadoztam, majd betértem – a nevét elfelejtettem: egy japán – által tervezett, szellőívekkel keretezett csodálatosan karcsú üvegpalotába, a könyvtárba. Ettől amúgy se szabadulhattam.

A Holiday Inn húszdolláros, nagyon tiszta, rendes, viszonylag barátságos duplaágyas – miért nincs itt a Kedves? – szobájából az éjszakába kinézve a könyvtár és a benzinkút Alibaba-épületeire pillantottam. A tudomány csarnokát függőleges elefántcsont-zongorabillentyű oszlopok rámázták, közöttük kékes ködde l, mintegy utalva arra, hogy a katalógus szilárd rendjével szemben a sorok közt magadnak kell tájékozódnod. A benzinkút látomását is ez a kék-sárga barátságos ellentét uralta. A benzinoszlop és az oda bekúszó miniatűr játékautó sárgája határozott; csak a mindent belibegő halványkék veti fel a kérdést, hogy merre is induljon?

A szegénység nem tudta elvenni a kedvemet. A hülyeség viszont igen. A második nap az ebédlőben megállt az asztalom mellett egy úr. „Olvastam a nevét a résztvevők listáján. Sz. László vagyok. Leülhetek?" Öt perc alatt kiderült, hogy a magyar származású valakinek a felesége a nővérem padtársa volt a Knézicsben. „Hát akkor én telefonálok is és hétvégén természetesen nálunk laksz és megmutatom neked Friszkót és nagyszerű, mi?!"

Délután négykor az ipse odasomfordált hozzám: „Sajnos, minden sztornó. Mert az asszony így, az asszony úgy..." Három hónap múlva, Boston mellett egy másik konferencián tudtam meg, hogy Sz. úr felesége – látatlanban! – engem azonnal kémnek, kommunistának stb. ítélt. Merthogy: „Miképpen keveredhetett ide másként? Ez nem becsületes. Ezt a valakit ne hozd a nyakamra!"

Miként? Az állítólag kereszténynek nevelt hölgy azt se tudta elképzelni, hogy az ösztöndíjat egészen egyszerűen megérdemeltem. Hogy két picinyke – az egyik jól viselkedett éjszakánként – gyermekcse mellett hajnalokig fordítottam angolból, hogy tanuljak és hogy csöpp reményem legyen a saját lakásra. Hogy a Kádár-rendszer nem volt álom, szemben az ő hisztérikus kijelentéseikkel: „azért ti legalább megvagytok odaát, mert a Kádár az egy rendes pofa", de nem is volt az a nihil, aminek mások állítják. A hazai lehetőségekhez és koromhoz képest szakképzettségemet idehaza igenis elismerték és nem kellett szégyenkeznem a tudásom miatt az agyontámogatott nyugatiakkal szemben sem. Kollégáim közül tizenöten jutottak el Amerikába. Talán egyet kivéve mind „tiszta" volt; érdemei szerint kapta meg a kiküldetést. Nesze neked Knézics, keresztény szellem, rokonszenv, magyarság. A frász essen minden bornírt amerikás magyarba!

Meglepő módon az idegen, a milliomos Codd úr tökéletesen érzékelte a helyzetemet. Sokat nem tudott segíteni, mert pénzzel nem akart megsérteni: már ismerte nyakas büszkeségemet, amivel egyes meghívásokat elhárítottam. Pénz helyett adott pár darab, egyenként is dollártucatokat érő könyvet. Ezzel felszabadult némi pénzecském. Ha jól emlékszem 185 dollárt kaptunk, amit szigorúan csak könyvre költhettünk el. Ezeket be kellett mutatni, de a számlát nem. Így másra maradt meg ez a komoly összeg. És még valami többet kaptam a kiváló (szak)embertől: biztatást. „Magának jó érzéke van a dolgokhoz. Kár, hogy nem ezen a tájon él. De ugye..." Bólintottam: „Igen, én hazamegyek. Kösz, de mindenképpen hazatérek."

Este a mexikói, meglehetősen iskolázatlan, de kellemes modorú szállodafiúnak is ugyanezt mondtam. „Irigylem, uram, hogy Ön megteheti ezt" – fordult el tőlem szomorúan.

Kalifornia, Kalifornia...

Hirtelen nem emlékszem, hogy végül hol is jöttünk össze Jóskával. Talán az amerikai nemzeti számítástechnikai kongresszus halljában?

Valószínűleg ott, ahol az anyagokat, a belépőket, a kitűzhető névjegyeket osztogatták. Felkaptuk a karvastag, kincseket érő konferenciaanyagot. Felmarkoltuk a grátisz belépőket a Disneyland összes berkeibe és csak aztán néztünk egymásra és egyszerre kérdeztük: „Te, hol laksz?" Mármint Anaheim-en belül, ahol a kongresszust tartották.

Anaheim Los Angeles mellett van. Vagy benne? A fene tudja. Itt van egy Los Angeles nevezetű óriásváros, amely össze-vissza nőtte magát mindenféle más településekkel. Az angyalok városa hatmilliós, de tágabb területén mintegy húszmilliónyian laknak. Hol kezdődik? Hol végződik? Ezt legfeljebb a zsaruk tudják – akikkel persze nem találkoztunk, hiszen még nem is volt kocsink – merthogy más a büntetés itt és más a város másik részében, ha szabálytalanul vezetsz. Ami persze nálunk úgysem fordulhat elő.

„Még sehol" – böktem ki. „Dettó" – dörmögte Jóska. Cuccainkat valahol odahagyva nekiindultunk a településnek. Hát barátom, te talán még azt se

tudod, hogy mi az, hogy utca! Netán a Fő utca vagy a Mező utca juthatna az eszedbe. Áh, dehogy, nem az az utca! Az utca egy olyan száz méter széles völgy, amelynek az egyik oldalától a másikig szállva a galamb is fáradtan pöttyent. Mármint akkor, ha ki tudja kerülni azt a tizenkétezer hirdetőtáblát, amely két oldalról fehéren és zölden, pirosan és sárgán, de mindig a képedbe tolakodva szegélyezi az amúgy eléggé sivár térséget. A jobboldalon tizenöt benzinkút sorakozik egymás után, farkasszemet nézve a baloldali hússzal. Hogy miből élnek meg?! Most a kamiontároló mellett vonulsz el. Pár száz négy méter magas, harminc méter hosszú dög lazsál az össze-vissza görbült rozsdás kerítés mögött. Az otthoni nagy teherautók ezeknek legfeljebb az unokái lehetnének. Az építőanyag-lerakatokat a bútor-, csillár- és egyéb lakberendezésboltok követik. Egyenként akkorák, mint nálunk egy méretes áruház. Hatalmas parkolóikkal az ABC–boltok következnek. Majd a magas dróthálók mögül a kosarazó néger csemeték ricsaja csap meg. Ebből tudod, hogy már közeledsz a célod felé.

A benzinkutak, raktárházak, parkolók, gyárak láncolata hirtelen megszűnik. A házak közelebb nyomulnak az úthoz, amely eltűnik egy alagútban vagy felkúszik egy felüljáróra. Itt az ideje kitérni valamilyen irányba. Az utca keskenyebbre szorul és pálmafákkal szegélyezett, rózsás-sövényű, zöld fűvel keretezett fehér aszfalton ballagsz. Nicsak, az a Tropicana felirat egészen vonzónak tűnik. Érdeklődjünk egyet! A névnek megfelelően trópusi buja növényzet alatt bukunk be a motelba. Hogy mindez csak tíz dolcsi egy napra? És valóban mind a kettőnknek?

A négyszögű udvar peremén fehéren sorakoznak a földszintes „kajütök”, a motel barátságos, fürdőszobás, színestévés szobácskái. Igen, az ott a miénk. Tíz dollárért. Friss lepedővel, illatos törölközővel, gusztán csomagolt kis szappannal, samponnal, miegymással. Valóságos paradicsom a kolesz mocska és bűze után. Berendezkedtünk.

Jelképesen megvacsoráztunk a saját magunk által készített szendvicsből. Jóska unottan hörpöl az automatából vett söréből, majd hirtelen felpattan és a trambulinra mászik. Karcsúnak aligha nevezhető alakja sötét bombaként csapódik az úszómedence alulról világoskék fénnyel megvilágított hűs vízébe. A szeszélyes alakú medence partját kísérő tucatnyi pálma összebólint a csillagfényben: „Ez igen, ez fejes!” A fákra irányuló szemérmes, a bokrok alján lapuló eldugott kék, sárga, piros lámpák egy pillanatra behunyták szemüket és a leanderek is összesúgtak: „Megjött a gazdánk.” Majd Jóska kikászálódott a vízből, megrázta magát – és akkor megbeszéltük a Nagy Balhét.

Elvarázsolva

Az NB, a Nagy Balhé még maradt. Mert másnap sürgősen el kellett mennünk a Disneylandbe. Látod, most zavarban vagyok. Mert mivel kezdjem?

Már a tetthelyre eljutni is élmény volt. Választhattál az apró, villannyal működő hangtalan meseautóbusz, vagy a tűhegyes orrú áramvonalas egysínű magasvasút közül. A „vidámparkban” mézeskalács-város fogad. A főúton

méltóságteljes lassúsággal bandukol a ló-vontatta omnibusz, mögötte az egyenruhás söprűs és lapátkás ügyeletessel. A kicsipkézett cukorhab házak között apró terecskék, milliónyi művirággal, amelyek között szinte üdítően hatott a pár szál kókadt valódi szegfű.

A rózsaszín, nefelejcskék, levelibéka-zöld kalapokat, tollakat, tüllruhákat kínáló boltok között mindenütt étterem, kávézó, bár. Azután a főút egyszerre csak nagyobb térbe torkollik, amelyet zsiráf-, elefánt-, csibeformára metszett örökzöld bokrok kísérnek. Közöttük tűnnek fel a mindenkit, de főleg a gyermekeket barátságosan leszólító Disney-figurák, akiket nem igazán irígylek, mert ebben a negyvenfokos hőségben azokat a ruhákat és maszkokat viselni igazán hősies feladat.

Szemben az elvarázsolt kastély tucatnyi apró kék-fehér-arany tornyocskája nem a felnőttet hívogatja. Némo kapitány tengeralattjárójából megbámulhatod a műtenger műpolipjait. Drake kapitány hajójával körbejárva itt félelmetesen mészárló indiánok, amott a háza előtt üldögélő Tamás bátya elektromosan mozgatott figuráit láthatod. Ha ez nem elég neked, akkor a viaszmúzeumban elborzadhatsz a bostoni fojtogatón.

A körhinták, ringispilek, előre-hátra-körbe tekergő facsarketyerék önkínzó dobozai, elefántnak, repülőnek, rakétának, csészének, pillének álcázott kasztnijai nem igazán vonzanak. A Disneyland tipikusan amerikai rózsaszín ködvilága annyira mesterkélt, hogy nem tudod benne magad otthon érezni. Annak ellenére sem, hogy a fagyik, rágcsik, popkorn (pattogatott kukorica) és minden egyéb elfogyasztott dolog dacára hallatlan a tisztaság. Persze az ülésed alja tele van odaragasztott rágógumikkal.

Azért két valódi élményben is részem volt. Az egyik a háromdimenziós mozi. Bár már láttam halvány utánzatát Moszkvában is, de fiam, ami itt volt... Beültél egy székecskébe, amely tíz kilométeres sebességgel ballagott. Aztán hirtelen te lettél a legjobb síelő, a legnevesebb autóversenyző, az oroszlánvadász és felgyorsultak melletted, előtted, fölötted a képek úgy, hogy kapaszkodtál lassan vonuló kis széked karfájába megszédülve a száguldás mámorától. A legnagyobb röhej viszont az volt, amikor Jóskával felültünk a hullámvasútra.

A Jungfrau nevezetes svájci hegycsúcs alakját fehéren mímelő műbarlangban rohant velünk a kocsi valami eszméletlen sebességgel vízesések, sziklák és gleccserek között. Izgulni nem kellett, hiszen a felszállásnál ellenőrizték, hogy elmúltál X, nincs-e szív bajod stb. A szoros kis járműből – én Jóska öléből – kipréselődve könnycsordulásos röhögéssel érkeztünk a végállomásra.

Szegény magyar ösztöndíjas! Ilyen kemény volt a sorsa? Mielőtt ítélkeznél, ne feledd el, hogy a belépőt és a tíz műsorra való jegyet ingyen kaptuk, mint a konferencia résztvevői. Viszont aznapi kosztunk is csak hamburgerből állt...

Még aznap délután az utcán hazafelé sétálgatva megláttunk két pompás leányzót, akik szemben andalogtak az utca túloldalán. Bár én ragaszkodtam a „mindent a szemnek” elvhez, azért motoszkált bennem a Jóska által hangosan is kifejezett gondolat: „Ajnye!”. No, hát erre a két csibevirág átpattan az utcának erre a felére és vidáman leszólít. A helyedben én is mást vártam volna, mint ami

következett! A két angyal a kezünkbe nyomott egy papírt – „ugye, eljöttök” – és már el is tűnt. A papíron ez állt: „Szeretettel várunk estére a Szent Sátorba.”

Csak nekem voltak pillanatnyi aggályaim, hogy katolikusként elmehetek-e egy ilyen helyre. Node azt is látni kell egyszer! Szóval elballagtunk. A stadionnyi sátorban szinte alig volt berendezés. A bejáróval szemben egy tákolt pódium emelkedett, amelyen már vallásos rockot játszott egy egészen tűrhető zenekar.

Mi hátul, a sötétségben álldigáltunk. Egyszerre csak a porondon termett egy pofa, akit nagy taps és halleluja fogadott. Valamit diskurált a mikrofonba a krisztusi szeretetről. Kicsit bugyután, picit kenőcsösen, roppant amerikaiasan, de voltaképpen semmi kivetendőt nem mondott. Inkább azon a pár fanatikuson ütköztem meg, akik időnként előrerohantak az emelvény elé, térde rogytak, a mellüket tépték, hajlongtak stb. Ha valaki ezt öregasszonyként egy Szent Antal szobor vagy egy Raffaello-madonna előtt teszi, még azt is nehezen viselem el. De egy deszkatákolmánynál? Húszévesen? Számomra nem ezt jelenti a hit.

Éneklés, újabb rock, új szónok. Majd egyszerre csak mindenki körbejárt a sátorban – nem voltunk sokan, talán ötszázan – és mindenki mást megpuszilt „Béke veled!” felkiáltással. Így került sor arra, hogy a két angyallal mégiscsak érintkezésbe kerültünk. Kétszeresen. Mert a tündérkék most egy tálcát rázogattak előttünk. Gazdagabb lettem egy élménnyel és szegényebb egy zöldhasúval. Majd az egész társaság felkerekedett, és velünk együtt átvonult a harmincezres kosárlabda stadionba, ahol a Krisztus-hívő zsidók tartották lelkesítő beszédeiket. Mivel a másik dollárt aznap este inkább sörre szántam, nem vártuk meg a műsor anyagilag legmegrázóbb pillanatát, hanem a felső kijáraton kiosontunk, lelkileg talán szegényebben, de sörben nem fogyatkozva.

Másnap egy-két órára bemerészkedtünk a kongresszusra, bár voltaképpen nem azért mentünk oda. Annyira unalmasnak tűnt – no meg a lényeg, az írásos anyag, amúgy is birtokunkban volt –, hogy Jóskával inkább elballagtunk Hollywoodba. A filmváros becserkészése nehéz volt, mert a tömegközlekedés pocsék. Más magyarok ott váltak nevesekké és gazdagokká, de nyomdokaikat nem követhettük. Annyira nem, hogy az egyes stúdiókba szóló négy-ötdolláros belépti díjat is túlzottnak ítéltük. Így hát csak elrémültünk a történeten, miszerint a félreismert színésztehetség a hegyoldalon óriási betűkkel kirakott helységnév „D” betűjéről ugrott fejest a sziklás mélységbe. Mi, praktikus okokból, estére tartogattuk a halált-megvető rugaszkodást, azt is inkább csak a medencébe. Némi izzadságos gyaloglás után feljutottunk a csillagvizsgálóhoz, amely zöld kupolájának a mérete egy bazilikáéval vetekszik. Oda se mentünk be, mert három dollárért milyen csillagokat nézzünk nappal? Elcsoszogtunk a híres-nevezetes járdán, amelynek betonja a sztárok kézlenyomatait őrzi. Az enyém feltehetőleg azért nem maradt meg, bár a porba helyeztem a praclimat, mert másnap locsoltak és az olyan betonozóforma emberek nem találtak rám.

Aznap este még telefonáltam egyet. Még odahaza rám bíztak két esetlen szalmababát, hogy okvetlen juttassam el azokat Los Angelesben K.-ék címére. Mármost képzeld: a Los Angeles-i telefonkönyv húsz igen vastag kötetből áll. Sehogyan se igazodtam ki rajtuk. Még az operátor, a központos csaj se tudott segíteni. Rossz nevet vagy címet adtak meg nekem. A két baba így visszatért Magyarországra.

Aznap este már tűkön ültünk az NB, a Nagy Balhé miatt. Én még egy valódit is elővettem és roppant elszántsággal összefoldoztam a magát elhagyni látszó csodás világoskék gyapjú farmeremet. Mindennel számot vetettünk, mindent ellenőríztünk, mindent becsomagoltunk. A felesleges cuccokat még reggel a konferencia megőrzőjében helyeztük el, ha már ilyen komoly esemény résztvevői lehettünk. Még egy sör, még egy fürdés – azután vége. Holnap indulunk.

Olcsón megúsztuk

Másnap reggel jelentkezett L. Pista is, aki addig Hawaii-n sínylődött és akit Jóska vont be a buliba a régi magyar mondásnak megfelelően, amely szerint „több szem többet lát, viszont kevesebbet fizet." Becaptattam az Avis autó-kölcsönző legközelebbi telepére és kiválasztottam egy ladányi, ötajtós vörös AMC kocsikát, amit öt napra béreltem „unlimited mileage" (korlátlan kilométer-használatú) módon.

Amerikában három módon kölcsönözhettél autót. Kérhetted a kocsit egy bizonyos megállapodott kilométerre, amelynek túllépése után minden egyes métert külön kellett megfizetned. A másik változat szerint a megtett kilométerek száma szerinti volt a díj. Mivel nekem hátsó szándékaim voltak, az indulóösszegében jóval magasabb, de a bejárt út hosszától független harmadik megoldás mellett döntöttem. Csak tájékoztatásul: akkor a kocsi ötnapos bérlete 150 dollárba került (24-26 forint volt egy dollár). A benzin nem jelentett nagy gondot, mert 60-70 centért kaptál négy litert. Nekem a kirándulás kocsiköltsége mindössze cirka 70-80 dolláromat vitte el. Ha úgy tetszik 80 darab New Yorki reggeli tojását, avagy két jó szakkönyvét. Illetve – a Chase-ben – negyven ingét. De hiszen már megállapodtunk, hogy így nem számolunk...!

Felpakoltunk és elindultunk dél felé. Hol Jóska, a már tapasztalt vezető, hol én, féléves jogsival, sofőrködtünk. Pistának nem volt vezetői engedélye, így ő kényelmesen elterpeszkedett a hátsó ülésen. Jó partnereknek bizonyultunk. A hosszú-hosszú út során csak egyszer szólalkoztunk össze Jóskával, akkor se komolyan, a legvége felé, amikor már kiütközött rajtunk a fáradtság.

A délre fekvő San Diego városába indultunk. Azért, mert onnan nem messze van egy szafáripark. Abba akkoriban kocsival is be lehetett hajtani, és olyan kevés látogatója volt, hogy a napi pár tucat autó nem igazán zavarta a szabadon bóklászó állatokat.

Az össze nem férő állatok külön tereket kaptak, amelyeket óriási hat méter magas kerítések választottak el. Kapukon át jutottunk át az egyik térségből a másikba. Az orrszarvúaktól és elefántoktól távol vezetett az autóút, viszont az oroszlánok pár méterre tőlünk heverésztek az árnyékban. Az állatkert bejáratánál úgy szólt az eligazítás, hogy az ablakot ne tekerjük le.

Amúgy nem kellett félnünk, mert minden mozdulatunkat zebracsíkosra festett kocsikban üldögélő, felhúzott karabélyos vadőrök vigyázták.

Azt pedig nem lehet szavakkal leírni, hogy a kék aprócska tóban miként álltak méla féllábon a rózsaszín-fehér flamingók; hogyan rángatta be hatalmas

állkapcsával gyengéden a tigris neveletlen kölkét a biztonságos szikla mögé; mekkora püspökfalatja van az azt fennen riszáló struccnak; a megállt levegőben mily' nemes méltósággal sziesztáznak az elefánt-formájú szürke homokhegyek; milyen buta bámész bambasággal bámul feléd a tegnap született zebracsikó.

Kora délután a pihenőidő miatt elhagyatott spanyol várost jártuk be.

Megnéztük a zömök, iszonyatos falvastagságú templomot. Nálunk az egyház felfelé ível, karcsú tornyával az égre vezeti a tekintetedet, szellős-könnyed, már a látványával is szabadítani óhajt a gondjaidtól. Itt a templom súlyosan szegeződik a vele egyszínű koszos-sárga agyaghoz. Tornyai feszes gyökerekkel fogódznak meg a talajban.

Itt vagyunk. Indiánok és fehérek dacára itt is maradunk, hirdetik makacsul. A templom keményen, súlyosan tapad a földhöz: az üdvösség fent van, de itt lent fogjuk megvédeni. A legtöbb szent épület eredetileg erődnek is készült.

Amit várva sem találsz meg a katedrálisban, az önként eléd bukkan a téren. A szigort enyhítő békés, légies kerengő övezi a zord egyházat. Előtte, a terecske közepén, nemcsak hűs vizet, hanem lelki békét is permetező apró szökőkút. A csöpp kis kutacska kedves-finom gyöngyharmatban oldja fel összes aggályodat: örülj és bizakodj, mert hiszen létezel.

Még pár percet sétálunk az autók elől lezárt központban, csak formálisan, időlegesen kínálva meg legtermetesebb testrészünket a hívogató, fák alatti padokkal. Azután ismét kocsiba ülünk, hogy cél nélkül firtassuk a város magukat megnyitni óhajtó rejtelmeit. Alkonyati bóklászásunk során váratlanul a Csendes-óceán partjaira keveredtünk. Vihar közeledett. A homokos partot kísérő pálmák turbános törökökként hajlongtak az ég vérvörös-mandarinsárga kupolája felé Szélistenség parancsára. A nap sápadt-aranyra festette törzs-bugyogójuk alsó felét, de levélturbánjuk ott fenn már haragoszöld színt öltött. Sietnünk kellett: zúgva nekieredt az eső is.

A fiúk még nem akartak aludni. Megálltunk egy csábító intézmény előtt: „Belépő 1 dollár. Egy sör és a sörkorcsolya ingyen. Csupasz lányok". A fiúk begőzöltek és mivel egy banda voltunk, kénytelen voltam én is beácsingózni. A tükörrel borított bárasztalon egy rossz alakú és durva arcú görl idétlenkedett. Elvéve az ingyenes sósmogyoró-konzervet, sürgősen a kijárat felé igyekeztem.

A félelem bére

Esti „otthonunk" egy négydolláros – képzelheted! – szálloda volt, áporodott, sohase tisztított, valamikor vörös plüssgarnitúrával. Mivel a szobák kétágyasak voltak, sorsot húztunk, hogy ki marad magára. Persze én lettem az. Mind a hárman féltünk. Belesüppedtem a tetves, foltos, bűzös rekamiéba és nagyon kívántam a többiek társaságát. Ők se voltak másként. Az éjszaka során nem sokat aludtunk. Félóránként átszóltunk egymáshoz a kalitkáinkat elválasztó lifthókon keresztül. Alig hittük el reggel, hogy még élünk: olyanok voltunk, mint a kifacsart citrom. Pedig nem az, hanem a narancs volt műsoron. Ezerötszáz kilométer várt a Grand Kanyon-ig, de addig még akadt más teendő.

Tekerünk, tekerünk a kis AMC-vel, amikor egyszer csak egy több kilométeres narancsliget szegélyezi az utat. No, én olyat addig nem láttam!

A távolban áll a vörösen izzó hegy (rajta kellene átjutni még ma), itt meg az élénkzöld, cserjényi fák bogai közül mosolygósan merednek rád az éppen lepottyanni készülő narancsok. „Téeszből lopni nem bűn” – jut eszembe az idősebb barát örökzöld tanácsa. Kiszálltunk és az ingelejét kezdtük megtömni az érettebb gyümölcsökkel.

Egyszerre csak feltűnt az úton, puskával a vállán, a biciklis. No, ez sz... ügy! Most majd bevisz a rendőrségre. Az USA és Magyarország, a két nagyhatalom, megszakítja a diplomáciai kapcsolatait. Minimum hazapaterolnak, fuccs a Nagy Balhénak, magyarázkodni kell, meg minden.

A biciklis leszállt a gépéről és szigorúan szólt ránk: „Szóval maguk narancsot szednek!” Bevallottuk, és elrebegtük, hogy ezt csakis magyarként, kizárólag hagyományból – mi mindig narancsot szoktunk szedni, ha van –, nem pedig az amerikai népgazdaság megkárosítási szándékával tettük. A puskás, akiről kiderült, hogy nem narancsőr, hanem mormotavadászatra indult a haverjaihoz, jóízűeket böfögve vigyorgott: „Hát megéri ez maguknak? Narancsot csak a mexikóiak aratnak! Itt van ni, öt percre. Ott fillérekért vehetnek, amennyit akarnak. Egyébként hol a fenében van az a Magyarország vagy mi a szösz?” Azzal továbbkerekezett.

Jobbra, a narancsfasor végén, tényleg ott volt az az épület, amelybe simán belefért volna a Keleti és a Nyugati egyszerre. Narancsos doboztornyokon átgázolva jutottunk a bejárathoz. Odabenn... Nos, odabenn ötszáz mexikói csaj várt. Férfi egy szál sem. Azóta tudom, hogy egy nőnek milyen kellemetlen lehet, ha „úgy” leszólítják. Mert mind a félezren nekünk estek és hol biztatva, hol képességeinket kétségbe vonva különböző, de mégis egyértelmű ajánlatokat tettek hármunknak, szegény hímneműeknek.

Kifizetve a négy dollárt a negyven kiló narancsért (ez akkor pontosan száz forintot jelentett) férfiasságunkat fizikailag megőrizve, de kevésbé tündökölve az erősebb nem eszmei magaslatán, bicikliseket és bögyös mexikói lányokat feledni akarva gyorsan elhúztunk a színhelyről. A látvány lenyűgözött, amikor megálltunk az első igazi dombtetőn. Alul a tompa-szürke tájban, a földhöz lapulva, ameddig a szem ellátott, zöld narancs-ligetek feküdtek eléd. Most már befelé fordulva takarták előled az amúgy szemérmetlenül ringó gyümölcseiket.

Onnan már nem látszott a hihetetlen: egy-egy alig embermagas fán olyan sűrűen lógtak a sárga labdacsok, mint nálunk a kajszi. Az Úr tekinthetett a kiűzetés idején így a Paradicsomra: középen zöld, viruló, hívogató lomb, körös-körül vad, szétmállott, szürke sziklák sivataga. Szemben pedig az a vibráló, rózsaszínes halványlila, nem túl magas hegylánc, amin át kell jutnunk. Felettünk a párával terhes sápadt-kék kaliforniai ég. De most már valóban mennünk kell!

A narancsligetek eltünedeztek, az út összeszűkült és szigorú sziklaszálak szálkáztak az autópályán haladó kocsink fölé. Egyszerre csak zöld útmenti tábla kapta meg a szemünket: „Joshua Tree National Park”. No, bár nem ide indultunk, azért egy picit bekukkantunk. Kicsit vigyázva, mert a tábla alján

kiegészítő felirat figyelmeztetett bennünket a környéket elárasztó szarvasviperák feltehetőleg nem magyaros vendégbarátságára.

József fája, amelyről a nemzeti park a nevét kapta, leginkább a Fény-utcai piacon lebzselő, megadásra emelt kezű hobókhoz hasonlít. Igencsak ösztövér szárból szőrös karok meredeznek a világ négy égtája felé. A borotválatlan faegyéneken a tüskék hossza a nyolc-tíz centit is eléri. Mi tagadás, nem róluk fogunk meggyet szedni! Óvatosan emelgetve a lábunkat – a gyilkos férgekre utaló veszélyt itt komolyan kell venni – császkálunk egy félórát a rideg-sivár tájon.

A próbálkozást – új látnivaló nincs, a fákat pedig úgysem lehet megmászni – hamar megunjuk.

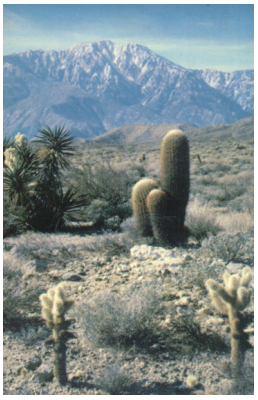
Egyszerre csak lapos kis épület fehérlik a szemünkbe. A negyvenfokos hőségtől eltikkadva – árnyék sehol – itt reméltük meghúzni magunkat és elfogyasztani szokásossá vált ebédkénket. Ez az utóbbi a következő néhány napon a következő változatos menüből állt: Narancs és tej. Tej és narancs. Narancs tejjel. Tej naranccsal. Narancs tej nélkül. Narancs naranccsal.

A fehér épület mellett a szokásos vasrácsos ládikákból kivehetted tíz centért az aznapi (!) Los Angeles-i lapokat. Én viszont a másik, hasonlóan becsület-kasszára működő dobozkára figyeltem fel. (A fedél felemelése után csakis rajtad múlott, hogy egyetlen példányt teszel-e magadévá. Senkit se láttam, aki többet vett volna ki.) Ebben a kalitkában 10-15 centért kapható egyszerű, de ízléses tájékoztatókat találtam a környék állat- és növényvilágáról. El is hoztam, ki is fizettem hármat. A zuhanyzóval viszont kitoltunk. 25 centért csak adott ideig adta a vizet mindegy, hogy meleget, ami nekünk nem kellett, avagy hideget. Kis ügyességgel hárman is letussoltunk ezért a fejenkéntinek szánt kvótáért. Az esetleges nézők jót kacagtak volna az ugrásra kész meztelen következőn, ha tíz kilométeren belül lett volna rajtunk kívül bárki is abban a kősivatagban.

A házikó falánál két fülke díszelgett. Hát ezt el kell mondanom! Mert itt történt az a nevezetes hívás, amely pompásan megvilágítja számodra az ottani telefonrendszer rejtelmeit. Mint említettem, Andrew „megkért”, hogy hívjam fel kétnaponta Washingtonban. Ez Kaliforniából nem olcsó mulatság (tíz korsó sör!), és testőröm nem fogadhatott el ún. „collect callt”, tehát olyan beszélgetést, amelyet a hívott fél, vagyis ő fizet. Így aztán a következő kis csevegésnek voltak fültanúi a szerencsénkre láthatatlan viperák.

Leemelem a kagylót és várok egy-két másodpercet. Valahonnan azonnal megszólal a jól ismert meleg, barna hang. „Operátor. Segíthetek?” „Kérek egy collect (figyelj!) hívást Washingtonba X úrhoz, ezen és ezen a számon.” Mire az utolsó jegyet bediktálom, már hallom is a kicsengést, majd azt, amit az operátor Andrew-val társalog. „Ki keres?” „Kérem a nevét, uram.” Bemondom. Háromezer kilométerre innen hallom felülvigyázóm hangját: „Világosan megmondtam, hogy collect hívást nem fogadhatok el.” A hölgy, nekem: „L. úr nagyon sajnálja, de nem tud fizetni a hívásért.” Én: „Az lehetetlen, hiszen én vagyok én, és az X számról telefonálok, és a beszélgetés roppant fontos lenne, és nincs több apróm, és...” Az operátor mindezt hűen átpapagájolja az Óceán túlsó partjára. Majd Andrew hangja után így szólt: „Borzalmasan sajnálom, uram, de L. úr végleg megtagadja a hívás kifizetését.”

Megköszönve fáradozását leteszem a kagylót, merthogy ez nekem eddig egy árva centbe sem került! És egy perc múlva csörög a készülék: „Andrew vagyok. Nos, mi újság?” Az operátor által áttrafikált számon ő már hívhatta a sivatagi készüléket. A jó kis trükk fölötti öndicséről örömömet az se rontotta el, hogy némi (jogos) leszúrásban részesültem. Mert ugyibár így az is kiderült, hogy a konferencia helyett e sziklás-poros táj kígyói között tanyázok. No, már mindegy, ezt a kis letolást elteszem a többi mellé.

A nap már lemenőben. Dimbes-dombos holdtájon fut a kocsink száz-kétszáz kilométert anélkül, hogy egy lelket látnánk. A lassan leereszkedő éjszakában a csínyem miatt fenyegető óriási fekete buzogányöklök nyúlnak mindenfelé az égbe, büntetést onnan kérve rám. A sivatag e néma polipkarú papjai nem rémisztenek meg; senkinek se ártó négyméteres gyertya-kaktuszok. Azután végre feltűnik egy párházas kis település, talán Salem. Bagóért kaptunk szállást a motelban – a kutya se járt arrafelé. A kocsmárosné meglepődött: „Ilyenkor a konyha már zárva, nincs semmink.”

Azért a kedvemért összeütött hat-hat tojásból nekem és Limpinek némi kis omlettet. Jóska inkább a kiszáradt szendvicsét ette az ágyán. A két valódi párás korsó sör után fáradtan buktunk a hangtalan motel barátságos ágyába. Hát, ez a kirándulás nem kezdődött rosszul!

Sziklák és kocsik

Az AMC ismét útnak eredt. Most a slamposan szétlottyanó Colorado folyón ballag át a hosszú hídon, amelynek túloldalán közömbösen fogadta az útmenti zöld táblát: már Arizonában vagyunk. Ma még csak ezen a picinyke hegyen kell átmásznia, de majd holnap...!

Nos, az a távolból alacsonynak tűnő vonulat hamar elénk futott. Előbb csak a térdükig zöld, derékig skót szoknyás (a rozsdabarna oldalt zöld cserjék kockázták), attól felfelé meztelen felső-testű indiánra emlékeztető, égővörös sziklákkal borított dombok jelentkeztek. A legfurább alakú fejfedőket viselték.

Ez itt felfelé álló tüskéivel Gaudi templomát utánozza. Az pedig vörös-sárga tőgyével az eget szoptatja. Amaz viszont térdre borul és pompás vágású piros csupasz óriási kőfenekét mutogatja felénk. Elsőőr még csak egymástól távol heverésztek a gellérthegynyi kutyák, körülkerítve és gondosan őrizve a köztük álmosan heverésző apró nyájvároskák kicsiny fehér házbarikáit.

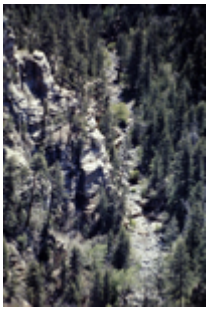
Később a sziklák közé szorultunk és nagyon örültünk annak, hogy azok nem kalap emelve üdvözölték az új jövevényeket. Mert lám baloldalt a halom tetején nőtt az a méretes vargánya – vagy húszméteres – szélvájta karcsú, sárgásvörös szárát széles-peremű, bordóiban áztatott mexikói fejfedő koronázza.

A gombák megszaporodtak. Amott egy soruk a folyóra vízért induló, trafikáló indiánasszonyokra emlékeztetett, akik karcsú testük felett tartva az óriási puttonyokat még nem döntötték el, hogy mikor is induljanak. No, egy picit még igazán várhatnának, mert némelyikük nagyon-de-nagyon bizonytalanul hordta aránytalan terhét.

Közben az út lassan emelkedik. Itt már hatalmas szájak vicsorítanak ránk. Alulról-felülről zölden leplezetten egyszerre csak megnyílik a domboldal és ott tátong előttünk az az odvas félbarlang. Lehet vagy tizenöt méter magas, negyven széles. Sziklába mart, esőfolyásos, rendezetlen vörös kőfogaival belénk akar harapni, de ezt nem teheti a szájába szorult sárga homokkő-lepénytől. Amott az a neveletlen hússzínű kőtorony éppen az orrát piszkálja. Az eredményt a lábainál heverő többtonnás, rózsaszínes gömbölyű kő-csepphalmok mutatják.

Már mindannyian érzékeljük, hogy magasan járunk, talán kétezer méteren. Automata sebváltós kocsinkat hiába látták el két hegymeneti fokozattal is, nem bírja a lejtőket. A kocsi meglódul; a szaporodó kanyarokban egyre többet kell fékezni. Majd ebben a hallatlanul tiszta hegyi levegőben gyanús szag üti meg az orrunkat. Leállunk. A jobb első gumi csendesen füstölög.

Meglocsoljuk egy kis vízzel, de így is várnunk kell egy félórát, amíg újra neki merünk indulni. Fék nélkül... A kényszerpihenő alatt lebámultunk az út szélétől leszakadó völgybe. Valahonnan a mélyből, több száz méterrel alattunk, az idekészített óriási veremcsapda kopár fenyő cölöpei fenyegettek bennünket a felnyársalással. Volt is okunk ijedezni a meredek lejtőtől! A „Tölgyfa-meredély” nevezetű kanyon szédítő peremén vezetve egy kanyar után hirtelen fékezni kellett.

Eszméletlen csődület, kocsik raja, kiáltozás. A fékevesztett Ford fele a feneketlen szakadék fölött lógott, már csupán a vontatott lakókocsi horga tartotta. Ennek felső, előreugró részében az ágyon hasalva szoktak kifelé bámulni a gyerekek. Most is ott feküdt két halálra rémült csöppség. Brr! „Köszönjük, nem kell” – hárították el kérdésünket, hogy segíthetnénk-e valamit.

Lassan szürkéllik. Kopár hegyoldalon rohanunk lefelé. Talán bányadúcnak termelték ki a fákat. Nem tévedek. Jobbra széles lapos fennsík nyílik alattunk, közepén azzal az alkonyi fényben még kísértetiesebbnek ható halott várossal.

Esőrozsdás, törött üvegű csarnokdobozok; elszakadt drótkötelű felvonópálya szanaszét heverő csillékkel; megroggyantan álldigáló tartályok; középen pedig a negyven méter magas fémfeldolgozó félrecsapott sipkájú óriásfavágója az Ózból, aki reménytelenül várja a maga Dorothyját. A hatalmas területen semmi se mozdul. A látvány és hangulata döbbenetes. Már nem tudod elképzelni, hogy itt éhbérért valamikor emberek nyüzsögtek; esténként pedig ki volt világítva a bár. Az ércmű tönkrement és az egész kóceráj – valamikor sokak kenyerének a reménye – ma már annyit se ér meg, hogy elbontsák.

A kocsink orrát megdobó hűvös, erősödő szél frissíti fel nyomottá vált hangulatunkat. A holdvárost magunk mögött hagyva a síkon siklunk, ahol

nyílegyenes út vezet a távolban magasodó ködpamacs felé. Az út menti óriáskaktuszokat lassan felváltják a telepített lombos fák.

Némi gyümölcsösök következnek, fáradtan, de magukat meg nem adóan apró ékeket vágva a sivár kősivatagba. Lassan kiterebélyesednek; a kert végén, majd a közepén megjelenik egy-egy néma ház is. Azután már végleg közöttük haladunk és egyszerre csak feltűnik az első benzinkút, az emberi élet biztos jeleként. Pár perc és befutottunk Flagstaff központjába.

Itt csak a balga belga nem talál olcsó motelt. A környezetre nem emlékszem. Csak arra, hogy megérkezésünkkor hozzánk penderült az a kis sárga. „Konban wa" – jó estét – kaptam elő drága pénzen szerzett hitvány japán tudásomat. A derék másfél méteres legény erre felém fordult: „Nem beszélhet, kérek szépen, angol?" Szóval megegyeztünk. Velünk jöhet, ha fizeti a költségek rá eső részét.

Amerikában „hitch-hiking"–nak nevezik az autó stoppot. Ott ez nem akkora divat, mint gondolnád. Legalábbis ritkán láttam az országút mellett alkalomra várakozókat, pedig megtettem jó párezer mérföldet. Sokkal megszokottabb, hogy az egyetem koleszában a hirdetőtáblán látsz két cetlit, közvetlenül egymás alatt. Az egyik így szól: „Hétfőn indulok kocsival X-be. Van még egy helyem." A másik szövege: „Hétfőn mennék X-be. Nincs valakinek véletlenül egy helye?" Ebben az esetben történetesen két azonos X-ről volt szó. Ezek szerint minden második amerikai egyetemista csak írni tud, olvasni még nem.

Persze a legjobb megoldás az, hogy ártatlan magyar „turistákat" leszólítasz, amikor dögfáradtan érkeznek és úgysem képesek nemet mondani. No a japcsi, aki nem tudott vezetni, csak elterpeszkedett a hátsó ülésen a narancs, a tej és Pista között, ezt a módit választotta. Később állandóan enni meg aludni akart. Viszont a mellét tépte, amikor a benzinpénzre tereltük a szót. Eleinte sokat rendetlenkedett, de az út végére egészen megneveltük.

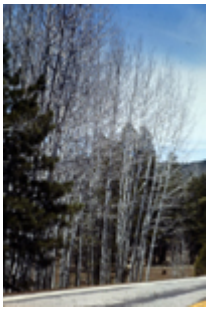
Grand Kanyon és Navajoföld

Reggel északnak vitt az utunk. Az álmos, poros kisváros házai lassan elmaradoztak. Az út emelkedni készült. Felülről már csak óriási vörösessárga asztalon terített, zöldsalátával koszorúzott, az utak által cikkelyekre szabdalt lapos pizzának tűnt volt szálláshelyünk. Az ég szinte fehérbe hajló világoskékje teljes páramentességet sejtetett. Ámde mi az a távoli kis selyem hálósipka, amely a horizonton úgy tűnik a szemünkbe, hogy látszólag semmi kapcsolata sincs a földdel? Talán felhő és belőle eső készül? No, az itt nemigen valószínű.

A kis japánt a ködbóbita nem zavarja. Hosszas, japán szitkokkal tarkított, érthetetlen angol szövegelése után – amit a korai ébresztés miatt eresztett el – most Limpi vállára dőlve durmol a hátsó ülésen. Pista időnként ellöki, de ez hiábavaló kísérlet. Szótlanul tuszkolom előrébb a kocsit. Jóskának sincs kedve a szövegeléshez. A szinte ünnepélyes csendet csak apró dörgések zavarják meg. Mégis vihar lesz? Az azért nem, csak az obligát reggeli, a narancsos tej vagy tejes narancs kér szót magának egyikünknél-másikunknál.

A Cél valahol ott lehet a ködpamacs mögött, de ez már legyen Jóska dolga. Szótlanul váltunk helyet: most ő kerül a volánhoz, én pedig bámészkodhatok. Az út egyre emelkedik és a hálósipka alól előtűnik az addig rejtett, távolabbról az égboltéval azonos színűnek tűnő hatalmas váll, az ötezer méter magas hegy. Itt lenn negyven fok van, az a még mindig messzi cukorsüveg pedig nem más, mint havas-jeges hegyorom.

Az anyósülésből nézem a tájat, amely lassan-lassan megváltozik. A sziklákat, kaktuszokat és csenevész kóróbokrokat valódi cserjék váltják fel, majd néhány göcsörtös fakísérlet után megjelennek az első amerikai nyírfák. Príma minőségű szürke aszfalton fut a kocsink, sárgára festett sávok sínein. (Tudod mennyivel jobban látszik nappal és éjszaka, mint a nálunk megszokott fehér?)

Most már a végtelennek tűnő nyírfaerdő közepén kanyargunk. De milyen furcsák ezek a fák! Nem fehér, hanem inkább szürke a törzsük, az águk és nincs rajtuk egy szál levél se. Közben a hegycsúcs álomba merülhetett, mert a hálósipka lassan egy magasságba kerül velünk és eltűnik a most már valódi nyírfákkal tarkított furcsa erdő fölül. Kezd unalmassá válni a táj. Jobb kanyar, bal kanyar. Jobb kanyar, bal kanyar. Előtted a szürke betonsáv, fölötted a szürke ég, melletted a szürke fák.

Már szinte bosszant a terelővonal sárgája: hová hoztál bennünket? Itt ez a szürke parkoló, szürke autókkal, szürke hangulattal. Mit keres ott az a kocsi-temető is? Az is hangtalan, elhagyatott, szürke.

A parkoló szélén álldigáló két tekergős fenyőpótlék közül ostorként csap a szemünkbe a rózsaszínű sziklák felső pereme. Jé, ezek szerint tényleg a Grand Kanyon-nál vagyunk!

A kocsit leállítva máris a sziklavölgy peremére rohansz, hogy életedben először lepislants az ezerméteres mélybe, hogy utána megpróbáljad elmondani az elmondhatatlant. Ezt egyelőre nem teheted. Az ezernyi sziklácska valamelyik odvából eléd perdül egy mókuska. Két kis kacsóját összetéve rimánkodik neked pár szem mogyoróért, ami persze nincs nálad. Tehetetlenségedben megalázottan a narancshéjat löködd felé. És legnagyobb meglepetésedre a „fogadóbizottság” azt is elégedetten cummogja a kezedből. De miért is jöttünk ide?

Félrehajtod a kis fenyőágat, amely majdnem a szemedbe csapott, eltakarva a valódi kilátást és most már teljes grandiózusságában tárul feléd a Grand Canyon. Bár tudod, hogy itt lefelé történt a rombolás, a Colorado évezredek, évmilliók alatt véste ki magának ezt a medret, mégis az a képzeted támad, hogy

a folyó oldalágaival szabdalt, egyenként ezerméteres tömböket valaki úgy építette fel. Óriáscsecsemők játszadozhattak itt. Ismered azt a játékot, amelynél egy hosszú pecekre színek és nagyság szerint kell felfűzni a műanyag vagy fa +körgyűrűket? Nos, itt száz efféle játékot találhatsz. A képzeletbeli póznákra az óriáskölkök darabosan szaggatott, cikkcakkos szögletű, millió tonnás gyűrűket húztak. Alul szélesebbet, felül egyre kisebb átmérőjűeket. Az egyik a közepén sárga és a tetején rózsaszínű. A másik éppen fordítva. Emebben több a lila, az a réteg pedig szinte feketés. És a játék állandóan folytatódik: egy felhő vonul el jobbra és a gyűrűk színei átváltanak. Most ez narancsosabb és az violább, amaz pedig elszürkül.

Most egy óriáscsecsemő morgását véljük hallani: „Anyu, a tesóm elrontotta." Tényleg: amott az egyik játéktorony a másiknak dől. Vagy netán ikertornyokkal játszadozik valaki? Az az építmény félrelöttyedt, nem igazán formás, de nekünk így is tetszik: „legközelebb jobban sikerül" – biztatjuk magunkban a kezdőt.

A hang egyre közelebbről hallatszik. Parányi szitakötő cikázik eltévedten az óriási sziklafalak között: egy helikopter. Huszonöt dollárért negyedórás utat tehettél volna vele a kanyon mélyén, de – jó ürügy a kevés mersz leplezésére – nem igazán akaródzott kiadnod azt a kis pénzt. Látod innen felülről is azt, amit kell – áltatod magadat. Eddig tekintetedet a messzeségbe irányítottad. A mintegy tíz kilométernyire (?) lévő túlsó part is éppen olyan szabdalt, mint az innenső és ott is a tetőn vízszintes plató nyúlik a távolba. Most viszont mégis elszánod magad arra, hogy lefelé tekints. Ezer méter mélyen olajzöld kis pántlika kanyarog: a Colorado. Felülről egészen békésnek látszik, de nem ajánlanám, hogy ott lenn belemásszál a viharzó vízbe!

Pedig – mit nekem, te zordon.... – meg akartuk volna mártani a lábunkat. Ámde a kőmorzsaléktól görgőpályává vált veszett meredek ösvény úgy száztizedik méterén drapp cserkészkalapos fazon perdül elénk: „Kérem, mutassák be a felszerelésüket. Szöges bakancs, gyógyszerek, kétnapi élelem, turista-igazolás, fűtőeszköz – ott lenn csak öt fok van, míg idefenn ötven –, lámpa, pokróc, pam-pam-pam; szóval minden rendben?" A sok tétel egyikére se hivatkozhattunk.

Mert az őr csak nem akarta se gyógyszernek, se fűtőeszköznek tekinteni azt a kivételesen beszerzett kis üvegnyi whiskeyt.

Tornacipős tappancsunkat így nem a folyóba, hanem csak a félelmetes mélységbe lógattuk. Az élvezeteket fokozandó az elveinkkel ugyan ellentétes, de az ínyeinket és gyomorsavainkat kivételesen nem sértő hamburgert (már Jóska háromnapos száraz szendvicse is elfogyott) majszolgattuk, miközben újabb látványokra hívtuk fel egymás figyelmét. A magam részéről készítettem vagy egy tekercsnyi diát, amelyek így utólag félelmetesen hasonlítanak egymáshoz, pedig kétszer se fordítottam ugyanabba az irányba a gépet. Hiába, ezt a félmegyényi tájat nem lehet beletuszkolni egy-egy fotóba, pedig az élményt éppen a méretek, az alakzatok és a színek árnyalatnyi ismétlődései nyújtják.

A látványhoz kötő ólombilincseket letépve felpattantunk a Szamara alakú, annál kicsit nagyobb kocsinkra. Időnként még meg-megálltunk, kikukkantani a fenyők közül a nagy hasadékra. Ám ahogyan az egyre jobban szűkült, amint a Coloradó hirtelen északnak kanyarodott és színe olajzöldből piszkos rózsaszínre váltott, úgy nyúltak hosszabbra az árnyak is.

A nap immár lapos sugarában piszko ssárga és fekete foltok tarka hiénabőreként feküdt előttünk a táj. A platók homokos-köves síkjait még meg-megtörték a szürke, majd fekete mély repedések, amelyeknek a fenekére már nem hatolhatott be a fény. Tőlünk jobbra nyugtatta két előrenyúló sziklamancsa között a fejét az estére elfáradt hiéna; függőlegesen barázdált komor bazaltszakálla az utat seperte. A látóhatárnak a nappal ellentétes oldalán fenyegető-ridegen tolta fel képét a hold. Legszebb ideje szállás után nézni.

Némán, megfáradtan rohantunk az ismeretlen felé. Azután egyszerre csak észrevettük az út mentén guggoló sötét alakot. Odaplántált néma bokorként várta, hogy felfedezzük. Nem hadonászott, nem integetett: csak figyelt. A harmadiknál megálltunk. Arca a Grand Kanyon kicsinyített mása volt: vöröses szikla, az évezredes tudás mély repedéseivel karcoltan. A navajo indián némán nyújtotta felénk csodálatos színekkel kézzel szőtt pokrócait. A rajta lévő, poncsószerű ruhadarab testvérek között is megért vagy ötszáz dollárt. A kézi szőttesek csiklandozó bársonyát fájó szívvel simogattuk: a rajtuk lévő kis árcetli nem a mi pénztárcánkhoz méretett. Az indián bólintott. Nem erőltette a dolgot. A leterített szőnyegre mutatott, amelyen százával hevertek a híres navajo ezüstfoglalatú türkiz ékszerek. Egy szép karkötő ragadta meg a figyelmemet: húsz dollár. Nevetségesen olcsó. De jól állna a Kedvesnek! Ám körülbelül annyi volt az akkori összes vagyonom. A többi pénz másra volt félretéve.

Sóhajtva köszönjük meg az öreg fáradozását, és tiszta szívből dícsérjük munkáját. „Sajnos, nem lehet” – válunk el az ismét lekuporodó időtlen, végig néma bokortól: „magyarok vagyunk.” Az indiánnak a szeme se rezzen. Széttárja a karját: „Ez itt Navajoland, a mi hazánk” – szólal meg és büszkén vezeti végig ujját a vércsíkon, amit a nap fest a horizontra. Mindenütt kő és szikla, szikla és kő. Ez a Magyarország nagyságú kősivatag a százharmincezer navajo otthona. Szomorú szürke szemeinket látva az öreg felfogja, hogy mi – a furcsa idegenek – mindent értünk. Büszke háláját azzal fejezi ki, hogy kérés nélkül is eligazít bennünket: „Erre jobbra, tíz percnyire van egy motel. Rendes emberek laknak ott” – és ezzel ismét magába fordul. Néma fejbólintással búcsúzunk.

Mi tagadás, jól jött az öreg biztatása. Mert anélkül abban a vad faluban mi bizony nem mertünk volna megállni. Az utcán, immár teljes sötétben, szigorú

tekintetű őslakósok vizslatták a távolról jötteket. A motelesnek – szintén navajo – elmondom, hogy az öreg küldött ide. Nem tudott átverni. Az addig szigorú arckifejezés egy halvány tizedmásodpercre megenyhült. Majd a korábbi tettetett közömbösséggel vitt picinyke kamránkba. Megint eltelt egy nap.

Egy extra bizony megérte-kirándulás

Másnap északnak vettük az irányt: elértük útunk legkeletibb pontját. A kocsi kilométerórája ezer mérföldet mutatott. Reggeli fényben tekertünk át a Colorado óriásgátján, a földkerekség első ilyen monumentális alkotmányán. A túloldalt leparkoltunk és bemerészkedtünk egy kávéra a gát fölé tornyosuló sokszögletes, óriási üvegkalitkába, amely étteremként is, kilátóként is szolgált. Innen lift vitt le a 240 méteres mélységbe, ahol megcsodálhattuk az erőmű óriási turbináit.

Később a félköríves gát tetején ámuldoztunk. Jobbra a Powell-lake (tó). A halványkék vízfelszínt szeszélyes alakú rózsaszín sziklák keretezték és motorcsónakok tucatjai hasították apró tükördarabokra. Balra pedig a félelmetes mélység. A szegény gát odaszorult két hatalmas vörös sziklafal közé. Az étterem ernyőjébe kapaszkodva próbálkozott felemelkedve kiszabadulni.

Alulról hallottad lihegését, de a hófehér félkörcikkelyt valami odabilincselte. Két óriási vállát, amely a szakadék peremeibe ütközött, nem tudta kioldozni.

Kis kocsink elvonszolt a látványtól. Gigászi dobostorták között ballagtunk tova. A fehéres-rózsaszínes, több száz méter hosszú réteges süteményekként némán álltak a fennsík végtelen tányérjában szürkés-zöld cukormázzal koronázottan. Errefelé is járhattak azok a huncut óriáslurkók, mert a mázt utolsó élvezetnek hagyva nagyokat harapdáltak ki a sütemények puhábbik alsó feléből. Közben elszalasztottam életem legjobb üzletét. A baloldali lapos sziklasivatag közepén barna hirdetés hívogatott. Ennek csábos ígérete szerint potom tíz dollárért vehettem volna egy acre (kb. 0.4 hektár) útmenti „földet”, és most több tonna szanaszét szórt vörös kőtömb és pár mérges kígyó boldog tulajdonosa lehetnék.

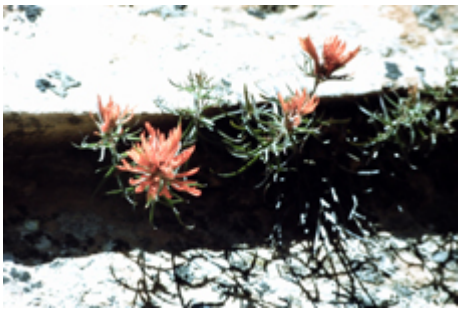
Egy balkanyar után ismét feltűnt a szokásos tájékoztató zöld tábla, ezúttal a Zion National Park közellétét jelentve. Kénytelenek voltunk bemerészkedni ebbe a hatalmas vízszintes tölcsérbe. Előbb széles, lankás, gyér-növényzetű dombok között lavíroztunk. Majd a kilátás összeszűkült, és egy óriási pincészet évmilliós bortól vörösre festett sziklafalai között kanyarogtunk.

Jobbra-balra eldobálva heverésztek az óriásborászok elhagyott szerszámai. Itt a húszméteres ívű kődonga alatt visz el az utunk; ott egy dugókalapács fekszik az oldalán; amott meg egy félig kipréselt fürt rózsaszínű kőszemei fűződnek az útszár gerincére; mígnem feltűnik a százötven, kétszáz méter magas szájára fordított hatalmas sajtár.

Mire odaérsz, elhaladsz egy óriási félköríves kővakablak előtt. A sziklafalból több millió tonnás darabot vájt ki egy hatalmas kéz, talán azért, hogy odategye

a gyertyákat. Ám egy huncut óriás elcsente innen őket és odébb ragasztotta le a kanyon peremén. Egymás mellett meredeznek száz méter magasba e szögletes, egymáshoz fagyott kőgyertyák. Tetejükön tépett fenyőfák zilált kanócával, oldalukon rozsdavörös csorgásokkal. Ám a bort itt is hamisítják, mert a kanyon falairól meredeken, világoskéken zuhannak le a kristálytiszta vízesések.

Az útmenti figyelmeztetések – csörgőkígyó-veszély! – dacára felmászunk az egyik elszórt hordódarab abroncsokkal szabdalt, rézsűs, szinte tökéletesen síma dongáira. A vöröses hordótesten sárga csíkok jelzik a pántokat. Az illesztés nem tökéletes. A réseknél kiütköznek az egészen friss bor nyomai; valamilyen ismeretlen virág apró rubincsöppjei.

A rozsdaette tölcsér hirtelen összeszűkül és barátságos, féltő társakként hajolnak föléd a hatalmas sziklaszálak. Szíves fogadtatásodat mormolja a lábad előtt csörgedező kis patak is, amelyet most már szemet pihentető zöld liget vesz körül. Az éles, bántóan szúró fények megszűnnek, a lombok közül csak melegét, nem hőjét bocsátja rád a napsugár. A csermely bolondos kiskutyaként folyton játszani akar veled: hol a jobboldaladon, hol a másikon fut melletted. Végül a tölcsér befúrja magát a hegybe: egy magas vízesés parancsol netovábbot az immár pár méter szélesre szűkülő völgy végén.

Kocsit cserélünk

Visszafelé megkerestük az autót. Lejtmenetben az AMC kevésbé zihálva húzott el a még üres hatalmas sziklaív előtt. Azután ismét kikeveredtünk a főútra. Az ikszedik bazalttortát fogyasztottuk, amikor újabb zöld táblácska kényszerített bennünket kitérőre: „Dinosaurus Track”. A tábla nem hazudott: csakis a dinoszauruszok lehettek képesek arra, hogy ebben a kőorgiában kiismerjék magukat. 5-10 méterenként egy-egy másfél méter átmérőjű, piros, félgömbszerű bemélyedés jelölte a hajdani szörnyek lábnyomait. Nem kocsinak való út volt ez. Gyorsan vissza is fordultunk. Mint kiderült, túl későn…

A repülőgépről fentről megcsodált Festett Sivatagra már nem vállalkozhattunk. A kocsi orrából sűrű fekete füst tört elő. A motor kenése felmondta a szolgálatot, mert az olajvezeték egy felpattanó kőtől szanaszét szakadt. Ott állt a szegény AMC két hatalmas rézsűs sziklafal „V” betűjében az úton, piros színével megpróbálva az utat kísérő kőalakzatokba beolvadni, de ez neki nem nagyon sikerült. A „V” most nem a győzelem jele volt.

Az alkonyatban a nap sárgára festette az elénk terülő zúzaléksivatagot, amelynek távolában vad indián hordák adták le fekete füstmorzejeleiket.

Ám ideje ébredni, mert itt nincsenek indiánok, de annál nagyobb a baj. Az út síkjában látszó egyre vastagabb füstoszlop nem harci jelzés, hanem még mindig a kocsink orrából szivárog. Vajon kibírja-e a járgány? Olajcseppeket csordítva a

sötétedésben feketedő útra, „lábujjhegyen” haladva kezdtük kutatni az azesti szállást. A kocsi állapota miatt izgulva szinte nem is voltunk képesek felfogni a reflektorfényben feltűnő várostábla értelmét: Las Vegasban vagyunk!

Először csak pár fényreklám tűnt fel. Azután bekövetkezett az augusztusi csillaghullás, hogy a végén a görögtűzszerűen mindenfelé elomló fényáradatban a kocsi méltóságteljesen szivarozva bevonuljon egy tágas parkolóba és ott a hamvaiba dőljön.

Egy órányit rohangáltunk a városban jobbra és balra, míg végre kiderült, hogy itt bizony nem lesz nyugodt alvásunk. A legolcsóbb szálloda kért 40 dollárt fejenként egy éjszakára, amelynek már amúgy is a közepén voltunk. A közeli kávézóban bedobtuk a szokásos huszonöt centes kávét. Majd következett a „természetes” munkamegosztás. Jóska és Pista vállon veregetett: „Akkor, ugye, intézed a kocsit? Hogy ne zavarjunk, addig kicsit körülnézünk.” Ezzel távoztak. A japán csecsemő felébredt és nyafogva rángatott: „Én most hol fogom aludni?”. Merthogy szerinte éjfél volt. „Ott, ahol vagy” – mordultam rá zordul és pár narancs-dobozt helyeztem a feje alá, hogy jól érezze magát. „Fuvart vállaltunk, de pelenkázást nem.” „Ki az, hogy pelenka?” – hallottam az ajtócsapódás közben, mert nekem valahogyan sürgősen telefonálnom kellett.

No látod, ez az AVIS, az autókölcsönző vállalat, egy szuper cég. Éjfélkor is felvették a telefont. Meghallgattak. Nyugodtan tudomásul vették, hogy a kocsi kaput; annyi. Sajnálkozva közölték: „Ne haragudjon, de csak reggel hétre tudunk kiállítani egy újat. Megfelel?” Tettem a mérgeset, de végül elfogadtam a javaslatot. Bediktáltam a „címet”: Las Vegas, az X kocsma előtt a parkolóban, jobbról-balról ötszáz méternyi sötétségben, a főúttól pár lépésre.

A japcsi már régen a hátsó ülésen horkolva aludt. Én pedig a legközelebbi játékterem felé vettem az irányt, ahol Jóskáékat sejtettem. Öt centtel – a neve „nickel” – nyertem egy valódi ezüstdollárost. (Ma is megvan.) Ezzel a játékautomatázást abba is hagytam. Már Jóskáék is fáradtak voltak. Még sétáltunk egy rövidet, be-bekukkantva a földszinten körös-körül nyitott, vagy legfeljebb csak üvegfalakkal és -ajtókkal itt-ott elválasztott kaszinókba, amelyekben még csak most indult be az igazi élet.

Egyikünknek se volt kedve – mersze? – elvegyülni a játéktermekben elszórt piros és fehér asztalokat körülvevő tömegben. Pedig alkalomhoz illendő volt az öltözetünk: a szmokingos urak és estélyiruhás hölgyek, a farmeres-pulóveres (ál)fiatalok körében tán még sajátos illatunkkal se keltettünk volna feltűnést. Már nem izgatott bennünket a nyerés esélye, sem az ezüstpikkelyes ruhákba öltözött dámahalak raja, akik arra vártak, hogy így-vagy-úgy kifogják őket.

Lompos szürke moszatokként dőltünk egymásnak a kocsi ülésein. Fáradt vándorokként, kóborló szerzetesekként, akiket a világ zaja – volt belőle éppen elég – már nem zavar. A fények, a külső hangok elúsztak: a nagy Sátán, az arany városának a kellős közepén három és fél magyar – azért befogadtuk már azt a lökött kis japánt is – békésen horkolt.

Reggel hétkor kopogtatnak a kocsi ablakán. Hümmögök, krákogok – a többiek még durmolnak – és csodát látok. Egy egészen bájos tündér érdeklődik, hogy akkor lecserélhetnénk-e a járgányt. Nem tudtam neki nemet mondani. A cicavica előkapott egy többpéldányos nyomtatványt, majd minden kérdésnél jobbra-balra riszálva kellemetes kákacsomóját beírogatta a még mindig alvó tanúk miatt csak kettőnk szemérmes közösségében maradó válaszaimat. Ekkor és így, aztán meg az történt... Az átadás lezajlott. A hölgy csak ekkor nézett a

kilométerórára és – ez a korai időpont miatt aligha magyarázható – heves csuklásba kezdett. Három nap alatt kétezer mérföldet tettünk meg.

A bűbáj ekkor mentegetődzésbe fogott: „Sajnos, ilyen kategóriájú kocsit nem tudtunk itt kiállítani. Megfelelne talán egy Ford is?" A reggeli ködtől párás tekintetem szigorúsága magyarázkodásra késztette: „Természetesen a nagyobb kategóriáért nem kell különbséget fizetni. Viszont a „waver" – a biztosítási díj önrésze – naponta egy dollárral nő." Ránéztem az ott álldigáló Fordra és nekem a különbség azonnal megérte. Még egy picit morgolódtam, hogy nehogy azt higyje, hogy... Azután aláírtam a papírt.

A narancsot és a tejet átpakoltuk a Fordba. Valahol közöttük volt a kis japcsi is. Jóska és Pista maguktól tántorogtak át új kincsünkbe. „Mi van, mi van, elintézted, mi van?" – darvadoztak. Még a bájkecs se érdekelte őket, aki pedig bal kezének négy ujját kacéran lengetve felénk a böhöm vontatóval akkor cipelte el mellőlünk volt piros kis kocsinkat, annyi élményünk hű tanúját.

A Jóskáétól fájó saját vállamat megdörzsölgetve ültem a volánhoz, békés hortyogások közepette. No igen, ez a kocsi más. Tágas, hatméteres, meg olyan szép metál-barna. No igen, ezzel majd másként lesz. A főút felhajtójához érve ráléptem a fékre. Hát te, ennél jobb vekker nincsen! Az addig számomra ismeretlen szervofék megtette a hatását. A maradék húsz kiló narancsunk a csomagtartóból előre zúdult a négy üvegnyi tejjel egyetemben. Jóska beverte a fejét a szélvédőbe, én az övébe, Limpi az én hátamba, a japán a Limpi égnek nyúló popsijába. Ezek után megegyeztünk, hogy mégiscsak visszamegyünk egy kávéra. Mert lassan mégis úgy tűnt, hogy megkezdődött az új nap.

Hány a fok?

Most a nevadai sivatagban kúszik az új kocsink, az AMC-nél sokkal kényelmesebb Ford. Jobbra a már megszokott, de a korábbiaknál színtelenebb, koszos-szürke dobostorták. Az egyik félig elolvadt. És lám, valahol a közepén, kis táblácska díszeleg: 173 méterrel vagyunk a tenger szintje alatt!

Jobbról sziklaszirt, balról mocsarasnak tűnő lapály kísér, fehér sóval szegélyezetten. Majd hamarosan emberkéz rakta kőhalomhoz, emlékműhöz érkezel. Hirdeti, hogy ez a „föld" Orczy báró birtoka volt, aki megkezdte itt a glaubersó – a látóhatárt kísérő fehér csíkban rejtőzködő ásványi kincs – kitermelését.

Azután egy másik tábla a híres filmre emlékeztet. Ha itt jobbra betekersz a kopár hegyek közé, akkor hamarosan eljutsz a nevezetes Zabriskie-Point-hoz. A késői indulás miatt erre már nem vállalkozol. Sőt az sem vonz, hogy megnézzed az egykori sókitermelés rejtelmeit ecsetelő bányamúzeumot. Hiszen közvetlenül az utóbbi mellett egy meglepő varázslat, egy igazi sivatagi oázis vár.

Az eddigi – árnyékban, ha lett volna ilyesmi – ötvenfokos hőség után felüdülten parkoltuk le kocsinkat a hűs pálmafák ligetében. Másfél dollárért hagytuk magunkat betuszkolni a hideg vizes, kék-fényű uszoda partjára, amelyet bikinis csajok hada koronázott. Két mesterfejes után Jóska végignézett a hölgyegyleten és minden férfiúi rafinériáját latba vetve ájultan aludt el a medence partján. Háromkor a vállát rázogattam: indulni kellene. Jóska ekkor

döbbent rá, hogy mit mulasztott. „Ne légy hajcsár; maradjunk még!” Foggal-körömmel védve szidalmazott őseim becsületét Jóska minden ellenállása dacára pattanjt parancsoltam. Lassan megtellett velünk a Ford és tűztünk tovább.

Alig pár kilométer után elegáns – óh, mikor lesztek ti olyanok, magyarok – zsaru állja el az utunkat. „Merre?” Nehogy a kíváncsiságtól lyukas maradjon az oldala, elárultuk. „No, arra most nem.” – intett az éber őr, szemével vágva a célzott irányba – „A hágón négyméteres hó van. Tessék más utat választani.” Hmm. Itt ötven fok van, amott meg négyméteres hó.

Nem volt mit tennünk, balra kellett kanyarodnunk. Hótorlasz helyett itt tízméteres homokdűnék vártak ránk, szerencsére csak az út mentén. Egy majdnem igazi Szahara közepén bandukolt a kocsi, pusztán a tevék hiányoztak. Az út erőteljesen emelkedett és kezdett rossz érzésem támadni.

„Te Jóska, ez fel fog forrni!” – szóltam a medence mellőli elrángatás miatt még mindig morcos útitárshoz. Nem voltam nagy jós, de mire az utolsó szót kiejtettem, a vízhőfok mutatója a kocsin kívül kalimpált. No, még ezt a pár métert bírd ki – tapostam a gázba – feltornászódva egy domb tetejére. Innen már a Ford az előírások szerint gurult lefelé a lejtőn.

A domb alján, pár száz méter távolságban, kis házacska körül pár tucat autó álldigál. Mellékük fékezek, mire hozzám pattan egy formaruhás ürge, kezében egy húszméteres slaggal: „Akkor kezdhetjük?” Kiderült, hogy ezek már vártak ránk, mert itt minden kocsi kivétel nélkül felforr. Most idézem a gépkocsi műszaki vizsgájára általam tanultakat: „Ha a kocsi hűtővize felforr, a motort nem szabad leállítani, hanem alapjáraton pörgetve vagy lejtőn lefelé gurulva meg kell próbálni lehűteni. (Az utóbbi tipp nem vált be.) Majd a vízsapkát, kezedet kendővel, kesztyűvel védve a forróságtól, óvatosan le kell tekerni és lassú járaton langyos vízet kell csöpögtetni a hűtőbe. A hideg víz ugyanis szétvethetné a motorblokkot.” (A felelet majdnem jeles.)

No, az a dzsekis-egyenruhás fazon nem ezt a slágert dalolta. A slaggal végiglocsolta a teljes motorblokkot. Majd csak úgy meztelen kézzel lekapta a vízsapkát és a cső végét bedugva elárasztotta a hűtőt. „Adj ide is!” – rikoltottam, kívánva azt a pár csöpp kis langyos vizet a pokoli hőségben. A tag vállat vont: „Ha nagyon akarja...”, majd rám irányította különleges fegyverét. A lélegzetem is elállt, mert ilyen hideg zuhany már nagyon régen ért. Lehet, hogy az amerikai motorokat nem otthoni fából faragták?

Máris folytatjuk utunkat a nem kívánt irányban. A Ford átbukik két óriási sziklafal között a hegy túloldalára. A homokdűnék eltűnnek; kellemes, hazaias liget vesz körül. Közöttük pár elszórt tanya. Az igazán nem magas hágó melletti dőlt kerítéses házacskák, az azokat kísérő sufnik, kaszálók, gyümölcsösök bármelyik közép-urópai úthajlatnak a kísérői lehetnének. Két dróttal kerített szénaszagú sárga legelő sarkánál elágazott az út. Kicsit haboztunk, hogy merre forduljunk. Ekkor ért bennünket utól roppant nagy zajjal, kerékcsattogással, iszonyatos pöfögéssel, hatalmas durrogásokkal egy nyitott furgon. Zaját-bűzét elnyomta a mintegy húsz fiatal – fiúk és lányok vegyesen, uniformisban, vagyis derékig farmer, afölött a természetadta –, aki a platón álldigált. Pontosabban dülöngélt és dühödten ordibált valamilyen pank nótát az egyik csípőn felül gitárba öltözött, borotválatlan sárga-sörényes, piros-pántlikás abroncskoronájú,

kékes tetoválásokkal díszített vállú csodipajtás rosszul hangolt kíséretére. „Ti is jösztök, haverok?” – kérdezte a sofőr, akitől az útirány felől érdeklődtem. Lekecmergett a rozzant teherautócskáról és nyálasat cuppantott a képemre. Ez a többieknek is tetszett, mert néhány ringó kebel közelítve felém újabb testi érintkezéseknek váltam közvetlen tárgyává.

Bár a nevezett női testrészek egyáltalán nem mutattak egy irányba, sorsunk megpecsételtetett. Pár tíz, akár motornak is tekinthető járgány vett eddigre körül bennünket. Közös jellemzőik a következők: A valamilyen cikli első kereke öt centi széles és húsz centiméter átmérőjű. A hátsó kerék harminc centi széles nyomot hagy és csípőmagasságig ér. Az abroncsokat négyméteres rudazatok kötik össze srégen. A bőrdzsekis, fekete szemüveges, rágózó ifjútitán – aki már nem is annyira fiatal – hátsó két lábát a kormányon pihenteti, miközben mellső két lábának az egyikével a fülhallgatóját igazgatja. A másikkal direkt kontaktust teremt a jármű hátsó kiugró tengelycsonkjain szétterpesztett lábbal álldigáló, szintén bőrdzsekis nőnemű lény valamelyik kiálló testrészével.

Sok választásra nem volt módunk, mivelhogy – mint kiderült – a másik út is ugyanoda vezet, csak másként. A nedves barátkozások nyomait letörölve, a keblek által keltett benyomásokat feledni igyekezve lendültünk neki a hegynek. „Ez az haver, majd kísérünk, majd mi megmutatjuk...” Elöl a furgon, ütemesen rázkódó miegymásokkal; utána a társaságból mérföldnyire kirívó Ford; oldalt és hátul a negédes najádokkal nehezített sötét szemüveges, a motort állandóan túráztató kísérőhad.

A „take-off” (elszakadás) mesteri műveletet igényelt. A marihuánás leheletek; az útmentén nyíltan ölelkező párok; a mostanra már beköszöntött estében itt-ott meggyújtott tüzeken pörkölődő konzervek bűzei; a kétszáz felől kaotikusan keveredő kemény-rock koponyát nem kímélő zajai már az idegeinkre hatoltak. A sötétségben mentők, rendőrök, tűzoltók vijjogtak el mellettünk, megpróbálva kihúzni az egyre mélyebb szakadékok valamelyikébe zuhant, a narkós fiatal által vezetni próbált autót. Később tudtuk meg, hogy ötvenezer hippi adott itt találkozót és mi ennek az orgiának a kellős közepébe csöppentünk.

Közben pedig félelmetesen sötétedik. Annyit már akkor is sejtettünk, hogy ott nem maradhatunk. De hol találunk nyughelyet? Az őrültek tanyáját lassan magunk mögött hagyva háromezer méteres magasságba kapaszkodunk fel. Elmarad a bűz, a zsivaj, a hamis fény, amelyben ezernyi dervis járja a maga által sem ismert zilált táncot, keresve azt, amit már sohasem fog megtalálni. Itt fent hideg, de kristálytiszta a levegő és szinte megcsap a hallatlan csend. A kis japán, aki odalent még a két szemére tapasztotta parányi kacsóit, hogy ne is lássa azt a fehér fertőt, most örülne, ha nem aludna.

A Sequoia National Parkban járunk. (A képen már nappal.) Pár percre tagot nyújtóztatni és friss levegőt szívni kilépünk a kocsiból. 80-90 méteresnél is magasabb fenyők vesznek körül minket. A látvány hihetetlenül giccses: a legmagasabb sötét fenyő szinte felszúrja a túlsó hegytető felett teljes fényében ragyogó holdat. Az ábrándozást hatalmas csattanás veri szét. Tíz centin múlott az életem. Mellettem zuhant le az a kétkilós, negyvenszer húsz centis toboz, amit három hónapig őríztem. Csak a túlsúly miatt nem hoztam haza a repülőgépen.

A reccsenéstől rádöbbentünk, hogy pontosan éjfél van. Limpi és a japcsi a hátsó ülésen eldőlt, miközben Jóska fog-szorítva próbálta leemelni a kocsit a háromezer méteres tetőről.

Eltévedtünk! Ezt a részt egyszer már bejártuk! Ezt is! Ott lenn az a biztató fény visszavezetne – oda. De hol a francba van a lefelé vezető biztonságos út? Végre rátaláltunk. Kanyar balra, kanyar jobbra. Kanyar balra, kanyar jobbra. Kanyar jobbra, kanyar jobbra. Jóska keményen fogja a kormányt, miközben rimánkodik: „Béla, számoljad és állandóan beszélj hozzám!" Jobb kanyar; háromszázkettő. Bal kanyar; háromszázhárom. Jobbkanyar; háromszáznégy. Háromszázhatvanötnél beszüntettem a számlálást és elkezdtem ecsetelni Jóskának nehéz gyermekkoromat. Ő ezt nyilván sértésnek vette, mert végre nagy sóhajjal leparkolt egy elhagyatott sötét motel előtt.

Az én feladatom volt bezörögni, mert nekem a legjobb az angol beszélőkém. Válasz nuku. A hippik miatt a környéken minden szolgáltatás megszűnt. Vagy talán mégsem? A moteltől nem messze egy kocsma lapult. Odafelé vettük az irányt, miközben Limpi és a jap békésen horkolt – a „de én hol fogsz én megszállni" – kötelező érdeklődés után. Felcsillanó reményeimet Jóska oszlatta el a tömör közléssel: „Nincs benzinünk."

A merész kocsma előtt rendőrkocsi állt. Erre már kész volt a tervem. Az ajtót belökve a bár székeihez ballagtam. A pultnál állt a két hekus. Megszólítottam a főnökösebbet. „Hello, Jack. Gondban vagyunk. Nincs benzined a számunkra?" Az uniformis illendően válaszolt: „Hello, Jim. Benzint hivatalból nem adhatok, de majd csak segítünk." „Vóna még egy kis gond – folytattam – merthogy én vezetek, de most be fogok dobni egy korsó sört." „Tedd azt, ha jól esik." – hörpölt a magáéból a szélesvállú. „Meghívhatlak?" „Azt viszont meg ne próbáld, mert az a hatóság megvesztegetése címzetű bűntettet merítené ki." „Node tudod, hogy nem erről van szó?" „Igen, de a szabál az szabál." „Kár..." – sóhajtott a kevésbé filigrán. „Tíz perc múlva megyünk patrolra, gyertek velünk!"

Tíz perc múlva a zsaru intett: most! Limpi alszik, a japcsi alszik. Rajtam a sor: Jóska megtette a nehezét, amikor ezernyi kanyaron lehozott bennünket a hegyről. Bemászok a volán mögé és indítok. Barátságosan biztató biluxszal nyugtázza az aktust a mögöttem megmozduló rendőrkocsi. Neki a lejtőnek, úzsgyé! Hajtok vagy negyven mérfölddel, mert a kanyarok, meg a sötétség, meg az automata, meg a fék, meg a... Egyszerre csak megszólal mögöttem a nénó. A rendőr megunva totojázásomat minden fényét-tülkét bekapcsolva elém pattan. A dög-meredek úton a megengedett 65 mérföldes (98 kilométer) sebességgel száguldoz lefelé a sötétségben. Mit tehettem mást, mint hat hónapos jogsival a tarsolyban és zabszemmel egészen másutt követtem a fényét?

Évszázadnak tűnő háromnegyed óra után a zsarvak behúznak egy benzinkút mellé. „No látják, nem kell mindjárt be..." – biztatnak. „Van itt egy olcsó motel jobbra" – teszik hozzá. „Maguk tényleg magyarok? És az hol van? Negyvennyolcas forradalom? Hát, akkor magukra tényleg ráfér egy kis pihenés."

Tankolunk, elvánszorgunk a motel felé. Jóska, aki a mai vezetés keményebb részét vállalta, férfiasan veszi vállára Limpit és betuszkolja a hálószobába. Ugyanezt teszem a japcsival, aki talán csak egy síma „liftet" várt volna Friscóig és lám mennyi balhéba keveredett tudtán és akaratán kívül. Te milyen érdekes, hogy ezek a karetéző, dzsiudzsikuzó, sumózó japánok mennyire nem bírják azt a picinyke kis gyűrődést, amikor meg kellene fogni valamit; amikor el kellene intézni valamit, amikor „helyzet van"?

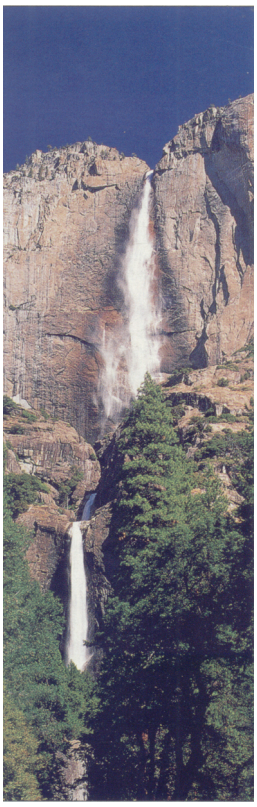
Valahogyan aznap este is elpihentünk. Mint kiderült, Fresnoban.

Pipásak voltunk

Pilledt-fáradt éjszaka után tűztünk tovább nyugat felé. A hippik miatt nem igazán élvezhettük az óriásfenyők birodalmát. Talán éppen a lehetetlenség miatt hirtelen testileg és lelkileg szebb élményekre vágytunk. Tartós tisztulásra, mert az a látvány és az az érintés beszennyezett minket. Óhajunk beteljesedett. A vörös-zöld-szürke kődzsungelből és a sárga-fehér homoksivatagból Fordunk európai jellegű tájak felé vitt bennünket.

„Nem szokás szemetelni. Csak a kijelölt helyeken ildomos tűzet gyújtani. A megjelenő macikat nem illik keksszel etetni" – szólt a legújabb eligazítás. Sokkal apróbb betűk sejtették csak veled az illetlen viselkedés esetén rád róható bírságokat. A következmények persze kemények. De mennyire más a hangnem, mint otthon! Az eszpresszó-szerű helységben nem azt írják ki, hogy itt „Tilos a dohányzás!". Hanem azt, hogy: „Kulturált ember ezen a helyen nem dohányzik. A kulturálatlanokat pedig kivezetik."

Mackókkal inkább nem szerettem volna találkozni. Nem is volt egymáshoz szerencsénk. A Yosemite National Park elején kocsinkat leállítva nem is tudtuk hirtelen, hogy miben gyönyörködjünk. A hatalmas völgy közepén futó patakban; a csermelyt kísérő üdezöld rétben; az azt gyűrűző erdőben, vagy a környező sziklafalakat takaró cserjésekben. Ennyi kősziklás, sivár sivatagos, hőtolulásos, szemkínzó sárga nap után ezt is megérhettük.

Leheveredtünk a – mondjuk – Szalajka partjára és a kék égbe bámultunk, orrunkat megtömve az üdefriss zöldek illatával. Asztalkendőt sajnos nem bonthattunk, ami azért volt jó, mert legalább nem kellett szégyenkezni elemózsiatárunk hiányos változatossága miatt. Szóval nem várt ránk Szinyei-féle zsúr. Ekkor ment Limpi a bokrok közé folyóügyeit intézendő. Majd lelkendezve visszarohant: „Fiúk, itt van valami!" Mi tagadás, a mormogást addig is hallottam: elandalított. És erre a Pisti itt kiabál. Kelletlenül keltem fel és – földrajzismereteim dacára – nem számítottam rá, hogy jobbra egy több száz méter magas vízesésben gyönyörködhetek. Majd Jóska rikkantott fel: „Nem is arra, hanem itt az igazi!". Kiderült, hogy jobbra és balra a zuhatagok tucatjai szakadnak alá. Az egyiktől a másikhoz rohantunk. Mindenütt a nyaktekerő magasból permetezett alá a megváltó hűvös víz. Permetezett? Limpi megpróbált az egyik alá állni, de gyorsan kimenekült alóla, mert megcsapta. Hát igen: a legmagasabb vízesés 793 méterről fecskendezi alá a sugarait. Alattad zöld kövér fű vagy barna meleg talaj. Szemben szürke szikla, épphogy csak kivillan a halványzöld, naposcsibe ágacskákkal átszőtt bokrokból.

Színes virágok ezrei. A fák vénasszony-nyaras békés bogain át lankadatlan szorgalommal szűrődnek alá a szürkéskék vízfonatok. De szedelőzködni kell. Mackót nem láttunk, sőt nem is ettünk. Csak, vess meg, egy ócska hamburgert a park kijáratánál. A Ford már toporogva várt az újabb útszakaszra.

Nem volt hosszú, csak ismét kicsit kalandos. Bizonyosan nem hiszed el, de a négyezer mérföldes út utolsó hetven kilométeres szakaszán, a nagy Amerikában

nem akadt egyetlen egy benzinkút sem! A Ford kiszáradt és méla öszvérként ragasztotta négy kerék-lábát a földhöz: innen egy tapodtad sem. Benzin nélkül ostorra sem. A leállított teherautók vezetői sajnálkozva vonogatták a vállukat: „Ebbe ólommentes benzin kell. Mi pedig nem olyannal járunk." „De hát egy literke, az akkora baj lenne?" – rimánkodtunk. Nem, nem, nem és nem! A szabály az szabály.

Végre feltűnt szemből az a dzsip. Farmeres, texasi kalapos, másfél méteres vezetője hajlamosnak látszott arra, hogy szomjas kocsinkat felüdítse, azaz elszaladjon némi kis benzinért. Háromnegyed órás várakozás után betöltötte az ötliteres kanna tartalmát a Ford tankjába. Majd a benzin árát és a fáradozásáért ajánlott öt dollárt a zsebébe gyűrve elsöpört.

A kocsi mégsem indult. Bekövetkezett a hosszú és fárasztó kirándulások elmaradhatatlan momentuma: a két, addig egymást kiválóan segítő partner, Jóska és én, picit összeveszett. „Csinálj, amit akarsz, de az úgy sem megy" – vicsorgott rám. Azt tettem. Szétkaptam a motor porlasztóját (ezt egy mai nyugati kocsival nem tehetném meg) és pár csepp benzint töltöttem oda. A járgány azonnal beindult. Békésen és feloldódva fogtunk kezet Jóskával, hiszen mindketten ugyanazt vágytuk, gondoltuk. Utólag nagyon fájt, hogy a Kedvestől nászajándékba kapott pipámat a kocsi tetején felejtettem a nagy izgalomban. Az indításkor pedig ott maradt...

Már Frisco közelében vagyunk. Nyolcsávos autópálya szédítő száz-kilométeres tempójában próbálok a felfedezett kijáró felé navigálni. Ha itt tévedek, akkor tekerhetek pár tíz kilométert a következő elágazásig, hogy visszaforduljak. Már nem lep meg az amerikaiak kemény udvariassága. Ha a kocsid orrát egy picit jobb felé döntöd, akkor a jobboldali sávban veled egy vonalban haladó kocsi azonnal tempót vált: „Give him a brake!" Adj neki egy kis féket. Ha ekkor a sávjára váltasz, akkor nem dudál rád, nem szidja a felmenőidet, hanem szó nélkül odaenged. Esélyt ad. Ha viszont nem használod ki a másodpercnyi helyzetet, akkor felzárkózik – ez a tökorrú csak hülyéskedik, nem is akar idejönni – és lesheted a következő alkalmat.

Holtfáradtan, szinte tudat nélkül – itthon bizonyára karambolt okoztam volna – toltam a kocsit az ötösből a négyes sávba, majd még kijjebb. Picit megnyugodva hagytam el a szédületes forgalmat. Ám ezzel semmi nem ért véget: most következtek Friscó lejtős utcái. Vagy kidugom a kocsi orrát az emelkedőn és látok valamit, vagy nem, és akkor örökre ott maradok. Pár kanyar után belőttem az Avis telephelyét. Hurrá, már csak pár lépés!

A megérkezés örömében hibáztam. A szűk utca sarkán egy postaláda állt. Egyesek utólag úgy vélhetik, hogy azt némileg megnyomorítottam, belapítva a hatméteres Ford jobb hátsó sarkát is. Az Avis ezen az apróságon éppen úgy nem akadt fenn, mint a kocsiban hemzsegő narancshéjon és a mindent ellepő homokon. Minden oké. Baj nélkül megérkeztünk.

Az alvási ügyekben igen jártas japánt korábban már valahol elhagytuk. Most mindhárman kedvetlenül keresünk nyugodalmat a YMCA hívogatónak aligha nevezhető egységeiben. Szárazon, sör nélkül kalkulálunk, rendezkedünk. Arizona fárasztó vörös kősivataga, a Grand Kanyon mélye, Nevada homokja, Las Vegas villódzása, Yosemite zöld aranya egy pillanat alatt szerteszét foszlott. Holnap háromfelé repít bennünket a Sors...

A Nagy Balhé véget ért.

3. ELHAGYATVA ÉS MEGTALÁLTATVA

Az unalom napjai

A nagy kirándulás után visszatértem New Yorkba. A lomha jumbó fedélzetén „hazafelé" még az elmúlt élményeken, majd a várhatóakon álmodoztam. Olyannyira, hogy már a Festett Sivatagra és az egyéb lenti látnivalókra se bámultam le, amelyekre a pilóta kedves tájékoztatása hívta fel az utasok figyelmét. A Manhattanre vivő busz, a hidak, az út pántlikái se keltettek új élményt. Inkább sivárnak, semmint vonzónak láttam most a nagyvárost. Visszaköltöztem ócska kis szobámba, amelynek bére már előre ki volt fizetve. Szürke vándormunkássá vedlettem, aki nap-mint-nap ingázik kietlen kuckója és monoton munkahelye között.

Sok feladatom nem maradt, mert az adatbáziskezelő kiválasztásának érdekes munkája lassan befejeződött. Kaptam ugyan egy önálló megbízást is, de az csak napi egy-két óra elfoglaltságot igényelt. Így unalmamban, nomeg a sokszor csak erőltetett tanulási vágyamban Randy szakkönyvtárához fordultam. A könyvekre az ENSZ-től kapott pénz hamar elfogyott, hiszen egy igazán jó kiadvány ára akár az ötven dollárt is elérhette és én nem csak irodalomra költöttem azt a kis ellátmányt. Így hát csendesen és – úgy véltem – észrevétlen elkezdtem xeroxon lemásolni Randy jobb könyveit. A másolatok egy részét postán hazaküldhettem a Bank költségére, és ha jól emlékszem a hazafelé történő repülőútra is adtak némi túlsúlykeretet. Volt is ámuldozás, amikor valóban hazaérkeztem. A vámos felszólított, hogy nyissam ki az egyik pakkot. Egy tucat könyv – jó része másolt – dőlt ki belőle. „No, akkor lássuk azt a másikat!" Abban is csak a betűk értek aranyat. „Mi a fenét csinált maga Amerikában?" – tört ki végre a derék tisztviselőből. „Mit, no mit, nem látja? Másoltam." Erre elengedett.

Eszem ágában sincs sértegetni egyik hazai szakmai feljebbvalómat sem. De annyi bizonyos, hogy egyik szobájában se láttam olyan szakmai kincsestárat, mint Rustin úrében. Egy négy méter széles polc telis-tele a legnagyobb nevek irományaival; a legaktuálisabb konferenciák gyűjteményes anyagaival; vagy húszféle folyóirat cikkeivel. Tisztelem, becsülöm és űzöm is a kézimunkát, a kapálástól a szobafestésen át a csapjavításig. Tudom, hogy rossz szerszámmal, silány anyaggal nem sokra lehet menni. Így megérted, hogy a szellemi munkás számára a szakirodalom az eszköz, az alapanyag. Könyvtáráról ismerni meg a jó számítástechnikai szakembert.

Node félre az elmélkedéssel. Buzgón xeroxozom a fontosabb könyvek érdekesebb lapjait. Közöttük azt is, amelynek minden egyes oldalán az utolsó sorában ott állt a „másolni tilos" copyright figyelmeztetés. Észrevétlen? Az egyik nap eme foglalatosságom közepette egyszerre csak mellém perdül egy indiai alak. Számosan dolgoztak a Chase-ben, mivel Rockefeller nagy támogatója volt a bevándorlóknak. Köztük volt Alex beosztottja is, amúgy jó barátom, akivel az ominózus szoftverügylet kapcsán jöttem össze. A derék ázsiai – barátság ide, barátság oda – a sárga földig leteremtett, hogy én miért és miként sértegetem itt a nemzetközi szerzői jogokat. A papírköltséget Randy, vagyis a részleg állta. Mindig be kellett írni egy lapra, amely a xeroxgép mellett volt, hogy hány oldalt húztál le. Becsületkasszára. Mindig be is vétem. Randy meg egy szót se szólt. Az indiait sem az anyagiak izgatták.

A tagnak formailag teljesen igaza volt, ezért nem küldtem el a fenébe. Halkan elmagyaráztam neki anyagi hátteremet; általános helyzetemet; a magyarországi szakirodalom szűkösségét; nemes céljaimat, miszerint én a fiatalokat oktatom „szavakkal, miket nem értenek" stb. Miután a könnyeket letöröltem a szeméből, halkan így szólt: „No jó, jó, csak mások meg ne lássák!" Ezután rendszeresen ellátott az általa illegálisan másolt irodalmakkal. Én pedig a továbbiakban az ebédszünetet választottam apró stiklijeimhez.

Most azt kérded, hogy miképpen lehet unatkozni New Yorkban? Az első válaszom egyszerű: nagyon, pénz nélkül pedig irdatlanul. A második felelet talán kézzelfoghatóbb. A Big Apple felett kék volt az ég és rettenetesen sütött a nap. Ilyenkor a páratartalom 90 százalékos; árnyékban elvileg 45 fok van; azonban a gigászi betontömbök visszasugározzák az elnyelt hőt és így az épületek útárkaiban testvérek között is ötvenfokos a hőség.

Ekkor persze eszedbe jut, hogy jé, hiszen tényleg a Nagy Alma Nápollyal egy szélességi körön fekszik. Ebben a dunsztban jó, ha lihegni tudsz, de bizonyára nincs kedved ahhoz, hogy az utcán csatangoljál városnézés ürügyén. (A képen a felhőkarcolók etalonja: az Empire State Building.)

Különben is féltél a tüdőgyulladástól. Nem alaptalanul. Az amerikaiak nagy része állandóan taknyos, aminek az oka kézenfekvő. Sétálnak az utcán (45 fok), s ha nem térnek be a metróba (ahol télen–nyáron 30 fok van), akkor belépnek egy közértbe, áruházba vagy (tévedésből) akár a munkahelyükre is (17 fok). A legtöbb ilyen intézmény légkondicionált. Az épületek ablakainak a külső oldalán ott lógnak a rozsdás-lemezű temperálókészülékek. Ezek minden érzékszervedet igénybe veszik. Kívülről kiütik a szemedet. A kondenzvizet csöpögtetik rád, amely egy pillanat alatt sárgásvöröses csíkokkal tarkítja az újonnan festett falat. Ott bent pedig egy kukkot se hallasz a monoton zúgásuktól. Meg fogsz lepődni, de még az ételek is légkondicionált ízűek. Mivel ezek a berendezések ilyen csodálatosak, igen sok amerikai kocsit is elláttak valódi légkondival. Így hát az ottani polgár napja mással se telik, mint a harmincfokos hőkülönbségek közötti ingázással. Ki a napra, be az üzletbe. Ki az udvarra, be a lakásba. Ki az utcára, be a kocsiba. Én ezen teljesen kiakadtam. Mint említettem, Alan két csöppnyi gyerekének folyton csöpögött az orra, mert meztelen lábbal és popsival rajcsúroztak a légkondis szoba hideg padlóján.

A sétálgatástól most más is elvette a kedvedet. Éppen azokban a hetekben sztrájkoltak a kukások. Ha hiszed, ha nem, New York „bankrupt" lett, vagyis anyagilag tönkrement és fizetésképtelenné vált. Így az önkormányzat nem tudott bért emelni a kukásoknak. Fergeteges bűz támadt pár nap alatt! A korábban még előkelőnek tűnő városrészekben is a házak előtti látvány és szag leginkább egy sebtében végrehajtott fókavadászat színterére emlékeztetett. Kiomlott belű, véres-zsíros-repedtbőrű emlősökként hevertek egymáson a barna és fekete műanyagzsákok, amelyek némelyikét szanaszét görgette az aszfalt szenny-tengerén egy parkírozni óhajtó kocsi, egy meztelen barna láb, vagy az elszabadult paradicsomban boldogan tetvészkedő turkálók egyike.

New York amúgy sem tiszta, egyébként sem rendezett. A metróbejáratnál úgy kell átszökdécselned a szanaszét dobált papírosok, kólásdobozok és ki tudja még mi minden huplijain. Vigyáznod kell arra, hogy a mindig rohanó kétlábúak

valamelyike be ne taszítson az aszfalton csörgedező, gyanús eredetű lébe. Az utcákon ásító gödrök garmadája. Az úttest aszfaltja pedig kiválóan alkalmas az akrobatikus rallyra. A járműveken és a közületi helyiségekben minden leszaggatva, elcsúfítva, telefirkálva. Hangulatában is szürke kosszal ellepve.

Bár itt sohasem volt háború, a mellékutcák rendezetlen házai; a néha szemét-bányákként is szolgáló foghíjas üres telkek (már megkezdték az alapozást, de valamiért abbahagyták); a közparkok kezet sértő reménytelen-rozsdás, kidőlt-bedőlt, leszakadt, hiányos kerítései azt a benyomást keltik, hogy világháborús katasztrófa érte a várost. Egyszerűen nem hiszed el, hogy a földkerekség leggazdagabb országának a tehetősek által lakott településén jársz. A valahányadik utca gyémántkereskedéseinek a kirakatai között nem egy van, amelynek a kincsei elegendők lennének e fertő megszüntetésére, akár a Harlem felszámolására is. Ámde sehol nem feszül akkora ellentmondás lehetőség és akarat között, mint az önmagát legdemokratikusabbnak tartó Államokban.

Ezt látod New Yorkban, ha nem két napot vagy ott, ha nem idegenvezető vagy ottani barát kísér, ha vállalod a bóklászást a mellékutcákon. Miért is lenne másként? Avagy nálunk talán a Józsefváros roskadozó épületeit mutogatják a külföldinek mondjuk a Várnegyed helyett?

Sétáim

Azért a hétvégeken csak-csak megeresztettem egy hosszabb sétát, mert a nem-kondicionált IH-ban, a szállásomon megfőttem volna. Testi-lelki felüdülést jelentett számomra a vasárnapi mise, hiszen jó kis gyaloglásba került elérni a San Patrick székesegyházat. (A katolikus írek legfőbb védőszentje.) A ceremónia az itthon megszokottól meglehetősen eltért. Például nem volt hely a letérdelésre a széksorok között. Azután az orrom előtt kis felcímzett borítékot találtam: abba tehettem volna az adóból leírható adományomat. Mivel ez nálam számításba se jöhetett, levélke helyett egy zöldhasúval púpoztam a kis szalmatálat, sandán jegyezve meg magamban, hogy az amerikaiak meglehetősen fukarok: a sok aprópénz között nem hemzsegtek a borítékok. A mise vége felé – ez akkor még nálunk nem volt szokás – mindenki felállt, hogy hónaljak és más keresztbe fonódó kezek kazlán keresztül békejobbot nyújtson a szomszédainak, előre, hátra, illetve mindannak, akit arra érdemesnek talál.

Kint az utcán eltűnt ennek a nagy testvériességnek a hangulata. Még pár lépést se tehettem, amikor megrohant mindenféle tolakodó alak, röplapokat tukmálva rám. Az egyiken ez állt: „Éljen Hitler!" és a fasizmus igazságáról akart meggyőzni. A másik „Vesszen Hitler!" felkiáltással az egész német nép aljasságát ecsetelte. Honnan van pénz az ilyen és a hasonló „tartalmas" baromságokra? Magyar testvéreink is kitettek magukért. Szórópapíron hirdették, hogy magyar és sumer egy nép, továbbá a Szűz Mária valójában magyar volt és a „magyar vallás" az egyedül üdvözítő.

Az ilyen marhaságok nem igazán érdekeltek. Csakis a tájékozódás kedvéért pislantottam az ocsmány fecnikbe, hogy lássam mire képes az amerikai „homo sapiens". Egy sóhajjal a valóságra ébresztem magam. A valódira, ami egyszerre és olyan csodálatosan annyira igaz is, meg hamis is éppen itt, a templom környékén, hogy az szinte félelmetes.

Fehér lépcsőkön ballagtam lefelé. Az emberi sötétséget feledve megcsapott a tiszta verőfény. Mögöttem a tökéletesen utánzott gótikus katedrális emelkedik.

Kár, hogy ismerem a hamisságát. Az amerikaiak képtelenek megbékülni a múlttalan múltjukkal. Ha tehetnék megvennék a Chartres-i székesegyházat, hogy köveit az Óceánon áthajóztatva ismét felépítsék azt. De ez még nekik sem lehetséges, hát szép, de nem elragadó utánzattal próbálják pótolni a lehetetlent.

Én a kis ligettel körülvett, meghitt templomokat szeretem. A félrehúzódókat, a nem-hivalkodókat, a gondolatébresztőket. Nem ebben a városban kell keresni az ilyeneket. A hófehér toronypár a szomszéd felhőkarcoló kék üvegborításán csodásan tükröződik vissza. Annak derekáig se érve sejteti az árnykép az itteni „istenek" fontosságát. Az égi-torony földszintjén, a főutcán ékszerbolt. A sarkon Tiffany ruhaüzlet hölgyek részére.

Betértem, mert megtetszett a kirakatbeli kollekció. De jól állna a Kedvesnek! Kosztüm, pelerin, blúz, cipő, táska, öv, esernyő egy mintában. Nem volt a legmenőbb tétel, sőt, a többi mellett kimondottan szerénynek tűnt: azért is hatott rám. Halkan kérdeztem az eladót, hogy mit kóstál a kis összeállítás. 35.000 dollár – volt a válasz. Nem hiszed el, de nem vásároltam belőle kettőt!

A templommal srégen szemben a Rockefeller-Centre áll, az utcaszint alá süllyesztett virágos-narancsfás terasszal, a felhőkarcoló oldalában a csodás kis vízeséssel. A „Ki nevet utoljára?" című számában kedvencem, Fred Astaire megénekelte, hogy építésekor őrültségnek tartották ezt a jövő-századi együttest, ami azóta a világon mindenfelé lekoppintottak.

Ez a hely se a pénztárcámhoz való; sohasem engedhettem meg magamnak, hogy verőfényes vasárnap délelőtt ott hörpintgessek fel egy kávét.

Ezért inkább tovább ballagtam a Fifth Avenue-ra (a képen). A nyakadat ugyancsak tekerheted az ég felé, ha a 300 méteres csodálatos üvegtornyok tetejét is látni óhajtod. A felhőkarcolók aljában lévő előkelő üzletek árai azok méreteit is meghaladják. Mellette a hatodik sugárút az „Avenue of Americas" nevet is viseli. És tényleg, a magas felhőkarcolók között nyílegyenesen vonuló, széles utca kétoldali lámpaoszlopait az amerikai államok zászlói díszítik.

Az eszméletlen árak miatt New Yorkban átmenetileg lejárt a torony-építmények időszaka, hiszen az elrettentő bérleti költségeket egyre kevesebb cég tudta megfizetni. Számos olyan ötven-hatvan emeletes épületet látni, amelynek a legtöbb szintje üres, kihasználatlan, még a bejárata se készült el rendesen. A meztelen nyers beton szürke tartóoszlopok előtt félrefittyedt hatalmas tábla (nem ma rakták ki), amely hiába hirdeti: „To let", azaz kiadó. Ez a reklám csak az üres vagy félig beépített telkeken nyüzsgő srácoknak ad alkalmat egy kis festésre. A két szó közét kipótolják a hiányzó kis „i" betűvel („Toilet"). Mindez nemcsak irodalmi termék, hanem a tényleges használati módra is utal.

Szegény gazdagok

A nagyvárosra nem az eget döfködő épületek a jellemzőek. Az üvegpaloták közé kis házikók ékelődnek, hogy a mellékutcákban uralkodóvá váljanak.

A lakóépületeket az utcára nyíló vasajtó és az erkélyeket összekötő rozsdás tűzlétrák cikk-cakkja díszíti. Az egyemeletesek gyakran három-szintesek. A földszintre lerobbant-korlátú lépcső-sor visz fel, amely mellett jobbra vagy balra egy másik lépcső vezet le a mélységbe, az alagsorba. Gondozott házat ritkán látni.

A Harlemmel szemben csak annyi a különbség, hogy itt több a vakolatos épület, kevesebb van kormosra kiégve és viszonylag épek még a nyílászárók. A vagyonokat fizető bérlőknek nem telik a felújításra, a tulajdonosnak pedig ez eszébe se jut. Az utóbbi helyében egy svájci háziúr már régen összeszégyellte volna magát.

Nekem legszimpatikusabbnak az európai kisvárosra emlékeztető, szinte barátságos „óváros" tűnt a Manhattan déli csücskén. A volt birtokos hollandok közismert tisztasága persze itt sem jellemző, de akadnak még egyéni fazonú és viszonylag rendben tartott kis épületek.

A gazdasági válság ideje körül beköltözött szegény telepesek egész város-negyedeket züllesztettek le. Ám a Central Park két oldalán és egyes szomszédos mellékutcákban megőrizte bástyáit a gazdagság. A keleti oldalon van a német, abba mintegy beleékelődve a picinyke magyar negyed. A tehetősek nyugalmáról „doorman" gondoskodik. Az „ajtóember" a sajátos amerikai házmesteri feladatot tölti be. De micsoda különbség! Az ottani házmesternek nincs fokhagymaszaga, frissen vasalt tiszta uniformist és néha fegyvert visel. Nem a pincéből kell elővakarni, hanem mindig rendelkezésre áll, akkor is, amikor azt nem kívánod. Nem mutatja, hogy ő az úr a háznál, csak az idegenekkel szemben.

A doorman egy kincset érő mindenes. Amikor odahúz a Cadillac a járdához, mellépattan és máris szolgálatkészen nyitja az ajtót. Ha a bejárattól nem vezet baldachin és szőnyeg az útszélig, akkor esernyő is van a hóna alatt, ha az időjárás úgy kívánja. A házmester átveszi az üzeneteket; őrzi a nyaraláskor elhagyott otthont, megöntözve a virágokat; kutyát sétáltat; elűzi a gyanús idegeneket; taxit hív. Mindebben számítógép és egyéb ketyerék segítik.

A doorman ismeri a ház barátait. Amikor először látogatsz a „felség-területére", gyanakszik rád. Az X-urat keresed. Az X úr nincs itthon, tetszik-e üzenetet hagyni? Az X-urat megkérdezem, hogy fogadja-e Önt. Hűvös, kimért, de a gyanakvást leplezni próbáló a jó házgazda magatartása. Viszont elég, hogy egyszer lássa, amint vendéglátód barátságosan megpaskolja búcsúzásnál a válladat, lekísérve az előtérbe, a doorman birodalmába. A legközelebbi alkalommal már rangodnak – amit vendéglátód üdvözlési szertartása alapján mér be – megfelelő mosollyal és meghajlással fogad: „Igenis, tessék-kéremszépen, mártudnitetszik az utat. Huszadik emelet, balra."

Néha a lakótárs konflissal érkezik. A Central Park délkeleti csücskében ott lógatják búsuló fejüket a melegtől gyöngyöző bőrű „paripák", a díszes ostorú és rájuk egyre inkább hasonlító gazdáikkal egyetemben. Mókásan kedves, ám a

szegényeknek nyilván igen bosszantó jelenet, amint a konflis leparkol az itt csodálatosképpen élbevágó járdaszegélynél, a doorman két hordóba ültetett zöld buxusbokor közül kiviharzik a félhengeres drapp baldachin alatt napernyővel a hónaljában és leeresztve a konflis lépcsőjét letámogatja az odaérkezőt.

Kevesen vállalkoznak rá, hogy körbe kocsikázzák a Central Parkot. Én is csak gyalogosan bóklásztam ebben a hatalmas különleges vadonban, ügyelve arra, hogy mindig emberi lények látókörén belül legyek. Ilyenkor vasárnap délután viszonylag kicsi az esélye, hogy bűntény tárgyává válsz, ámde az ördög nem alszik.

Szemben a pár száz családapával, aki szerteszét heverve a több stadionnyi pázsiton húzza a lóbőrt, míg az anyuci a legkisebbet valamilyen pampuskával próbálja traktálni, a középső a közeli állatkertben heringgel hergeli a nyári hangulatba beilleszkedni sehogyan se akaró jegesmacit, a szinte nagy pedig a park titkos kis hídjai egyikének a tövében most próbálgatja a csók ízét, vagy rollerével, biciklijével, gördeszkájával téged próbál fellökni, tökéletesen mindegy, hogy merre haladsz. Később kirakják az asztalterítőket a kopár pázsitra és megkezdődik az általános majális.

Tényleg, ebédelnem kellene. Felszállok a légkondicionált buszra – hapci – és eltűzök a park északkeleti sarkáig. No itt kezdődik a Harlem, a néger gettó. Az első két utcáig bemerészkedek, ámbár ez máris felelőtlenség. A rozsdavörös, részben a tűztől fekete házfélék kiöltik rám kormos nyelvüket: az utca szintjénél egy méterrel magasabb kapuig párlépcsős, korlátos feljáró vezet. Annak aljában üldögél egy viharvert, roppant koszos fotelban kötögetve a matuzsálemi korú, állagában a fotelra emlékeztető néger mami. Az ablaküvegek helyén lévő lyukakból bozontos fürtök kandikálnak feléd, komoly fogadásokat téve, hogy melyik tudja eltalálni a járda közepén heverő kólásdobozt egy köpéssel. A feladat azért nem triviális, mivel a flaszteron kilencvenkilencezer összegyűrt pléhdoboz tanyázik. A szemközti sötét, alagútszerű kapuból egy narkós kezd tántorogni feléd, majd szerencsédre a lába felmondja a szolgálatot és a tag elégedett nyöszörgéssel dől maga alá olyan puhán és rugalmasan, mint a járni tanuló csecsemő. Tőle nem is félsz, mert azzal a két görbe-reszketős, óránként egy lépésnyi sebességgel, amire még képes, amire még megmaradt fizikai ereje feljogosítja, úgysem érhet utol.

Beérve az IH viszonylagos (most 32 fok) hűvösébe a vasárnapi ebédhez terítek. Az egérrágta asztalon elhelyezem a zöld-csíkos sárga jegyzettömb két lapját. A kirándulótáskából kimerem a döglött svábbogarakat és a vonalzóról leemelem a nejlonzacskót. A pénteki kenyérből testes karajt vágok és ráhelyezem az összeaszott parizerszeletet. Az ablakon kibámulva és az IH szürke tetőzetében gyönyörködve tobzódok a kulináris élvezetben. De mi a francot fogok csinálni egész délután?

Szokásos unalmamat levelezéssel és pénzhajhászással verem el. Amíg a dolgok nem rázódtak a helyükre azzal szórakoztam, hogy egyre-másra írtam a Kedvesnek a tippeket. Hogy melyik repülőgépjárattal és hogyan jöjjön, mert az olcsóbb. Csoda, hogy a sok hülye kényszerű ötletemen még eligazodott. Most már ez az amúgy lelkesítő időtöltésem is elmaradozik.

Pénzügyeim

Egyébként Amerikában a levelezés nagyszerű dolog. Most az X helyen élsz, de szándékodban áll átköltözni az Y címre, pár száz mérfölddel odébb. Csak annyit kell tenned, hogy leadsz egy cetlit a postán, amelyre beírod az új címedet. És lám, a régi helyre neked küldött levelek legkésőbb egy nap múlva akár a nevadai sivatag sivár csücskében is megtalálnak. Elsőre csak azt kell megszoknod, hogy az ottani posta nem a hazai. Nálunk egy cég intézi a levélküldést, a távirat– és csomagfeladást. Ott ez másként működik. Meg kell találnod a szándékodnak megfelelő vállalatot, amely persze magánkézben van.

A levelekkel szemben a pénzügyi átutalásokkal sok bajom akadt. Hamar megtanultam, hogy az ember nem mászkál dollárszázasokkal a gatyájában, mint én az első napokban tettem és ritka kivételtől eltekintve nem készpénzzel fizet. Akkor mivel? És hová teszi megtakarított vagyonkáját az egyszerű magyar ösztöndíjas?

A kábé bemérhető pártíz dollárt magamnál tartottam. A többire takarékbetétszámlát nyitottam. Amikor pedig jobbra-balra utazgattam, kiváltottam az American Express utazási csekkjét. Ez az aktus mindig nagy élmény volt a számomra. Akkor még nem kértek érte kamatot és nem számítottak fel százalékos kezelési díjat. Egyetlen dolláromba került az ezerdolláros papírkák kiváltása és még a készpénznek se kellett nálam lennie. Telefonáltak a takarékbetétemet kezelő cégnek és annyi. Az akció közben a bankos hölgy békésen elbeszélget veled. Nemcsak azt kérdezi meg, hogy milyen címletekben kéred a csekkeket, hanem családod, egészséged, az időjárás és minden más iránt érdeklődik abban a rövidre szabott pár pillanatban, miközben a keze félelmetes gyorsasággal jár téged kiszolgálva. Az aktus végén kezedben van a kékeslila kötelezvények füzetkéje, melyben minden egyes bankót a kézjegyeddel látsz el ott helyben. Mármost a szelvényeket elveszítheted, azokat ellophatják tőled: nem számít, ha aláírásodat nem tudják hűen utánozni. De még akkor sincs baj. Telefonon bejelented az eltűnt csekkek számát – ezt valahol egy cetlin megőrzöd magadnak – és (akkor legalábbis így volt) bérmentve új csekket kapsz. Hál' Istennek ilyen elvesztési-ellopási malőr velem nem fordult elő.

A banki és általában a hivatali sorban állás távolról se emlékeztet a hazaira. Egyrészt a kiszolgáló helyiségek igen kulturáltak, tágasak. Van hová leülnöd, van hol egy kávét meginnod. Másrészt az emberek türelmesek. Miközben te egy csekk kiváltásával vacakolsz, a mögötted álldigáló pár kuncsaft megbeszéli az időjárást, vagy az unokák székletét.

Viszont a csodásnak hitt amerikai pénzvilág néha meglehetősen furcsán működik. Mert egy kérdés, hogy csekélyke összegű takarétbetétem alapján egy kezes megnevezésével pár száz dolláromra azonnal akár ötvenezer dolcsis hitelt is felvehettem volna, mondjuk egy ház megvásárlására. Ott az a jó betétes, aki nem őrizgeti a pénzét, hanem akár adósságok árán is forgatja azt.

Viszont lehet, hogy a New Yorkban székelő ENSZ nem ismeri, mert hisz' nem alkalmazza az ottani pénzügyi tranzakciós szabályokat? Általában több hét – megesett, hogy egy hónap – is elmúlt, amíg jogos ösztöndíjas pénzecskémhez juthattam az ENSZ bürokráciája miatt. Telefonok és újabb telefonok során mentegetőznek, hogy de így, de úgy. Pedig nekem a Kedves útjához pontosan kellene tudnom anyagi helyzetemet. „Nem találtuk a számlaszámát. Nem tudtuk kiszámolni. Még azt a pótlékot is ki akartuk utalni." Jöttek sorba a magyaros magyarázkodások, pontos információ pedig sehol.

Időközben a Posta apró örömöt okozott: Misi barátom Párizsból szép képeslapot küldött a Notre Dame-mal. Vörös-szőkés ír barátom, akivel annyit vitáztam a nemzetiségi ügyekről, amelyekhez amerikai lévén mit sem konyított, igencsak méltányolta a képet a következő módon: „Nem is tudtam, hogy Magyarország ilyen szép! Bukarestben is vannak ilyen csodás templomok? Jobb, mint a Patrick." No ennyit az amerikai írek tájékozottságáról...

Fülledt nyár New York-ban

A lassan mászó július után beköszöntött augusztus. A hőség még nagyobb lett és egyenesen arányossá vált a magánnyal. Mostanára már minden este kongó International House fogadott. A diákok elutaztak rokonaikhoz. Nyár közepén pedig nincs olyan őrült, aki New Yorkba vágyakozna. A földszinti hirdetőtábláról lassan eltűnt az utolsó cetli is: „Van egy liftem Seattle-be." Az utolsó fecske is elvándorolt. Elmaradtak a sakkpartik, a vetítések, a kosár- és focimeccsek, a közös főzések és mosogatások.

Az IH-ban nemcsak megtűrt, elfogadott vendég voltam, hanem jelenség is. A lökött magyar, aki zongorázik, kosarazik, kártyázik, sakkozik: minden jó bulira kapható. A munkahelyi élet más volt. Nem jelentettem semmit, legfeljebb csak nyűgöt munkatársaimnak, vagy az időnként az ottani életemben felbukkanó magyaroknak. Ugyan mit adhatok én nekik? Márpedig az amerikai vagy az azzá vált valaki mindig mérlegel az adok és a kapok között. Mármint New Yorkban; másutt sok önzetlen emberrel találkoztam.

Elhagyatott, megsivárult, társaság nélküli szállásomról ingáztam a hasonló hangulatú munkahely felé. A munka sehogyan se ment. Régebben reggel a Chase nyolcóriási liftjénél úgy kellett tülekedni. Bár ekkor már én is később jártam be tanulva a kollégáktól, fél kilenc és kilenc között csak pár lélek lézengett a bejárat hatalmas csarnokában. Az egyetlen értő, de segíteni nem képes és nem is kész valaki (érdekes, magánéletébe sohase avatott be), Géza is szabadságra ment. Így ebédszüneteim semmittevéssel teltek. Lehetetlen volt elérni a hátramaradt megkérdezendő pár interjúalanyt is.

Unalom a köbön. Fülledt közönyömből váratlan eset rázott fel. Egy napon cetlit találtam szobácskám ajtajába dugva: „Feltétlenül keress meg a 218–as szobában. Attila." Leballagtam, mivelhogy a harmadikon laktam. A magát 21 évesnek beállító sápadt csontváz rekedten hörögte felém: „Kösz, hogy lejöttél. Már két hete nem ettem semmi tartalmasat."

Attila jó tehetséggel képzőművésznek készült. Valamiért itthon nem vették fel a főiskolára. Disszidált. Másfél év borzalmas ausztriai lágerélet után a lengyel Caritas vitette ki Amerikába. Egy ideig elvolt mint a befőtt munkanélküliként. Egy hónapja a szervezet tönkrement. Attilánk ott állt munka, szakképzettség és nyelvtudás, egy fillér, egyetlen betevő falat nélkül. Még csak koldulni se tudott angolul. Szállásának a Caritás által fizetett utolsó részlete is lejárt. Már csak az utca vagy az öngyilkosság maradt a számára.

Fölszaladtam a maradék kajámért. Te, ha láttál ember-alakú élőlényt falni!

Koszos, rendetlen ruhája slamposan lógott rajta, mint salakos sovány sakálon a bundája. „Megölöm magam. Kiugrok a másodikról." – vidámított. „Azzal ráérsz még" – vettem át az irányítást, mérlegelve a bokrokba történő fejes hatásait és húsz dollárt nyomtam a markába. „Este gyere föl hozzám, addig meg csinálj valamit magaddal! Egyél, mosakodj meg stb." – rendelkeztem.

Felhívtam Mencit. A jólelkű kocsmáros – bocs: étkezés-intézményi elnök – felvette Attilát mosogatónak. Nagy fizetést persze nem kapott, de legalább ingyen volt a kajája. Ámde Attila nem ismerte Amerikát. A második szombaton Menci így szólt: „Sok munka van ma este, maradj kicsit tovább!" Mivel tízórai munkarendben egyeztek meg, Attila hőbörgött, hogy ő most mindenképpen elmegy. Menci a srácot kirúgta. Jogosan. Mert ha valaki nem beszéli egy ország nyelvét, nincs szakmája, nincs pénze, akkor legalább próbáljon meg dolgozni.

Újabb kísérletet tettem Attila és a húsz dollárom érdekében. Á. Sanyihoz fordultam, miután Attila nagyon kikapott tőlem. Sanyi elpaterolta Attilát egy magyar mázolóhoz létracipelőnek. Attila lassan észhez tért, már nem hőbörgött. Elfogadhatóan keresett és becsületére mondva nekem is megadta azt a húszast.

Majd utána majdnem nagy zűrt kavart a számomra. Már el merem mondani. Akkor mélyen magamba zártam, még barátaimnak se említettem. Ez az akkor minden út után kötelező írásos beszámolómból is valamiképpen elmaradt.

Egy nap kopogtattak az ajtómon. Az emberi formáját visszanyert Attila és egy roppant vasalt, vékony, százötven centis tag nézett velem szembe. „Ez itt..." – mutatta be Attila az idegent, akinek a nevét nem azért nem árulom el, mert titok, hanem azért nem, mert elfelejtettem. „Kicsit szeretne beszélgetni veled". A vasalton nem tetszett valami. Amikor pedig tört magyarsággal megszólalt: „Miként érzi magát nálunk?", akkor végleg tudtam, hogy valami nem stimmel. „Melyik szervezet tagja?" – kérdeztem, mire úgy mutatkozott be, mint a ... kelete-urópai ügyekkel foglalkozó őrnagya. Jézusom, ha ezt megtudják otthon! Erre a tőlem telő legnagyobb határozottsággal felkértem, hogy azonnal hagyja el összes termeimet. Lőn. Többet az életben nem láttam, mint ahogy Attilát sem.

Ezzel a kellemetlen epizóddal szemben váratlan bársonyos meglepetés ért azokban a napokban. A Chase bankban velem egy csoportban dolgozó roppant szeplős, roppant vörös, Adonisznak már csak a halmozottan púpos keblei miatt se titulálható, saját maga által hangsúlyozottan zsidó leányzó kóser kantoni kínai kajára invitált mindenkit, aki még nem volt szabin. Felkészületlen ízlelőbimbójú munkatársaim sűrű nyögésekkel és heveny izzadással nyugtázták az állagában a gombapaprikásra valló, a mákospitére távolról se emlékeztető príma ebédkét, amely leginkább egy olyan lecsóra hasonlított, amelynek azért olyan beljebbvaló bogyiszlói paprikával adták meg a módját. Az adatbáziscsoport öt perc alatt testületileg kikészült. Így váltam a háziasszony kedveltjévé, merthogy én két repetát is kértem. Hja, a tojások és hamburgerek száraz világa után! Az üres tányér megtöltésre történő mutogatás olyan dicséret a szakácsnak, amivel csak egy színházi vastaps ér fel. Beával való barátságunk megerősödött.

A kantoni tényleg ízlett, bár nem mertem megkérdezni, hogy mi volt az alapanyag. Az meg csak epizód, hogy a repetánál Bea halkan figyelmeztetett miszerint fordítva, a vékonyabb felénél fogom a kínai evőpálcákat. Istenkém, nekem úgy volt praktikusabb. Kedves gazdasszonyunk figyelme arra is kiterjedt – állítólag ez amolyan szokás –, hogy a vörös kínai írásjelekkel ellátott, nem olcsó pálcikákat a vendégeknek adja. Az én kis párosom ma is az étkezőfiókban van, várva az újabb kínai kajákat. Megsárgult trapézoldalaikon a lassan kikopó kínai „kandzsi" jelek vöröse mindig Beára fog emlékeztetni.

A közös ebéd után, amin pár pohár bor mellett sok mindenről diskuráltunk, kollégáim más szemmel néztek rám. Kezdték megérteni, hogy bár én egy másik világból jöttem, az nemcsak vörös és balkáni, hanem emberi is. Nem akarok dicsekedni: egészen jó anyagot írtam a Bank számára. De ennél is büszkébb vagyok arra, hogy pár emberben eloszlattam a kelet-európaiakra vonatkozó

iszonyatos homályt. Egy kedves meghívás, egy jó ebéd, pár korty vörösbor és lám összejött a nekik furcsa magyar és a nekem különös átlag amerikai.

Sajnos ugyanez a harmónia, megértés távolról se jellemző az itteni és az ottani magyar viszonyára. Elvoltam, mint a befőtt indiánnal, lengyellel, írrel, némettel, zsidóval, olasszal. Még az amerikai amerikaival – ilyen persze nincs – is. Csak éppen az amerikás magyarokkal volt bajom.

Amerikában mindenki egyenlő, bár vannak egyenlőbbek is. A tősgyökeres angol lenéz mindenkit. A franciával együtt tesznek az írekre és a skótokra. Itt egy vonalat kell húzni. Mert a némettől félnek, a holland és a svéd meg csak amolyan gazdasági bevándorolt. A magyarok valahol itt, a lista közepén állnak. A fentiek lenézik a latinokat (itt nemcsak az olaszokat digózzák, hanem minden latint), hogy a demokratikus hierarchia közepétől lefelé elhelyezkedő szlávokat már mindannyian félvállról vegyék. Az ottani „székelyviccek" tárgyai a lengyelek. A rangsor még hosszan tart az illegálisan bevándorolt mexikóiig. Mindez szépen, szinte logikusan elrendezett.

Viszont egyetlen nációnál se találkoztam olyan kaszton belüli kasztokkal, mint a magyaroknál. A templom előtt nyomtak a kezembe egy füzetkét, amely elmondta, hogy miért utálja egymást a századelőn kivándorolt, a húszas- és a harmincas évekbeli, a negyvenhatos, az ötvenesévek-eleji, az ötvenhatos és a későbbi magyar. Ilyen szomorú, de a rátarti magyar hülyeséget hűen tükröző irománnyal azóta se találkoztam. Az amerikai olasz a másiknak – bárhonnan jött, bármi a múltja – „csaot" kiált, keblére öleli és a vére árán is szembeszáll érte bárkivel. Vele szemben a magyar letagadja a másikat és az ördöggel is szövetkezik ellene, de minimumként semmibe veszi.

Az amerikai magyarok nem segítettek. Magamra maradtam: a feladatot, a Kedves Amerikába juttatását egyedül kellett megoldanom. Ez végülis nem bántott. Az Államokat kimondottan kedveltem a kikényszerített keménységért. Nincs nyugi, nincs nyafi. Oldd meg! Megvettem a Kedves repülőjegyét az akkor létező legolcsóbb járatra, a Luxemburg-Reykjavik-Chicago vonalra, az Icelandic Loftedir gépére 720 dollárért. Gyors budapesti telefon – „küldöm a jegyet, minden oké" – és már tényleg vártam a New York-i magányos napok végét. Még két hét és teljesen más lesz az életem!

„Jóléthez" szokódva

Augusztus elején áttelepedtem Minneapolisba, az USA középészaki nagyvárosába. „Na látod, te dinnye! Ezt már előbb meg kellett volna tenned" – veregetett vállon Kálmán, ösztöndíjas kollégám, akivel előzetes telefonmegbeszélés szerint közös lakáson osztoztunk. Mi tagadás: igaza volt. Bár ő is a saját javát akarta, nem zavarta, ha más is megsütögeti a maga kis pecsenyéjét.

No, ezt az új lakomban a szó szoros értelmében megtehettem. Kálmán széles mozdulatokkal kommentálta a lehetőségeket. A bejárattól balra egy komplett konyha, amerikai módra a nappalival egy térben. Annak a kanapéján aludtam egy hétig. A lábamnál telefon, a fejemnél bár csak fekete-fehér tévékészülék. Jobbra a franciaágyas háló – egyelőre Kálmán birodalma – és a fürdőszoba.

„Mindezért jössz nekem havi 75 dollárral, szögezte le vendéglátóm és amikor elmegyek, megtarthatod a kéglit.” Jézusom, ha elgondolom, hogy New Yorkban 180 dolcsi volt annak a kétszer három méteres lyuknak a havi bére! Itt meg konyha, telefon, tévé és saját – indiaiktól garantáltan mentes – fürdő!

Hamar berendezkedtem, de még nem voltam felkészülve az új helyzetre. Megérkezésem délutánján Kálmán így invitált: „Már sohasem teniszezünk?” Szégyenkezve vallottam be, hogy ütőm sincs. Ez nem volt gond. Beugrottunk egy boltba, ahol hatszázhúsz lehetséges közül kiválasztottam és pusztán öt bakért megvettem egy átlagos Winston-ütőt. Félóra múlva már a lakunkkal szembeni igen elhanyagolt, de több pályával is rendelkező parkban ütögettük a labdát. Majd kellemesen kifáradva inkább az egymást hülyítő szövegeléstől, semmint a mozgástól (egyikünk se teniszbajnok) otthonunkba tértünk.

No, csak ekkor vetettem az első komoly pillantást leendő tanyámra, ahol egy hónapig fogok élni, reményeim szerint pár hetet a Kedvessel együtt. A behatolás kicsit nehézkes. Az egykor gondosan megtervezett lakóegységbe valamikor talán szépen elrendezett, mára már ősburjánná nőtt fák, bokrok, virágok között vezet az ösvény a tágas-széles levegős útról, amelynek a túloldalán volt a park. A köztér, amelynek kólásdobozokkal, újságfecnikkel és más volt élvezeti cikkekkel tarkított, mászókával, csúszdával és minden egyéb kölök-kellékkel amúgy jól ellátott játszóteréről még most is idehallatszik a gyerekhad zsivaja. A tér másik oldalán lévő szürke-beton bunkerházból cafatos ruhájú, zilált, nőre hasonlító lény rohan ki. Két pofont lekever a hozzá legközelebb ténfergő tíz alattinak. A picit elrendezi a tér közepén álló bilin. A szőke kiscsajt egyensúlyba hozza a mérleghintán. Majd visszarohan kavarni a mártást, hogy a jelenet öt perc múlva megismétlődjön. Legfeljebb az ablak mögül kandikáló másik anyuka ad az ő fiacskájának egy nyaklevest és nem fordítva: minden szépen elrendeződik.

Lassan mi is. Mivel a szóra nem hallgatnak, félre rúgdosod a lakóegység feljáróján üldögélő pár narkós indiánt. Ebből a nemzetközi nyelvből sértődés nélkül értenek. Az ülősorfal megnyíltával kitárul előtted az édes otthon. Először végigballagsz a valamikor zöldnek hitt padlószőnyeggel borított folyosón. Az egyik nyitott ajtón bekukkantva élvezed az ajtóval szemben álló színes tévét, amely előtt ötvenhárom alulról félmeztelen indiánkölyök üldögél. A másiknál gratulálsz az ajtótól jobbra főzicskélő maminak a jó illathoz. A harmadiknál visszaigazítod a bilire az onnan leesett kis jószágot, aki a szintén színes tévében éppen a Harvard egyetem közgazdász professzorának a pénzügyi előadásában gyönyörködik. Békésen megtámasztod a feléd tántorgó apát, aki családfői feladatának a teljes tudatában a bejárati lépcsőhöz igyekszik füvező haverjai közé. Egy ajtó, két ajtó, meg a harmadik jobbra – és máris otthon vagy.

Persze teniszre csak hétvégén kerül sor. Munkanapokon a folyosó és a feljáró reggel még csendes, kihalt. A hajnalig tartó tévézéstől fáradt lakótársak nem mutatkoznak. Érdekes, de a mások által talán „cigánynépségnek” nevezett lakóközösségben, ahol csak hárman éltünk fehérek, durva jelenetnek sohasem voltam tanúja az amúgy szükséges popsiraverésen kívül.

Leballagok a lépcsőn, majd pár száz métert gyaloglok a sarki buszmegállóhoz, beszívva a friss reggeli illatokat. Amit érdekes módon nem fertőz meg a kátrány penetráns bűze, noha a sarkon „aszfaltoznak”: a villanykábelt javítják vagy fektetik. A dolgukhoz mit sem értenek, mert nem vernek szét, nem koszolnak be mindent, még a fákat se vágják ki, holott meló közben éppen úgy isszák az ottani kőbányait, mint hazai kollégáik. Tegnap még az útseb vályúja vigyorgott a képembe. Ma már minden szemét eltakarítva. Nincsenek varratos

foltok, férces aszfaltfekélyek. A csillogó kvarcporral kevert fehér beton mindenütt szögbe állítottan villog, mintha itt nem is történt volna semmilyen beavatkozás. A melósok előre köszönnek neked, amikor elballagsz mellettük és jó szívvel, kedélyesen fogadják a munkájukra vonatkozó csipkelődésedet.

Rendesen, tempósan, tisztán dolgoznak. Nem hajtja őket a tatár. Engem se.

Itt is elkényelmesedhetnék, de akkor amott át kellene szállnom és két jegy árát kellene fizetni. Ráérek. Talán az életben nem lesz még egyszer ennyi időm. A nap kezd már keményen sütni, ideje a zakómat a karomra teríteni. Később le is szoktam róla. Üres utcákon teli szemmel, szívvel és leendő munkámra figyelő aggyal ballagok.

A másik buszmegállóban egy magas szesztartalmú ürgét támogat a pózna. „Honnan jössz?" – kérdem, bár az efféle kérdés Amerikában illetlen: mi közöm hozzá. „A kocsmából." Valóban, a megállóval szemben ott álldigált a reggel záró söntés. „És hova mész?" „Háddd a másik kocsmába" – böfögte a fickó jóízűen, aki részegen is jó matematikusnak bizonyult. „No, hukk, nézd ccsak. Építőipari melózs vónék, de kirúgtak. Kapnék én melót, de csak 500 dolcsiért havonta. Nem éri meg, nem éri meg, haver. Érted, nem éri meg. A hhárrom gyerekkre így kakapok 720 bakot. Elszivornyázok egy száázast, dee..." Széttárta a karját és nevetni kezdett, könnyel a szemében.

Együtt utaztunk a becsületes fickóval, aki nem hazudott. Leszálltunk és ő nyílegyenesen vette az irányt az újabb kricsmi felé, míg az én utam sokkal kanyargósabb volt a munkahelyemre. Istenkém! Én most pont annyit „keresek" semmittevő ösztöndíjasként magamra, mint amennyi az ő ellátmánya három gyerekkel. 720 dollárt.

Most értettem meg az ABC-ben vásárló, számomra furcsa viselkedésű fáradt asszonyokat. Pénz helyett az egyik némán, szemlesütve tol pár papírocskát a kasszírosnőhöz. A másik hangosan perlekedik. Az előbbi új munkanélküli neje, az utóbbi már sokat tapasztalt. Megdöbbentem a kuponrendszeren, amit addig a „szocializmus vívmányának" ismertem. Nehogy apuka eligya a gyermekcsék utolsó menedékeként szolgáló teljes segélyt, a munkanélküli járadék egy részét csak élelmiszerekre váltható zsetonokban adják ki. Ám – mondhat nekem bárki bármit: a világ mindenütt egyforma – Amerikában is akadnak „jó" kocsmárosok, akik megfelelő százalékkal megfejelve kuponért is adnak bendődöglesztő viszkit a gyomortalanná aszott nincseleneknek, holott ezt a törvény tiltja.

Sajnáltam azt a lámpatámasztót, mert még a saját hazáját sem ismeri. Csak apró stikliként issza el a gyermekeinek szánt tej árát a krimóban, de a munkanélküliségről gőze sincs. Legnagyobb bűne az, hogy ügyetlen.

New Yorkban a magyar negyedben dumálgattam az egyik magyar taxissal. Ő ajánlotta nekem azt a három dollár hatvan centes pörköltet galuskával, amit annyi fás fasírt után felségesnek találtam. „Mi a foglalkozásod?" – kérdezem. Erre elvigyorodik, és vidáman közli: „Kétszeres munkanélküli." „Hát az meg hogyan lehet?" – vettem elő a Washingtonban tanult ismereteimet a munkanélküliek járandóságairól. Akkor annyi ideig fizették az alapbéred 80 százalékát miután az utcára tettek, mint ahány évig folyamatosan dolgoztál. Azután passz. No ez a taxis Friscóban dolgozott, amikor megváltak tőle. Onnan húzza az első munkanélküli járadékát. Azután átköltözött Montanába, ahol

teherautót vezetett egy ideig. Onnét is kap munkanélkülit. Most pedig New Yorkban taxizik. „Tudod, megbízhatsz a nyilvántartások hülyeségében. Mivel California, Montana és New York három állam, ezek a balgák az életben nem derítik ki, hogy én két sápot húzok munkanélküliként, miközben itt dolgozok."

Az akkori kárörvendő „cucalista" sajtó szörnyű képet festett a kapitalizmus rákfenéjéről, a munkanélküliségről. Egy szót se ejtett annak valódi lényegéről. Nem is tehette. Hiszen a munkanélküliség elsősorban nem anyagi, hanem erkölcsi kategória, tehát olyasmi, amit a szocializmus eleve megtagadott, nem ismert és főleg nem ismert el. Mert Minneapolisban az a szerencsétlen, az alkohol által a póznára pórázódott pofa gyönyörűségesen megélt a segélyből. Nem a pénzhiány bántotta, egyelőre prímán megélt, hanem a tehetetlenség, a lehetetlenség hallatlanul nyomasztó tudata. Ő már felesleges, őt már leírták, ő már semmire se jó, csak arra, hogy szürke kocsmákban sápadtra igya magát.

Pár sarokkal odébb egy modern épület várt rám. A CDC – a Control Data Corporation számítógépgyártó vállalat – oktatástechnikai részlegében vagyok.

Később az alagsorok, a liftek, a belépők, az üvegablakok, a monoton zajok vagy éppen azok idegtépő hiánya, a minden neszt elnyelő szőnyegek, a kárpithoz asszimilálódott hivatalnokok tedd-ide-tedd-oda rutin-mozgása, lélektelen lélegzése szokottá vált számomra. Beleolvadtam a környezetbe és idővel magam is hasonló díszletté váltam. Pár rutinos, semmit nem jelentő szó a kollégákhoz. Üres csevegés az automatából kicsiholt, kávénak mondott lötty mellett. Langyunalom.

Az első nap a kezembe nyomnak egy vaskos munkaanyagot, amely eligazít a leendő teendőimről. Kapok egy tájékoztatót arról, hogy kihez kell fordulnom, ha valamilyen szakanyagot keresek. Ezután bezárnak egy fülkébe, ahol minden technikai ketyerével ellátva meg kell tanulnom, össze kell keresnem, el kell sajátítanom a rendszerfejlesztés csínjait-bínjait. Mégpedig úgy, hogy majd azt tanítsam, mi több, elmondjam másoknak is, hogy azt miért úgy kell okítani.

Forgatom a kézikönyvet, amelynek az ikszedik oldalán elakadok. Ekkor át kell rohannom Lilikéhez, hogy elkérjem tőle az X magnószalagot vagy video-anyagot. A diaképek érdekében viszont Mancikához kell fordulnom. A technikai szolgáltatás tökéletes. Lilike és Mancika egy pillanat alatt előkapja a szalagot vagy a diasorozatot. Minden simán működik. Embertelenül. Mancika itt, Lilike ott... – hamar kiszolgálnak. Érdektelenül, közönyösen. A csajok csipőjére tett visszafogott megjegyzések – lehet, hogy moderált voltuk miatt? – nem találnak fogadtatásra, még fanyar visszajelzésre sem. Ez nem New York. Tökunalmas, az ötödik általános szinten fogalmazott, de szuper-szakiknak szánt szakanyagokon kell így napról-napra átrágni magamat. Ez a munkám. Dögunalom.

Kikapcsolódásaim

Szabadidőmben átadtam magam a számomra addig ismeretlen konyha-művészetnek. Persze ehhez előbb picit ki kellett súrolnom a Kálmán – és iksz elődje – által meglehetősen elhanyagolt konyhai berendezéseket. Nem baj: szeretek rendet és tisztaságot varázsolni, no meg legalább elmegy egy újabb nap tévézés nélkül.

Emlékszel? New Yorkban fél dollárért kaptam egyetlen – igaz, 67-féle elkészítési módban felkínált – tojást reggelire. Nos, itt 70 centért veszek két kiló krumpedlit és szabadon hódolok rósejbni nevezetű kedvencemnek. Mert a sültkrumplihoz picit értek: annak is van számos elővarázsolási módja. 35 centért kapok egy grillezhető csirkét. Szumma-szummárum: az itteni két kiló burgonya és a teljes szárnyas költsége ugyanannyi, mint New Yorkban egy szem sápadt főtt tojásé! Kálmánnak igaza volt: eleve így kellett volna nekem is.

Érdekes: itt minden ár harmincöttel osztható. Ennyibe kerül a sör. De 35 centért vehetsz fél kiló májat, mert ezek a lüke amerikaiak semmi belsőséget nem esznek meg. A szó szoros értelmében a kutyáknak adják. Egyszer vettem egy konzervet (tévedés volt), aminek a tartalma egészen prímán ízlett. Whiskas vagy Pedigre Pal volt: állateledel. Életben maradtam... Itt a heti kosztköltség akkor se tett ki tíz bakot, ha friss zöldségeket is vásároltam. Ezzel szemben New Yorkban ugyanennyibe került volna egyetlen visszafogott ebéd valamelyik átlagos étteremben. No jó, a sör egy picit megdobta az itteni cehhemet. Ám heti 15 dollárból így is bőven kijöttem a havi 540 dolláros juttatás mellett. Minden takarékoskodásom dacára egy picit elengedhettem magamat.

A múlt hét végén például prímán mulattunk. A CDC-nél volt egy lengyel ösztöndíjas fickó, haverunk, aki gépvásárlás ürügyén keveredett Minneapolisba. A viszonosság mián őt egyáltalán nem úgy kezelték, mint bennünket, csóró, semmi közvetlen viszont-haszonnal nem kecsegtető ENSZ-ösztöndíjasokat.

Szóval a polszki kapott egy személyi használatú kis Mazdát, amelynek a műszerfala akkor még a repülőgépekére emlékeztetett engem. A srác szombati autókázásra invitált minket, közös benzinalapon. Nekiindultunk.

Másfél alföldnyi területen áthajtva semmit se láttunk, bár addigra már Iowa államba keveredtünk. Akkor következett az első kukoricatábla. Magassága négy méter. Széltét nem ismertük, de az az egyetlen földdarab húsz kilométer hosszú volt. Onnan nyílt egy mellékút, majd a képlet folytatódott. Minden útbevágásnál ott volt az obligát benzinkút, ahol hódoltunk az amerikai kávé szenvedélyének. Majd következett a következő tengernyi tengeri hasonló méretű táblája.

Az egyik mellékúton kiszaladtunk és egy híres doktorokról ismert kórház-klinika előtt találtuk magunkat. Megbámultuk az aranyfüstös-ablakú épületet. Elfelejtettük a feliratot – valamilyen „Medical Centre” – és e zárt helyről meglógott dilisekként újra a főútra menekültünk. „No, én már épp eleget kirándultam” – fordítottam vissza a társaságot az ikszedik kukoricatábla után.

A vasárnap jobban sikerült. Este közösen megnéztük a Towering Inferno (Pokoli torony) című filmet, amely akkor nagy újdonságnak, a katasztrófa-film-dömping kezdetének számított. Azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy annak a mozinak még volt értelmes mondanivalója. Színészek játszottak benne – többek közt Fred Astaire – nem testépítő, rossz arcú svihákok.

A következő héten elszámoltunk Kálmánnal. Megfeleztük a szállásköltséget, majd ő „ismeretlen helyre” távozott. Pár napig magamra maradtam. Fuldokolva nyeltem az eszméletlenül élvezhetetlen CDC oktatási anyagot, mint valami krumpligánicát. Esténként félrerugdostam a narkós indiánokat az ajtóból.

Megigazítottam a csöpp indiánlánykát a bilin. Tenisz hiányában bekapcsoltam a tévét. Végignéztem az „Untouchables” (Érinthetetlenek) harmincas évekbeli hallatlanul izgalmas krimi-sorozatát, amely a Maffia és az őket ideiglenesen és rendesen elintéző rendőrfőnök küzdelmeiről szólt. A főzsaru csoportja volt az érinthetetlen. Azonnal géppisztolyos üzenetet küldtek annak a maffiózónak, aki a csapat bármelyik tagjához egy újjal is hozzányúlt.

A televízión egyébként is volt mit elszórakozni. No, nem mintha a véget nem érő tévézésre akarnálak biztatni, de hát egy országot eléggé jól megismerhetsz a sugárzott műsorokból. Nekem akkor még utálatos (most is az) és szokatlan volt, hogy a jó filmet megszakítják, és egy borzalmasan édelgős hang valami egészen bornírt szöveget enged el: „A mi deonk kétszer szárazabb.” „A mi deonk tíz százalékkal nedvesebb.” stb. Már sokkal jobban tetszettek azok a vetélkedők, amelyeket később nálunk Vitray honosított meg. Csakhogy ott a tét kicsit magasabb volt: ha tíz másodperc alatt kitaláltál két képrejtvényt – ez pedig megtörtént nem egyszer – akkor egy GM-kocsival térhettél haza. A „The Price is Right”-ban új termékek árát kellett kitalálni és vagyonokat nyerhettél. A „Ten Thousand Dollar Pyramid”-ban tíz szórejtvényt kellett megoldani egy perc alatt a név által is mutatott tízezer dolcsiért. Ott vezették be a híresség és a neves házaspárok első mulatságos vetélkedőit is.

Persze engem inkább a társadalmi-gazdasági kerekasztalok érdekeltek. Mert nem semmi, amikor az Elnök, a pénzügyminiszter és a Harvard egyetem legnevesebb közgazdásza diskurál az igen jól felkészült riporterrel az amerikai gazdaságról. Vagy ha az űrhajósok elmondják a véleményüket az amerikaival akkortájt összekapcsolt szovjet űrmasináról. („Érdekes, de az tényleg röpül. Vajon mitől? Egyébként bele nem ülnék!”) A leghíresebb műsor azonban azé a Walter Cronkite-é volt, akinek késő délutáni híradója idején egész Amerikában megállt az élet és mindenki a tévé elé ült. Az amerikai nemzeti kincs, Cronkite, érdekes módon egyedül képes volt elmondani a híreket, a sporteseményeket, az időjárást, a mindent. Ehhez nálunk még ma is öt balfácán kell. Cronkite megérte a pénzét: évente 7 millió (!) dolcsi volt a gázsija.

Chicagói előzetes

A napok hamar elrohantak. Egyszerre csak azon kaptam magamat, hogy a Greyhound-on („szürke kutya”, az ottani Volán beceneve) ülök, ami Chicagoba liftezett. A találkozás biztos reményében duplaágyas szállást foglaltam, majd az esti repülőérkezésig kiballagtam a partra. Az alföldnyi (58.000 km²) Michigan tó partján éppen sárkányrepülő verseny volt. Addig ilyen masinát még nem láttam. Teljesen el voltam ájulva a motorcsónakkal felvontatott, az égben köröző és a tóban kikötő emberpillék láttán. Ezeknek bólyákkal kijelölt szűk körökbe, mint célpontokba kellett érkezniük.

A parton a park se mindennapos látvány: jó párszor elférne benne a Népliget. Északon a Ford égmeszelő toronyháza. Nyugaton a Marinák két hatalmas kukoricacsöve böködi az eget. A sárgás, hengeres épületek ikerpárja ezernyi egyenletes tengeri-szemmel bámulja közömbösen a sivatagnyi tavat. Délen a yachtklub sok száz, egyenként is pompás vízi járműve sürgölődik vagy enyhén bókol feléd az alig ringató szellőben.

Ám a kilátást a Sears Tower szürke épülete uralja a maga 112 emeletével és 443 méteres magasságával. Amerikának akkor az volt a legmagasabb épülete. A World Trade Center párosa New Yorkban pár méterrel alacsonyabb.

Délnek indultam, hogy elballagjak a közeli – nyolc kilométer – Modern Művészetek Múzeumába. Egyszerre csak megáll mellettem a rendőrkocsi: „Hová megy?" Megmondtam. A két fekete egyenruhás tag elkerekedett. „Így gyalog? Ugye maga nem idevaló?" Éleslátásukat csak dicsérni tudtam. „Menjen busszal. Nem? Akkor legalább fogjon taxit." – álltak elő a jobbnál-jobb ötleteikkel. Szilárd ellenkezésemet látva lemondóan legyintettek: „Akkor a highway (autópálya) mellett bandukoljon. Ott látják és talán életben is marad."

Kacarásztam aggályaikon. Másnapig, amikor az újságban olvastam azt a bizonyos interjút a maffia egyik vezérével, a közismerten nyolcszoros gyilkos, jelenleg bárfiúként működő titánnal. A kérdéses „úriembert" bevallott bűnei miatt se tudták elkapni: az amerikai törvények szerint ugyanis nem számítható a vádpontokba, ha valaki magára vall.

Így tehát a bandavezér nyugodtan mondhatta: „Tudják, én hidegvérrel, céltudatosan, pénzért ölök. De ezek a narkós néger kölykök mindenkire lőnek okkal, ok nélkül. Abba a negyedbe nappal csak kísérőkkel megyek, este pedig sohase lépek be." Nos, én ezen a negyeden vándoroltam át az előző nap. Csak utólag kezdett kiverni a hideg...

Persze az élmény, a „modern művészet" megérte. Két dollár beugrót fizettem. Ezek után átvonulhattam két teljesen azonos berendezésű elsötétített termen. Mindegyiknek csupasz, sötétkék halotti drapériával borított volt a fala és a mennyezete. A padlózatba 64 televíziókészüléket süllyesztettek. Mindegyiken ugyanazt a jellegtelen monoszkóp képet láthattam, ami csak lassan váltott.

Ez majdnem akkora élmény volt, mint amikor Á. Sanyi New Yorkban elvitt a Carnegie Hall-ba egy zeneszerzői ősbemutatóra. Istenem, a Carnegie Hall! Az akusztikája állítólag már nem tökéletes, de azért mégiscsak a zene egyik első számú szentélye. Ősbemutató! Személyes meghívóval! Amit maga a – hmm, a nevét elfelejtettem – fontos zeneszerző adott át nekünk Sanyi műtermében.

Az első sorban ültem! Ekkor derült ki, hogy a személyes meghívó valójában toborzó. Mert hát az összes többi sor üres volt. A szerző időnként nagy méreggel rácsapott a zongorára, ha éppen a feketén-fehéren vicsorgó billentyűfogazatok felé járt. Ha eltévesztette a lépést, akkor a zongorafedőt vágta le vagy a széket darabolta össze. Majd elmélázott – darabjának mondanivalója ezt követelte meg – és kezdte a balhét elölről. Mindez nekem nagy élmény, merthogy ingyen volt.

Az igen szép újrakezdés

Itt, Chicagóban sötétedni kezdett. Itt az ideje, hogy feledjem az emlékeket, a közelmúltat és a jövő reményében induljak a repülőtérre. Nehogy azt hidd, hogy a szívem a torkomban dobogott az izgalomtól. Tévednél. Már azt sem tudtam, hogy hol van a torkom és merre található – mármint fizikailag – a szívem.

A chicagói reptér a legnagyobb Amerikában. Legalábbis forgalma szerint az. A Kennedy (New York) érdemesebb: Európa első számú kapuja. Az újraépült dallasi modernebb, szebb. Itt az óriási folyosóablakokon kikandikálva, szemedet erőltetve is csak két pályáig látsz. Az egyikre érkeznek, a másikról indulnak a gépek percenként. Minden zsúfolt, minden zavaros. A pálya félelmetesen síkos a ködtől és különben is melyikre? Mikor? Talán azután a kis párszemélyes után? Hol lesz? Hogyan találkozunk?

Rohangálok az egyik ablaktól a másikig. Istenkém, még leszállni se látom a rohadt gépet! Holott a hangszóró már eldumálta, hogy landolt a reykjaviki járat.

Pilledt, félelem- és várakozásgőzös álomból ébredve alig hatolt a tudatomig az információs hölgy kellemes hangja. „Miszter Hálászáj! Miszter Hálászáj! You are kindly requested to the information desk." (Halassy urat az információspultnál várják.) A fene gondolta, hogy rólam van szó, amikor „hálászájt" kiabáltak. Szerencsémre éppen arrafelé tévelyegtem a városnyi repülőtéren és egyszerre csak rádöbbentem, hogy jé, hiszen én vagyok Miszter Hálászáj.

És akkor már meg is pillantottam a Kedvest! Megkönnyebbülve és egyben megrökönyödve tapasztaltam, hogy egyáltalán nem tűnik elveszettnek. Lábhozállj cuccokkal szilárdan várt valakire az információ előtt, mind a tíz dollárral a zsebében. Mintha Amerikában tíz dolcsi...

Odarohantam hozzá. Keblemre öleltem és – tőlem telhetően, ami nem sok – kedves szavakat súgtam (no jó, a megafon pofázása miatt: ordítottam) a fülébe. Döbbenten nézett rám. Már azt hittem, hogy..., amikor egyszerre megszólalt (nem kétséges, hogy az ikszedik puszi után): „Apuci, te mi a fenét dumálsz?"

Akkor döbbentem rá, hogy jé!, én angolul beszélek. Nem csoda, akkora már angolul is álmodtam, ami nem semmi. A józan magyar döbröközi nej elnézően szíves intése után végre felfogtam, hogy magyarul kell diskurálnom. Az pedig nem volt kétséges, hogy az én nejem megérkezett és az én párom érkezett meg.

Zárójelben. A Kedvesnek valóban csak tíz dollárja volt. Rossz lett volna elgondolni is, ha találkozónk nem jön össze. Ha a telefon nem működik: odaát is előfordul ilyesmi. Miközben én tévelyegtem a hatalmas repülőtéren, a Kedves amúgy egyszerű tolnai módra elvágta az én balgaságaim fonalát.

Bár szakadt spórolásom véget ért, továbbra sem voltam krőzus és kettőnkről kellett gondoskodni a havi ösztöndíjból. Ámde nem a mai volt a takarékoskodás napja. Eddig mindig a bőröndöt cipeltem, de most a kezem másra kellett. Így taxival mentünk „haza". Az egészen barátságos kis szállodai szobában nem szólt halk, lágy zene. Nem öntötte el összes termeimet a virágáradat. És nem jelent meg a piros-frakkos szállodaszolga betolva a vacsorát a „néma pincéren" (dumb waiter = zsúrkocsi). Egy szerény csokor virág, egy gyertya és egy valódi francia pezsgő várta a hullafáradt Csillagot. Szép esténk volt...

Másnap reggel aztán kiderült, hogy aggodalomra talán nem lett volna komoly okom. A városban nemcsak milliónyi lengyel, hanem számos magyar is él. A reggelinél komolykodva magyaráztam a Kedvesnek a választékot úgy téve, mintha az étlap minden tételét érteném. Be nem vallottam volna, hogy a felülről

a harmadikat nem tudom. Csak legyintettem, hogy „á, az úgyse jó”. Egyszerre csak a szomszéd asztaltól feláll egy jól-öltözött középkorú úr, hozzánk vonul és ékes magyarsággal így szól: „Megengedik a kedves honfitársak, hogy segítsek?” Nem kötöttem az orrára, hogy első közös reggelink intim hangulatát kulturált-kedvesen kínált közbeavatkozása zavarja. Ezt magától észrevette és köszönettel kísért elhárításomra tapintatosan visszavonult.

A nap többi része sétákkal telt. Legnagyobb élményünk az volt, hogy felliftezünk a Sears tetejébe. Te, én egy pillanatra űrhajóssá váltam! Amikor a hatalmas kasztni begyújtotta a rakétáit! Egy perc (!) alatt ért fel a tetőre, a négyszáz méteres magasságba, a 100. emeletre. A szédületes száguldás után csaknem elfogott bennünket a tengeribetegség. A hatalmas torony teteje érezhetően kilengett, bár állítólag mozgása csak pár centit tesz ki, többet éreztünk. Mindenesetre labilissá vált lábaimért kárpótoltak a szemeim: hol ide, hol oda rohantunk hogy élvezzük a a szédítő magasból a csodás panorámát.
A nap lassan eltelt. Másnap indulnunk kellett az ikervárosba. De miként mutassam meg előbb a Kedvesnek Amerika másik arcát? Még a reptéren láttam meg a hirdetést: „Látogassa meg a Dells-t!” Ez egyszer szót fogadtam.

Így másnap úgy váltottunk jegyet a Greyhound-ra, hogy az utat megszakítjuk ennél a valaminél, amiről nem sokat sejtettem, de hátha mégis érdemes. A tippem – az ilyesmiben mindig mázlim van – jobban bevált, mint gondoltam.

Györgyi azonnal szembesült a sokszínű Amerika számtalan arculatával. A hallatlanul kényelmes, félig üres, csodálatos rugózású, tökéletesen csendes légkondicionált busz egy forró, zajos, ezernyi emberkével elárasztott zsibvásár mellett rakott le bennünket. Itt meg nem szűnik az egész éven át tartó „búcsú”. Luftballon, mézeskalács, vurstli, céllövölde, minicirkusz, mikroállatkert, pöttöm pantomim, viaszmúzeum, művirág-műkertészet, körhinta stb. Mintha csak a döbröközi búcsúban lennénk, persze megsokszorozva.

De a különbség óriási. Egyrészt minden tiszta. Nincsenek sörtócsák, eldobált mustársárga kolbászos tálkák, papírpoharak. Valaki itt rendet tart. Másrészt színes prospektusok garmadája csábít erre vagy arra a látványosságra. Kicsit bárgyúak, de egy kezdő angolos akár tanulhat is belőlük. Nem látni tántorgó, berúgott alakokat, akik a nejjel-gyerekkel pörlekednek. Éppen ellenkezőleg. Ez a búcsú nem a férfiak férfiasnak hitt földig-ivászatának a kedvéért van, hanem a gyerekekért. Itt a kölökre költik a vagyont, nem piára. A szanaszét álldigáló bódék – van belőlük vagy száz – mind túldimenzionáltak, túl színesek, túl cirfandlisak. Eszméletlenül giccsesek. Mindegyik külön habos torta. Nekem ez émelyítő, de a tévébeli mesék által a rózsaszín-tüllkék-tengerzöld színekhez szoktatott amerikai kissrácok számára roppantul vonzó.

Persze mi nem ennek a kirakodóvásárnak a kedvéért szakítottuk meg az utunkat. Nejem elkönyvelte, amit én már tudtam, hogy Amerikában a gyermek az úr és minden érdemes látványosság, így például minden nemzeti park óhatatlan kísérője ez a zsebcirkusz. Tudniillik az egész a szülő zsebére megy.

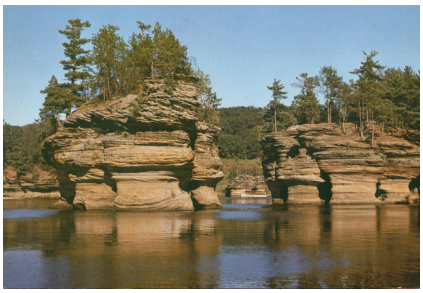
Node térjünk a tárgyra! Az USA-ban rengeteg híres és védett természeti „emlékmű” van, az alább leírtnál szebb, nagyobb, fontosabb is. Ám mégis a

Wisconsin Dells az egyik legérdekesebb nemzeti park. Ennek az az oka, hogy ezt a csodálatos kanyonvidéket csak a harmincas években fedezték fel. Ami nem csoda, hiszen felleléséhez repülőgép kellett.

Még repülőről is igen nehéz lehetett belőni a tájat. Néhány pár száz méter hosszú és széles nyílt vízfelület, tavacska mutatkozik csak az első pillantásra. Ugyan ki sejthetné onnan fentről, hogy a tájat borító őserdő alatt ezernyi ér köti össze a kis tavakat és lagúnák láncolata rejlik a lombok alatt? Hogy a gépből látható nagy sötétzöld erdőmoszatok közötti piciny sötétkék vízfoltocskák sárga és vörös csodálatos sziklaalakzatokat takarnak?

„Gombászó" kishajónk a zsibvásár mellől indult titokzatos útjára. Egy pillanatra elfeledkeztem az illemről: előreengedtem a Kedvest, holott le kellett volna segítenem a vizi jármű utasterébe az öt vaslépcsőn át. Figyelmetlenségem nem kerülte el mások figyelmét. Pöttömke, amerikai szabadidőruhás (pepita nadrág, krokodilokkal tarkított ing, sárga szalmakalap, kék nyakkendő) úr perdült-serdült a lépcső aljába. Minden „accent" (idegenes kiejtés) nélküli tökéletes magyarsággal kínálta a kezét: „Tessék parancsolni, talán így könnyebb lesz." Felesége vidáman vigyorgott a szív alakú rózsaszín szemüveg mögül. „Merthogy mi is magyarok lennénk... Hallottuk... Kis izraeli kitérő után most Ausztráliában élünk. Voltak már ott?" Annak dacára, hogy nem, elkönyveltük, hogy fene kicsi ez a világ!

Rögvest megérted, hogy mitől „gombászó" az a vízi-járgány. A matrózinges kormányos-kapitány, akivel pár szót válthattam a hajózásról, ezeréves rutinnal dirigálta a csöppnyi járművet a látnivalók felé. „No, ez lenne az elsőnk" – kommentálta a gombát olyan büszkeséggel, mintha maga faragta volna és ügyes manőverrel körbehajózta a vízből kinövő vargányát.

A nyolc-tíz méter átmérőjű, tíz-tizenöt méter magas kőoszlop nem volt éppen galóca. Felül a szélesebb barna kalap, néhány másik példányon csenevész bokrokkal, majd méretesebb fákkal. A gomba a vízbe lógatta a lábát úgy, hogy sárgás, vízszintes vörös vérerekkel tarkított szárának a tükörképe reszketve remegett a kishajó által feltupírozott vízben. A kapitány odavágott felém a szemével: „Na, ugye! De mindez semmi."

Igaza volt. Elpöfögtünk a tavacska közepén elhagyatottan álldigáló többi gomba mellett úgy, hogy a csodálkozó tiszteletkört immár elhagytuk. Merthogy most a part vált érdekesebbé.

Máris egyféle természetadta sütemény-boltban voltunk. Óriási diós linzerek szegélyezték a víztükröt. Nyolc-tíz sorban egymásra hányva, súlyuktól félre-billenve, egymástól el-elcsúszva, zöld cukormázzal fedett tepsin kínálta a sütijét természet-anyácskánk. Kedved lett volna kihúzni a süteményestálból ott ni, azt ott ni, azt a guszta linzerkarikát.

Nyugodtabb, zöld fákkal szegélyezett kis tórészletre értünk. Itt már nincs semmi látnivaló; akár vissza is fordulhatunk.

Gondolatommal szemben a kis motoros merészen a partnak vette az irányt. Jaj, beleütközünk! Az utolsó pillanatban lombos fákkal borított kis csatorna szája nyílt felénk. A sebességet visszafogva lágyan siklott bárkánk a körénk és fölénk záródó vadonban. A titkok titka nyílt meg előttünk. Víz, föld, erdő, madarak, fák és a minden harmóniája. Surrogó nesz vágta el zajtalan utunkat és bámulatunkat: vékonyka vízesés csendes kis körtava parancsolt netovábbot.

Pedig addigra már Verne egyik híres regényének, az „Észak Dél ellen”-nek a floridai hangulatában éreztem magam. Titkos vízerek, fákkal fedett rejtett viziutak. Nem csak én voltam romantikus. Az utasok elcsitultak. A gyerekek kólát követelő kiabálása megszűnt és a felnőtteket is megragadta a természet templomának a varázsa. Itt mindannyian hívőkké váltunk.

A kapitány érzékelte – vagy jó plébánosként már tudta – ezt. Lábujjhegyen, valamilyen hihetetlen technikai tudással tolatott kifelé sok száz métert a keskeny csatornából – a megforduláshoz nem volt elég hely – az erdő varázsában. A tiszteletes bemutatta az ő csöndes templomát, de örömmel vette a ricsajt is, amint a nyílt vízre értünk.

Sajnos tovább kellett indulnunk. A busz szürke acéldoboza ismét barátságos repülőüléseibe fogadott bennünket és estefelé behajtott Minneapolisba. A ház már félig csöndes volt. Indián lakótársainkat a Csillag csak másnap ismerhette meg. Én lecuccoltam, ő pedig összecsapta a tenyerét: „Te jó Isten, mi van itt!” – és azzal mosogatni kezdett volna. Mivel Kálmán után rendesen kitakarítottam és mivel alig két hetet éltem agglegényként, szentül meg voltam győződve arról, hogy mindenütt példás rend uralkodik. Áh, dehogy!

Persze nem engedtem, hogy a Kedves aznap este bármihez is nyúljon. De te se tagadhatod, hogy be kellett látnom: már nem vagyok egyedül. A Csillag nem akkor érkezett meg, amikor gépe leszállt Chicago-ban. Hanem akkor, amikor meglátta az edényeket... Ó, ti feleségek!

Az ikervárosban

Minnesota állam fővárosa Saint Paul, amely úgy egybeépül a másik milliós várossal, Minneapolissal, mint Pest Budával. A Mississippi, a helybéli Duna, itt még nem az a hatalmas folyó, mint délen. Európai szemmel nézve az ikerváros meglehetősen unalmas. Már nem csigáz fel a mindenütt azonos sablonra épített, óriási kupolás helyi Capitolium (országház) sem. Az egyetlen új élményt a Mall jelentette a számomra.

Itt a Mall az akkor nálunk még ismeretlen sétálóutcák környékének a neve. Mini trolibuszok közlekednek azokon az utcákon, amelyek nincsenek teljesen lezárva. A utcácskák ízléses modern lámpasorai és hatalmas kővázákba ültetett délszaki fái mindenhová elkísérnek, ahová az okkeres, teljesen egyenletes kőlapokkal kirakott út vezet. Az utcák olyan tiszták, hogy enni lehetne róluk. A

fejed fölött üvegfolyosók ívelnek át az egyik áruházból a másik szolgáltató egységbe. Kíváncsiságból betévedsz az egyikbe.

Az üvegcsarnok közepén miniőserdő szökőkúttal, kényelmes padokkal körülvéve. Bár a kávézókban és éttermekben ezernyien fogyasztanak, nem látsz eldobált papírpoharakat és -tálcákat. Amott a lift üvegkalitkája próbál hangtalanul fellopakodni a falon. Majd megállva váratlanul a szőnyegkárpitra teríti szanaszét nyüzsgő emberterhét.

A Kedves sok órát töltött el a Mall-ban, miközben én dolgoztam. A hétvégén pedig kibuszoztunk a közeli kis tóra egy hűs mártózásra. Mennyire más várost ismerhettünk meg arrafelé! A busz hirtelen fékez – de hiszen itt nincs is megálló! – és a sofőr kikászálódik az üléséből. „Lizie néni, megérkeztünk" – szól az egyik puderes, halványzöld ruhás, legalább hetvenöt éves mamikához. Nálunk az idős nének fekete kendőt, sötét ruhát hordanak, hogy küllemükkel is figyelmeztessék – taszítsák? – az okvetetlenkedőket. Odaát öregnek lenni nem szégyen. Nem jelent elzárkózást, magányt. Az idős tisztes hölgy valószínűleg x darab közhasznú intézmény aktív tagja. Még mindig ad magára. Ebben az ügyben nem óhajtanék bíró lenni. Mert nem tudom eldönteni, hogy mi a jobb: a mi méltóságos bezárkózottságunk, vagy az ottani tevékeny nyitottság.

Van viszont valami, ami ott tényleg pozitívabb. A sofőr nem beszél trágárul. Ezzel szemben lesegíti a nénét a buszról. Leemeli a csomagját. Mi több, beviszi a házáig, átkísérve a pacsulis hölgyet a járdán. Lizie néni itt lakik, tehát itt van a megálló. Hát nem egyszerű? Lajos, a buszvezető, mindezért egy fillérrel se kap többet. Nem is vár, mert hiszen ő is csak ember.

A strandhoz széles, árnyas fasor vezet. A fák oldalán itt is mókuskák tucatja rohangászik, akárcsak Washingtonban vagy Chicago nagy parkjában. Amint meglátnak, várakozóan futnak elibéd. Bár megcirógatni nem engedik magukat, egy kenyérmorzsát azért kegyesen elfogadnak. Tornaművészetüknek csak a fákon veszik hasznát, hiszen a fura amerikai népség nem ismeri még a jelképes kerítést sem. Szögesdróttal pedig véletlenül se találkoztam.

Árnyas ligetben, príma minőségű úton ballagsz. Jobbra-balra fasor kísér. Az út két oldalán hempergésre invitál a gondosan nyírott gyep. Még egy jelképes cövek se mutatja, hogy az én telkem itt ér véget, a tiéd pedig ott kezdődik. No jó, a határokat néha lehet sejteni egy-egy ízlésesen elhelyezett bokorról, sövényről.

A csinos, egyemeletes házak meleg szemmel bámulnak rád és tágranyílt garázsbejárukat kínálják feléd. El is érzékenyülnél, ha magyar létedre nem nevetnéd el azonnal magadat. Már elnézést, de az itteni házak színes ablakait takaró csipkés-csicsás függönyei leginkább a kényes ízlésű hölgyek rózsaszín fodros bugyijaira hasonlítanak. Azzal az árnyalatnyi különbséggel, hogy – lehet, hogy nem vagyok eléggé tapasztalt – én még sohasem láttam pompás délszaki növényeket közvetlenül egy alsóneműre aggatva.

Öreg barátomnál

Meg fogsz lepődni: vannak (de még mennyien!) akiket igazán tisztelek. Akik önzetlenül adtak nekem valamit, akiktől sokat tanultam. Akikre felnézek. Ebbe

a sorba tartozik Charley is. Nem nagy ügy: Charley a legprofibb informatikus, akit valaha ismertem. 1975–ben a napi (!) konzultációs tiszteletdíja 700 dollár volt! De nem ezért szerettem.

Képzeld el Fred Astaire-t! Charley döbbenetesen hasonlít rá. Szikárságában, könnyedségében, táncos-kedves modorában. Egész életemben büszke leszek rá, hogy ismerhettem és a tanítványa voltam. No szóval Charley, a női nem nagy és igaz tisztelője – ki a fene tudja már ma, hogy miért és hogyan kell a hölgyeket tisztelni? – nejem megérkezését tapasztalva apró ebédre invitált bennünket.

Hát tudod, abba az étterembe én egyedül soha az életben nem merészeltem volna belépni. Ötvenhat pincér rohant meg. Mindegyik vagy valamit el akart venni tőlem (kabát, kalap, esernyő), vagy valamit rám akart tukmálni. Alig tudtuk letenni a popsinkat a vad zöldekkel körülvett, rózsaszín terítékkel díszített – akkor ez a szín kivételesen passzolt a körülményekhez – asztal mellé. A választást természetesen meghívó gazdámra bíztam.

Nem csalódtam. A további fogásokra nem emlékszem, mert az első tétel minden más benyomást elhalványított bennem. Egyszerre csak elénk pattant egy kétliteres űrtartalmú ólomkristály váza. Egy csíkban apró rák, egy csíkban jég. Újabb réteg rák (shrimps), újabb réteg jég. A bögrét jobbról-balról gusztusos szószok tálkái és zöldsalátás varázslatok halmai kísérték. Így hát csinálhattál magadnak rákot olasz módra, rákot spanyol módra, rákot... Csudi volt.

Később Charley, akit jómódúnak tekinthetsz, vacsorára is meghívott saját családi házába, a „Nyírfa dűlőbe". Tudod itt sok háznak nincs az otthoni értelemben vett utcaneve és házszáma, merthogy egyáltalán utca sincsen. A házaknak nevet adnak és azt kell megjelölnöd a leveleken is. Ez a név találó volt. Minneapolis északon fekszik – nyáron jó itt, de novemberben mértek már minusz ötvenet is – és ezért sok itt a nyírfa. A figyelmes Charley kocsival vitt el a saját házáig. Hát, az a kirándulás nem volt semmi!

A főúton kanyarogtunk. Majd egyszerre csak megjelent egy tábla: „Poplar Lane". Alatta kisebb betűkkel írva az elmaradhatatlan amerikai szöveg: „No trespassing!" (Azaz idegenek nem léphetnek a magánterületre). Itt befordultunk a fehér törzsű sudár fák közé. A szűk utacska egyszerre csak kettévált és körbe ölelte Charley saját bejáratú kék tavacskáját. A túloldalon a két útkar ismét összefonódott és máris ott álltunk a földszintes, roppant hangulatos, faborítású ház feljárójánál.

Vannak tudósok, művészek, politikusok akik tettek ezt meg amazt. Ámde az örök asszonyra még csak távolról se hajaznak. Charley nemrég veszítette el – valamelyik süket amerikai beavatkozó háborúban – a 21 éves fiát. Nem kell mondanom, hogy ez milyen hatalmas fájdalom. Júlia (mint mindig a nők) volt a keményebb, ámbár a fájóbb fél vendégfogadóinknál. Számomra döbbenetesen megható módon – bár mindkettőnk korába beleillett – szinte fiaként üdvözölt. És persze a főztjével is elbűvölt bennünket.

Az elmaradhatatlan gyertyák aznap este egy igazi jó kis amerikai bifszteket világítottak meg, amit a háziasszony Györgyinek „well-done" (jól átsütve), nekem „medium" (félig véresen) készített el. A finom falatok után meggyőződhettünk arról, hogy egyáltalán nem a hamisított és lejáratott Egri Bikavér a világ legjobb vörösbora: van igazán kitűnő szőlőnedű odaát is.

Később Charley bemutatta büszkeségeit: a saját maga által több ezer órányi munkával összeállított csodálatos, méretarányos hajómodelleket. A teljesítmény akkor is szuper, ha az alkatrészeket „kit"-ben, azaz készletben veheted meg.

Szóval ezzel az estével se csak egy tele bendőt nyertünk...

A Csillagnak mindez új volt, bár nem szokatlan. Én viszont más szemmel kezdtem nézni az addig elutasító amerikai világot. Lehet, hogy itt mégiscsak emberek élnek? Kérdésemre hamarosan „igen" választ kaptam. Még néhány napnak kellett eltelnie, hogy váltsak az akkor már formálódó programomnak megfelelően. A Kedves sétált, én pedig dolgoztam.

Igenis dolgoztam. Több tíz munkatársunkat küldték el Amerikába ösztönijas útra. Én voltam az egyetlen, aki arra vetemedett a szabályok dacára, hogy odaátra vigye a nejét is. Hogy megpróbáljak valamit megmutatni neki. Hogy betartsam a házasságkötéskor elfogadott „egy test – egy lélek" szabályt. Hogy a párom (közelítőleg) mindenben részesüljön, amiben én.

Nem hiszed el? Akkor is keményen dolgoztam. Egyetlen kollégám se profitált annyit a nyugati kiküldetéséből, mint én. Ha hiszed, ha nem, mintegy 200.000 – nem tévedés: kétszázezer – oldalnyi angol szakirodalmat böngésztem át.

Mindebben a Csillag roppant sokat segített. Pusztán fizikai jelenlétének a tudata még keményebb munkára ösztönzött. Olvastam, tanultam, kérdeztem, figyeltem. Két szép világ találkozott össze: az éretté vált felnőtt házasság és a szakma feltárulkozó kincsestára.

Új utakon

Az óriásgépet minden ízében megrázta a vagy ötszáz méteres zuttyanás. Kis asztalkámról a kávés pohár a gyomrommal szinkronban felemelkedik, majd az ölemben búvik meg. A harmadik ilyen esés után remegve szólal meg a légikísérő hangja: „Kedves utasaink, hamarosan leszállunk Dallasban. Kérjük a biztonsági öveket becsatolni és a dohányzást mellőzni!"

Egy frászt! Egy nagy frászt! A repülőút több, mint két órás és még egy sem telt el. Itt valami nincsen rendben. Kíváncsian nézek a Kedves sápadt arcába, fehérre feszült kezével szótlanul szorítja a karfát, hogy vajon észrevette-e a kegyes csalást? Azt, hogy itt a végóránk? Nem szól, de nem is kell szólnia.

Azután a motorok hirtelen felbőgnek. A gép minden ízében megroppan és valami borzalmas erővel tör meredek szögben az ég felé. Mert leszállunk, mi? A nyomás nekifeszít az ülésnek, pedig szívesen rágyújtanék. Azután egyszerre csak minden elcsitul és a kapitány meleg hangja szól: „Elnézést kérek. Gépünk ciklonba keveredett és fel kellett emelnem a légörvény fölé. Most már minden rendben lesz. Jól vannak?"

Egy óra múlva békés körülmények között landoltunk Dallas repülőterén, Forth Worth-ben. Minneapolis? Hol vagy már? Negyedórával az utolsó taxi legvégső lehetséges indulása előtt nejem még a konyhát súrolta. „Ne szövegelj Apuci, ezt nem hagyhatjuk itt így." Nem is tettük. Úgy ni! No, ehhez képest az a kis félrelavírozás az égben...

Ha a Kennedy a leghíresebb és a chicagói a legforgalmasabb, akkor a dallasi reptér a legmodernebb. Önjáró, vezető nélküli villanyvonatok siklanak körbe az épületegyüttes alagsorában, mint hangtalan játékszerelvények az elvarázsolt kastélyban. Először a mozgójárda csábít el az érkező járattól, odaliferálva a varázsvasúthoz. Ott felpattansz a kényelmes kocsik egyikébe, majd a jegyen megjelölt peronon kilépsz az indulási kapuhoz. Cipelés nuku. Keresés semmi. Izzadás (negyven fok van) kizárva: itt a légkondicionálás emberi. Kényelmesen helyet foglalsz a bőrfotelok egyikében és várod, amíg beszállásra szólítanak. A Braniff zöld-sárga gépmadara máris Austin felé repít.

Fentről még pár pillanatra látod a nagyvárost, Dallast. Hálát adsz az égnek, hogy nem kell itt egy órát sem eltöltened. A jellegtelen, másutt már megbámult felhőkarcolók rendezetlen kavalkádja és az azokat körbesárgító porfészek engem abszolút nem vonz.

Az austini repülőtéren barátok fogadnak. Erre itt nagy szükség van, mivel a budapestnyi területű városkában alig van tömegközlekedés. Elfuvaroznak a szálláshelyedig, átadják a kulcsot és pár szívélyes szón kívül tovább már nem is terhelnek a társaságukkal: „Bizonyára fáradt vagy, majd telefonálj!"

Györgyi bevonul a fürdőszobába. Én közben körülnéztem új otthonunkban. Nem rossz, egyáltalán nem rossz! A bejárattól az ötcentis, süppedős padlószőnyeg azonnal a hatalmas nappaliba vezetett, amelynek öblös bőrfoteljai várakozva pillantottak az óriási színestévé felé. Jobbra szemben a duplaágyas hálószoba gardróbbal és az onnan nyíló fürdőszobával. Abban tűnt el a Kedves. De vajon mit rejthet az a baloldali ajtó? Meglepetésemre az előző együttes tükörmásával találkoztam. Így hát zuhanytól felfrissülten, a fotelban üldögélve, a tálcán két jéghideg kólával mosolyogva vártam elképedt asszonykámat, aki csak most kezdte felfedezni újabb lakhelyünk rejtelmeit.

A konyha amerikai; a tágas átadóablakon át közvetlenül érintkezik a nappalival. Ez azért praktikus, mert a szakács sincs kizárva a társaságból. Az átadóablakon volt a mindkét oldalról használható telefon. A kólát a hatalmas hűtőszekrényéből vettem, amely meg volt tömve mindenféle jóval: itallal és gyümölccsel. Vendéglátóim még erre is gondoltak. Az elektromos szuper tűzhely mellett valódi mosogatógép. Az mellesleg nem sokat ér. Először le kell tisztítani az edényeket. Majd a gép „elmosogat" és „eltörölget", azaz szárít. Na, ezután kell minden üvegpoharat utána lehelgetni.

Ideje egy kicsit körülnéznünk odakint is. Az emelet széles gangjára lépek ki. No, ez nem olyan józsefvárosi körerkély volt ám! A tipikus délszaki motelszerű, egyemeletes épület négyszögletes teret zárt közre. Ennek közepén a pálmafák árnyékában nyugágyak fehérlettek. Ebédidőben és a munka után már nem gazdátlanok, de így késő délelőtt még elhagyatottak. A kényelmes fekvőhelyek egészen pompásan keretezték a térség közepén lévő húszméteres úszómedencét.

A földszint egyik oldalát egy sor üdítő-, kávé- és sörautomata kíséri. Köztük kisebb közösen használt és roppant tiszta helyiségekben huszonöt centtel működő mosógépek, szárítók, vasalóállványok. A tiszta és derűs élet minden – tegyük hozzá: olcsó – kelléke.

Viszont ideje már ebédelni. De mit? A hűtőben lévő dolgok csak nassolásra valók, pedig most, a tervezett délutáni fürdés előtt, jól esne egy komolyabb gyomorbékítés. Beszerző és felfedező útra indulunk. Ugyanazok a napsütéses, tágas, virágos, kerítés nélküli utcák fogadnak, mint a minneapolisi strand felé menet.

Azzal a különbséggel, hogy itt már délszaki a növényzet és így néhány faja teljesen ismeretlen a számunkra. A sövényt nyíró, házat pingáló felnőttek – főleg asszonyok, mert a férjek munkában vannak – és az utcán játszadozó gyerekek mindenfelől barátságosan köszöntenek és eligazítanak a „Red Owl" felé.

A Vörös Bagoly a közeli „kisközért”, hiszen minden relatív és van nála sokkal nagyobb is. Azonban ez a bevásárlóhely nem egyszerűen csak ABC, hanem egy vonzó intézmény. Előtte napos, stadionnyi parkoló. Direkt nem fásították be, hogy bekívánkozzál az épületbe? Nem csodálnám. A Skála-méretű boltban megcsap a jóleső hűvösség. Gyönyörködve nézem, amint a Kedves a három méter széles, sohasem zsúfolt folyosókon tolva kazalnyi kocsiját azt se tudja, hogy most a tisztára pucolt zöldségek óriási garmadájából válogasson-e (először csak szemmel, mert a csomagolatlan árukat senki sem fogdossa meg, ha nem viszi el), vagy a minden zsiradéktól, mócsingtól és csonttól megfosztott széles vörös, gusztusosan csomagolt hússzeletek óriási halmából emeljen-e ki valamit.

Szóval – nem lehetett ellenállni – a kocsi megtelt. Pitty-patty – olvasta be a pénztárgép az árakat. „Jaj, elfelejtettem…” – kezdte a Csillag, mire valaki máris futott az elmaradt tételért. Fizettünk, méghozzá a rengeteg holmihoz képest meglepően keveset. Egyszerre csak mellém penderedik egy fehér ruhás fiatal fiú és kitépi a kezemből a bevásárlókocsit. „Hé, álljon meg a menet…” – kezdtem volna perlekedni, belebeszélve a szavába: „Uram, hol áll a kocsija?” A gyereknek ugyanis az a feladata, hogy a cuccot elcipelje az autódhoz és ott segítsen azt a csomagtartóba berámolni. És e ténykedéséért nem fogadhat el borravalót!

A srác elkerekedett, amikor megtudta, hogy gyalog vagyunk, mert ő ilyet még az életében nem tapasztalt. Így hát kölcsönös volt a meglepetésünk. Ő találta fel magát hamarább: beszaladt pár „Red Owl” jelképes, igen erős és ingyenes papírtasakért. Műanyagot nem használnak, mert az a környezetet szennyezi. Gondosan és udvariasan bepakolt, és már sétáltunk is hazafelé. Málháinkat látva mindenfelől sajnálkozva szóltak: „Elromlott a kocsijuk? Segíthetünk?” Később kedves ismerőseink megszokták, hogy ez a bizonyos hölgy minden nap gyalog teszi meg az utat, bár a közért legalább tizenöt percnyire van!

„Szürke” hétköznapok

Másnap felkerestem ottani munkahelyemet, az MRI intézményt. Az egyik – számomra addig idegen – kolléga adott „liftet”, vagyis útba ejtve engem is elvitt a saját kocsiján. L. úr, ottani mecénásom, elnézést kért, amiért egyelőre nem akadt jobb megoldás.

(A képen az MRI vállalatának a központja.)

„De majd segítünk ezen. Addig is, ameddig nem szerzünk neked kocsit…” – mondta és ezzel átnyújtotta nekem vadonatúj, akkor még csodaszámba menő, méregdrága ötsebességes Volvójának a kulcsát. „Pár napig használhatod.” Hát te, az a kocsi! Bár a sebességkorlát akkor cirka 98 kilométer, azaz 65 mérföld volt (azóta 55 mérföldre csökkentették), egyszer-egyszer sutyiban eleresztettem. Miért, te meg tudtad volna állni a helyemben? No, a fehér jószág 120-nál ötösbe váltva úgy gyorsult, mint minden más kettesben. Élveztem is roppantul, csak a kapcsolással volt bajom. Amikor a zöld lámpánál elindultam, mindenki pánikba esett. A Volvón ugyanis ott volt a rükverc, ahol a Zsigán az egyes…

Szóval ismerkedtem a cég programjaival, miközben szegény asszony otthon kornyadozott az úszómedencénél, miután az alkalmatosságokat kihasználva

rendbe tette elhanyagolt ruhakészletemet. Elsétálgatott a kisközértbe, nagyokat főzött, majd távolabbi kirándulásokra is elmerészkedett.

Így fedezte fel az igazi bevásárlóközpontot, amely tőlünk eléggé távol volt és ahová egy meglehetősen elhagyatott, de itt biztonságos, út vezetett. Két oldalán (szél esetében az úttesten is) szemet vakító sivatagi homok. Pár göcsörtös, az életéért küszködő északi fa és pár porlepte, vöröspudvás-törzsű, összefonódott levélzetű pálma. Egyetlen változatosságot csak az a bizonyos, az embernél is magasabb, kazalnyi átmérőjű sivatagi nád jelentette, melynek a nevét ma se tudom. Az alsó zöldes sásból hatalmas, kétméteres szalmasárga legyezők nőttek ki. Olyanok, amilyeneket miniatűr verzióban otthon az ebédlőasztal díszítésére szoktunk használni.

A városrésznyi bevásárlóközpontba való csaknem egyórás séta megérte. Volt ott négy mozi; három éjjel-nappal üzemelő korcsolyapálya; rengeteg eszpresszó és étterem; tucatnyi üvegkalitkás lift; fejed fölött átívelő, átlátszó falú folyosók függőhídjai; kondicionálótermek; uszodák és természetesen rengeteg üzlet. Bár a Csillag szinte semmit se költött – anyagi erőnk kezdett elhagyni minket, sőt, időlegesen úgy kellett kölcsönkérnem –, itt egyszerűen nem tudott unatkozni.

Valamelyik kis miniőserdőben a csordogáló patakutánzat melletti kényelmes padon ülve nézegethette a nyüzsgő emberkavalkádot és mindig történik valami. Megbámulhatta az árukínálattal együtt nap-mint-nap változó új reklámokat. Körbejárhatta a földszinti standokon elszórt legújabb autómodell-csodákat: ajtajuk nyitva, hogy a homokszínű bőrülést is megtapinthassák. Nézegethette a fényújságot. Megihatott egy kávét, majd rátalált a legújabb, most újnak számító cikk. Megkóstolhatta, kipróbálhatta, megtapinthatta, talán még haza is vihette a reklámpéldányt. Megbámulhatta az óriási kivetítőn a legújabb vetélkedőt. Itt egy nap annyi, mint semmi...

Végre anyagi gondjaim is megoldódtak. A bankban felvettem a szokásosan két hetet késő havi járandóságomat. Az első olyan 720 dollárt – úton voltam, és ekkor a szokásos 540 dolláros apanázst megnövelték – amelyből nem kellett annyira spórolnom. No, más se kellett a Kedvesnek! A hölgyek közismert és néha meglepően önzetlen vásárlási szenvedélyével azonnal el is cipelt. „Nem járhatsz így dolgozni" szentenciával vett nekem egy könnyű szövetű sportos barna öltönyt. Ha jól emlékszem 25 bakért, tehát a „fizum" 28 ilyen cuccra jogosított! Majd „ennek az ocsmányságnak véget vetünk" felkiáltással kidobta a nyakkendőhöz szokott komondorkofferemet – majdnem megsirattam – és vettünk, azazhogy én fizettem, ő pedig rendelkezett, két kézhez álló kedves kis bőröndöt. Máig megvannak. Szóval kezdtem emberre hasonlítani.

Most nehogy azt hidd, hogy minket csak az anyagi élvezetek foglaltak le! Meglátogattuk, többek között, a híres L.B. Johnson könyvtárat, amely Kennedy elnök utódjának a nevét viselte és ennek ellenére 400 ezernél is több kötettel (itt minden sok és nagy) rendelkezett. Mindjárt az előcsarnokban egy neves magyar művével találkoztunk: egy valós méretű, szép kidolgozású Eötvös-ingával. Ne feledd, hogy Texas-ban vagyunk, az olaj hazájában! Itt értik és becsülik a magyar tudós milliárdokat érő találmányát.

Meggyőződésem ellenére nejem elcepelt a helyi teátrumba is, ahol a West Side Story-t kellett megnéznem. Azt adták elő. Előadták? Legalábbis úgy vélték. Elkornyikálták. A hölgy főszereplő majdnem átesett a karzaton egy ügyetlen mozdulattól. A rendező ugyanis összekeverte ezt a művet egy másikkal, és a szerencsétlen Mariának egy rozzant erkélyen kellett ide-oda ingania, miközben járóképtelen fiúja egy lengén rögzített tűzoltólétrán kapaszkodott fel hozzá. A

létra időnként a sráccal együtt odakoccant a falhoz, aminek következtében a balkáni balkon balja és a bájos barna bantulány basszusa picit megremegett. A rendezői zseniális elképzelés szerint a fiú testének és hangjának szinkronban kellett volna fellétráznia, ámde amikor a kóristafiú egy utolsó jajjal – „Maria, Maria!" – az erkély és hangja végső határához ért (bár az utóbbihoz jóval előbb), a hőstenor a színpadra pottyant, nekem meg az összes fogtömésem kilazult. Bár kétségtelen, hogy nem miattuk vártak rám a még nagyobb megpróbáltatások.

Lényeg az, hogy mindezek után a Kedves nem erőltette a hasonló kulturális aktusokat. Egy darabig nem is tehette volna.

Amíg enni tudtam...

Elfelejtettem említeni, hogy szállásunk természetesen ingyen volt az MRI jóvoltából. Így hát nem szólhattunk egy szót sem, amikor átköltöztettek egy kisebb egységbe ugyanazon az épületen belül, mivel új és fontos vendégeknek volt szükségük korábbi lakásunkra. Bevallom őszintén, hogy az amúgy is felesleges luxus volt, hiszen a két hálószobából csak egyet használtunk. Ezért L. úr mentegetőzését könnyű volt tiszta szívvel elhárítani. Csak a kétségtelenül tágabb és jobban felszerelt konyháért fájt egy icipicit a szívem, no meg inkább azért, hogy az új egyszobás lakásban nem volt tévé. Az utóbbi gond egy pillanat alatt megoldódott. Telefonáltam az MRI valamelyik gondnokának és estére már újra élvezhettük a tévézést, ami csak később lett számomra nagyonis fontos.

Közben meg kellett válnom a Volvótól is, mert Jimnek, L. úrnak hosszabb útra kellett indulnia. A kocsit sértetlenül állítottam elő, ami nem semmi, ha a jogosítványod mindössze féléves. Azonban gondold csak meg, hogy mikor bíznád te rá a Trabantodat egy Antiguá–ról jött félidegenre, akinek a jogsija még ki se rügyezett, annyira zöld? A végső búcsú előtt még egy utolsó szép utat tettem a szívemhez nőtt járgánnyal.

Eddig is tapasztalhattad, hogy a texasiak milyen barátságosak. Akárhonnan nézem, én csak nyűg voltam a nyakukban, mert semmilyen anyagi előnyt nem várhattak ottani „közreműködésemtől". A texasiak többszörösen fizetik meg a te apró szívességeidet – Pesten néhányukat vacsorán láttam vendégül – és melegségedet magasabb hőfokon viszonozzák. Persze mindebben van egy iciri-piciri nem sértő, inkább megmosolyogtató kivagyiság. A texasi mindenkit, főleg a máshonnan származó amerikait, le akar pipálni. Mivel ezt kedvesen teszi, megbántást nem érzel. Inkább otthonosságot: szinte családtagként fogadnak el.

Austinnak is van pesti és budai oldala, bár a köztük csordogáló folyócska – a nevére nem emlékszem – nyáron inkább csak Siónyi méretű. Természetesen a menők, így az MRI vezetői és Alfréd, ENSZ–menedzserünk, a „budai" oldalon laktak. Alfréd invitált meg bennünket egy hétvégi kirándulásra, majd vacsorára. Jimnél találkoztunk: akkor vittem vissza a Volvot. Ittunk egy koktélt, majd átmentünk Al-hez. Itt egy picit fürödtünk a kerti úszómedencében; bekaptunk pár szendvicset; majd felsorakoztunk a kocsik mellett. Én most a jobboldalon... Jim rám nézett, majd a kocsi fölött átpasszolta nekem a slusszkulcsot. „Tudom mit érzel. Vezess csak te!".

Felpattantunk a Volvóra és elindultunk a folyócska mentén felfelé. A rövid kirándulásnak nem volt semmi különösebb célja, csak annyi, hogy jól érezzük magunkat a délután erejéig. Fergeteges látnivalókkal nem kellett számolnunk, és éppen ezért vált kellemessé a parti. Hamarosan egy kanyargós sziklás kis

völgybe érkeztünk, amely nem rejtegetett nagy meglepetéseket. Csak egyszerű bájával akartak barátaim elbűvölni: lám Austin Budája mellett ilyesmi is van.

Kedves társaim számítása bevált. Láttunk Austin Pestjének homokos síksága után valami üdítőt is. Egy szupermodern kis kápolnánál, amely a völgy egyik szirtjét ékítette, a külső padokra pihentünk és élveztük a tökéletes nyugalmat. Majd kocsijaink orrát az ellenkező irányba fordítottuk.

Most Jim és Alfréd az úszómedence partján a whiskyjét hörpölgeti velem együtt. A Kedves lubickol, miközben háziasszonyunk és Jim neje valamilyen fondorlatokra készül. A két „főnök" – nem az angol miatt nehezen érthető szakszavakkal – a medencéről diskurál. Merthogy az nemcsak öröm, hanem igen komoly gond is. „Te milyen fertőtlenítőket használsz és milyen sűrűn?" – figyeltem az ilyen kérdésekre adott válaszokat, hátha még anyácskám kelenföldi tanácsi lakásában hasznukat veszem. Azért még szóltam a Kedvesnek, hogy az x vegyszer kimutatja, ha valaki, hm, elengedi magát a vízben...

A mosolygós Alfréd amolyan férfias vacsorát rittyentett a társaságnak, nem éppen vegetárius módra. Picit rideg nyerskő-falú nappalijuk és a konyharész egyáltalán nem vált szét. A bárpultként emelkedő és időnként akként szolgáló, a térség konyhai negyedét a többitől elválasztó széles pult innenső oldalán ücsörögtem én, miközben a túlsón Alfréd csinos kis kötényben tüsténkedett. Zsip-zsup: dobott rá pár négycenti vastag, két-tenyérnyi bélszínszeletet egy hetvenszer-hetvenes fémlapra intve, nehogy hozzáérjek. Sistergés, forgatás, pár csöpp olaj, újabb forgatás, porhintés fűszerüvegcsékből és kész a vacsora.

Másik barátom, ha jól emlékszem, a süteményeivel villogott. T. úr, szintén Jim, sem tartozott a városháza szegényei közé. Az ottani Rózsadomb oldalában lakott. Amikor kétemeletes házába beléptél, szemed azonnal felfelé kényszerült: a nappaliban a két szint egy légteret alkotott. A ravaszul elhelyezett, felfelé törő délszaki növénycsodák vezették fel tekintetedet a félig-üveg tetőzetig. Szerintem az egészet a neje képzelte el, aki némi színészi beütés birtokában volt. Képzeld el, hogy meleg este van Texasban. Megérkezel. Leülsz egy felnőtt igazi pálmafa tövében a nappaliban és megkínálnak egy aperitiffel. Majd a zöldek között az emeletre kanyargó lépcső tetején megjelenik a dekoratív háziasszony, tudatosan kicsit késve, dekoltált, váll nélküli fehér ruhakölteményében és kiszámított lassú léptekkel levonul, majd megengedi, hogy üdvözöljed.

Csacsi sznob: ez lenne az első benyomásod. Óriásit tévednél. Kiderül, hogy a jelenet tudatosan megrendezett, téged cukkoló, nem allűr. A házi tündér, aki jópofa csajnak bizonyult, elkacarintotta magát: no, ugye meglepődtetek? Hát nem szép ez a ház? Mit szólsz a lépcsőnkhöz? Két perc múlva már együtt heverészünk a szőnyegen az embermagasságú barátságos kandalló előtt, amely nyáron se hevít, hanem biztonságos, kellemes meleget kínál. Odakünn – ettől a dombtól eltekintve a táj sík – ilyenkor már a nyár dacára eléggé hűvös van.

Jim azt a vacsorát elaprózta: húsaprólékot készített faszénparázson, de a fűszerek titkát nem árulta el. Aprósüteményekkel zártuk a kurzust, mivelhogy én ekkor is a sört részesítettem előnyben az amúgy nagyon gusztán felszolgált fagyival szemben. Bezzeg a nejem...

Szerkesztői megjegyzés: Az olvasó jobban teszi, ha most kap be egy falatot. Nem biztos ugyanis, hogy a nassolást el tudja napolni a következő bekezdések végéig. Mi szóltunk...!

Fene tudja miért, de az MRI kisebb rangú emberei megszerettek. Talán amiatt, hogy mindig vidám voltam? Talán azért, mert valóban érdeklődtem az életük iránt? Netán azért, mert cserébe jókat meséltem? Nem illik magammal ennyit foglalkozni, de tény, hogy bevettek a brancsba.

„Beella – a nevemet sohasem tudták rendesen kimondani – elmegyünk pénteken egy jó kis helyre. Jössz-e velünk „dutch treaty" (mindenki fizeti a saját cehhét) alapon?" Hát éppen erre vártam! Nem hivatalos, nem is csak szűk körű, lássunk már egy jó kis közös balhét!

Elvittek egy étteremparkba. Az étterem nem is jó kifejezés, mert arról nem mindenkinek jut az eszébe egy melegen családias kis fészek, ahol az úgymond vendég és az úgynevezett személyzet egyetlen közös célja az, hogy mindannyian istenien érezzék magukat. Ahol nem kritizálni akarsz és ahol nem azt lesik, hogy miként vágjanak meg.

Megérkeztünk a kocsikkal és azon a tágas téren parkolót találni nem volt gond. Az első pillanatban aggódni kezdtem a vacsorámért, mert kajáldát egy darabot se láttam, csak egy négyszögletes, minden irányban mintegy öt–hatszáz méteres földszintes dzsungelt. Ahogyan a gömbakácok kísérik nálunk a még le nem csupaszított utca házsorait, úgy támogatták a magasra nyírt babérbokrok, a narancsfák és a ki tudja még milyen fajú zöld növénycsodák e négyszögletes tér minden oldalát. Házfalat nem is láthattál: mindent benőtt az élő, akkor is termő szőlő. Merre menjünk – tanakodtak a kollégák. Azért előbb-utóbb csak befordultunk az egyik „kapuba", amelynek oldalait felülről is karvastagságú, bővirágú folyondár alkotta. Lehajtott fejjel ballagtunk a lugas alatt, hogy egy pillanatra tanácstalanul álldigáljunk a színes lampionok, a jobbról-balról kiszűrődő muzsika közepette.

A belső dzsungel itt-ott megnyílott. A növényodú szájában mosolygós képű, szénfekete-hajú, nem túl magasra méretezett, karján kockás kendőt libegtető, nem csak a feje fölötti, az ösvényt elárasztó virágok miatt mélyen meghajló, a saját specialitásukat pergő nyelven kántáló, portékáját ennek ellenére nem erőszakosan kínáló mexikói-spanyol invitál befelé, a bendőbe.

Hát én bizony nem tudtam volna választani! Viszont Jim! Az egyik virágos bejárónál határozottan balfelé kanyarodott és mi követtük őt a zöld sövénnyel elrekesztett kioszkok labirintusában. A kockáskendős kackiásbajszú kerekképű gazda majd bekapott bennünket, pedig mi azt hittük, hogy itt mi étkezünk és nem minket esznek, olyan széles szájjal vigyorgott. Valahogyan elheverésztünk.

Természetesen tequilával indultunk. A sóval szegélyezett széles kehelyből kebelre szívogatott aroma nem elhanyagolható foka dacára kellemesen hűs érzetet keltett. Mindenféle aprócska husis sütemények adták meg az átvezetést a második italhoz. Rákpástétom, ikra és egyéb rafinált töltelékek próbálták elvonni a figyelmedet a majdan következőkről. A pompás vörösborból hörpintve kihallgattam kollégáim élcelődését, amely a „mi lenne, ha megetetnénk" fedőnév alatt zajlott. Végül az egyik felém fordult: „Rendeltél már? Ezt a kis mexikói pam-pam-pam csilit javaslom." Ezzel elégedetten kuncogva fordult a társaihoz. „Ide vele – fogadtam el az ajánlatot – főleg akkor, ha ti is azt kóstoljátok."

Ne csodáld, hogy a többi fogásra nem emlékszem. Így utólag úgy tűnik, mintha egy picit megizzadtam volna. Ha őszinte akarok lenni: az összes kínai

sárkány megirigyelte volna tüzes leheletemet. Persze azért nem vallottam nagy szégyent: az előre megrendelt hűs korsó sör megtette a maga hatását.

Később a tisztesség kedvéért eldünnyögtem egy-két szép magyar nótát. Éjfél felé megállapítottuk – a matematika már nem volt az erős oldalunk –, hogy a texasi, a mexikói és a magyar két jó barát. Viszont tánctempóimra a társaság már nem reagált. Azért a kocsikat valahogyan csak-csak megtaláltuk.

Hazatérve, az elrendezkedés közben a Kedvessel megbeszéltük az aznap esti élményt. Ő már nyugovóra tért, én még kibontottam a csillapítónak szánt sör dobozát. Mert akkor mozdult meg először a piciny. No, ne rémülj már meg, nem gyermeket vártam! Semmit se vártam; ami pedig bekövetkezett, azt végleg nem.

Fogak és fogatok

Elutazásom előtt Pesten „kirakatrendezést" tartottam. Vagyis a fogorvossal betömettem, megnézettem, reparáltattam, átfestettem minden fogamat. Mert keményen szólt az eligazító papír alsó apróbetűs kitétele: „Majdani ösztöndíjas biztosítása minden testi bajra garanciát nyújt, kivéve a fogorvosi ellátást." Mivel pedig a kirakatrendező maga is Amerikába járt zúg munkára, az ottani fogorvosi árakról volt némi sejtésem.

Kellemes csilivacsoránk éjszakáján roppant masszív „csill" (hasító fájdalom) nyílallt a képembe. „Miért nem alszol már?" – dohogott a Kedves, aki azt hitte, hogy csak az újabb sör kedvéért kapcsoltam be a tévét. A jó kis hazai algopirin egyelőre megtette a maga hatását és a félkorty sör után nyugovóra tértem.

Másnap estére a dolog komolyra fordult. Hát tudod, én iszonyatosan bírom a fájdalmat, de az a baromi fog... Már a Csillag se hitte, hogy csak hülyéskedek. Megpakolt egy nejlonzacskót jéggel, a pofámra nyomta, behozott egy sört, megpuszilt, bekapcsolta a tévét és azt mondta: „Kibírod? Nem haragszol, de én most aludnék." Mivel felesleges lett volna együtt fájnunk, nem haragudtam. A jég majdnem segített. Majdnem...

Anyagiak ide, anyagiak oda, szombaton el kellett ballagnom a fogorvoshoz. „Hehe – mondta az vidoran – szép eset, de ez nem az én asztalom". No, azóta tudom, hogy a fránya Amerikában a bal felső hetes és a jobb alsó nyolcas fog két külön doktorra tartozik. Az ipse természetesen egy fillért se kért, viszont a hétvégére való tekintettel megadta egy patikus címét az illetékes hétfői fogorvoséval együtt. Búcsúzóul kezembe nyomott egy kapszulát: „Ezt vegye be a kezelés előtt, de utána vezetnie nem szabad!"

Az azonnal felkeresett patikus marha rendes volt. Egy lavórnyi üvegcsében hozzám vágott nyolc darab piros-kék tokban rejlő pirulát. Kikérdezte a nevemet, címemet, nememet, fajomat, pártállásomat és az apróságokat. Számítógéppel nyomtatott címkét nyalt az üvegcsére, amelyen ilyetén képp viszontláthattam az általam elmesélteket. Csak nyolc dolcsira – egy kapszula egy zöldhasú – vágott le. A három söröm árát kitevő egy szem tabletta az első alkalommal még hatott valamicskét, de később már semmit se. Igazán megérte! Jéggel, jeges sörrel, az igencsak ócska éjszakai tévéműsorral próbáltam meg hűteni a képemet – hiába. Megváltásként vártam a hétfő reggelt.

No, azt a hétfőt az életben nem fogom elfelejteni! De őnagysága, a Kedves se! Ekkorra már kisegítődtünk „fogat" ügyben. Az egyik kolléga adta kölcsön X280-as Mazdáját. Azt a kocsit nem a sötétzöld színéről kell megismerned, hanem arról, hogy az ötméteres jószágból három méter a motortér és minden más csak utána következik. A szelíd, alig 250 lóerős, 12 cilinderes autóka az első gázra

Kaliforniáig ugrott, viszont az első fékre minden versenylovat meghazudtoló módon torpant meg.

És a feladat a Kedvesre volt bízva. Én bekaptam reggel azt a pirulát, amivel az első számú foggyógyász a másikhoz küldött a vezetés szigorú tiltása mellett. Az első számú doki viszont nem tiltott el a nejemtől. Mármost a kis pirula fejbekólintóan hatott rám. Kábultan ültem a hatalmas sportkocsi anyósülésébe. A tíz hónapos jogsival és kábé egy órás vezetői tapasztalattal rendelkező Kedves férfias elszántsággal lépett a gázra, majd mindjárt a fékre. Azonnal felismertem a mesteri asszonyi trükköt: így óhajtja megúszni a fogorvosi kiadásokat. A tipp nem vált be: a fogam nem esett ki, ragaszkodott szilárd pozíciójához. És azt se mondhattam, hogy itt a vég, mert jött az első kereszteződés. Mármost ha a Kedves kidugja a kocsi orrát, azt azonnal elcsapják. Ha meg nem, akkor nem lát semmit. Józan asszonyi módra a Csillag a köztes megoldást választotta. Szóval eszméletlen sebességgel áttűztünk minden kereszteződésen. (Most a bárgyító kapszula beszél csak belőlem. Az igazság az, hogy a Kedves meglepően simán elirányította a bárkát annak félelmetes célpontjáig.)

A váróban (előzetesen telefonáltunk) a takaros-formaruhás, bóbitás nővérke egyeztette az adatokat. Majd pici türelmet kért. Én bambán bámultam a valószínűleg elefántoknak szánt kis pirulától, miközben a nejem, feldobódva vezetési sikerétől, lazán átlapozta azt az ötszáz aktuális, nem múlt hónapi, mint nálunk, folyóiratot az előtérben. Mellettem egy kétméteres szívós texasi szívta az orrán nehezen a levegőt. Magasságával azonos átmérőjű fehér kalapja, fekete lovaglócsizmája, szokásos farmernadrágja nem épp kiskunsági betyárlegénynek sejtette. Persze a fogfájást kivéve. Mert abban a bajban bizony mindannyian eggyé válunk faj, nem, vallás és minden más megkülönböztetés nélkül. És, ne is tagadd, hogy a legszebb öröm, mármint a fogorvosnál, a káröröm. No, ez a texasi is jól megszívta!

Csakhogy most én következem. Pontosan tízkor a doki rám emelte a kezét, pedig ezt akkor már anyámnak se engedtem meg. „Megnézzük az esetet" – vitt ki a pofagyaluhoz, amely úgy nézett ki, mint a félhengeres itatós. Egy pillanat alatt körüljárta a képemet azzal a furcsa röntgenmasinával, miközben lazán diktálta a bóbitásnak: „A felvétel díja 25 dollár!". „Ezt vártam." – vigyorodott el a fogfilm félpercig tartó előhívását követően. (Az elégedett mosoly nekem kicsit drágának tűnt. Egy öltöny ára...) Közölte, hogy a bölcsességfogam nekinőtt a mellette lévőnek, ezen ne csodálkozzak és a magyar kollégáit se szidjam, mert ez váratlan, rendkívüli helyzet. Mit mondjak, én is annak éreztem.

„Akkor adok egy érzéstelenítőt öt dollárért, de az nem sokat ér. Legalább kettő kellene. Hogyan dönt?" Végre úgy beszéltek velem, mint férfi a férfival. Maradtunk a tíz dollárban. Szuri fent, szuri lent. „Akkor most szétvágom" – közölte a beszédes doktor, és bediktálta az ötven dolcsit a nővérkének a volt bölcsességfogam felnégyelése áraként.

Fűrészelés, négyelés, darabolás, kipakolás – az utóbbi újabb húszasért. „No, ez rendben is lenne" – szólt a summázat. „A varrócérna tizenöt dollár." Azzal összefércelte a tátongó lyukat. Hirtelen átment roppant kedvesbe: „Most pedig újra megröntgenezzük." Amikor nagyot rándult a képem, mert beszélni még nem tudtam, vállon veregetett: „Ez már ingyen van!"– ezzel kiküldött a váróba, amíg megtudja a végeredményt.

A következő páciens után „Hehe, benn maradt egy darab" – felkiáltással újra beszólított. „Akar egy újabb érzéstelenítőt? Nem lesz sok haszna, mert ilyenkor már nem hat. No, akar?" Öt dollárt semmiért? Nem akartam. A doki szétvágta a

foghely körüli madzagokat és a lyukban kezdett kotorászni. Hát te! Szerencse, hogy az ablak pont a repülőtérre tekintett. Én néztem, csak néztem, hogy a gépmadarak miképpen szállnak a csillagos ég felé verőfényes nappal. Azután jött az újabb összevarrás – ingyen! – és a meleg búcsú. A doki, a kis anyagias, megpróbált rábeszélni, hogy húzassam ki a felső bölcsességfogamat is, mert úgyis elsorvad, meg amúgy sincsen semmi haszna. Azóta is vidáman éldegél...

„Legyen máskor is szerencsénk!" Príma; máskor is. A bóbitás átnyújtotta a számlát, melynek végösszege száztizenkét dollárról szólt. (Sörben, öltönyben..., de számold ki magad!) A nejem betuszkolt a Mazdába és valahogyan abszolút nem érdekelt, hogy elütnek-e vagy mi ütünk-e el valakit. Testileg, lelkileg és anyagilag rozzant aggastyánként üldögéltem az úszómedence partján.

Sok babért Austinban nem arattam. A fájdalom miatt napokig képtelen voltam dolgozni és kollégáim eleinte nehezteltek elmaradásomért. Csak akkor békéltek meg, amikor megismerték a teljes sztorit. „Menj egy picit kirándulni" – biztatott John és rám tukmálta másfél méteres Fiatját. Tudod azt a kis zöld papucsot, amit tévénézéskor szoktál a lábadra húzni. Lapos, de felül szellős, elvileg leereszthető vászontetővel. A picike némileg rozzant állapotban volt. Például a letekert ablak már csak úgy maradt.

Spanyolos vidékeken

A térképet böngészve úgy döntöttem, hogy San Antonióba fogok rándulni. Ez Austintól dél-délnyugatra fekszik és nincs nagyon messze. Pár órás csomagolás – nem volt sok cuccunk, a kocsi volt igen pici – bepréselődtünk a kis tetűbe és eldöftünk a spanyolosnak ígérkező város felé.

Félúton egy bazi nagy nyitott Chevi húzott el mellettünk a kasztni peremén üldögélő, gitározó vidám fiatalokkal, számszerint egy tucattal. „Nem akarsz átbújni alattunk? Te, ez előre vagy visszafelé megy? Melyik az alja?" – élcelődtek velem, majd eltűztek. San Antonio belvárosában láttam viszont őket, amikor parkolót kerestek. Betekertem az első gyűszűnyi helyre és vidáman integettem nekik: „No mi van, túl széles? Talán élire kellene állítani! Vasalótok nincs?" Harag nem volt: a kölcsönös szurkálódást Texasban nem veszik komolyan: van jó adag humorérzékük. Az utalás arra, hogy előbb fent voltál, most pedig lent vagy, a tényleg szomorú helyzetektől eltekintve senkit se bánt.

A város masszív spanyol főtemplomát a Kedves alaposan megcsodálta. Eddig ő is azt hitte, hogy a templom olyan épület, amely viszonylag keskeny, de annál magasabb. Itt az arányok megfordultak. Errefelé a székesegyházak nem az égbe szöknek, hanem a földet akarják agyonnyomni. Portáljuk félelmetesen széles: inkább oldalra, semmint felfelé kényszerítik a tekintetedet.

A templomokat sokszor kíséri klastrom, meglehetősen furcsa kerengővel: a helyén gazdasági épületek, szükséglakások, raktárak, magtárak szegélyezik a hatalmas udvart. A térség akkora, hogy a méretes búzatábla szinte elveszik a

közepén. Az indiánok elleni védelmül szolgáló, több hónapig teljes önellátást biztosító óriási erődítmények voltak ezek a templomudvarok.

Sokkal barátságosabb képet mutatott a kanyargós kis folyócska partja. A vizet gyönyörű sétány kíséri. Nem hatol ide le az utca zaja sem. Pár méter magas hófehér kőfalon siklana fel a szemed az utca szintjéig, ha meg nem akasztanák minduntalan a zuhatagként leomló virágfüzérek. Idelent a szépen gondozott sétautat örökzöld fák kísérik.

A várakozó padok egyikére leülve kis ideig némán pihentettük testi és lelki szemeinket a kanyarban eltűnő, csodálatosan tisztavizű, fehér gyűrűbe szorított békés kék masnin.

Egyébként e városról a nejemnek kellene beszámolnia. Nekem bőven volt alkalmam megbámulni a spanyol jellegű településeket Dél-Kaliforniában. Így számomra már nem jelentettek igazi újdonságot a legváratlanabb helyeken felbukkanó kis terek, középen az obligát fehér-csipkés szökőkút-bébivel, az afölé óvón hajló, szelid biztatást bókoló pálmafákkal, a csendes családi jelenetet mosolygós ablakszemekkel bámuló átriumos házacskákkal, amelyek között egy-egy kis miniarborétumon át jutsz vissza a másik, a modern világba.

Visszafelé pagodaszerű építmények integetettek felénk az út melletti, buja növényzettel borított domboldalról. Texas sokszor sivatagos, homokos útkísérő tája után ez a látvány egészen megigézett; nem lehetett nem megállni és legalább pár percre elmerülni ebben a különleges zöld tengerben.

A pár percből csaknem két óra lett. A kínai kapun belül halványkék kimonós hölgy hajlongva üdvözölt minket és az egyik pagodatetejű lugas nyolcszögletű árnyékába kísért bennünket. Most derült ki, hogy ebben a keleties kínai kertben nemcsak teával szolgálnak, sőt. Nehéz ecsetelni annak a rövidke időnek és annak a kis térnek a hihetetlenül varázslatos hangulatát.

Édeskettesben vagy ebben a pici faépítményben, mert mindegyik kizárólag csak egy-egy társaságé. Három oldalról virágorgia vigyázza az intim hangulatot, elzárva tőled a szomszéd lugasokat és azt a másik világot, amit már el is felejtettél. Hiszen a negyediken felejthetetlen kilátás nyílik a belső kertre.

Nem sürgetnek. Keleti figyelmességgel kedvesen kényszerítenek arra, hogy a létező legkellemesebben érezd magadat. A kimonó kecsesen int a kert felé; amíg szervírozza a rizspálinkát, addig talán sétáljunk egyet. Itt egy tálcányi sziklakert. Amott egy csermely, amely felett fahíd vezet át. Újabb – csak pihenésre szolgáló – pagodaszerű épületek faragott-festett padokkal. Minifácskák sora között vezet a tündérlábnyomokat imitáló kacskaringós, fehér kövű utacska.

Amikor a sétáról visszaérsz, már vár a hűsítő melegpálinka. Nejem tengeri-herkentyűs ételcsodát választott, szerintem Nemo-kapitány módra. Rákok, kagylók, polipok, apróhalak pompás mártásokkal, zöldmoszatokkal kísérten. Príma déli vörösbor kényszerít egy újabb körbe-bóklászásra. Ráérsz. Itt az a cél, hogy minden érzékszervedet megigézzék. Pompás ebéddel, friss levegővel, a szem gyönyörével eltelve kellett végül elszakadnunk e bájos miniparadicsomtól.

Hazafelé kettős hangulat vált rajtunk úrrá. Még elmerengtünk legújabb élményünkön, amelynek szépségét csak fokozta tökéletes váratlansága. De – legalábbis én – már a holnapra gondoltam. A holnapra, amely hozhat hasonló kellemes meglepetéseket, de még bizonytalan, de még előttünk áll.

Este John-nak visszaadtam a kocsit, sajnálkozva a letekert és lennragadt ablak miatt. „Ne aggódj, mindig is ilyen volt" – ölelt meg búcsúzva. Mert másnap végleg el kellett válni Austintól. Austintól, Texas fővárosától, attól a Texasétól, amely számomra ettől fogva nem az erőszakot, nem az ott nem is igazán viselt cowboy-kalapot, nem az olajeldorádót, hanem a mosolygós, melegszívű, a kocsijukat habozás nélkül rád bízó, az enni-inni-örülni teljes emberséggel tudó, a végtelenül barátságos, a mindig szeretettel fogadó emberek hazáját jelentette.

Búcsúzom, Austin! Fájó, de mégsem szomorú a búcsú, mert most már kelet felé indulunk. Fájó, mert egy darabot otthagytam a szívemből, mert a kelet felé a nemsokára bekövetkező elszakadást jelenti Amerikától. Mégsem szomorú, mert arra van – hazafelé.

4. HAZAFELÉ KACSINTVA

Dél felé indulva

Elvileg Texasból azonnal New Yorkba kellett volna repülnöm. Kéznél is volt az odaszóló repülőjegyem. Csakhogy pár nap múlva amúgy is Boston mellett lett volna programom. Így tehát úgy döntöttem, hogy azért az egy hétért én bizony nem csacsiskodok a Chase-ben. Szóval rövid időre felszívódtam, amit Andrew, washingtoni pátyolgatóm rossz néven vett. Később Györgyit meglátva mindent megértett és megenyhült. Szóval hivatalos programomba beiktattam egy kicsinyke magánkirándulást.

Most a buszpályaudvaron állunk. Lehet, hogy csak a véletlen hozza így, de számomra minden ilyen amerikai intézmény piaci hangulatot áraszt. Talán azért, mert a legtöbb tényleg a piac közelében van? Lám itt is ordenáré illat – rohadt zöldség és benzinfüst keveréke – csapja meg az orromat. A koszos, ajtajanincs, Izabella-sárga, belül dohos és sötét földszintes épületben lefittyedt fakeretű ablakocskánál váltom meg jegyeinket. A fekete fenomén, a pénztáros, fátyolos fazonját szürke cigifüst fedezi.

Úgy néz ki, hogy nem lesz tele a buszunk. Csomagjainkat a sofőrre bízva felringatóztunk a löttyedt pályaudvarral szemben a legmodernebb ellátást ígérő ezüstdoboz belsejébe. Találtunk két egymás melletti kényelmes repülőülést lehúzható redőnnyel, kislámpával, lehajtható asztalkával, irányítható szellőző-sugárral. Kell is ez a viszonylagos kényelem, hiszen két éjszakát fogunk buszon tölteni. Majd sofőrünk, egy nagydarab morci medve, aki vezetni nem szeretett, cseverészni annál inkább, a gázra lépett és elindultunk az újabb ismeretlen felé.

Meg akartam állni Houstonban, az amerikai űrkutatás fellegvárában is, de időnkből arra nem futotta. Így csak távolról szemléltük futólag ezt a nevezetes várost úgy, mintha a felhőkarcolói valóban a holdtalajból nőttek volna ki. Rövid pihenő után máris továbbtűzött a masinánk. A pár említésre nem méltó megálló után New Orleans következett. Itt feltétlenül el akartam tölteni pár órát.

A francia alapítású város belső utcácskái a régi gazdagságnak és igényességnek már csak a nyomait őrzik. A belváros egykor kedves, hangulatos, keskeny utcáin a volt tündérházikók valamikori fehér, világoskék vagy mályvaszínű vasból font csipkés, oszlopos erkélykompozíciói még ma is lenyűgözőek, de mindenütt kiütközik rajtuk a szegénység rozsdája. A volt elitnegyedet mára „néger” négerek népesítik be. Még kedvesen szólnak hozzád; a sarki kávéház is invitál. De félpucér rajkók hada vesz körül és az utca tiszta-tiszta kosz.

Két utcával arrább romok, leomló tűzfalak, foghíjas telkek és égésnyomokkal tarkított házfalak fogadnak; mintha csak a háború utáni Budapesten járnál. Közben ha nem is tudnád, akkor is mindenképpen érzékelnéd, hogy a dzsessz szülővárosában jársz. Minden oldalról lábmozgató ütemeket hallasz, amiket hol egy repedt trombita, hol egy nyűtt kávéházi zongora, hol a munkanélküli szerencsétlen szerecsen szaxofonja produkál. Néha még egyszerűbb a ritmus: az

üveg nélküli ablakban ücsörgő, valami többre, valami fényre várakozó csöppnyi szurokfekete kölök csapkodja össze a tenyerét.

A mólón nézzük az elénk táruló Mexikói öblöt és jókat harapunk a Kedves által az útra készített szendvicsekből. Utóbbi tevékenységünk megragadta pár ott őgyelgő csavargó – talán itt, a kikötőben akad majd munka; ez a hely az ő moszkvaterük – figyelmét, akik egyre mohóbban kezdtek érdeklődni a maradék iránt. Majd megjelent az a melák, aki egy rózsaszín szalagos korcsot vezetett az orránál fogva, és feltűnő hevességgel követelte tőlünk, hogy adakozzunk az eb javára. Az első szóváltást is megelőzve gyorsan elterelgettem onnan a Csillagot.

Így jutottunk a város állagához képest egészen ép híres-nevezetes kis templom parkjához. Bevallom, hogy már a nevére sem emlékszem. A tűtetejű régi egyház megtekintése után egy parki padon végre befejeztük étkezésünket és ez nekem momentán sokkal fontosabb volt, mint az a név.

Éjszakák a buszon

Lám, máris ismét a buszon ülünk. Ezüstös halként úszik át a Mississippi itt már iszonyatosan széles tölcsértorkolatán. Mintegy harminc kilométer hosszú, alacsony lábakon álló hidat göngyölünk magunk alá.

Közben az este lassan leszáll. A régi társak elbúcsúznak, majd új arcokkal találkozunk. Közben a miénk egyre sápadtabbá válik a ránk omló fáradtságtól. A Kedvest még egy pár percre feldobja a feledhetetlen látvány. A busz lassít, és amott éppen parti készül. Délszaki növényekkel díszített óriási park közepén grandiózus hófehér koloniál ház álldigál. Homlokzata színes lampionokkal kivilágítva. A hatalmas félköríves felhajtóhoz egymás után érkeznek a Cadillac limuzinok. A fény megtörik a hölgyek pompázatos estélyi ruháin, hogy egy pillanatra felvillanjon az urak frakkjának a lüszterein is. Majd megállapodik a fehér-szmokingos néger fogadószolgák – tessék kifáradni, a kocsit majd elparkolom – izzadság-gyöngyszemein. Hát, itt bizony nagy buli készül!

A mozivásznat kikapcsolják. A teraszon bazsováló néger zenekar eltűnik előlünk, a busz nagyobb sebességre vált. A Kedves pillái lassan lecsukódnak. Hátradől a viszonylag kényelmes ülésben és már azt sem érzékeli, amikor halvány puszit lehellek a homlokára. Alszik. Én pedig nézem a néma és sötét éjszakát. Mint ahogyan mindig is néztem. Egyedül, konokan, valamit – nem is tudnám mit – mindig kutatva. Valami választ várva egy fel sem vetett kérdésre.

A fények és árnyak elsiklanak az út mellett. Szemem halványsárga ködbe réved: felébredtem. Hajnali öt óra. A Kedves Csontváry-arccal a támlának dőlve piheg. Nem mozdulok. A piszkossárga ködtakaró feloszlik: most a tengerparton járunk. Később már együtt nézzük az ültetvények, a haciendák, a koloniál-házak által uralt déli táj birodalmát. Keveset beszélünk. Nincs mit: a látnivaló egyre sablonosabb, bár nem kelet-európai módra az. Járművünk estére fáradt pisszenéssel ül le a következő piac mellett, és a sofőr – akit közben felváltottak – közli, hogy van húsz perc szabadidőnk. Eligazítását hálásan véve bevonulunk a rideg épület barátságos zuhanyzójába. Majd a Kedves feje ismét hátracsuklik és újra durmol. Ezúttal meglepő módon én is gyorsan elszundítok.

Florida

Másnap egyre mocsarasabb és laposabb tájon járva 1500 kilométer buszozás után behúztunk Orlandóba. Floridában vagyunk! Kivettünk egy meglepően olcsó szállást, ahol lezuhanyoztunk. Majd bekukkantottunk Disneyworld-be. Ez az anaheimi Disneyland szinte tökéletes mása, így nekem nem sok újdonságot nyújtott, csak éppen barátságosabb és több zöld veszi körül.

Apropó: Nem tudom, hogy észrevetted-e, de az utóbbi oldalakon mintha hanyagoltam volna azt, amit én láttam, amit én érzékeltem. Nem is csoda: mindent a Kedvesnek akartam megmutatni és már nem én voltam a fontos a saját magam számára. Ha nem értesz félre, általában ezt nevezik szeretetnek.

No, a vidámparkról valamit mégis el kell mondanom!

Asszonykámat meginvitáltam a hullámvasútra, ami itt nem a Jungfrau-t mímelő műhegy belsejében, hanem egy tök sötét zárt óriáskupolában futott. A kis kocsi mélabúsan vánszorgott velünk felfelé a végtelennek tűnő emelkedőn. A tetején egyszerre csak felvillant egy kiírás: „Kilövés!” Majd valami eszméletlen kanyargós száguldozásba fogtunk. Györgyi egyre szorosabban ölelt hátulról, miközben a mellettünk, fölöttünk, alattunk száguldó fényeket és a többi sikító sorstársunkat ülésbepréselő szerelvények csíkjait figyeltük az amúgy tökéletes sötétségben. Később megegyeztünk abban, hogy ezentúl csak a Lepsény-Veszprém vicinális heves mozdulatait viseljük el. Nem tudok igazán beszámolni neked erről a „vidámparkról”, mert bennem a kaliforniai élmények maradtak meg, de azokat se tartom igazán fontosaknak. No, ilyesmi is előfordulhat.

Másnap reggel kibéreltem egy Ford Pintot ötven dolcsiért. Az undok-lila, Szamarányi autó gyorsulása az utóbbi nevezett kocsiét messze alulról ütötte. Viszont volt benne rádió. Pim-pam. Végre elmagyarázhattam a Kedvesnek, hogy ez a zene a „diszkó” és ez most az őrület Amerikában. Zárójel: az az igazi diszkózene hozzánk akkor nem ért el. Eredetileg a diszkó egy szép, lassú, a partnerek tökéletes összhangját igénylő lágyan ringatózó, ebben a minőségében szinte a keringőre emlékeztető tánc volt. Ez a jellege már régen elfelejtődött. Mire hazaértem, már csak a műdob unalmas száraz-ütemes, élettelen bumm-bumm-ja maradt meg belőle. Pedig hölgyem ha igazi diszkót táncolnál velem...

Veszetten vezettem délnek, mert két látnivaló vonzott. Az út hamarosan töltésen haladt. Egyre sűrűbben mutatkoztak jobbról-balról a tinta-kék vízfoltok. Az aszfaltot kétoldalt felkopaszodott, ernyős-lombú fák kísérték. Az útmenti csatorna partján egyre furcsább vízinövények burjánoztak. Végre szembeötlött a szokásos zöld-fehér tábla: „Alligator National Park”. Ez volt az első célom.

A kocsit a jól kiépített parkolóban hagytam. Majd lábujjhegyen a nád közötti ösvényen kimerészkedtünk a vadvízre. Férfiasan bevallom, hogy aligátort egy darabot se láttam. A hosszú barna bejáró végén tágas tákolt terasz várt. Nejem hangja egy pillanatra rekedtté vált az izgalomtól: „Ott, ott!”. A fodrozódó vízben

krokodilt vélt látni. Majd hatalmas fűrészelő zörej támadt: a víz felett feszülő faalkotmányon krokodilméretű szöcske landolt. No, azt le is fényképeztem.

Ezután (nem először) elcsábítottam a Kedvest. A stég melletti keskeny kis bejáró mellett tábla hirdette: „Az erdőbe betérni és ott kószálni veszélyes!" Ezek az amerikaiak nem tudnak fogalmazni. Sohasem azt írják, hogy „Tilos!!!". Számomra ez a tiltó tábla azonnali invitálást jelentett. Szóval becsűrtünk a dzsungelba, mert valóban az volt. A térdnyi-széles ösvényt jobbról-balról sűrűn szegélyezték a felismerhetetlen fák, amikről mindenféle liánok kacskaringóztak alá. Melyik volt kígyó, melyik nem? Szerencsére ezt nem tudtuk meg, amint az se volt olyan nagy baj, hogy az ösvény végülis semerre se ágazott el. Így az egyórás láperdei túra után eltévedés nélkül állhattunk újra a kocsink mellett.

Később utunkat mangrove-erdők kísérték. Az óriási fák békésen sütkéreztek a ragyogó, bár a növekvő pára miatt egyre szűrtebbé váló napfényben, halkan bólogatva egymás felé a fokozatosan feltámadó szellőben: „Ugye, milyen fincsi?" – kérdezte az egyik faóriás. „Óh, nagyon" – lógatta a szomszédja továbbra is a tucatnyi, comb-vastag lábgyökerét az ezek szerint kellemetesen langyos vízbe.

Az Eloise hurrikán

A kocsiban Barry White – aki néger, ezért „White" a neve – örök dallama szól a picinyke rádióból: „You are my love, ..., you are my everything..." Te vagy a szerelmem, ... te vagy a mindenem... Én se dúdolhattam volna szebben.

Key West felé indulunk, a Florida csücskéhez tapadt, a Kuba felé görbülő szigetecskék és az azokat összekötő hidak sorozatán át. Megcsapott a gazdagság szele. Méretesnél méretesebb fehér villák kísérték óvatos távolból az utunkat, mindenféle kifelé mutogatott kényelemmel kérkedően. Kettős garázsbejárat; kertet nyíró szolga; türkizkék Oldsmobil. Ez a monoton sznobság nem igazán vonzott: elfáradtunk tőle. Nem vállalkoztunk arra, hogy lehajtsunk egészen a csücsökig, a Key West végéig: nem volt rá időnk. Mint kiderült, szerencsénkre.

Picit szabadabb tér mutatkozott. A magasra nőtt, gondozatlan (ez köztér) füvéből három pálmafa emelkedett. A Kedves kósza-kóbor kuvaszként körül ügette az egyiket. Megsimogatta a leveleit, hagyva, hogy lefotózzam. Majd az összezáruló pálmalevelek mintájára maga is összecsukta a két tenyerét. „Igazad van; forduljunk vissza.".

Miami előtt azért csak megkísértettük az Óceánt. Arrébb már az ide nem illő felhőkarcolók türemkedtek a szemünkbe. Itt pedig a kedves kis liget rejtekei hívogattak: úgyse látnak meg...! A horizont baljós szürkesége ekkor még nem tűnt fel nekünk. A Kedvessel együtt ádámévára vetkőzve – fürdőruha nem volt nálunk – jót mártóztunk a kellemesen langyos Atlanti óceánban. Pusztán a szorító idő miatt hagytuk abba a feledhetetlen vízi tobzódást.

A Pinto most Miami belvárosában ballag. Itt egy csodi-szálloda, ott meg egy eszméletlen magánpark: pár száz négyszögöl közepén egy fehér villa. A kerítés virágokkal borított és mindenféle óvszerekkel őrzött. Délszaki fák, virágfüzér virágfüzér hátán, de...

De miért van az, hogy minden olyan hallatlanul csöndes? Miért jelez egyre sötétebbet a fényképezőgép automatikája és a sokkal emberibb kis szemem? Mi történik itt? Mitől vált minden hirtelenül feketére?

Ekkor kapcsoltam be a kocsirádiót. Száraz, tárgyilagos hangon közölte, hogy Floridát elérte az „Eloise", a legújabb hurrikán. Az X területeket kiürítették; több halálos áldozat várható; a szél ereje eléri a 130 kilométeres sebességet. Amerikában a hurrikánokat évek szerint az ABC elejéről kezdődő becenevekkel illetik. Az ember ősi hite szerint ha valaminek ismered a nevét, akkor meg is tudsz birkózni vele. Ezek szerint abban az évben ez volt az ötödik szélvész.

Már értettem a fuvallatot, a néptelenséget, a gyanús eget, a sötétséget. „Most pedig tűzünk" – jelentettem ki a Kedvesnek, megszakítva minden érdeklődést, minden látnivalót, minden habozást. Ez nem tréfa: az Eloise nem fog velünk viccelni! Még volt körülbelül egy óránk a „hölgy" látogatásáig.

Elszúrtam! Az autópálya díját megspórolandó egy mellékúton indultam el. Ötven kilométer után vissza kellett fordulni. Az eső már annyira szakadt, hogy a szembejövő kocsikat lámpájuk dacára se lehetett látni: megérkezett az Eloise!

A háromsávos highway-en, az autópályán minden józan vezető leállt és a parkolóba vagy az útkísérő sávba húzódott. Én ezt nem tehettem meg. Nekem este hatra vissza kell adnom a kölcsönvett kocsit, vagy fizethetek újabb ötven dollárt! És éppen akkor nem akadt annyi ablakon kidobható pénzem...

Isten neki fakereszt! Bízva abban, hogy még egy ilyen hülye állat nincs, mint én, beálltam a legbelső sávra és százzal tűztem északnak. Az ablaktörlő még az aktuális zuhannyal se volt képes megbirkózni. A kocsi orrát se láttam. Csak időnként villant fel egy-egy ködlámpa ott künn, a külső sávban, a hármas sebességgel bandukoló, sürgős-utú kocsik faráról. Egy-életem, egy-halálom – tapostam a gázt. Előttünk van még 600 kilométer...!

Nem vagyok öngyilkos típus. Óránként megpihentünk egy-egy benzinkút kávézójában. A Csillagra néztem, hogy vajon bírja-e még ezt az őrült hajszát, mert ha nem tette volna, akkor feladtam volna a küzdelmet. De a Kedves bírta. Bár kicsit sápadt volt, bár kicsit megereszkedett, egyszer se szólt rám, hogy „lassabban" vagy „fékezz".

Istenke megóvott. Megelőztük a hurrikánt. A Pinto csendesen csordogált be Orlandóba. Fél hatkor, amikor itt derűs napfénynek kellene lennie, most pedig tök sötét van. A városi közvilágítás megszűnt, de ez nem zavart a vezetésben: másodpercenként óriási hálós villámok árasztották el az utat nappali fénnyel, vagy az elibém keveredő kocsi féklámpája segített. Ez ritka kivételnek számított ezen az estén, amikor úgy tűnt, hogy elkövetkezett az isteni végítélet órája.

Rohadt nagy az eső. Eszméletlen a szél. Cikáznak a villámok. Már-már elveszettnek hittem magamat, amikor a sok kanyar után végre jobbra egy tábla fehérje villant elém: „Motel". A tulajjal tíz dollárban megalkudva a Kedvest és a cuccokat kipattintottam a kocsiból. Majd irány a kölcsönző, amely szerencsére a motel tőszomszédságában volt. Az utolsó pillanatban plusz költségek nélkül szabadultam meg a Pintotól. Majd nem volt mit tenni, frenetikus dörgések közepette gyalogoltam vissza a motelba.

A kapu mellett megszívattam a sörautomatát. Addigra már minden feketére változott odakünn. A Kedves a tévével szórakozott. Én is lezuhanyoztam, majd mellébújtam a pokróc alá és akkor elkezdődött a hadd-el-hadd. Csattogás, ropogás, őrült fények, eszméletlen zúgás, pokoltánc. A tévé kiakadt. Nem baj. Hej, milyen barátságos tud lenni ilyenkor az a bizonyos ágyszélbe bebetonozott pokrócú nyughely! Nyugodt álom után vidám verőfényre ébredtünk.

Egy kis nyelvtan

Reggel kibuszoztunk a reptérre.

Amerikában az X légitársaságnál váltott és az Y járatra szóló repülőjegyedet bármikor átcserélheted a Z légitársaság bármelyik Q járatára. Ha a menetdíj nagyobb, akkor pótolnod kell a különbséget. Ha kisebb, akkor – egy kevéske adminisztrációval – visszafizetik az eltérést.

Ott álltam a kezemben egyetlen szál Austin-New York viszonylatú jeggyel és érveltem a pénztárossal. Mert nem szokatlan, hogy valaki a Braniff légitársaság nevezett útvonalra jogosító okmányát mondjuk az Orlandó-Washington pályára és a Delta járatára akarja „átbukkolni", vagyis átkönyveltetni. A repülőjegy itt sajátos fizetési eszközként, kötvényként működik. Arra viszont már a pompás fekete kasszíros leányzó is elsápadt, amikor közöltem, hogy az egy darab Austin-New York jegyem helyett én két darab Orlando-Washington bilétát óhajtanék. „Azt nem lehet, azt nem lehet..." – ingatta a fejét.

Végül beadta a derekát. „Most jó az magának, ha kitölt egy papírt, amivel elszaladok az x. pulthoz és visszaváltom készpénzre a különbséget? Majd ismét ideszaladgálok magácskához, a megszerzett dollárokért megváltani a második jegyet is?" A tündi-bündi nem magyar közértes volt és mintha az az átkos adminisztráció jobban működne odaát, legalábbis a repülésnél. „Igaza van" – közölte határozottan, mintha ő fedezte volna fel a jó megoldást. Két telefon után máris elém tolta a két új jegyfüzetet. Noná, hogy naná!

Rövid atalantai landolás után – nem szálltunk ki a négerek fővárosában – hamarosan megérkeztünk a Kedvessel Washingtonba. A Csillag elképedt, hogy milyen barátságos szeretettel, a régi ismerősnek kijáró melegséggel fogadtak bennünket a Presidential Hotel-ban. A takarítónők, a személyzet családtagként üdvözölt – megjött a „Bella" úr – és mindenki ájuldozott: és milyen csinos, takarékos az asszonyka.

Mivel nem vagyok (azért annyira) szemét, felkerestem Andrew-t, program-felelősömet és magyarázkodni kezdtem. Indiánmódra mögöttem állt a nejem. Az időszakos eltüneséseim miatt aggódó ír, aki saját magát a legeszméletlenebb fáradozásokkal se lett volna képes zordnak beállítani, a Csillagot meglátva azonnal megértette, hogy én, szemben esetleg másokkal, nem csillagterveket szőni szívódtam fel. Halk, a megértés minden jelével, biztató sóhajjal, reménytelen fáradt öregemberként – irigyelt? – legyintett: „Jól van, jól van na – de csak két napot kapsz."

Ekkor jutottak eszembe első amerikai nyelvbotlásaim. Későbbre már jártassá váltam a szlengben. Meglepő módon nem volt bajom a furcsa nyelvjárásokkal sem. Jó, megérkezésemkor még nem értettem a Kennedy repülőtéren a bőröndportás eligazításait: ő nem beszélt angolul. Viszont pár nap múlva már nem fogott ki rajtam a „sikágó" (Chicago) kiejtés sem. Megértettem a „kentakien" (Kentucky) nyelvjárást is. Bár később jobban szerettem a kentakient beejteni, mint kiejteni. „Kentakiennek" nevezték ugyanis azt a sült csirkét, amely ugyan messze elmarad az általam ismert magyar hölgyek készítményétől, viszont az amerikai hamburgerhez képest üdítő változatosságot jelent. Szóval Amerikában pár hét alatt több „amerikai" nyelven is beszéltem.

A MacDonalds és a Kentucky Fried Chicken manapság már Pesten se nagy vaszisztdasz. 75–ben nekem odaát újat jelentettek. De most nem erről beszélek, hanem a nyelvről. Mert ugyan hány magyar tudja szépen és ékesen kimondani, hogy "Velembe"? (Velem egy vasi falu. A szó mindhárom "e" betűje más zöngéjű.

Az első nyílt, a második zárt, a harmadik pedig közepes.) Akkor kezdtem picit büszke lenni az „amerikaimra”, amikor először formáltam meg helyesen Massachusetts nevét (messzöcsjúszetsz).

Közben hozzá kellett szokni a fura köszönésekhez is. Az alakomra célzó (?) „háj”-hoz (Hi!), amivel régen csak a gyerekek üdvözölték egymást, de mára már a felnőttek között is köznapivá vált. A „take care”–hez (vigyázz magadra!), amely a barátok búcsúzásának a bevett formulája.

Már nem lepődők meg az amerikaiak rövidített írásmódján: a könnyű sört nem az angol „light”, hanem az ugyanúgy hangzó „lite” szóval betűzik. Nem vág földhöz, hogy az amcsik mindent becéznek és betűkódokkal hivatkoznak a mindennapi dolgokra. Lássunk csak egy rövid diskurzust: „Tudod jártam a júendípí (UNDP) hájkjújában (HQ) a típi (TP) miatt. Az áró (RO) azt mondta...” Fordítom: Bementem az ENSZ fejlesztési-program központjába az áttelepülési engedély miatt. A felelős ügyintéző...

„Nyelvében él a nemzet” – kivéve az amerikait, mert ott a nemzet szó teljesen értelmét vesztette és a nyelvnek és az „amerikai vagyok” tudatnak semmi köze sincs egymáshoz. Nincs amerikai nemzet és nyelv, és nem kell tudnod egy szót se „amerikaiul” ahhoz, hogy amerikai légy.

Ezért sehogyan se akartam megbarátkozni az ott megtelepült régebbi vagy az éppen csak arra járó magyarok furcsa nyelvezetével. „Elmegyek soppingolni”. (shopping = bevásárlás. Vagyis vásárolni megyek.) Ha valaki régi ottaninak nem jut az eszébe a „vásárlás” szó, ne szégyellje: mondja a teljes mondatot angolul. De a magyar és az angol szavak, illetve ragozások ilyetén keverése gusztustalan. Minneapolisban Kálmán így fordult hozzám: „Most elrájdolok a centrumba soppingolni”. Értsd: elutazok a központba bevásárolni. Neked tetszik? A rég ott élőknél a szóbotlás, a szókeresés, a szavak vegyes ragozása megbocsátható, bár nem tetszetős. Viszont figyeld meg, hogy minél liberálisabb, minél hazátlanabb, minél nemzetietlenebb egy magyar ürge, annál inkább hajlamos „soppingolni”.

A tréfa, miszerint az angolokat és az amerikaiakat csak a nyelv választja el, egyáltalán nem megalapozatlan. Az amerikai kemény, harsány, az angol lágyan zárt o-k, a-k és e-k helyén éles nyílt magánhangzókkal. Ha jót akarsz, egyetlen dologtól menekülj: az izgatott x év fölötti amerikai hölgyek péovéjétől, akarom mondani a „pitch of the voice”-tól, szóval végülis attól, amikor a rózsaszín ruhás hetvenéves lady késélesen, valahol a magas C-re hangolva rikolt valamit.

Node térjünk át az eseményekre!

Múzeumokat járva

A Presidential Hotel most barátságosabbnak tűnt, mint első látogatásom alkalmával, de nem sokat tartózkodtunk ott: sok mindent kellett megnéznünk. Először kiálmélkodtuk magunkat az Akvárium sötét folyosóiban elrejtett furi fényekkel világított óriási üvegkalickáinak színes-bozontos tengeri szörnyein. Majd felültünk a parkot körbejáró kis buszra a vonatkozó napijeggyel és sorban becserkésztük a látnivalókat.

Elsőként a múzeumokat vettük sorra. A hatalmas teret körülpöttyözik a Smithonian intézmény csodálatos kiállítóhelyiségei.

Először a történelmi múzeum következik, az utolsó szobák egyikében a Függetlenségi Nyilatkozat eredeti példányával. Előbb az amerikai ősélettel, az ősember sziklaépítményeivel, az indián szokásokkal, Amerika felfedezésével és a

fehér ember nyugatra nyomulásának a lépéseivel ismerkedhettünk meg. Ezen a ponton tudatom kettéhasadt. A fiatal fehér amerikaiak lelkesedve bámulták eleik csodálatos tetteinek az emlékeit és a nem kis teljesítményekhez nekem is gratulálni lett volna kedvem. Csakhogy én, a mellettem álldigáló szomorú indián fiúcskához hasonlóan, pontosan tudom, hogy a hőstett mikor váltott át közönséges önző, aljas, hidegvérű, előre eltervezett, megfontolt népirtásba. A mástól való elvevésbe, a habzsolásba.

Másodsorra a National Gallery, aminek az albumát gondosan őrzöm, impresszionista gyűjteményében gyönyörködtünk. Eddig azt hittem, hogy a párizsi Jeu de Pome – időközben a kiállítás más helyszínre került – kollekciója a legjelentősebb. Tévedtem. Itt is százával találhatók a legkiválóbb impresszionista művek.

Számomra szokatlan módon (ott erre volt pénz) a termek közepén lévő asztalkákon megtalálhattam az ottani képek fotóját és vázlatos leírását. Be is gyűjtöttem néhány ilyen tájékoztató brosúrát.

Már a természeti múzeumban vagyunk. Az épület előtt gyermekek hada sivalkodva fényezi tovább a parkba helyezett őskori háromszarvú életnagyságú, csúszdaként szolgáló tökéletes műanyagmását. Odabent az irdatlan magas vakító termekben giganto- és más -szauruszok összeszegecselt csontvázai fehér-barátságosan hajolnak föléd az űrből, miközben egyre törpébbnek érzed magad. Nem is lennél nyugtalan, ha nem azokon a fekete folyosókon át érkeztél volna ide, amelyek üvegkalitkái mögül ezen őslények gigászi harcai meredtek rád. Lehet, hogy ezek a szörnypofák minden mai filmmese dacára akkortájt mégsem voltak annyira édesek?

A következő pár félórában véleményünk megoszlott: az ásvány- és ékszer-kiállítás termeibe keveredtünk. Férfiasan bevallom, hogy engem inkább az előző nyűgözött le csodás színezetű nyers, megmunkálatlan kristályaival, sajátos alakzataival. Persze a Kedvest is megértettem. A nyers tengerzöld smaragdok garmadája után a csiszolt gyémántok halma következett, hogy a látnivalót az ékszerré bűvölt varázslatok sora zárja le. Fegyveres őrök csapata vigyázta még a lélegzetünket is. Itt őrizték, csak példaként, Maria Antoinette nyakláncát, amit a kivégzése előtt viselt és azt a híres-nevezetes indiai gyémántot – talán a Koh-i-noor lenne? –, amelynek az átmérője megvan vagy öt centi!

E méltóságteljes, a mi Nemzeti Galériánkra emlékeztető épületek felfedezése után a tér túloldalára keveredtünk.
A modern művészetek kerek, üvegfalú épületében Braque, Picasso, Chagall és főleg Dali kompozícióit világította meg a tökéletes fény. Mindenki tudja, hogy a zene élvezetéhez a hangzást megfelelően visszaadó, jó akusztikájú terem kell. A kép akusztikája a megvilágítás. A Metropolitan-ben vagy a Louvre-ban csodálatos képeket őriznek, de megmutatni nem igazán tudják azokat a fényviszonyok miatt. Láttad valaha is az üvegcsillogás miatt élvezhetetlen Mona Lisát? Egy gyenge reprodukción többet mutat, mint élőben.

Maradjunk egy zenei hasonlatnál. A szimfónia a zenerészletek harmonikusan elrendezett egysége. Ebben a múzeumban volt zene, de nem volt szimfónia. A képek, a látvány nem állt össze harmonikus egésszé. Az egyenként frenetikus művek rikoltó hangszerekként szólnak ki a zenekarból. A hideg-rideg elrendezés nem kínál számukra meleg otthont. Mennyivel kerekebb például a New York-i Guggenheim kiállítása! Ott a képek borát egy jó borrend szerint tálalják. Az otthonos csigalépcsőn felfelé tekeredve egyre melegebben érzed a képek ízét.

Most az innen északi űrmúzeumban vagyunk. Ha akarnám, felvehetném az amerikai űrhajósok valamelyikének a maszkját. Persze ha rám férne! Te, ezek a csillagközi járgányok milyen szűkösek! Azon a tenyérnyi helyen kellett hanyatt heverészni. Olyasmit enni. És úgy pipilni. No, az nem kéne! Viszont módunk volt megnézni a holdkőzeteket, némi cáfolatként pesti idős szomszédasszonyom kétkedésére: „Azok nem is jártak odafönt, az egészet csak úgy vetítették!”

Az égből a földre térve most a közlekedési múzeumban mászkálunk. Itt van az egykor nyugatra indult földtörők „vagonja”. Az a fehér kanavásszal borított szobányi szekér, amiben főztek, mostak, aludtak. Hozzá képest a magyar kocsi csecsemőnek tűnik, holott ő a „vér szerinti” nagyapa. Bizonyám! Kevés magyar szó ment át az angolba (pl. huszár), de a készített szekereiről valamikor híres Kocs falunk neve odaát megőrződött: ma is „coach”-nak nevezik a buszokat.

Mivel a vasút engem mindig vonzott, elszörnyülködtem az itteni húsz méter hosszú mozdonyon, amely először szelte át az amerikai kontinenst. Kerekének jóval a felső széle alatt maradt a földtől száznyolcvankét centiméterre magasodó fejembúbja. Méreteit tekintve a mi büszke 424-esünk ennek itt legfeljebb a kisonokája lehetett volna.

Egyéb látnivalók

Lassan a Csillag elfáradt a múzeum-bolyongásban. Pedig még mennyi nevezetesség várt ránk! Most a Capitoliumnál, az USA országházánál állunk.

Vörös tulipánok tízezrei között ballagunk fel a széles fehér lépcsőn. A hatás a Szent Péter templomra emlékeztet. Kívülről nem is olyan nagy az a kupola, de fiam ott belül... Csak tekered, tekered a nyakadat felfelé. A kupolaterembe szobrokkal díszített méltóságteljes folyosókon át jutsz, mert a Capitolium nemcsak Országház, hanem egyben Panteon, a Szabadság hőseinek a szobrait felvonultató emlékhely is.

Mára már Kossuth emlékműve is elnyerte a méltó helyét; akkor még nem tehettem tiszteletemet előtte. A neves államfők dolgozószobáinak a megtekintése után szédültünk ki újra a napfényben ragyogó térre, amely a Capitolium párkányáról új dimenziókat öltött.

Amolyan rátarti magyarként nem tudtam elnyomni egy oldalvágást: „Szép, szép. De azért nincs olyan, mint a mi Parlamentünk.”

Jobbra hátra a Legfelsőbb Bíróság szigorú-szürke épülete emelkedik. Itteni tanulmányaidból már tudod, hogy az USA alkotmánya három pillérre épül – és a háromlábú szék a legbiztonságosabb. Az egyik láb a törvényhozás, vagyis a kétházú Parlament. A másik a végrehajtó hatalom, az Elnök által vezetett

kormány. A kettő közötti vitákban dönt a Legfelsőbb Bíróság. A három testület megválasztásának az időköze úgy van megszervezve, hogy az a tempós, nem elkapkodott, átfontolt változásoknak kedvezzen. Néha a fejlődés üteme sokak számára lassúnak tűnik, ám egy ekkora országban nem lehet hebrencskedni.

De félre a politikával. Látogassuk meg a Fehér Házat, az Elnök rezidenciáját! Most nem várt a Ház előtti parkban űlő, álló, ricsajozó ezernyi tüntető és nem fogadott a Házat védő többtucat állig felfegyverzett rendőr sem.

A mai békés napon a Kedvesnek nagy élmény, hogy végig simithat az Elnöknek az amerikai zászlóval kísért asztalán. Bepillanthat a „First Lady", az első asszony, az elnök felesége tükrébe. A kötélkorlátok között elhaladva nem múlik el az az érzésed, hogy mindezt csodálatosan – az elámításod céljából talán túlzottan is tökéletesen – rendezték meg.

Mintha kisemberként valaha is beleláthatnál a nagypolitikába vagy az óriás-politikusok valódi magánéletébe! Megfékezem magamat és gondolataimat nem osztom meg a Csillaggal, hogy ne rontsam el a hangulatát. Morgolódás helyett felkísérem a liften a park közepén álló, egyiptomi obeliszket utánzó, amerikai zászlókkal övezett Washington-emlékmű csúcsába. A lift ballag-ballag a száz-valahány méter magasba. Majd hirtelen megcsap az alkonyi fény és eléd tárul a tér és környéke a maga teljes méltóságában.

Jobbra hátul a hatalmas parkolóban ezernyi kis autóbogárka kitinje csillog. Szemben a Capitolium. Majd a másik irányban a tó, végén Lincoln márványból készült emlékművével.

Nagyon kedveltem, de a szívem fájt a láttán. Az alapterületében sok száz négyzetméteres, negyven méter magas, óriási korinthoszi oszlopokkal díszített mauzóleumnál mindig arra gondoltam, hogy vajon mikor fogunk tudni így megemlékezni a mi Széchenyinkről, aki formátumában semmivel se volt kisebb Lincolnnál, sőt!

Itt minden őrülten hatalmas. Most már a külügyminisztérium új épületének a környékén járunk. Egy-egy csiszolt, tökéletesen illesztett gránitkövének a mérete háromszor négy méter. Nem tudsz megszabadulni a gondolattól, hogy ez itt a modern Róma, de vajon mikor bukik meg a Birodalom...? A hanyatlás jeleivel már pár száz méter után találkozol. Itt sötétlik a Watergate épülete, Nixon-cézár nevezetes bukásának a színtere.

A közelben még futó pillantást vetettünk a Kennedy-Center-re. A híres operaház furcsa-szögletesen ívelő épületébe sohasem jutottunk be. Még nem nyílt meg az új évad és különben se lett volna pénzünk egy jó előadásra.

Látnivalónk még akadt volna, de időnk elfogyott. A hatalmas kövek közül picinyke emberként utoljára először az égre, majd a földre bámultunk. Az eget nem kísérték a felhőkarcolók árnyai. Washingtonban a kövér, de bájos orosz cárnő pétervári mintáját követve nem építenek a Capitolium fölé magasló tornyokat és ez nekünk roppantul jól esett.

A földön, az orrunk előtt, két monumentális gránitköves épület között csöppnyi mesterséges tavacska kékje villódzik pár élő zöld fával, bokorral kísérten. Tavirózsák, kis halacskák, a víztükrön rézsút megsikló aranysugár. Így maradtál meg az emlékeimben. Nem a világ leghatalmasabb államának a fővárosaként, nem a politika boszorkánykonyhájaként, nem a sok-sok túldimenzionált épület orgiájaként, sőt, nem is a mindenre választ adni kívánó múzeumok otthonaként.

A csendes kis medence sokaknak semmitmondó alkonyat-kéklő fényével búcsúzom Washingontól. Holnap már másfelé, még közelebb...

Framingham

Gépünk máris Boston felé libegtet bennünket. Az egyetlen Austin-New York viszonylatú jegyem elegendő volt kettőnknek az Orlandó-Boston útvonalra. A repülőtéren barátok vártak és azonnal elfuvaroztak bennünket Framingham-be. Új-Anglia legtipikusabban angol vidékének a fővárosán épp csak átszaladtunk, így arról pusztán futó benyomásokat szerezhettünk. Kicsit elálmélkodtunk az egyetemi város környékén: „Jé, hiszen ez kiköpött Anglia" – mondhattam volna művelt, jártas emberként, de sajna a Szigetországban addig még nem fordultam meg. (Mellesleg büszke vagyok arra, hogy ezt odaát senki se akarta elhinni. Smidt tanár úr angol okítása ezek szerint mégsem pergett le teljesen rólam.)

Annyit viszont észrevettem, hogy határozottan barátságosabb itt a táj (a Golf-áramlat nyugati végén vagyunk), szelídebb az ember alkotta környezet, a házak, az utcák, meg lágyabb a szó is, mint általában a nem igazán puha Amerikában.

Framingham-be egy „nagyon fontos" konferenciára érkeztem. A nyitónapon a Kedves roppantul élvezi a helyzetet. Az előcsarnokban szendvicsek, üdítők, kávék sora vár, természetesen ingyen. Szmokingos figyelmes pincérek hada veszi körül a Sheratonban. Most egy picit a hosszú út után félre kell vonulnia abba a bizonyos kis helyiségbe, amit alig talál meg, mert a felirat így hangzik: „Queen"s Room", vagyis királynők szobája. Szép cím ez egy vöcönek, ugyi?

Azon belül is van egy „powder-room", azaz tágas, tükrökkel, kényelmes fotelekkel ellátott piperkőző szoba. Közben lágy, halk zene ringat el, mondjuk Respighi „Róma kútjai" és az illatok miatt se kell aggódni, mert természetesen az amerikai pipereipar keze ide is betette a lábát.

Szóval a Csillag el van ájulva. Én is, de másként. (In)diszkréten érdeklődtem a recepción az árak felől: hát igen, egy duplaágyas szoba ára napi 150 dollár.

Nos, itt nem maradhattunk, pedig mennyire szerettük volna! A szegénység – miért mindig a nem-tehetős szégyelli magát? – érthetetlen pírjával közöltem Randy-vel, főnökömmel a tényt. Ő már ismert. Tudta, hogy nem nyafogok. „Megoldjuk a dolgot" – lépett a gázra és addig tekert, amíg egy közeli faluban nem talált egy kellemes kis motelt, kettőnknek napi 24 dollárért. Kivettük. Itt

csak a saját kiszolgálásunkra számíthattunk, nem nyüzsgött körülöttünk senki sem és egészen egyszerűen fehér volt a kis helyiség ajtaja. Mégis ha hiszed, ha nem, a Kedves egy pillanat alatt elfeledte a Sheratont. Mert szemben azzal, itt ő a saját otthonát teremthette meg. Elsősorban nekem, másodsorban magának. Ahogyan egy nőhöz illik.

Még aznap este Randy visszajött értünk, mert általában a konferenciák első estéjén van az elmaradhatatlan, az ismerkedést célzó, jóllehet arra sohasem alkalmas úgynevezett állófogadás. Miért nem tölti be a célját? Azért nem, mert az ipsék bókolva keresik (hiába, vagy csak egy hűvös szó erejéig méltatódva) a „nagyok" társaságát. A fogadásokon sohase sikerül feltolakodni a ranglétrán. Aki ezt tapasztalatlanul mégis megpróbálja, az előbb-utóbb megalázottan kullog vissza a konferencia témája által előre kijelölt helyére.

Most pedig figyelj arra, hogy miképpen kell viselkedned egy ilyen találkozón, ha illedelmes vagy! A hatalmas terem közepén asztalok tucatjai roskadoznak a raffináltabbnál ravaszabbul összeállított étkek súlya alatt. Függetlenül a konferencián betöltött szerepedtől végy a két kezedbe három tányért. Mindenki mást odébb tuszkolva rámold tele azokat a legösszenemillőbb ételvariációkkal. Majd a szakmai elragadtatás jegyében mély érdeklődéssel bámulj a közeledő kolléga képébe úgy, hogy sűrű fogcsattogtatás közepette gyorsan elcsámcsogjad neki a meg se kezdődött konferencia összegzését, de főként a saját téziseidet.

Az én kis lelkem másként működik. Voltam már egy-két fogadáson. Szeretem a hasamat és másokkal szemben én valóban többször a szó szoros értelmében éhes voltam. Az ilyen események során általában félrehúzódok és kis vodkámat szopogatva csendes derűvel figyelem a többieket. A pincér furcsán néz rám, amikor újra megerősítem: „straight-up". Azaz jég és mindenféle más zagyvalék nélkül tisztán kérem a Smirnoff-vodkát. Nem hat meg az „on the rocks" (jéggel) biztatás, mert most inni kívánnék, nem pedig hűsítkezni vagy mosakodni.

Ott állok a sarokban, kiszállva az érdeklődés középpontjából. Egyszerre csak megáll mellettem X úr, az IBM egyik legnevesebb kutatója. Élénk pillantással, nem csak tettetett érdeklődéssel szól hozzám. Beszélgetünk pár értelmes szót a szakmáról meg az életről. Azután ugyanazzal a könnyed, természetes, emberi mozdulattal, amivel felém közelített, nem pusztán formális bókként a mellettem álldigáló nejem szépségét méltatva ellép mellőlem. Nem túlzok: X úr utólagos bevallása szerint azzal a rövid csevejjel ketten lettünk gazdagabbak.

A fentihez hasonló élmények dacára se volt jó a hangulatom. Feleslegesnek, terhelőnek éreztem a fogadást, a kivagyiságot. A Kedvest persze megkapta a számára szokatlan pompa, a fény, a szuper kiszolgálás, a kavargás, a nyüzsgés. Bár az is lehet, hogy icipicit megsértődött, amiért nem foglalkoztak vele eleget. Dehát végülis ez az én konferenciám!

Új-Angliai lelkizések

Az első este Randy fuvarozott haza. „Szép volt az este" – sóhajtotta a Kedves. Egészen meggyőzően hazudtam neki: „Igen, szép volt. Örülök, hogy jól érezted magadat." A Csillag hamar elaludt, én viszont még sokáig forgolódtam.

Piszkosul hamar eljött a reggel. Jé, nekem konferenciára kell mennem! Csak ide a szomszédba, nyolc kilométernyire. A Csillag a másik oldalára fordult, amikor elkezdtem baktatni. Meggypiros, okkersárga és homokszínű fák kísérték az utamat. Jobbra egy lanka, balra egy domboldal. Az acélkék útszalagon nem

hallatszott a lábaim koppanása és csak ritkán kellett kitérnem a munkába igyekvők kocsijai elől. A szív és az ész tökéletes békéjével bandukoltam. Már csak hat kilométer! Az úttól jobbra kis tavacska fordította felém fénylő szemét. Nem beszélt hozzám, mégis értettem a szavát. És máris sokkal többet tudtam az adatbázis-tervezésről, mint amit majd az utam végén eldadognak nekem.

Magamban beszélgettem a tavacskával, a színes-koronázott fákkal, a domboldallal, az út szürke szalagjával. Bal, jobb. Bal, jobb. Már csak kettő, már csak egy kilométer. Ez pedig itt előttem a Sheraton várkastélyra emlékeztető hotelje. Most belépek, elveszítve a külső természetes fényt, és meghallgatom az iksz és ipszilon előadásokat. Mert elvégre azok miatt gyalogoltam.

Ebédidő. „Hogyan jutottál ide?" – kérdezte Randy. „Természetesen gyalog." – válaszoltam. Egyet hörpöltünk az obligát, már nem is olyan rossz kávéból, majd Randy a zsebébe nyúlt és az asztalra dobta a kulcsot. „Ott áll elől. Én úgyse megyek innen sehová. Használd, amíg itt vagy."

Randy a találkozásunk első pillanatában közölte velem, hogy ő zsidó. Én meg azt, hogy nem. Tudta, hogy szakadt-rongyos kis magyar vagyok, akitől semmi anyagi kompenzációt nem várhat. Önzetlenül, segítőkészen kínálta tálcán a vadiúj kocsiját. Chevi-Nova! Istenkém, holnap sajnos nem kell gyalogolnom!

Sajnos? Sajnos! A Csillag nem mutatott érdeklődést az adatbázisok iránt. Meg tudom érteni. Szóval a konferenciáról elmaradt, holott oda belopakodhatott volna az én révemen, vámomon. A Kedves az adatbázis normálformák helyett a természet normálformáit választotta. Sétált, élvezte a tavacskát, hallgatta a madarakat és szerintem nálam ötször gazdagabb lett lélekben.

A Chevi szuperül működött. Csak éppen nem alkalmazkodott a magyar járművezetési kézikönyvekhez. „Tolass hátra egészen addig, amíg a kerék halkan le nem koppan a járdaszegélyen" – tanultam. Ennek megfelelően jártam el második nap este a motel erkélye alatt. Hátratolattam, halkan lekoppantam, majd kiszálltam a kocsiból. Nem tudom, hogy te miként állsz a szögekkel, mint fokokkal, de nekem bizony szemet szúrt. A kocsi, node egészen csak finoman, egészen csak lazán, némileg behajlította a motel teraszát támogató tízcentis átmérőjű vasoszlopot, ha nem is derékszögben. Halkan lekoppantam. Node miért akkora – már elnézést – a segge a Chevinek? Halkan lekoppantam. Nos, ez a halkság semmi se volt ahhoz képest, amilyen lábujjhegyen és csodálatosan gyorsan átparkíroztam oda ni, az erkélyoszlop-mentes parkolóba. Oszlopok és kocsik. Nevezetes akciója után a Chevi popsiján még egy folt se látszódott. Mit neked egy erkély – veregettem meg paripámat.

Amerika a szabadság hazája. Állítólag ott mindenki egyenlő. Nemre, fajra, vallásra és minden egyéb emberi jellemzőre való tekintet nélkül. Ebben az hihetetlenül ostoba szabadságszövegben mindenki hisz, aki fehér, 31 és 41 év közötti, teljesen egészséges, van egyelőre biztosnak látszó állása és x-ezer dollárt keres havonta. Vagy van férje, illetve közvetlen rokona, aki a felsorolt paramétereket a magáénak tudhatja.

Most légy szíves ne rajtam csodálkozz, hanem a butácska ír haveromon, aki nyomja-és-nyomja ezt az ócska amerikai szabadság-marhaságot. Tejfölös képe

tágra tárul, amikor megkérdem, hogy ő valóban egyenlő-e a milliókat összecsalt hatalmasokkal. Volt képe azt mondani, hogy igen... Pedig elnökjelölt se lehet.

Ezzel szemben az utcán nap-mint-nap tüntetnek a teljesen egyenértékű polgárok, akiknek csak az a baja, hogy rosszul festették a bőrüket; nem tanították meg őket tanulni; nincsenek tehetős rokonaik; vallási felfogásuk nem felel meg a közízlésnek; vagy öregek, vagy túl fiatalok; vagy netán nőneműek...

Most épp a Boston-környéki falvak valamelyikének a nevezetes kocsmájában üldögélünk öten. Randy, a hivatali főnököm. Jim, akitől a Volvot kaptam kölcsön Austinban. Bea, a fergeteges kantoni vacsora alkotója New Yorkban. Továbbá a nejem és én. Mit tesz Isten, a sors úgy hozta, hogy mindhárom amerikai zsidó volt. A félelmekkel terhelt itthoni magatartással szemben odaát senki se tagadja le kilétét. Be kell vallanom, hogy ehhez az igazi szabadsághoz nehezen szoktam hozzá és a bekövetkező diskurzus során picit kényelmetlenül éreztem magamat, noha nem voltam benne érintett.

Én csak ámultam, amikor Jim elmesélte, hogy ő utálja – Randy sűrűn bólogatott, miközben Bea harapni készült – a „jap"-eket. Addig azt hittem, hogy a „jap" a japán rövidítése. Tévedtem. A szlengben a „jap" Jewish American Princess-t, amerikai zsidó hercegnőt jelent. Ezt a túlzottan határozott – Randy szerint a kimondottan arrogáns – nőnemű egyénekre alkalmazzák. Jim és Randy a „jap"-ektől való félelmében egyaránt keresztény nőt vett feleségül: egy fokkal kevésbé emancipáltabbat. No, ezt meg kell magyaráznom!

Amerikában százalékosan fele annyi nő se dolgozik hivatalos állásban, mint nálunk. Itthon a hölgyek gürcölnek; sápadtak, kihasználtak, de hazaérve teszik a nagymamától elsajátított dolgukat. Odaát a hölgyek jórésze a család helyett a saját emancipációjával van elfoglalva. A nagy egyenlőség ürügyén önzővé válik és az önmegvalósításáért csíp, rúg, harap. Az úgymond elveivel, amelyeket sohasem gondol át, hanem a nővédő egyletek legújabb szlogenjeiből majmol, szöges ellentétben áll, hogy elmosogassa mondjuk a kávésbögrét.

A társaság összetételéből következett, hogy érdeklődtek a magyar zsidóság felől is. Akkoriban látott ugyanis napvilágot egy irat, egy sohasem bántott ottani magyar zsidó tollából, amely az itteni egykori üldözések retteneteiről szólt. Nem olvastam. Viszont felháborodtam társaim általánosításain, hogy mifelénk milyen módon bánnak a kisebbségekkel. Hogyan jönnek ahhoz, hogy minden ismeret nélkül ilyen kijelentéseket tegyenek? Ledöbbentek, amikor elmondtam, hogy Magyarország a világon elsőként rögzítette törvényben a zsidó emancipációt 1868-ban. Akkor, amikor a „kulturált" népek közül az angolok még vidáman gyilkolták az indiaiakat; a franciák teljes mellszélességgel űzték a rabszolga-kereskedelmet; az amerikaiak pedig „végleges megoldást" találtak az indián-problémára! Ezek odaát akarnak engem és a népemet illemre oktatni?

A kelet-európai történelmet elég jól, azon belül a magyart alaposan ismerem. Ezt partnereim is észrevették. Kivételesen nem viselkedtem kioktatóan, így hát sértődés helyett valamicskét tanultak. Remélem.

A kisebbségi bajok kapcsán szóba kerültek az amerikai viszonyok. Érdekes, de Amerikában – no, nem mindenütt – a kisebbségnek általában több joga van, mint a többségnek. Kit rúghatnak ki gond nélkül az állásából? A három „f"-est: a felnőtt fehér férfit. Furcsa, de a fekete nagyobb biztonságban van, legalábbis a közszolgálatban. Törvény szabályozza, hogy egy munkahelyen hány százalékban muszáj (!) alkalmazni őket. Ilyenkor akkor is feketével töltik be az állást, ha nála alkalmasabb jelölt is akadna, csak a szerencsétlen éppen nem szerecsen.

Az egyenlősdi néha furcsa lefelé való nivellálást eredményez. Fekete feliratú sárga iskolabuszokkal hurcolják a tanulókat az egyik körzetből a másikba, hogy eleget tegyenek az egyenlő tanulási esély és még a „kis korban ismerjék meg egymást” elvének. Nem is volna ez baj. Csakhogy így az átlagos tehetségű fehér gyermeke, aki nem képes megfizetni a drága magániskolát, a szegénynegyedből származó nebulóval egy osztályba kerül és fejlődése fékeződik. Ördögi kör ez. A buszoztatás tipikusan „szocialista” megoldás, amely kielégíti az amerikaiaknak a látszat-demokrácia iránti vágyát, alapot ad az önigazoláshoz – mi mindent megteszünk – anélkül, hogy valódi eredményre vezetne.

Elröppenő napok

Meg fogsz lepődni, de ezúttal kivételesen szorgalmasan látogattam a konferencia előadásait. Láthatod rajtam, hogy tanultam eleget. Az ebédszünetek pompás kínálata se volt mindennapi. Bár bevallom, hogy nekem ebéd közben is többet számít a szív, mint a száj. Kedves, de roppantul tájékozatlan emberkék gyűrűjében üldögélve, akik étkezés közben is a saját fontosságukat kívánják hangsúlyozni, még az étek se ízlik úgy.

Közben a Kedves végigsétálta a vonzó újangliai tájakat. Az út acélkékjén visszaverődtek a tokaji-méz-sárgába, vörösbor-vérbe fordult fák lombjai. A völgyben egy békés kis tavacska húzódik meg. Partján a pár szál nyírfa törzse már a telet ígéri. Estére előkerül a barna zacskó, benne a vacsora-elemózsiával. Megterítődik a kis asztal, amely mindennap tisztán ragyogott.

Az a pár falat nekem sokkal jobban esett, mint a Shertaton-ban a languszta.

A „brown bag” (barna zacskó) sajátos jelentéssel bír. Ez a roppant szakító-szilárdságú göngyöleg nem a bevásárolt étkekről híres. Odaát tilos a nyílt utcán való szeszfogyasztás. Az álszent törvényt úgy hágják át, hogy a szeszes flaskát zacskóba rakják és a csutoráját kívül hagyva, azt sűrűn szopogatva adóznak Pia istennő őszentségének. A „brown bag” az alkoholista megjelölése.

Fájón néztem a térképre, a naptárra és a pénztárcámra. Nagyon közel van ide a Niagara vízesés. El lehetne ugorni oda. De időm nem engedi, pénzecském pedig kizárja, mert az ENSZ már megint késik az átutalással. A három nap úgy múlt el, mint egy pillanat. Jim és Randy búcsúzkodik tőlem: Jézusom, az egész utam csak egy nagy búcsúzás! Jim megadja a New York–i vendéglakásuk címét: „Használd nyugodtan!” Randy pedig, miután a Nova-t sértetlenül visszaadtam neki, kivitt minket a reptérre.

Közben egyre jobban éreztem az őszt a vállamban...

Még akadt egy kis ügyem a földi kísérővel, ezúttal azonban kellemes. „Az ön jegye többet ér, mint az út díja. Adja meg a számlaszámát, a többletet majd átutaljuk!” Mondtam, hogy nekem olyan nincsen, de nem akarta elhinni. Az ottani számomat nem kívántam megadni, hátha addigra már hazautazok. Nem lehetne-e azt a húsz dollárocskát felvenni készpénzben? Ha nem, hát nem. Bediktáltam a pesti címemet és egy MNB-számot. Nem volt könnyű megértetni.

Esőben szálltunk fel. A kétmotoros, IL 18-asra emlékeztető Erika repülőgép figyelmeztető táblájáról csak nem akart eltűnni az „Öveket bekapcsolni!” felirat. Hamarosan megértettem, hogy miért nem. A fejünk felett húzódó, a gép farka felé vezető, bizonyára fontos funkciókat betöltő drótszálak élesen sikoltoztak, amikor az a jó kis óceáni orkán elkapott bennünket és ide-oda dobálta a viharvert madárdobozt. De úgy ám, hogy még a csontjaink is zörögtek belé! A menetrend szerinti 45 perces utat két és fél óra alatt tettük meg. Viszont az aggályokért – tudod, azóta se félek repülni, de azóta kicsit tartok attól, hogy lepottyanok – kellőképpen pótolt bennünket a megérkezés nagy pillanata. Hiszen a Csillag most először látja meg New Yorkot!

A Nagy Alma mintha most szebb lenne

A doorman készségesen adta át a kulcsot: „Igen, telefonáltak. Tessék parancsolni, megmutatom a lakást!”.

A 23. emeleti kétszobás apartment a Broadway-re nézett. Lent a mélyben nyüzsgött az élet és éppen velünk szemben állt a híres-nevezetes Metropolitan-opera. Különösen este volt elragadó a látvány. A színház előtti megvilágított szökőkút nem nyomta el a hatalmas üveghomlokzat mögül előtündöklő óriási csillárokat. A sugárúton pedig János-bogarakként repkedtek a miniatűr autók.

Meg kellene nézni valami jobb darabot az Operában. A Metropolitan évadja azonban még nem nyílt meg. Viszont a mellette lévő Állami Színházban pár dollárért vehettünk két jegyet a karzatra, ahonnan szinte semmit se láttunk. A Turandot-t adták. Az énekesek itt sokkal jobbak voltak, mint Austinban. A díszlet és a ruházat is csodás volt. A hercegnő négyméteres zöld brokátpalástja egy vagyont ért. Legalább is addig, amíg a nagyjelenetnél a lépcsőn felvonulva a tenor rá nem lépett. Megrendítő látvány volt! Szóval megérte.

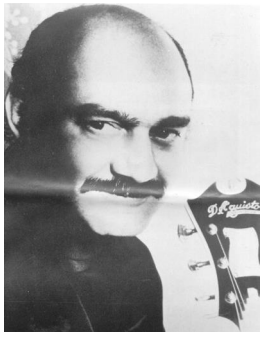

Volt ám más élményben is részünk. Például akkor, amikor pénztárcámat kivételesen nem kímélve elvittem a Csillagot a Carnegie Hall-ba. A firenzei jellegű, barnás-vöröses sarki épületet kívülről szemlélő nem is sejthette, hogy akkor odabent éppen a dzsesszvilág két legnagyobb óriása játszik.

A zongoránál Oscar Peterson. Gitárral az ölében pedig Joe Pass. Valami fergeteges zenét varázsoltak össze. Élőben azért egészen más hallgatni mondjuk a Porgy és Bess Peterson-Pass variációját, mint lemezről. Időnként a két nagy egymásra pillant: most te... Előbb a szólót Peterson játsza. A billentyűk az ujjához ugranak, miközben a mester halkan-hallhatóan nyögdécseli maga elé az ütemet. Fénylő homlokkal a lelkét kínálja felénk a pódiumról.

Majd Pass veszi át a vezérmotívumot ölébe roppantva gitárját. Feszült figyelemmel úgy görbed zeneszerszámjára, hogy szinte teljesen átveszi annak alakját. Harcol a húrokkal, azok pedig meghajolnak tudása előtt. Nemcsak a zenét ontják ránk, hanem a békés harmóniát is. Minden „családban” így kellene tudni együtt játszani. És te ott a háttérben lassan felolvadsz. És lassan megérzed, hogy nincs ilyen zene, meg olyan zene. Csak MUZSIKA van. Úgy, ahogyan most feléd árad.

Vasárnap újabb pár dollárt pazaroltam kettőnkre. Lesétáltunk a félsziget nyugati partjára.

Már a Kedves is kezdi megszokni a város iszonyatos méreteit, a többórás kirándulásokat. Nem is ódzkodik ellenük. Az olasz negyed alatt vannak a dokkok, ahonnan indul a „Circle Line”. Három és fél órás hajókázás vár. A sétajárat körül ballagja Manhattan óriásszigetét. Bár a vártnál kevesebb a látvány, többet ér mint a tízperces drágább helikopter-kirándulás. Itt legalább a szél borzolja a hajadat, elfogyaszthatsz egy-két szendvicset, miközben egymáséra rakhatjátok a lábaitokat.

Itt még sárga agyaraikkal acsarkodnak a tengerből a folyóra a dokkok. Alább elsiklasz a World Trade Center akkor befejezett 410 méter magas ikertornyai mellett. Máris a Battery Parkhoz érsz és lelkendezve mutogatod a Csillagnak: „Látod, ott dolgozok a 23. emeleten, a fekete sáv fölött. A huszonkettediken vannak a hatalmas épületet működtető berendezések: azért nem látsz azon a szinten tágas ablakokat.”

Apropó: emeletek. Az amerikaiak egy része módfelett babonás. Ezért a magas épületek közül sokban nincs tizenharmadiknak nevezett emelet: a lift a tizenkettedikről a tizennegyedikre „ugrik”. Sőt: sokszor nem találsz tizenhármas számú szobát a szállodákban. Ami csacsiság, mert a hozzám hasonlóan kevésbé félénkeknek igazán kiadhatnák mondjuk félárért.

A felhőharapó óriások lassan összetöpörödnek és a Manhattan déli csücske most panorámás fényképként tárul eléd. A Staton Island-et kihagytuk. Nem

akartuk megtekinteni azt a szigetet, ahová a század elején a kivándoroltak érkeztek, ahol karanténban tartottak annyi magyar hazáját-veszítettet is.

Nejem a Szabadság-szobrot csak alulról bámulta meg. Én annak idején bebújtam a hatalmas hölgy szoknyája alá. A lift megy, megy és csak megy felfelé. Most a térdénél tarthatunk? Talán már a köldökénél? Ez lesz itt a nyaka? Netán már az orra? Ez meg a feje búbja. A koronának szánt, de tüskekoszorúnak tűnő fejék ablakain kibámulva nem csak a panorámát csodálhatod, hanem azt a pár bátor vállalkozót is, aki a plusz pártucatnyi lépcsőért és dolcsiért a szobányi fáklyába is felmerészkedik.

New York nevezetes építményei a hidak. Közös jellemzőjük, hogy valami eszméletlenül randák. Két szinten halad rajtuk a forgalom. Nincsen bitumen: a fényesre csiszolt, széleiken rozsdás vaslemezek elnyűtt illesztésein kerék- és fülbántóan zakatolnak a kocsik. A rajtuk nyüzsgő járműtömeg alulról sem hívogató: én örültem, amikor hajónk végre átkúszott e vasszörnyetegek alatt.

Most balra látványosság kínálkozik. Megpillantod a fehér ENSZ-palotát, jobbra látod a Chrysler-épület ezüstös krokodilorr-csúcsát és beljebb az Empire State Building ormát, amely máig a legmagasabb épületek koronázatlan királya. Nem túl szép, de a csupa üveg, csupa acél épület-kockákkal szemben van benne valami vonzó. Igazi „skyscraper”.

A tetejére sohasem mentem fel. Korábban ezzel az élménnyel a Kedvest vártam, amikor pedig ott volt, mindenki lebeszélt róla: túl nagy a köd, úgysem látni semmit. Hiába, már ősz volt és még csak reggel. Az ENSZ épülete viszont a moszkvai Kongresszusi Palotára emlékeztetett. Funkciójuk is tök azonos...

A hajó közben csendesen továbbúszik az immár jellegtelen part mentén, melynek egyhangúságát csak az északi oldalon váratlanul feltűnő dombvonulat lankái oldották fel. Mit mondhatnék? Manhattan nem igazán szép. Mocskos, rendezetlen, szabadszájú, rendezetlen-szoknyájú vén csoroszlya. Részleteiben, így kívülről, nem találok rajta semmi vonzót. Egészében mégis lenyűgöző.

A hajókirándulás után most a Metropolitan múzeumában kallódunk. A szkíta aranyékszerek kiállítását nézzük meg. Mindig okoskodó modoromban magyarázok a Kedvesnek. „Látod, a kedvenc motívum az aranyszarvas, vagyis a csodaszarvas. És egyes régi szerzők a magyarokat is szkítáknak nevezték. És tudtad, hogy a „szittya-magyar” kifejezés is a szkíta szóból ered?” A Csillag a maga ellenállhatatlan modorában leint: „Ne szövegelj már annyit!”. Úgy tűnik, hogy ismét visszaszokott hozzám. Nem rám, hanem a látnivalókra figyel. De az ördögbe is: nem ezért hívtam-csábítottam-cipeltem odaátra?

Volt sütnivalónk

A Broadway-re néző kétszobás apartman prímán működött. A jégszekrény tele volt rakva piával és én szorgalmasan szopogattam kedvencemet, a Jim

Beam nevezetű amerikai whiskeyt, amit bourbon-nek becéznek. Majd furdalván a lelkiismeret nevezetű belső valami által, hogy én csak fogyasztok, pótlásokra akartam ragadtatni magamat. Veszek a szomszédban egy jó kis üveg Tokajit, hadd lássák ezek az amerikaiak, hogy mi is az igazán jó ital!

Amerikában, a sört kivéve, ami itt nem számít annak, szeszes italt nem árulnak a közértek. Erre az úgynevezett „liquor-store" szolgál. A név meg ne tévesszen: a „liquor" a szeszesitalt jelenti, a likőr neve „liqueur". Nézegetem a sorakozó üvegek iszonyatos kínálatát. Természetesen whiskeyvel rakják meg a szemedbeugró polcokat. A kommersz viszki ára 3 dollár. A hétdecis jó bourbon 4 és fél dollárba kerül. Valahol a hátsó sarokban, a legalsó tároló mélyén lelek végre rá a félliteres tokaji szamorodnira. Ára 6 dollár. Hát! Lehet, hogy elítélsz hazafiatlanságomért, de én bizony nem emellett kötöttem ki. Bár a szamorodni száraz – vajon ez hamisított? – szerintem a világ legjobb száraz bora.

A boltok és egyéb intézmények nevére és kínálatára még vissza kell térnem, merthogy a lecke alaposan fel van adva a járatlan európainak. A patikának hitt valamiben – neve „drugstore" – kivételesen gyógyszert is kaphatsz, ha éppen nem akarsz valamiféle tisztálkodószert, borotvapamacsot vagy éppen papucsot venni. Viszont a postán nem adhatsz fel se táviratot, se csomagot, mert azokkal két másik cég foglalkozik.

Mellesleg a posta egészen emlékeztet a vadnyugati filmekre. Minneapolisban éppen egy gyilkost kerestek, és a posta falán ott volt a westernekből megszokott fénykép: „Wanted. 10.000 $ dead or alive." (Keressük: 10.000 dollár az őt élve vagy halva kézre kerítőnek.) Nekem sajnos nem sikerült.

A nehezen kiválasztott flaskával megálltam az irdatlan felhőkarcoló előtt. Felnéztem a magasba, és szemcsápjaimmal megpróbáltam kitapogatni, hogy hol lakom. Nem sikerült. Majd rögtön azért aggódtam (mi, férfiak, azt hisszük, hogy csak nekünk van sütnivalónk), hogy a Kedves egyben van-e. Itt, Amerikában annyit ijesztegetik az embert mindenféle rémsztorikkal!

Aggodalmam felesleges volt. Nejem addigra pompás vacsorát rittyentett. És ugyan hamarosan bekövetkezett a sötétség, de az már minket semmiben-de-semmiben nem zavart.

Az este sokat cigiztem. Így hát reggel úgy döntöttem, hogy kicsit szellőztetek: hadd jöjjön be az a kellemes harmincöt fok, meg a friss ájer!

Szóval kifeszítettem az amúgy feszesen bebetonozott ablakot. Nem telett belé tíz másodperc, megszólalt a telefon. A recsegőben ideges barna hang érdeklődik. „Úgy tapasztaltuk, hogy ön a huszonharmadikon kinyitotta a bal négyes ablakot. Csak nincs baj? Ne tegye! Még maga előtt áll az élet. Remélem nem ugrik ki? Ugye nem akar öngyilkos lenni? Segítek, feljövök és mesélek az anyámról. Csak addig ne ugorjon! Mert az nekem baj lenne."

Megnyugtattam a pofát: csak a 17 és a 35 közötti átlagot keresem. Idebenn 17 fok és büdös van, odakint 35 fok és tiszta a levegő (a benzingőz ide már nem hatol fel). „No és erre az ablakot kell kinyitni? Ha levegőzni akar, akkor sétáljon!" – csapta le a kagylót az idegesnek tűnő drusza.

A korrekt és aggodalmas fószerrel való kommunikáció ezzel az esettel nem ért véget. Méghogy kikukkantottam–e a nyitott ablakon! Noná! Itt legalább kinyílt. Más felhőkarcolókban az ablak mereven záró gát: ha ki akarnál ugorni

se tehetnéd. Ergó-morgó-vigyorgó: szabadságodban korlátozva vagy a korlátlan szabadság hazájában, merthogy nem ott ugrassz ki, ahol az jól esne…

Az engem védő-óvó szervezet eme jeles képviselőjével később személyesen is találkoztam. Ez azután történt, hogy egy picinykét átrendeztük a konyhát. A Kedvessel együtt elvarázsolva néztük a „Bewitched" (elboszorkányolódva) című, délfelé sugárzott roppant szellemes tévésorozatot. Tudod azt, amelyikben a végtelenül muja férj felesége egy valódi boszi, a hapsi anyósáról nem is beszélve. (Kié nem az?) De legcukibb az éppenhogy csak két éves kislányuk, aki, mint minden hölgy, már ebben a korban is teljesen hülyévé varázsolja a férfiakat.

Ő ezt a szó szoros értelmében tette, bár bűvészetét egyelőre csak az apukáján gyakorolta. Szóval a tündérke a bilin ülve éppen apuci hózentrógerját tekeri a villanyborotvájára pusztán pösze nózikája hegyének a mozgatásával, amikor egyszerre csak csöngetnek: „Remélem nincs maguknál tűz?" – kérdezte az egyenruhás kétméteres. „Mitől lenne?" – feleltem fennkölten vállat rándítva, majd a konyhába igyekeztem, mert eszembe jutott az ebéd. Pontosabban már csak az a barnaszénné boszorkányolódott valami, ami félméteres olajláng-oszlopot lövellt a plafon felé ködbe borítva a konyha minden szegletét. Józan megfontolással sebesen lekaptam a serblit a tűzhelyről, aminek két karika lett az eredménye. Az egyik a serblitől a padlón barnállott, a másik élénkpirosan a kezemen sebesedett. (Nem baj. Később az is barnává boszorkányolódott.)

„Szóval itt nincsen tűz" – nyugtázta széles vigyorral tevékenységemet az elégedettségtől immár két méter tízcentire kihúzott uniformis. No, ettől a perctől fogva már a popsimat is csak bal kézzel töröltem a jobb kézzel árnyékolva, merthogy itt minket figyelnek. Kikukkantok-e az ablakon, meg saját ízlés szerint füstölgős rántottát készítek-e! Ezek mindent tudnak rólunk!

Az esetnek volt egy kellemes következménye. Az elégedett elégszéles elem elkerekedett, amikor megtudta, hogy európai vagyok. Magyar? Nem baj, majd kinövi. Szóval maga még nem is látott olyasmit… Ezzel lecipelt az alagsorba, a felhőkarcoló műszertermébe. Megmutatta a monitorokat: ez a hőváltozásokat, amaz ott a füstöt jelzi. Ha három cigit elszívok a vöcöben, akkor náluk azonnal tiktakolni kezd valamilyen ketyere. Summázat: a kétbetűsben a füstriadó miatt nem illik cigizni, a szobában pedig az ablaknyitás okoz gondokat. Ez a 22-es csapdája. (Mellesleg azt a filmet Ann Arborban láttam először.) Persze lenne egy áthidaló megoldás: ha leszoknék a dohányzásról.

Állítólag szobai tévékamerák nincsenek. Legalábbis a mosolygós nagydarab ehhez ragaszkodott. Viszont nem titkolta, hogy a folyosókon, az alagsorban, a parkolóban nincsenek előtte titkok. Kicsi képernyők kékesen villódzva némán árulkodtak arról, hogy ki lépett ki a liftből a huszonötödiken.

Amerikás attitűdök

Apropó: főzőcskézés. Egy szép őszi napon egyszerre csak nyílik az ajtó (szerencsére már felébredtünk) és megjelenik egy meglehetősen jól öltözött úriember. Amolyan félbevágott. Sugárzik belőle az öntudat. Az öltönyéért Pesten lakást lehetne venni. Modora lenyűgöző. Ebben a fennkölt modorban közölte velünk, hogy ő most beköltözik a kisszobába és ott fog tartózkodni X napon át. Mondtam neki, hogy ez nem olyan nagy baj. Békésen elférünk itt hárman is. Nejem szemrehányóan pillantott rám. Mit tesz Isten, a végén megegyeztünk, hogy átköltözünk a nagyszobába, a nappaliba.

A kellemes úriember bevonult a fürdőszobába. Amikor a hangos csobogások (milyen furcsa, ha egy idegen ember a te lakásodban zuhanyzik) megszűntek és a tag frissen felkent Cézárként köpenyesen kivonult a mi fürdőszobánkból, vállon veregettem. Nem baj haver, érezd magad itthon, majd csak elleszünk így együtt! A szeme se rebbent, miközben közölte, hogy ő az MRI elnöke és annak a lakosztálynak a tulajdonosa, amiben tanyázunk. Puff neki és hümm-hümm. Még szerencse, hogy annyira udvarias voltam vele. Vagy szerinted mégsem?

No, csorbítsuk csak ki a köszörűt! Másnap reggel egy helyre kis rántottát rittyentettem a magam módjára. Nem mondom, volt benne tojás is, de főleg ötféle felvágott, háromféle kolbász, no meg nyolcféle fűszer. A kis omlett tetején párszem meggy kandikált. A Kedves szépen elrendezte az ebédlőt. Virágokkal, gyertyafénnyel, mindennel, ahogyan illik. Ha már itt a főnök...

Széles mosollyal vonult ki a fűrdőszobából házigazdánk, akinek bármelyik napszakban mániája volt a hosszas tussolás. A tag meglátta a kolbászoktól és az egyéb általunk ételnek nevezett dolgoktól roskadozó asztalt. Elszörnyülködve vonta a fejére fejér köpenyének a kapucniját, majd néhány, a bocsánatkéréshez feltűnően hasonlító szót mormolva a rebbenő ruhadarab rejtett zsebébe nyúlt. Miközben mi telipofával csámcsogtuk a rántottát, a Főnök aprókat harapdált az elővarázsolt háromszor-félszer-nyolc centiméteres kis valamiből és nagydoktori előadást tartott a koleszterin ártalmairól. Amivel szemben az ő szeletkéje négy deci tejet (egy harapás), az összes vitamint (két harapás), sőt, még az ott nem ismert „dzsö”–betűnek megfelelőt is tartalmazza (három harapás) a Mengyelejev-féle skála valamennyi ásványi miegymásával együtt.

Te, én egyszerűen le voltam nyűgözve! Az X-vitamin említésén csaknem a torkomon akadt a szaftos tojásos-kolbászlé. Annyira, hogy csak némi habozás után nyúltam afelé a kínálkozó szalonnadarab felé. Hogy mik vannak! No, még ezt a kis hagymát feltunkolom elborzadva az élet nehézségeitől, miközben az elnök úr gyertyafényben, a fehér terített asztalnál utolsót harapdált az ezek szerint mindig magánál hordott szürkés kapupántból.

Az amerikaiak egyszerűen nem tudnak enni. Mármint étkezni. Félelemmel terhelten nyúlnak a tányérhoz: koleszterin! fertőzés! baj! Állva, kapkodva tömik magukba a hamburger-fűrészport. Az üzlet által ronccsá tépett idegeikkel arra törekednek, hogy a gyomruk és az agyuk mérete összhangban legyen. Ebből a célból az étkezés előtt felhörpintenek három deci jeges vizet, illetve vizes jeget, amitől a gyomruk szilványivá, befogadó képtelenné aszalódik.

A szabad Amerika a szabad aggodalmak országa. Nem csak az étkezésben. Valaki kitalálta, hogy a metrószerelvények gyúlékonyabbak a kelleténél. Ezért egy hétig üres metrón utazhattam, mert mindenki megrettent. Washingtonban valami bánatot fedeztek fel a vízben – veszélyes! ihatatlan! – és az emberek nem voltak hajlandók vizet inni pár hétig. Bakterológiailag az az „ihatatlan” víz ötvenszer tisztább volt, mint a pesti. Node, mi amerikaiak vagyunk! Kivéve engem, akit a vízivás amúgysem foglalkoztat.

Persze az Újvilágban akadnak valódi meglepetések is. Minneapolis táján megjelent egy szúnyogféle, amely három ember halálát okozta agyfertőzésből kifolyólag. A vékonyláb csak este hat után támadott. Annak az esélye, hogy rád talál, egy a millióhoz volt. Ennek ellenére hat után a város elnéptelenedett, a közszolgálatiak – rendőrök, taxisok, buszsofőrök – pedig nyakukig húzott sísapkákban virítottak a 30 fokos hőségben. Persze akadnak valódi bajok is. Így például Boston környékén feltűnt egy addig ismeretlen bogár. Milliós hada megtelepedte a fákat. A gazda reggel kimegy, hogy körülnézzen a birtokán és

mit lát? Egy volt cseresznyefát, ami most fekete, undorító, zümmögő függönyre emlékeztet. Géppisztollyal se képes megszabadulni attól az ocsmányságtól, de a bevett permetezőszerek se segítenek. Ide valami hathatósabb szer kell!

A csodálatos amerikai szuperagy kitalálja a hathatósabb szert, a „megfelelő" kemikáliát. Az amerikai szupervegyészetnek sikerült kitermelnie a dél-amerikai gyilkosméhet. „Miért nem ugrunk el egy sörre?" – kérdeztem a barátomat. „Most nem lehet, most támadnak a méhek." Export-import: vegyszer oda, méhek ide.

Árcédula és választék

Randy, aki nem a szürke étekpótlék híve volt, meghívott vacsorára. Gyanúm szerint svéd származású csinos szőke feleségével barátságosan öleltek át minket az ajtóban. A hölgy rögtön a konyhába kísért: „Gyere, kóstold meg!". Ezek szerint Randy már beszámolt neki arról, hogy bár az adatbázisokhoz még talán nem sokat konyítok, konyhadolgokban az ítéletem némileg mérvadó.

A szalonban Randy feltette az egyik lemezét. A kvadrofon hangfalak ravaszul voltak elrejtve a hatalmas ülőpamlag karfáiban. „Ezer dollárért vettem a tűt!" – dicsekedett Randy. Hát igen! Annak idején itthon diskuráltunk a mindenféle szupinak vélt márkákról tizenéves gyermekekként („a Skoda igenis jobb, mint a BMW, mert apukámnak is az van"). Később megtárgyaltuk, hogy a Technics vagy a Sony dekli-e az igazibb.

Márkák. 1975-ben nálunk még szinte semmit se lehetett kapni, amikor a 43. utca közönséges boltjának a kirakatában a hazai „értő-zsenik" által csúcsnak kikiáltott ketyeréket mondjuk 500 dollárra taksálták: egy igazi Technics – ára az ottani havi „béremmel" azonos – micsoda álom! Azután kicsit feljebb téved a tekintetem: annak a valaminek 5.000, még feljebb 50.000 dollár az ára. Oppá!

Amerikában 4-5 ezer dollárért vehettél egy jó kis kocsit. Az import Mercedes ára 20-25 ezer, a Rolls Roycé 35-40 ezer dollár volt. De a kirakatokban láthattál 100 ezer dolláros Cadillac-et is. Márkavitáinkban a fotós Á. Sanyi mosolyogva intett le, kivételesen jogosan: „mit tudtok ti odaát az igazi minőségről!".

Se kocsit, se technikai kütyüt nem vettem. Node az üdvözlőlapok sztoriját csak el kell mondanom! Kisfiúként amerikai nagynénémtől kaptam néhány üdvözlőkártyát és elcsodálkoztam azok változatosságán. Most betérek egy ottani „Ápiszba", mivel elfogyott a levélpapírom. Nyolc méter hosszú, két méter magas pultsoron kínálják a kártyák ezreit. Roppant amerikaiasan. Aranyporral hintett, rózsaszín ágacskákkal díszített halványzöld alapon értesítheted a haverodat a kirándulásodról. Ministránsavatásod alkalmával dönthetsz arról, hogy kék-, zöld-, fekete- vagy a valódinak ható piros-szoknyás kártyát választod-e.

Nehezen találsz olyan eseményt, amit az összehajtogatott négyoldalas kártyácskák ne örökítenének meg. Kekeckedő magyarként mondtam a csinos eladólánynak, hogy nejemnek tegnap hármasikrei születtek. Az egyik fehér, a másik néger, a harmadik kínai. Van-e üdvözlőkártyája erre az alkalomra? A lányka gratulált, majd egy rekeszhez vezetett, ahol pironkodva közölte, hogy ilyen alkalomra csak ezt az öt változatot tudja kínálni...

Node térjünk vissza a vacsorához! A tizenkét-személyes fehér körpamlag egy csodálatos, amerikai tölgyből készült, sötétbarna asztalfélét vett körül. A kétméter széles, eszméletlenül göcsörtös rönköt kettévágták, felpolírozták és a szoba közepére helyezték. A sima lap természettől szeszélyesen cikkcakkozott

széleit alul hasonló változatossággal kísérték a középre domboruló törzs kiugró ágcsonkjai és bemélyedései.

Bár a berendezéstől voltam elájulva, illik megemlítenem, hogy a vacsora is egészen príma volt. Miért nem láttam többet azt a lakást? Hamarosan megérted.

Az elválás

A Kedves vízuma és ezzel az együtt töltött időnk is lejárt szeptember közepén. Különben is nagyon várták már őt otthon a gyerekek. Nekem még egy picit itt kellett csacsiskodni.

A Csillag nem panaszkodhatott: megmutattam neki mindent Amerikából, amire a tényleg szűkös pénzecskémből tellett. Chicago, Minneapolis, Austin, New Orleans, Florida, Washington, Boston és persze New York. Többet látott az USÁ-ból, mint a bennszülöttek többsége. Ők pont úgy vannak sokkal nagyobb hazájukkal, mint mi magyarok ezzel a kicsivel: nem ismerik. Előbb járnak Párizsban, mint saját Zalájukban...

Furcsa volt a búcsú. Fáradt-hervadtan szedtük össze a Csillag cuccait. Nem kell mondanom, hogy az elválás, ha ideiglenes is, milyen nehéz és mennyire rosszul tűrik az élet bajait amúgy sokkal jobban elviselő asszonykák. A cuccot bepakoltuk Linda (Randy felesége) Volvo-karavánjába. Forgalmi akadályokkal terhelve, az esti váratlanul nagy nyüzsgés és a leereszkedő köd miatt élesen, az ellenőrzési idő határán túl érkeztünk a repülőtérre.

Bár telefonon tisztáztuk, hogy őnagysága korábbi járattal megy, az egyébként szuperül működő helyfoglalási rendszer most csődöt mondott. Rohangásztunk a jeggyel jobbra-balra. Végre bólintottak: oké. Majd a fejüket ingatták: most már nem lehet beszállni, késő. Sohasem tettem ezt korábban és remélhetőleg nem is kell majd megismételni. Kihúztam az egyébként nem falrengető száznyolcvankét centiméteremet hosszában és a kilencvennyolc kilómat széltében. Megígértem, hogy valaki meg fog halni a repülőtéren, ha nem intézkednek azonnal. Érdekes, de a tisztán szívhez szóló érveim hatottak.

A gép motorja már pörgött, amikor a Kedves még egy lebegő puszit hintett valamelyik testrészemre és lazán felkapaszkodott az őt itt hagyni készülő járatra. A rohadtul randa ködben még a nyomát se tudtam figyelni.

Később derült ki, hogy izgi kalandjai akadtak. Az Icelandic Loftedir gépét Izlandon pihentették: a motort javították, miközben az utasokat a váróban ingyen reggelivel vendégelték meg. Majd a reggeliből ebéd lett. Az Icelandic ócska-öreg, de megbízható gépe végül biztonságosan landolt Luxembourg-ban és már csak tizennyolc órás vonatút várt a Kedvesre...

Én mit sem tudva a Csillag akadályairól, a gyors és ízetlen búcsú miatt kicsit szomorúan üldögéltem a Volvóban a Kennedy reptértől hazafelé. Fekete és fehér fények villantak mellettem és bennem. Linda hirtelen rejtélyesen közlékeny lett. Egy italra invitált valamelyik Broadway-i kocsmába.

Lassan bukott ki belőle a szó. Az Amerika Hangja rádiótársaság elnökének a lánya volt. Balettozni tanult. Randy eszméletlen pénzért bérelt a számára egy táncstúdiót, ahol Linda a szíve szerint, mindent belefektetve tanított és tanított. Istenkém, milyen borzasztó, amikor két egymást szerető ember butává válik! Randy és Linda kapcsolata nem virágzott ki: nem lehetett gyerekük. Mármost az a picinyke lény, ha lenne, nemcsak mosolyogna a szülőkre, hanem falat kis

karjával erős kapocsként össze is kötné a szülőket, remélhetőleg. Ő lenne a közös öröm, a közös gond. Barátaimnál nem volt kapocs – és valami megtört.

A kocsma ötletét elvetettem, pedig beszélgetni kellett volna vele. Sikertelenül próbáltam megnyugtatni. Nem volt nálam egy fillér sem és meghívatni magamat egy hölgy által ellentmondott az elveimnek. Erre Linda mást remélve fel akart cipelni a lakására, mivel Randy éppen vidéken volt.

Eszméletlenül rohadtul éreztem magamat. A Kedves még szinte fel se szállt és engem máris kísértenek. Ízetlen, hülye, fonák volt a helyzet. Részvevően simogattam meg Linda kezét, de ő többre vágyott. „Csak egy italt" – suttogta sóváran. Nem tehettem, nem tehettem. (Jelzem, hogy külföldi utaimon egyetlen egyszer se váltam hűtlenné az asszonykámhoz. Egyébként sem...)

Kilökődtem a kocsiból, miközben Linda zokogva borult a kormányra. Én meg rozzant öregemberként indultam neki utolsó kálváriámnak, felgyalogolva azt a pár kilométert a most már egyáltalán nem hívogató, társtalan lakóhely felé.

A meditálás árt a lábadnak

Ballagok a 42. utcától a régi megszokás szerint északnak lódulva. Most nagyon ráérek, most már meditálhatok és mesélhetek. Szemem előtt végigvonul mindaz, amit ösztöndíjas utam során tapasztaltam és éreztem.

Kezdetben Amerikában morgolódtam. Hogy az ottaniak mennyire hülyék, mennyire mások. Hogy mit nem lehet megoldani. Hogy mitől meleg vagy éppen hideg az időjárás. Hogy miért nem beszélnek angolul. Hogy miért oly' hatalmas a zaj és miért óriási a csend. Hogy miért magasak egyes épületek, miközben a többiek alacsonyak stb. Ma már nem csodálom, hogy Á. Sanyi kiakadt egyes megnyilvánulásaimon, első elhamarkodott ítéleteimen.

Ha ma írnék onnan levelet, akkor elmesélném, hogy az ottaniak csak pont annyira hülyék, mint mi vagyunk. Hogy mindent meg lehet oldani. Hogy az időjárás tökéletesen normális. Hogy mindenkivel lehet angolul beszélni. Hogy a csend és a zaj ugyanaz, mint mifelénk. Hogy a házak körülvesznek és olyanok, amilyenek. (Közben az 52. utcánál tartok.)

Ottani hangulatomat a Csillag jelenléte szabályozta. Amíg meg nem érkezett, nagy kedvvel dolgoztam, de türelmetlen voltam. Vele a türelem megjött, de távozásával a kedvem hagyott el. Már nem volt miért dolgoznom, de nem is volt mit.
A Chase-ben végleg nem tudtak értelmes feladatot adni. Ezért kedvetlenül csak téblábóltam. Pontosabban annyit mégis tettem, hogy elszúrtam Randy új könyvének a gerincét.

„Úgyis ráérsz, nyald már oda ezt a slejfnit" – kért arra, ragasszam a könyv gerincére a kinyomtatott-kivágott szerző-cím csíkot. Mi tagadás, szemmértékem elhagyott és a ragasztás ferdére sikerült. Mint akkortájt sok minden más is.

Randy féllábbal már a bankon kívül volt. Pár hét múlva átment maszekba, végleg számítógép-szerelésre adva a fejét. A maga ura lett, ahogyan ő festette elém a jövőt. Én mást sejtettem és sajnos nekem lett igazam. A „magad ura" a békés banki állással szemben rohanást, álmatlan hétvégéket, szabadság nélküli hónapokat hozott Randynek. Idővel infarktust kapott. Mire felgyógyult, üzlete

tönkrement. Szerencsére Amerikában a csőd nem olyan félreértett csúnya szó, mint nálunk, mert csak az megy taccsra, aki vállalkozik. Így hát pár hét múlva korábbi kudarca ellenére is kapott annyi hitelt, hogy új vállalkozásba foghatott.

Sétám során itt-ott megcsapott a „fű" illata. Fűnek a marihuánát, ezt a lágy kábítószert nevezik. Az USA sok államában a használatát nem tiltja törvény. A Chase-ben voltak munkatársaim, akik biztattak: „Próbáld ki!" Sohasem tettem, mert a gyenge drogtól csak egy lépés a komolyig, mondjuk az LSD-ig. Később Budapesten révült az arcomba egy volt amerikai kolléga: „I am stoned". Meg vagyok kövülve, azaz be vagyok narkózva.

Lassan megtanultam, hogy a szavakat másként használjuk ideát és odaát. Bár ki tudom őket ejteni angolul, jelentésük elboszorkányolódik. A szabadság, a bizalom, a hit, remény és szeretet – hogy csak pár fogalmat említsek – odaát nem kapcsolódik az általad megszokott realitásokhoz és gondolatokhoz.

Szabadság. Az amerikaiak beverklizett kulcsszava a „freedom", a szabadság. „Mert nálatok nincs annyi frídöm, mint nálunk" – szajkózta ír szomszédom a bankban. Nem mondtam neki szívem szerint, hogy jaj de buta vagy. Szabadság! A gyerek rosszul volt, ha nem ehette meg szokásos ír kefirjét ebédre. Ha meleg volt. Ha esett az eső. Ha a telefonszámláján húsz cent tévedést fedezett fel. Ha a kocsija nem ment és ha ment. Szabadság? Az átlagos amerikai a környezetének a rabja. Persze szűkebb határok között te is az vagy, de legalább nem majmolod az amerikai népbutítók örök szövegét: „Szabad vagy!".

Bizalom. Te akár naponta is képes vagy feloldódni barátaiddal egy jó pohár bor mellett. Sőt, azt teszi a Fény-utcai piac rongyos csavargója is. Az amerikai nagyvárosok lakója erre képtelen.

A kelet-európainak kemény tapasztalat kell ahhoz, hogy valakit a bizalmába fogadjon. Ha ez megtörtént, akkor csak nagy csalódás árán és belül könnyezve engedi el a bizalmát vesztett volt barátot. Amerikában az első félóra után lazán rád hagyják a kocsijukat. Lényeddel viszont keveset törődnek. Nem fáradoznak azzal, hogy emberként is megismerjenek. Feljön egy új nap és ok nélkül megvonják tőled a bizalmat.

Remény. Az amerikai számára azt jelenti, hogy holnap is lesz állása, nem megy csődbe, tud venni egy új kocsit, vasárnap a fűvet lenyírhatja stb. Nem azt, hogy véges életének valami tágabb értelme is van. (Ez itt már a 62. utca.)

Hit. Mint sok más helyütt a világon, itt is összekeverik a hit és a felszínes vallásosság lényegét. Meg mást is. A templomban az első, a kiemelt padsorban foglal helyet a nem is az ahhoz a felekezethez tartozó, nem is hívő valaki, akinek politikai-társadalmi funkciója követeli meg a jelenlétét, miközben rühelli az egész dolgot. Továbbá a világon sehol másutt nincs annyi zavaros, ferde tanokat követő és hirdető szekta, mint az Államokban.

Szeretet. Az angolban a testi vonzódás (szerelem) és a lélekbeli összetartozás (szeretet) kifejezésére nincs két külön szó: mindkettő „love". (Amit én néha rosszmájúan, de a valóságnak megfelelően „lóvé"-nak ejtek.) Az amerikai szülő az iskolába induló gyerektől minden reggel azzal búcsúzik, hogy szeretlek. A telefonbeszélgetés is vele zárul. De ez csak üres szó, mert a tettek egészen mást mutatnak. Ha a családokban a szeretet uralkodna, akkor nem lenne annyi értelmetlen, gyerekkínzó válás. Hiába no, odaát egy adag freedom mégiscsak fontosabb, mint bármennyi love. (Most már a 72. utcában járok.)

Jézus Mária! Addig-addig meditáltam, míg észre se vettem, hogy rossz felé vettem az irányt. Megszokásból az International House felé (118. utca), holott már régen nem is ott lakom, hanem a Broadway mellett. Még szerencse, hogy idejében észbe kaptam. Most captathatok vissza! Nem kellene annyit elmélkedni és főleg nem ilyen hevesen. Azt árt az epének, de főleg a lábnak. Affene...

Most már sietek, kapkodom a virgácsot és képtelen vagyok gondolkozni. De azért azt csak el kell mondanom, hogy Amerikát a pszichológusok teszik tönkre.

Amerikában katolikusnak lenni a spanyolok, olaszok, lengyelek és írek – a másodrangúak – kiváltsága. Ők a gyónás során tárják fel gondjaikat, vallják be hibáikat. A többi amerikai ugyanezekkel az analizátorát keresi fel és azt hiszi, hogy úgy messzebbre jut. A kényelmes ágyon arra sem gondol, hogy heverészve csak horkolni lehet, de magába pillantani aligha. Az utóbbihoz bizony térdelés vagy valamilyen más kemény testtartás kell, amint azt kétezer év tapasztalata igazolja, nem pedig úgymond ellazulás.

Az eredmények pedig magukért beszélnek. Jó, jó, a gyónó holnap is elköveti a tegnapi bűneit. No és mit tesz a kianalizált?

Végre fáradt-löttyedtem léptem a szobámba és jobb ötlet híján bekapcsoltam a tévét. A szabadelvűen szabad, Spoke-fertőzött Amerika első híre az volt, hogy a pszichológusai által normálisnak nyilvánított és így a diliházból hazapaterolt férfi szép csendesen ledobta a tizenötödikről a négy- és a hatéves gyermekét. Puff neked, Amerika! És ez messze nem egyedi eset...

Két nap múlva reggel megszólalt a telefon. Engem kedvelnek, de menjek már a francba a MRI lakásából! Nem értették, hogy én se vágyom rájuk, de nincs mit tennem. Napok óta nem eszem, mert nincs miből. Nem tudok elköltözni, mert nincs rá pénzem. A Randy által kölcsönadott tíz dollár maradékából még egy ebédre se futja. Taccson vagyok! A UN már megint elmaradt a fizetésemmel.

Napok óta testileg és lelkileg tengődök. Reggeli: lágytojás. Ebéd: rántotta. Vacsora: keménytojás. Nincs munkám: egyetlen dolgom az, hogy hetven centért berohanok a Chase-be, ott kicsit téblábolok, majd hazarohanok. És faggatom a doormant, hogy megérkezett-e már az ENSZ-ből az anyagilag megváltó telefon. Mi a fenét fogok itt csinálni még három hétig? És ha a héten nem jön meg a pénzecském, kitől tudok újabb kölcsönt szerezni? Végülis mindent összevetve miért vagyok ennyire New-York-ian magányos?

Egy hirtelen döntés

Lankadtan lógatom buksi fejemet a New York-i aszfalton. Most a korábbinál is inkább feltűnik, hogy felfelé vasalt felhőkarcolói – magántulajdon – között milyen gödrös, elhanyagolt utak és járdák – köztulajdon – vezetnek. Ilyen, pont ilyen meghatározatlan, zagyva, nemtudommi vagyok már egy ideje magam is.

A fáradt ősz színeibe burkoltan barnás-sárga bódulatban ballagok abba az „otthonba”, ahonnan naponta ki akarnak paterolni. Ahol már nincs társam és ahol már régen nincs keresnivalóm. Már láttalak, Amerika! És nekem most már annyira, de annyira nem kellesz! Miért nem engedsz már el?

Tizenegy óra volt, amikor hazaértem. A bejáratnál a doorman elém perdült és élénken közölte a hírt, hogy telefonom jött az ENSZ-ből. No végre! Felrohantam a szobába. A gyors visszahívás megerősítette: most már felvehetem az addig több hetet késett ösztöndíjamat.

Eliramlottam az ENSZ-be, ahová pont délben érkeztem. Felmarkoltam a 400 dollárt, ami ismét csak 140 bakkal volt kevesebb, mint ami járt volna. Megint elszámolták. Újfent nem figyeltek. Elegem van már belőletek! Fél egy után öt perccel, amikorra megkaptam a pénzt, már forrott a vérem, gőzölt az agyam.

Döntöttem. Hivatalosan még itt kellene lennem legalább két hétig. Most, már futná a pénzemből is. De minek? Beszaladtam a Chrysler épületébe a Mamihoz és átadtam neki a rég megírt jelentésemet. A drága fekete hölgy – igenis: hölgy, mert nála méltóságteljesebben anyásabb mamit azóta se láttam az életemben – nyakam köré fonta két, egyenként ötvenkilós karját. „Magának még két hétig itt kellene maradnia. Mit szól ehhez Andrew L. úr? Magát megölöm. Magát egyszer úgyis...” Itt elsírta magát. „Magát én szeretem és maga most azonnal menjen, node nahát és ...” Fátylat borítottunk. Nem tudom, hogy kit fogok legközelebb annyira imádni, mint Mamikát. Randa dolog: az életben többé nem látom. A könnyei nem csak az övéi voltak.

Két óra felé felhívtam az MRI-t, hogy estére a lakásuk üres lesz. Örömmel, de szárazon nyugtázták a hírt. Majd Randyt kerestem, hogy tízbakos tartozásomat átveheti a doormantől, akinek két dolcsi borravalót adtam a figyelmességéért. Becsületére mondom, hogy Randy a pénzt hiánytalanul megkapta, mert ilyenek az amerikai házmesterek. Mellesleg már mindjárt fél három...

Leszaladtam a Városba, elvégre üres kézzel mégsem térhettem haza! Addig bár volt időm, nem volt pénzem és így az ajándék-vásárlásokat nem intézhettem el. Mostanra viszont a két erőforrás viszonya megfordult: nem állok üres kézzel, sőt, de nincs időm. Pontosabban szólva elfogyott a türelmem: bár még napokig bogarászhatnék a boltokban, nincs rá energiám. Azonban valami emlékezeteset mégis csak illene vinnem, főleg a kicsiknek.

A közeli játékboltban két elemmel működő, rózsaszín ruhájú, édes pofájú kis babát találtam. Bekapcsoláskor a fejüket bólogatva és a térdükön csúszkálva aranyosan mászkáltak előrébb a földön. Azonnal becsomagoltattam őket.

Most már három óra van. Utoljára nézek ki a lakosztály ablakán. Még mindig kínálja magát a Metropolitan. A Broadway lankáin fáradtan mászkálnak előrébb a pici kocsibogarak. Fél négy. Bezárom a bőröndöt és nekiindulok a liftnek. „Kár, hogy eltetszik menni” – mondja a kulcsokat átvevő ajtóember. „Magát már megkedveltem” – mondja szemérmesen, de nekem igen fontosan, mivelhogy az ajtóemberek a gazdagokkal nem ilyen közlékenyek.

Háromnegyed négy. A taxi már vár. „Hát nem tudom, hogy sikerülni fog-e?” – biztatott a Checker vezetője. Ilyenkor iszonyatos a forgalom. Száguldás, dugó, leállás. Száguldás, dugó, leállás, majd váratlan elterelés.

Azért csak megérkeztünk. A repülőtéren a hostess semmi jóval nem biztat: „Uram, ezt a gépet már valószínűleg lekéste. Különben sincs hely!” Majd (mi a fenétől?) váratlanul megenyhül. Nőiesen cikizve rám vidámodik: „No, adja már ide azokat a dobozokat. Majd vigyázunk rá. Babák, mi? Maga, ugye, egy fiatal apuka? No, gratulálok! A dobozokat pedig ne felejtse, amikor megérkezik. Jó utat!” Életemben nem fogom elfelejteni irigy-sóvár, mégis meleg tekintetét.

Mélyet sóhajtva elfészkelődtem az ülésemben. A Boeing feltépte szárnyait a földről, lassan lifegve az ég és az én valódi otthonom felé. Már sűrű a sötétség. A

kapitány barátságos hangon közli: „Most egy picinykét idelent maradok és teszek egy jó kört, hogy elbúcsúzhassanak a Nagy Almától. Egyetértenek?”

És az óriási léghajó lomhán lebeg egy fordulatot Manhattan fölött. Szinte súrolja az Empire State Building épületének csúcsát. Igen, azon a kivilágított utcán ballagtam először komondor-kofferommal a Tudor felé. Jé, az a hegyes tüske a Chrysler! Mamika már bizonyára nem dolgozik és biztosan elfelejtette, hogy ma végleg... Mellette abban a kocsmában Menci most kezdi a forgalmas estét. Az International House nem mutatkozik: nem sejthetem, hogy ott és a közeli Harlem-ben mi történik. És még tolja-e a babakocsiját az óriási holland? És Linda megnyugodott-e? És mikor kezdenek dolgozni az adatbáziskezelővel, amelynek a kiválasztásában nekem sem volt utolsó a szerepem?

És Á. Sanyi kémleli-e most is hatalmas teleszkópjával az esti fényben még giccsesebb épületeket? Nem is igaz, nem ízléstelenek, csak mások, másként szépek. Ez a Budweiser sör pedig nem is olyan rossz. Az se kizárt, hogy kérek egy jó kis amerikai kávét. És milyen kedves volt a „sztyui” (stewardess) is. Mint a doorman, mint az MRI, mint Alan, Randy és a többiek. Bár igaz, hogy a hamburger nem egy élmény, node a szálka-vékony sült krumplit pontosan úgy készítik, ahogy legjobban szeretem. És nem is igaz, hogy nincs szabadság, mert Andrew is mit meg nem engedett nekem. Választhattam, dönthettem, mi több, választanom, döntenem kellett. Ifjúként, szinte még suhancként érkeztem és lám keményre csiszolt érett férfiként távozok.

Igaz, hogy nem babusgattak. Nem úgy érkeztem és nem úgy éltem, mint mások. A kézről-kézre adott rokonlátogatók. A gazdag turisták. A teniszpályák és úszómedencék széléről nem tágító, plüss-hotelek kényelmét élvező, mások által pénzelt konferencialátogatók. Még a vendégként meghívott tanár, orvos biztonságát se élvezhettem. Viszont gondoskodó – majdnem azt mondtam, hogy szerető – eligazításokkal mindig bőven elláttak. Nem is vettem észre, hogy tág teret nyitottak előttem, legfeljebb néha-néha én nem voltam eléggé ügyes a lehetőségek kihasználásában. Végülis itt minden annyira – emberi!

Te jó ég! Hát ennyire szeszélyes lennék? Reggel még egy kanál vízben megfojtottam volna mindenkit, most meg egy kis Budweiser és – mi tagadás, fél bourbon – hatására minden más megvilágítást kapott? Nem történt még velem ilyesmi, ilyen hirtelen váltás a majdnem gyűlöletből a csaknem rajongásba.

Jézus Máriám! Lehetséges volna? Beleszerettem Amerikába?!

A viszontlátás

A Boeing csendesen captat kelet felé. Időnként a pilóta bemondja, hogy hol tartunk. Majd egyszerre megdobog a szívem: az ott alul már a Duna pántlikája! Jézusom, ezek szerint itthon vagyok!? Finom morgással áll le a hatalmas gép mindegyik motorja. Most már tényleg megérkeztem!

Eszembe se jut, hogy „vörös” érába jutottam. A vámos csak meghökken: mi a bánatot hozott ennyi csomagban? Kipakoltam a két mozgós babát, nomeg a valódi „árut”. Könyv-meg-könyv, xerox-meg-xerox, újabb könyv, újabb xerox. „Menjen a fenébe” – javasolta a tisztviselő. Megfogadtam a tanácsát.

A csaknem hat hónapi távollét után nem igen jönnek szavak a számra. Nincs kedvem beszélgetni a sofőrrel sem, aki pedig erőltetné a sok cucc láttán. Még nem tudja, de majd a borravalónál megsejti, hogy nem én vagyok Rockefeller.

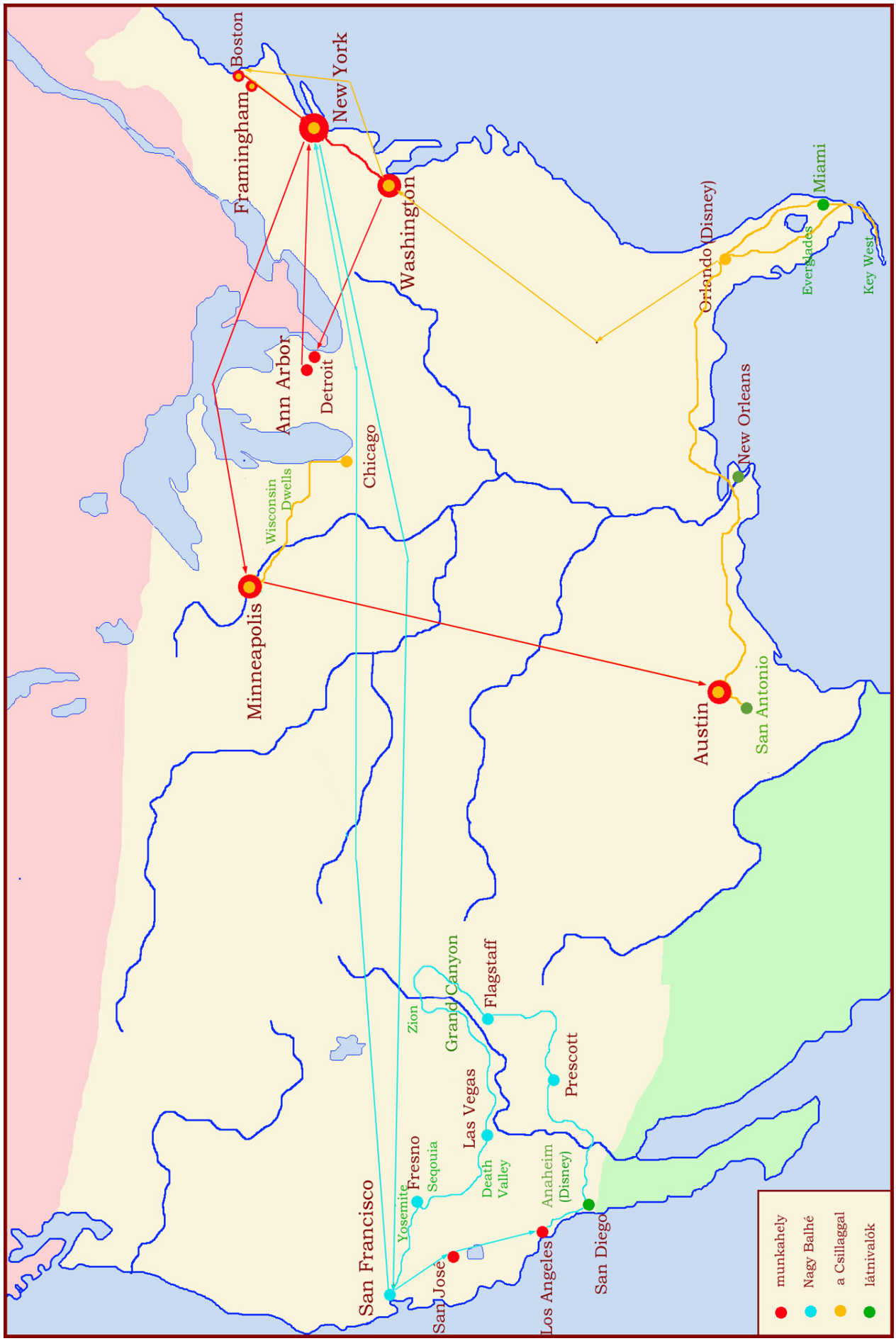
Különben is már elég későn van. Az út melletti tábla szövegét sem értem. Mi az – olvasom angolul –, hogy „lezzön héjts”? Áh, hiszen az a ’Lassan hajts’ tábla....

A Kedvessel nem váltunk sok szót. „Megvagy?” „Megvagyok”. Édesek és talán kellenek is a félszavak, de most feleslegesek, nem lehetnek eléggé kifejezőek.

Otthon a két pici csillag várt. Az egyik, a nagyobbik, komoly barna szemét rám meresztve így szólt álmosan: „Hát megjöttél, végre, Apuci!” A másik, a kisebbik teljesen elkerekedett: „Te vagy az én apukám?” És csak bámult és csak bámult a nagy kerek kék szemével. Nem mondom, csodás jelenség is voltam. A csomagoktól izzadtan, már borostásan, az átélt izgalmaktól eltörődötten... A két hangocska hallatán akkor és ott megfogadtam, hogy az életben mégegyszer nem szakadok el tőlük ilyen hosszú időre!

„És merre jártál?” – ült a térdemre a nagyobbik. A kicsit is ölembe vettem és elgondolkodtam. Aztán egy hosszú sóhaj után ennyit mondtam:

„Tudod, én nem csak jártam arrafelé. Én valóban LÁTTAM is Amerikát...!”

Boston
Framingham
New York
Washington
Ann Arbor
Detroit
Chicago
Wisconsin Dwells
Minneapolis
Orlando (Disney)
Miami
Everglades
Key West
New Orleans
Austin
San Antonio
Flagstaff
Grand Canyon
Zion
Prescott
Las Vegas
Death Valley
Anaheim (Disney)
Fresno
Sequoia
Yosemite
San Francisco
San José
Los Angeles
San Diego
munkahely
Nagy Balhé
a Csillaggal
látnivalók

TOVÁBBI SAJÁT DIAFELVÉTELEK

(Madaras Gábor szíves közreműködésével)

A Capitolium a Washington-obeliszk tetejéről.
Utcai finomságárus (ő is indián).

Őrségváltás az Arlington-i hősi temetőben

Piknik a Fehér Ház előtt

Egy Ann Arbor-i tanársegéd háza ...

...és kocsija a campus parkolójában

Benzinkút éjszaka és ...

délszaki utcarészlet San José-ban

Tipikus utca a „szegénynegyedben”
A San Francisco-i Chinatown

A Coit-torony dombja
A kikötő háttérben az Alcatraz-zal

Szerény hajlékunk: Tropicana motel

Santa Ana: minigolf-pálya

Anaheim: Disneyland kivülről

... és belülről

Los Angeles: Csillagvizsgáló

San Diego: Utcakép

San Diego:
békés belső udvar – viharos óceánpart

A San Diego-i szafári

Csíkosak és pöttyösek

Narancsmegyében az AMC-vel

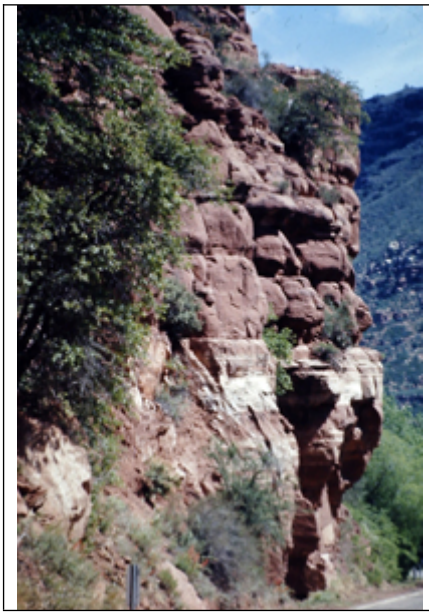

Arizona határán: a Colorado

Elhagyott bányatelepülés

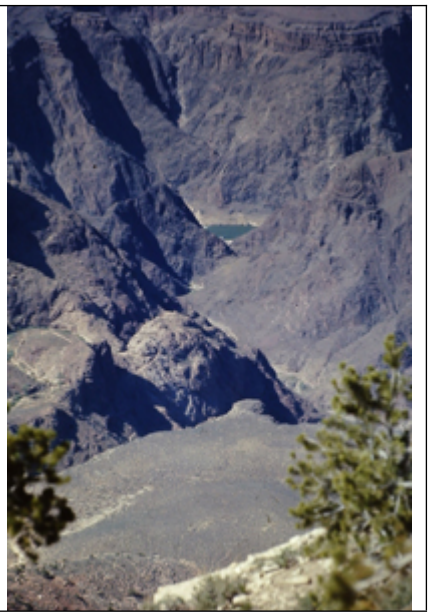

Szokásos útmente Arizonában
Flagstaff előtt (Mt. Floyd 5.354 m)

Kunyeráló társam akadt

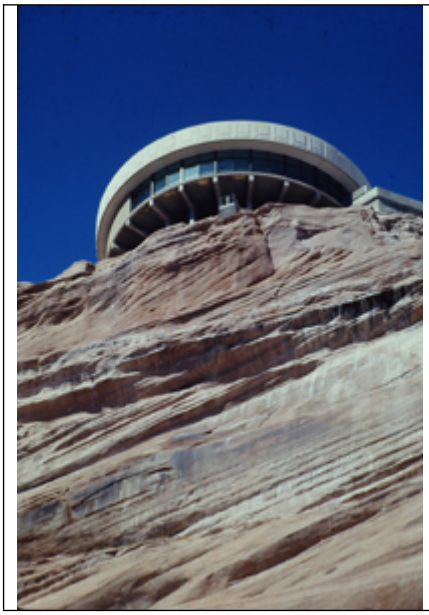
A Grand Canyon mélye

A kanyon közepe nappal

... és legeleje alkonyatkor

A Hoover Dam kilátója a gát aljától
Lake Powell

Kapu a Zion kanyonba

Társaim az oldalban

A Zion alul és felül

Éjszaka Las Vegas peremén
Halálvölgy: 173 méterrel a tengerszint alatt

Élet a Death Valley-ben
A kocsi, ami illett hozzám

Glaubersó (az ördög szántóföldje)

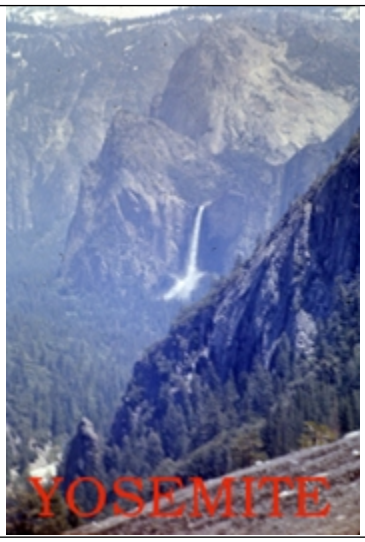

Tevétlen sivatag

Óriásfenyők alatt
Át a Sziklás hegységen

New York
Munkahelyem (Chase Manhattan Bank)
és szálláshelyem (International House)

Tipikus utcarészlet
Ahová megérkeztem: Central Station

Chicago: a „kukorica” tornyok (Marina)
A Sears tower tetejéről (443 m)

Nem a legszebb busz,
de a legszebb feleség

Wisconsin Dells: sziklák

... és vizek varázslatos világa

A természet titkai
A tudomány titkai (Minneapolis)

Austin: Elviselhető otthonunk

Útban a közért felé

Kínai teaház San Antonio felé
A városka folyócskája

New Orleans
Disneyworld, Orlando - Florida

Disneyworld
Virág a virágok közt

Everglades: Alligator Valley

Mangrove dzsungel

Floridai kókuszpálma
Ahol fürödtünk percekkel a hurrikán előtt

Framingham-i szállásunk

Ősz New England-ben

ENSZ és a Chrysler Building (a csúcsos)

Carnegie Hall

Rockefeller Center
Central Park

Guggenheim Múzeum
Metropolitan és a Hudson folyó

